

DE KLAS VAN

DOOR CARRY V. BRUGGEN

UITGEVERIJ EN DRUKKERIJ HOLLANDIA BAARN

DE KLAS VAN TWAALF

DE KLAS VAN TWAALF

DOOR

CARRY VAN BRUGGEN

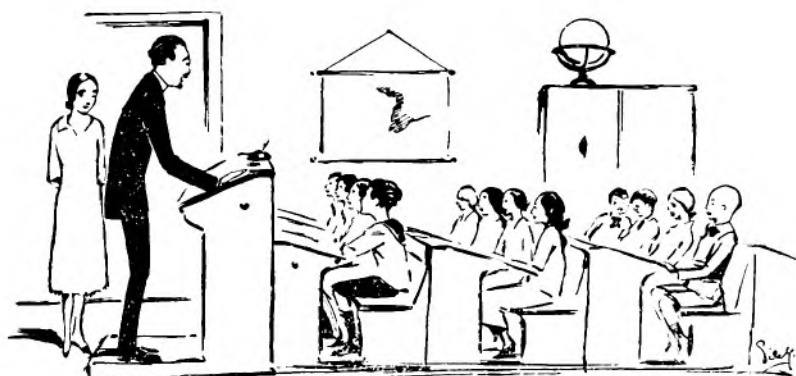
GEILLUSTREERD

BANDONTWERP VAN HENRI PIECK

TWEEDE DRUK

UITGEVERIJ EN DRUKKERIJ HOLLANDIA BAARN

HOOFDSTUK I

HET EXAMEN

DE trein stond puffende stil in de zon en de beide meisjes stapten uit. Met een schok kwam Lien, die heerlijk had zitten soezen in het warme voorjaarslicht en uitkijken over de weiden vol gouden bloemen en jong, bont vee in het jonge groene gras —, ineens weer terug tot het bang besef: Examen! Ze gingen examen doen. Achter haar nichtje Anna sprong ze de wagen uit en terwijl Anna hun beider kaartjes omvouwde voor de contrôle, keek Lien nog even achterom, over het zonnige, open perron, naar de rustig-wiekende molens en de diep-blauwe sloten, grillig kronkelend de groene weiden in, naar de spoorbrug in de bocht, als een doffe, donkere klomp. Dat allemaal zou ze nu voortaan alle dagen zien, 's morgens bij het komen, 's middags bij het gaan.... als ze tenminste slaagde! Want ze zouden dan allebei een abonnement, een „scholierkaart” krijgen en alle dagen hierheen komen, de boterham op zak.... als ze tenminste slaagde!! Over Anna hoefde ze niet eens te denken, die had wel meteen voor de tweede klas examen kunnen doen.... Maar ook haar had oom Adriaan verzekerd, dat ze er „menselijkerwijs gesproken” op rekenen mocht. „Menselijkerwijs gesproken”... ineens hoorde ze ooms stem, en zag zijn gezicht erbij, zoals hij

DE KLAS VAN TWAALF

dat zei, zijn niet-onvriendelijke, maar altijd wat koele stem, zijn niet streng, maar gesloten gezicht, dat zo zelden lachte. Oom Adriaan was Anna's vader — Anna leek op hem, uiterlijk en innerlijk — hij was Hoofd-van-School op hun dorp en hij had ze voor het examen klaargeemaakt, tot gisteravond toe hadden ze onder zijn toezicht gewerkt. En bij het naar huis gaan was ze toen inééns zó moe geweest en zó moedeloos — ze had, eer ze er aan dacht, vreselijk zitten huilen en oom had haar apart genomen en gezegd, dat ze wat meer zelfvertrouwen moest hebben....

Ze had oom maar geen antwoord gegeven....

Hoe kon je nu zelfvertrouwen hebben, als je van kind af was opgegroeid met iemand, waar je in alle opzichten bij achter stond? Anna was zo handig, Anna was zo knap. Ze was vlug en vlijtig, ze gaf eigenlijk alleen om leren. Hoe vaak hadden ze niet, de laatste maanden, over hun gaan naar deze school, naar de kweekschool gesproken. Hun leven van dorpsmeisjes zou dan uit zijn, ze zouden een heel nieuw bestaan beginnen —, maar Anna dacht altijd aan wat ze leren zouden op de nieuwe school, terwijl het hààr veel meer benieuwde, wie ze er vinden zouden, wat voor leraren, wat voor meisjes en jongens vooral. Of ze zelf aardig zou worden gevonden, of ze er vriendschap zou kunnen winnen, of kunnen geven.

Haar eigen vader moest er soms om lachen, wanneer ze hem van die gesprekken vertelde. Zó precies, als Anna en zij nu, zo waren als jongens vader en oom Adriaan geweest, ook oom in alles vader de baas, ook vader altijd van zijn vriendjes en oom van zijn boeken vervuld —, daarom was vader dan ook maar eenvoudig bloemist en oom Hoofd-van-School geworden.

Maar wat een heerlijk weer! En wat zou het, zonder Examen, een genot zijn geweest zo Zondags gekleed hier te lopen wandelen door die gezellige brede, gemoedelijk-deftige straat, waar de witte huizen wel verguld leken in de zon.

HET EXAMEN

En o, zie toch dat vlammen van tulpen, gele en rode, op hoge, glanzende stelen wiegend in stralend lentegras —, en o, ruik toch dat zoete, dat de hele lucht vervullende zoete, dat kruidige vochtige zoete van hyacinthen, een heel perk vol hyacinthen, hoog en rond als een troon boven het gras, witte en gele, rode en paarse.... fris als vochtig, en die luwe wind, die de geuren draagt.... en o, het lijkt wel Mei en je kunt nauwelijks geloven dat je in zulk weer examen moet gaan doen....

Och, was het eigenlijk maar liever donker, druilerig weer geweest, dat je niet aldoor in de verzoeking kon komen het examen te vergeten! Zo dacht Lien en ze had ineens het malle gevoel, of Examen een levend wezen was, een soort monster, dat zich over dat vergeten wel eens verraderlijk zou kunnen wreken. Daarom wilde ze het nu ook niet meer vergeten en bleef ze er krampachtig aan denken, totdat ze — het was weer verbazend, zoals Anna het zonder haperen vond, terwijl ze er toch maar ééns waren geweest! — totdat ze eindelijk het gebouw hadden bereikt.

Het stond er loodgrijs en kil achter op het brede plein, in de koude schaduwheeft. Over de warme zonheeft drentelden wachtend de meisjes, bij tweeën of in groepjes. Een lang meisje stond er tegen het hek geleund, met een open boek, een kleintje in het rood stond geduldig naast haar te wachten. „Wie nu nog niet klaar is, die komt zeker niet meer klaar,” meende Anna, met een blik op het meisje. En Lien zuchtte. Het scheen haar toe of ze zelf niets, letterlijk niets, van welk vak dan ook, meer wist. Maar ze durfde het niet zeggen.

Een heer kwam het plein op, in zwarte jas, zwarte hoed, het hoofd tussen de schouders weggetrokken, een zwarte portefeuille onder de arm. Hij liep of hij alleen was, keek nors voor zich uit, groette geen mens, beklom de blauwe stoep en verdween in het schoolgebouw. En nu.... en nu.... neen, maar, dat was al te gek.... nu leek de voorgevel zelf ineens in een nors stug gezicht, in zijn gezicht, veranderd!

Lien had haar mond al open, om Anna op het zonderlinge verschijnsel te wijzen, maar plotseling werd haar aandacht afgeleid

Weer een examiner. Maar van een heel andere soort. Met een openhangende jas en witte haren — zijn hoed in de hand! — en een gezicht of hij naar een fuif inplaats van naar een examen ging, kwam hij neuriënd aangekuierd.... bleef dan plotseling staan en keek eens om zich heen, stilletjes lachend, of hij iets met zichzelf overlegde. Dan ineens liep hij op een sukkeldrafje naar het kind in de rode jurk, dat nog altijd geduldig stond te wachten naast het meisje met het boek.

„Kijk Anna, wat zou hij willen, wat zou hij doen?”

Hij had het meisje in de rode jurk en het meisje met het boek elk bij een arm gepakt en sleurde ze lachend mee en zette ze allebei midden op het plein en dreigde ze schertsend met de vinger: „Niet wegllopen, hoor!” en liep lachend weer voort in zijn sukkeldrafje en haalde twee anderen en zette ze bij de eerste....

„O kijk toch eens, het lijkt precies of hij bloemen plukt.... en o, daar komt hij naar ons.”

Hij had ze al beet en ze voelden een grote, warme hand elk om een arm en ze moesten, of ze wilden of niet, in zijn sukkeldrafje mee naar het troepje. Anna vond het eigenlijk maaar half, doch gaf zich toch gewonnen.... en nu had hij ze allemaal bijeen en ging aan het voorstellen, vroeg elk om beurt haar naam en herhaalde die dan, met een koddig „o ja, dat 's waar óók” als had hij al die namen zijn leven lang geweten en was hij ze net maar even vergeten, en hij maakte buigingen dat zijn jas fladderde, was dan ineens weer weg, de stoep op en het gebouw in.

Een beetje verlegen, de meesten lachend, sommigen wat verstoord, keken ze elkaar even aan, maar vonden niet veel te zeggen en drentelden al gauw weer van elkaar weg. Maar Lien vroeg haastig aan het meisje in de rode jurk, dat toevallig naast haar stond: „Wie is dat, zeg, wie is dat?”

HET EXAMEN

„Mijnheer Adelink....” zei het kind en kleurde.
„Wat een verlegen schepseltje,” dacht Lien. Ze sloeg tersluiks het meisje gade. Wat had ze een gekke jurk aan. Geraniumrood, met langs kraag en mouwen en ceintuur en overal waar het maar mogelijk was, smalle zwarte bandfluweeltjes, tot rozetjes gevormd, in lusjes opgenomen op de schouders, en op de zakjes en langs de sluiting.... een onmogelijke jurk.... maar ze had een aardig gezicht, zachte grijsbruine ogen onder een breed, bleek voorhoofd, een iets te grote, maar goedge mond. Ze leek vreselijk verlegen, had blijkbaar grote lust om weg te lopen, maar wist zeker niet goed hoe ze dat aanleggen moest zonder lomp te gelijken.

„Ken je hem? Hij kwam het eerst naar jou.”

„Ja, ik ken hem heel goed. Hij komt bij ons aan huis.”

„O.... wat leuk.... Is hij aardig?”

„Ja, een schat, een engel.”

Een paar andere meisjes waren er ook weer bij gekomen; een dik kind in het blauw stond op een afstand naar de rode jurk te wijzen en te giechelen tegen een lang meisje met een spits gezicht en een bril. Lien zag het en had meteen het land aan het dikke kind.

„Wat doceert mijnheer Adelink?” vroeg Anna. Maar geen der meisjes verstond het geleerde woord en Anna keerde zich af, om te verbergen dat ze een kleur kreeg.

Lien en het verlegen meisje met de rode jurk stonden nu even alleen, en Lien vroeg:

„Ken jij ze allemaal hier?”

„Sommigen alleen van gezicht of van naam. Die drie daar zijn Anke van den Burg, Gientje Aben en Jeanne Sixma —, die komen van de school van juffrouw Dannenberg, dat noemen ze hier de Opleidingsschool voor Meisjes. Maar de meesten komen van de voorbereidingsklas.... ik ook.”

Lien keek naar het kleine groepje; het meisje met de bril en de spitse neus was er ook bij, ze bleek Jeanne Sixma te heten.

DE KLAS VAN TWAALF

„En die daar nu weer alleen bij het hek staat, met dat prachtige haar?”

„Ja, prachtig, vind-je niet?” Haar stem klonk ineens veel blijder en helderder. „Dat is Lettie Brons, dat is mijn vriendin! Dat is mijn beste vriendin....”

Juist keek het meisje op en tuurde over haar boek met onbestemde blik voor zich uit.

„Wat ziet ze bleek, en wat kijkt ze verdrietig.”

„Ja,” antwoorde het meisje in het rood bedrukt. „Daar heeft ze ook alle reden voor. Dat zul je misschien gauw genoeg te weten komen....”

Ze kwam nu veel meer los, ze leek Lien ineens erg aardig, als ze maar niet zo schichtig deed.

„Hoe heet je eigenlijk zelf?” vroeg Lien.

Wat een raar kind nu toch! Ineens werd ze weer vuurrood en doodverlegen!

„Lea Schaap,” prevelde ze bijna onverstaanbaar.

„Lea...?”

„Ja....”

„Wat een vreemde naam. Maar wel leuk....”

Wat had ze daar nu zo achterdochtig voor te kijken?

Neen, ze was toch te raar om echt aardig te zijn....

„Ik heet Lien Doezer,” vertelde Lien. „En die daar, dat is mijn nichtje Anna. Die is reusachtig knap. Een echte „bol”, zoals ze bij ons op het dorp zeggen.”

„En jij? Ben jij ook een bol...?”

„Ik? O heden, neen....”

„Ik hoop toch dat je slaagt.... dat je hier op school komt!” hakkelde nu dat rare kind ineens en maakte zich dan uit de voeten, als had ze heel wat ergs gezegd.

Maar Lien kon niet lang bij haar verbazing stilstaan, want de laatste woorden herinnerden haar ineens weer aan het examen. Grote goedheid —, vlak bij zijn muil en zijn klauwen had ze het monster Examen toch nog beledigd, door het te vergeten. O, als het zich nu eens geniepig op haar wreekte....

Wat was er? Waar liepen ze allemaal heen? Ze keerde

HET EXAMEN

zich om, ze begreep. De deuren waren opengegaan, de norse examiner stond op de bovenste tree van de blauwe stoep.... het ogenblik was gekomen. Een kramp trok door haar kaken, ze liep met de anderen de stoep treden op en stond even later in een hol, hoog lokaal, grauw en koud als een kelder. Die grote blinkend-witte vellen papier op de gladde, gele banken.... o, stel je voor, die moesten vol. En van wat je erop neerpende, hing alles af. Ze was net zowat in het midden terechtgekomen. Anna zat een heel eind van haar af. Lien wilde haar nichtje eens toeknikken.... maar die zat al helemaal verdiept in het blaadje met opstel-onderwerpen! Stom verbaasd was Lien.... ze had gedacht dat ze Anna kende.... maar daar zat ze toch nog van te kijken. Hoe was het mogelijk, met tien kinderen om je heen, met tien nieuwe gezichten om je heen.... Neen, zij moest eerst eens eventjes rondkijken, naar al die tien gezichten, die tien ogenparen, die tien monden, voor zover zij van haar plaats ze tenminste kon gadeslaan. En ze bedacht, dat ze nu nog zelfs niet wist hoe ze heetten, dat ze van de meesten nog niet de stem had gehoord.... terwijl ze toch, als alles goed afliep.... vier jaar lang een groot, een belangrijk deel van haar leven met hen zou delen, alle dagen, weken en maanden tezamen.... van hun veertiende tot hun achttiende jaar. Vreemde gedachte.... zou zo iets nu niet in allemaal omgaan? Misschien.... het moest wel.... maar de meesten zaten nu toch al over haar papier gebogen. Anna had al gekozen, Anna schreef al, zonder haperen.... de examiner voor de klas zat ernaar te kijken....

Waar was het meisje beland dat ze zoeven Anke had horen noemen? Kijk, schuin achter haar. Wat een mooi, ernstig gezicht. Zwart haar en blauwe ogen.... één der „zeven schoonheden“.... Welke waren er ook nog meer? Kuiltjes in je wangen, kuiltje in je kin.... wat een malle gedachte, op een examendag.

Wat zou er eigenlijk voor droevigs zijn met die vriendin van Lea Schaap! Lea Schaap...! Daar zat ze, ze knoeide

op een kladje. En Lien vroeg zich af: „Vind ik haar nu meer aardig dan raar, of meer raar dan aardig?” En ineens, zonder enig verband, schoot haar een zin te binnen uit het grammatica-boek: „Dit antwoord was meer oprecht dan beleefd.” Waar kwam dat ook weer bij te pas? Maar lieve help, ze moest eens eindelijk een opstel kiezen. Ze schreven nu al allemaal, behalve zichzelf en Lea's vriendin met het prachtige haar.

Neen, Lettie Brons had ook nog niet gekozen. Er stonden vier onderwerpen op het blaadje en ze bedacht met bitterheid, dat ze de eerste drie onmogelijk nemen kon. „Huiselijk Geluk” was bovenaan gezet. Als om haar te honen en te bespotten. Huiselijk Geluk — zij! De dochter van dronken Brons.... voor wie het hele leven soms uit niets dan angst en zorg en schaamte scheen te bestaan, die over straat liep met neergeslagen ogen, om het maar niet te zien, hoe ze als kind van de beruchte dronkaard als met de vinger werd nagewezen.... om de caricaturen en de spottende opschriften op muur en schutting niet te zien. Thuis hield ze zich goed om moeder, en moeder hield zich goed om haar, en samen waakten ze over de twee kleineren, over Corrie en Bart, om van hun jeugd tenminste te redden wat kon, om voor hen nog zolang mogelijk te verbergen, wat zich niet al te brutaal aan hun verschrikte ogen openbaarde.... O, als ze moeder en de kleintjes niet had gehad! En dan Lea niet te vergeten. Ja, die vriendschap was ook wel een lichtpunt in haar leven geworden. Lea en Lea's huis.... Kijk ze zitten pennen, Lea. Zou zij „Huiselijk Geluk” gekozen hebben? O, ze kon het doen, ze had een heerlijk thuis, een prettig, warm thuis, al was haar vader wat tobberig en klagerig soms... Hij had er trouwens wel reden toe. Alles deed hij om hun aardig klein antiekzaakje — „uitdragerij” noemden het de mensen! — tot een echte kunsthandel op te werken, maar het liep hem tot nu toe niet mee. Er moest zoveel wantrouwen en vooroordeel overwonnen worden. Hij was een halve geleerde, „Oom Daaf”, je zag hem altijd in de boeken, hij

HET EXAMEN

praatte ook vaak over de mooie dingen die hij zou willen kopen voor zijn zaak.... hij leek verzot op alles wat mooi was.... Gek eigenlijk dat hij er zich helemaal niet om bekommerde, dat Lea zulke lelijke jurken droeg. Hij liet zijn vrouw — „tante Jet” noemden ze haar altijd — in alles wat de kinderen betrof, de baas —, en die engel van een tante Jet had geen greintje smaak. En dan die gekke, oude juffrouw Content, hun huisnaaister.... „Oom Daaf” noemde haar altijd „het echtste stuk antiek in de hele zaak.” Ja, Lea had een heerlijk thuis, volmaakt kon het nu eenmaal nergens wezen.... en toch.... toch zou ze „Huiselijk Geluk” niet gekozen hebben, dat wist Lettie ineens stellig voor zichzelf. Omdat „Huiselijk Geluk” immers voor haar niet viel af te scheiden van hun Joodse feesten en herdenkingen.... en daar sprak ze nooit met anderen over.... ze was zo bang voor spot en vernedering.... haast al te bang.... ze begon, om zo te zeggen, vaak al te huilen, eer ze werd geslagen.... en dan deed ze zo zenuwachtig, dat ze haar soms, op de lagere school, voor niet-goed-wijs hadden aangezien. Lea niet goed wijs! Als er één bij de pinken was, wanneer het er op aan kwam!

Eventjes een schrikje.... daar ineens keek Lea op en naar haar om, als voelde ze dat er iemand aan haar zat te denken.

Wat prevelden nu geluidloos haar lippen? Wat zeg je? O ja, ze verstond het al. Lea had „Mijn Bloemen” gekozen,

Lettie knikte. Ja, natuurlijk! Lea verzorgde immers met haar vader samen de aardige besloten tuin achter hun grappige, oude huis, aan het grachtje, dat er zo nietig uitzag van buiten en toch van binnen zo gezellig was. Daar kweekten ze kruiden en planten, die je nergens anders zag, waar „oom Daaf” van had gelezen in zijn oude boeken, of afbeeldingen van gezien op zijn oude prenten.... Zou zij zelf ook „Mijn Bloemen” kiezen? Zich trachten te verplaatsen in dat geluk?...

Ze dacht aan hun tuintje thuis.... Ze hadden het nu maar

DE KLAS VAN TWAALF

opgegeven; moeder durfde er geen cent meer aan besteden.... de laatste twee jaren was vader drie keer geschorst! Dan kwam er in weken, in maanden geen geld in huis —, terwijl vader toch zakgeld bleef eisen, en daarvoor diende dus in de betere tijden gespaard....

O, zulke weken, zulke maanden. En nog verbaasde het iedereen, dat vader maar altijd-door gehandhaafd bleef.... nog altijd niet ontslagen was.

Een zeeloods, iemand aan wie in het moeilijkste vaarwater en bij het gevaarlijkste weer de schepen waren toevertrouwd, honderde mensenlevens! Vader voelde dat zelf natuurlijk ook, die zware verantwoordelijkheid, het scheen dat hij het zelfs in zijn dronkenschap bleef voelen —, ernstige fouten had hij tenminste nog nooit begaan.... Hij was zo knap, iedereen had hem een prachtige toekomst voorspeld, in de goede jaren, vóór hij tot die ellende verviel....

Ze zou „Vliegeren” maar kiezen? Dat was er zeker bij gezet met het oog op mogelijke „mannelijke kandidaten,” zoals er altijd in hun krantje stond. Maar er deden dit jaar geen jongens examen. Ja, „Vliegeren” —, daar kon ze wel wat van maken. Ze herinnerde zich een voorval van anderhalf jaar terug, toen er een vreemde vlieger in hun heg was terecht gekomen, een prachtige vlieger, rose en groen en goud.... en hoe ze met hun drietjes naar de oneindige, blauwe hemel hadden staan opkijken en erover hadden gepraat, waar hij wel mocht zijn vandaan gekomen.... en over de wonderlijke luchtreizen van zo’n vlieger. Ja.... die dag kon ze zich nog zo echt voor de geest halen. En ze zou het maar dadelijk in het net schrijven, dan was ze gauw genoeg weer bij; de meesten knoeiden toch nog op kladjes.

En ze boog zich over het vel papier en schreef in stilte een poosje door, ze begon er zelfs plezier in te krijgen.

Wie lachte daar, een snel-gesmoorde proest? O, dat was natuurlijk Door Siegenbeek! Dat begon al goed, op de examendag. Tien tegen één, dat die „Kermis” had ge-

HET EXAMEN

kozen. Als je ook zo'n vader had en zo'n oudste broer! En Nel van Zanten.... waar zou die het over hebben? Ook wel over „Kermis”, misschien. Ze mocht er wel nooit alleen naar toe, zelfs niet op klaarlichte dag, want haar grootouders, waar ze werd opgevoed, waren als de dood voor haar, maar ze ging toch wat graag met de oudjes naar het paardenspel en liet zich door haar grootvader op wafels en noga en gebrande amandelen tracteren. Daar profiteerde Door dan natuurlijk ook van! Want bij Door in huis was het meestal, wat Door zelf noemde: „pret op een droogje”. Mijnheer Siegenbeek was onderwijzer — wat Door evenwel nooit had belet de beest te spelen op school — maar zó bestond er dan ook geen tweede. Hij was een klein, vrolijk mannetje, met een zwarte snor en prachtige witte tanden en blinkende, bruine ogen, die altijd vol grappen zat. Door en Piet noemden hem thuis bij zijn naam, Bram heette hij; stel je voor, Bram zeiden ze tegen hun eigen vader. Ze waren met vier kinderen, maar er hing altijd nog een heel stel, uit mijnheer zijn klas, over de vloer, en dan werd er gezongen en verkleed en toneel gespeeld en muziek gemaakt. Hun moeder was niet heel sterk en kon niet zó aan alles meedoen, maar Piet en Door knapten het halve huishouden op, ze konden toch zo reusachtig goed leren, alles woei ze aan. En Door wou later toneelspeelster worden.

Door toneelspeelster en Nel van Zanten dramaschrijfster, daar hadden ze het in de „voorbereidingsklas” al altijd over gehad. En Nel had dan ook al verkondigd, dat ze van plan was hier op school zo weinig mogelijk uit te voeren —, als haar grootmoeder tenminste niet al te veel „weende” en haar grootvader niet te vaak over haar gestorven ouders sprak, wanneer ze thuis kwam met slechte rapporten. Want tegen de tranen en het verdriet van de „aandoenlijke ouden”, zoals ze haar grootouders noemde, was Nel niet bestand. Maar als ze het soms in hun hoofd haalden, dat ze „streng” moesten zijn —, o, die verhalen van Nel! Dan kreeg ze 's avonds geen vers krentebolletje,

DE KLAS VAN TWAALF

maar een van de vorige dag, en moest ze warme melk in plaats van koffie drinken en soms zelfs vroeg naar bed, en dan zat grootmoeder te snikken en grootvader keek of hij beulswerk had opgeknapt, net als die man op die griezelige prent van Johannes de Dooper.... Door Siegebek kon hem precies nadoen, maar ze was toch dol op Nel's „aandoenlijke ouden”.... want wat ze haar moeder niet allemaal stuurden als ze weer eens ziek was geweest.... vruchten en kip en wijn....

Ja, Door had Nel en Nel had Door... maar zij zelf had Lea! Wat hadden ze onlangs in angst gezeten.... toen er sprake van was, dat Lea naar de grote stad, naar de kweekschool zou gaan, toen haar vader ineens niet meer scheen te willen, dat ze voor de school hier examen deed. Gelukkig was dat gevaar afgewend.

Wat nu verder over „Vliegeren?” O ja.... die vliegerwedstrijd, waar Bart aan had meegedaan. Hoe maakte ze dat nu het best met dat eerste vlieger-avontuur tot één geheel....? Wacht.... En ze schreef weer en het vlotte.... haar tweede bladzij was al helemaal vol. Maar ze had geen vloeï en moest dus even wachten.... Het kon ook best, de tijd was ruim gemeten. Ze keek eens rond en haar oog viel op Leida Verkruijsen, schuin voor haar in de middelste rij. Wat had ze toch eigenlijk een onplezierig gezicht, die gloeierige rode wangen, die gele huid, dat vet-tige, zwarte haar, die krentogen, net een pop uit een kermiskraam, maar veel boller en dikker natuurlijk.... Ze kende haar weinig, ze had zich het hele jaar in de voorbereidingsklas zo'n beetje apart gehouden en bij elke gelegenheid verteld van haar deftige school in haar vroegere woonplaats — ze woonde nog pas dat ene jaar hier — en dat haar zusje in het najaar naar de school van juf-frouw Dannenberg zou gaan. Nu er drie van die uitverkorenen examen deden, zou ze natuurlijk niet rusten voor ze in hun clubje was opgenomen. Lettie had heel goed gezien — want bij die jaartallen had ze toch haar hoofd niet kunnen houden — hoe Leida zoeven op het plein bij

HET EXAMEN

Jeanne Sixma probeerde Lea belachelijk te maken. En ze kon werkelijk heel grappig, zelfs geestig kon ze zijn, die eer moest je Leida Verkruijsen geven, maar altijd ten koste van anderen, van zwakkeren, van kinderen, die om de een of andere reden achter stonden, om een spraakgebrek, of, zoals Lea nu, omdat ze verlegen was en een beetje raar gekleed en een Jodinnetje.... Daarmee hoopte ze dan in de gunst te komen, niet van aardigen of knappen, maar altijd van rijkeren, van de „grote lui” zoals ze hier in het stadje zeiden....

Als het haar ooit lukte, bij Gientje Aben, in het Huis met de Poppen, te worden geïnviteerd... dan zou ze het zeker van trots en geluk besterven. Waar deed dat kind van die schatrijke ouders eigenlijk examen voor? Die hoefde toch nooit les te geven. Van Jeanne Sixma en Anke van den Burg was het beter te begrijpen. Jeanne's vader was notaris en ze woonden in een prachtig huis en ze hoorden tot de „grote lui”, maar er waren een massa kinderen, en Anke leek net iemand om zelf wat te willen bereiken, ook al hoefde ze het niet voor haar brood. Ze was benieuwd of die drie zich apart zouden blijven houden.

Was de bladzij droog? Ja, eindelijk. Even overlezen wat ze al had geschreven was de beste manier om weer op gang te komen....

Leida Verkruijsen had dadelijk zonder bedenken „Huiselijk Geluk” gekozen. Niet omdat ze het thuis nu juist zo dol prettig hadden. O neen, want er was eeuwig gezeur over geld en over de „promotie” die pa al jaren zou maken en die pa nooit maakte, en dagelijks gehaspel met leveranciers, inhalige, onbeschaafde luitjes, die nooit eens behoorlijk hun beurt konden afwachten, maar dat alles ging natuurlijk niemand aan. Neen, ze had het gekozen, omdat ze je op die manier het best leerden kennen, omdat je zó kon laten blijken uit welk milieu je kwam. Ze woonden hier nog maar kort en pa schreef op het Stadhuis. Pa had natuurlijk allang secretaris moeten zijn, maar iedereen had altijd tegen pa samengespannen. Pa was ook niet

DE KLAS VAN TWAALF

flink, pa praatte niet van zich af. Ma zei zo vaak: ze hadden mij eens baas moeten laten.

Thuis wàs ma baas.

„Huiselijk Geluk” zou het in het algemeen zijn bedoeld? Of mocht je bijvoorbeeld ook een verjaardag of een ander feest beschrijven als voorbeeld van „Huiselijk Geluk”? Dan kon ze daar natuurlijk alles bij te pas brengen van hun salon en hun prachtige, vergulde kooi met de papagaai — hij was wel allang dood en de kooi stond leeg, maar dat ging niemand aan — en in de gesprekken kon ze dan doen blijken, dat ma „mevrouw” werd genoemd. Kon ze niet een verlovingsfeest bedenken van haar zuster, een receptie met bloemen, zijden japonnen, allerlei cadeaux? Neen.... want Marian was helemaal niet verloofd.... dus dan werd het meer een verhaal en kon ze natuurlijk niets over hun eigen salon en hun piano en hun vogelkooi en hun Chinese vazen schrijven. Sint-Nicolaas was nooit zo heel gezellig bij hen, maar dat wist niemand en het ging niemand aan, en ze aten toch altijd een boterhammetje voor ze naar bed gingen, en zo iets kon je best een souper noemen. Ze had wel eens gelezen over „oesters en champagne” maar dat was al te voornaam, dat zou geen mens geloven....

Makkelijk was zo'n opstel niet, ze werd helemaal warm van de inspanning. Had ze misschien niet beter gedaan „Kermis” te kiezen? Enfin, ze was nu eenmaal in het schuitje en moest maar verder mee. Ze las eens over wat ze al had staan. Het begin was niet zo kwaad: „Huiselijk Geluk treft men voornamelijk aan in beschaafde milieu's. Onder „beschaafd milieu” versta ik....” zo hadden ze op hun vorige school altijd moeten schrijven, dat kwam overal prachtig bij te pas.... „waar men weet hoe het hoort.” Dat had ze misschien nog wat kunnen uitwerken, maar ze wist eigenlijk niet hoe. Het was ook wel duidelijk. „Waar men weet hoe het hoort” dan wist iedereen wat je bedoelde! En dat was wel leuk, wat ze dan daarna had geschreven van die mensen aan de overkant, die zo gek

HET EXAMEN

hadden gedaan, toen ze hier kwamen wonen, die ze op straat hadden aangesproken, nog vóór ze elkaar behoorlijk een visite hadden gebracht, en die later eens hun kaartjes in een envelop, — en de hoekjes niet eens omgevouwen! — bij hen in de brievenbus hadden gestopt, toen ze niet thuis waren. Dat is te zeggen: ze waren wel thuis geweest, maar ze gaven niet thuis —, ze hadden „de meid nietthuis laten geven” —, hè, zo'n echt deftige uitdrukking vond ze dat.... En o, dat idiote visite-kaartje van die mensen: „T. van der Knoop, in Wijnen, en echtgenote”! Twee eendere, in één envelopje; van elk één, ze hadden zich ziek gelachen thuis. Ma en pa hadden kaartjes met „Monsieur et Madame Verkruijsen”.

Ja, het werd zo al-met-al toch wel een héél aardig opstel, en ze herademde. Verbeeld-je, dat je een onderwerp had gekozen en dan midden-in bleef steken en niet verder kon.

Hè, hè, dat was zover, nu zou het ook verder wel vlotten.... nu kon ze eens even rondkijken en uitblazen. Ze had daareven op het plein de nieuwen wel al zowat opgenomen, maar ze had zich natuurlijk het meest met de drie bemoeid, waar ze feitelijk toch ook bij hoorde, Anke en Jeanne en Gien.

Wat zou ma blij zijn als ze hoorde, dat er lang niet enkel gewone burgerkinderen examen hadden gedaan. Nu kreeg ze vast een nieuwe jurk voor mooi en mocht ze haar bruin fluwelen als schooljurk gaan dragen, dan moest Zeyl nog maar even langer met zijn rekening wachten. Dan moest hij zijn dochters maar geen bontkragen laten dragen. Dat was toch nergens nodig voor.... Van de anderen had ze feitelijk best met Nel van Zanten en desnoods ook met Door Siegenbeek kunnen omgaan —, hoewel, een onderwijzersgezin, het was wel net op het kantje af. Maar de oude heer Van Zanten was ontvanger geweest, en ma zei altijd: ontvanger is een deftig beroep, omdat er zoveel geld aan je is toevertrouwd; dat vertrouwen ze natuurlijk alleen aan beschaafde mensen toe.... De

DE KLAS VAN TWAALF

oude heer Van Zanten was vroeger rijk geweest.... maar al het geld was opgegaan aan Nel's vader en moeder. Ze hadden het niet bepaald op een verkeerde manier opgemaakt, maar dom, dom.... onverstandig weggeven en dure reizen.... studie-reizen.... hij had altijd uitvindingen willen doen. De grootvader was óók een beetje vreemd, hij dichtte, stel je voor, Latijnse verzen, werd er verteld, maar niemand had ze ooit gelezen. Dus wat die Nel voor een opvoeding had gehad, dat hoefde je niet te vragen. Een bespottelijk kind, met haar „hogere sferen”.

Van de rest kwam eigenlijk niemand voor haar in aanmerking. Het malle Jodenkind uit de uitdragerij, met haar jurken van het jaar nul en haar vriendin.... ja, nu zag je toch weer duidelijk, wat ma altijd zei: soort zoekt soort.... die twee konden helemaal buiten beschouwing blijven.

Dan was er Tine Maas. Ze kende haar van catechisatie, haar vader gaf piano-les, maar ze leek saai en ze had bijna geen kleren.

Verder dan nog die twee zusjes of nichtjes. De langste, die de oudste leek, die had wel iets nets over zich. Maar je moest het natuurlijk eerst wel héél zeker weten. En dan, je kreeg waarschijnlijk de andere op de koop toe en die leek haar een kinderachtig wurm. Zó verrukt, zó vereerd met de aanstellerige fratsen van die oude Adelink. Och, maar die twee reisden toch ook heen en weer, dus daar had je vanzelf niet veel aan. En dan zat daar achteraan nog zo'n soort boerentrientje.... niemand kende haar, zij kwam uit Oudveen en reisde ook heen en weer.... die had nog geen één keer van haar papier opgekeken, erg hard schoot ze niet op, ze werd hoe langer hoe warmer en onrustiger. Ze had haar straks even met Nel van Zanten horen praten, in zo'n echte boerse dreun.... dus veel bijzonders zou dat ook wel niet zijn.

Wat nu verder over „Huiselijk Geluk”? Zou ze er iets bij te pas kunnen brengen van tante Agaath, die gezelschapsjuffrouw was bij een dame van adel en tegen wie

HET EXAMEN

een nieuwe huisknecht onlangs „freule” had gezegd? Neen, het was misschien te ver gezocht. En toch.... zulke dingen droegen wel degelijk bij tot je huiselijk geluk, want wat was ma die dag niet in haar sas geweest, toen tante Agaath dat schreef!

Buiten schreeuwde een oude man met een karretje radijs en een straatjongen bootste hem zó koddig na, dat Door en Nel allebei tegelijk opkeken van hun werk en elkaar aankeken en in de lach schoten. Lien Doezer zag het, moest óók lachen en stak de anderen aan.

Maar de norse examiner met zijn waterige groen-grijze ogen en zijn peper-en-zout-baard, die aan een tafeltje voor de klas rekenwerk zat na te kijken, keek verstoord op en tikte streng een paar keer op het tafelblad. Lien Doezer kón toch niet nalaten de hals te rekken om te zien of hij het met een mes of een sleutel deed of dat hij zulke harde vingers had.

Haar opstel had ze gelukkig klaar, veel bijzonders was het niet geworden, maar in elk geval, dacht ze, wel voldoende. Ze had „Kermis” maar gekozen. „Mijn Bloemen” stond zo mal als je vader bloemist was en „Huiselijk Geluk”, verbeeld-je het idee alleen, dat je over je vader en moeder en je thuis ging schrijven in een opstel dat al die vreemde heren te lezen kregen! En de kermis was altijd nogal leuk bij hen op het dorp en ze had er eens haar beursje verloren en op de gekste manier weer teruggekregen. Anna zou „Mijn Bloemen” wel gekozen hebben, ze was razend knap in plantkunde en wist alles van alle mogelijke kruiden en gewassen af. Als die geen tien kreeg! Geen wonder, dat ze nog altijd niet klaar was, dat ze maar door schreef, het ene vel na het andere vol, zonder haperen, zonder bedenken. Die examiner had haar nu al in de gaten!

Kijk, daar kwam de zon! Door de bovenste vensterruiten viel ze in en sloop over het witte plafond naar de lange, saaie, zwarte gas-arm toe. Wat een aardig gezicht. Zonde dat niemand dan zij daar nu van genoot. Zou ze

DE KLAS VAN TWAALF

eens naar dat meisje Lea wenken, of naar Lettie met het mooie haar? Als daar de zon op scheen, wat zou dat dan prachtig wezen. Zelfs Anna had er straks op het plein vol bewondering naar staan kijken —, en daarna had ze haar eigen saaie vlecht over haar schouder naar voren getrokken en er een beetje spijtig naar gekeken, eventjes maar, toen had ze een kleur gekregen of ze zich schaamde en gauw de vlecht laten glippen....

Naar wie keek Lea daar telkens achterom? O, natuurlijk naar Lettie. Die twee waren echte vriendinnen, dat zag je aan alles. Leuk, zo'n vriendin te hebben. Hè, ze schrok van de gedachte.... Anna was toch h  r vriendin, wat onaardig tegenover Anna! Nu ja, Anna was haar vriendin, omdat ze haar nichtje was, omdat ze bijna tweelingen waren, omdat ze altijd samen hadden gespeeld en geleerd, en alles samen hadden gedaan.... maar ze had haar niet zelf gekozen, ze hadden elkaar niet echt gekozen. Dat moest juist het ware, het prettige zijn van een vriendin te hebben!

O bah.... wat werd het hier suf en saai langzamerhand. Gebeurde er maar eens iets. Gooide maar eens een straatjongen een steen door de ruiten. Begon desnoods die vervelende pruik daar voor de klas maar eens flink te niezen.... En n  t had ze het gedacht of de deur ging open en daar was die lieve oude man weer, nu natuurlijk zonder zijn jas, in een wijd lichtgrijs pak, en met een grote, zwarte, losse das onder zijn laag liggend boord —, wat een prachtig zilverig haar had hij toch. Hij ging naar het tafeltje en fluisterde de norske examinerator wat in. Die keek onwillig en schudde stug van neen. Maar de vriendelijke oude man gaf het niet op, hij haalde zijn horloge voor de dag, toonde het de ander en wees naar buiten. Die keerde zich, weer even onwillig, langzaam naar het raam, bleef even kijken en wendde zich af.

Vol spanning zat Lien, zonder het zelf te weten, het doen en laten der beide heren gade te slaan, totdat ineens de norske haar in het oog kreeg.

HET EXAMEN

„Doorwerken, alsjeblieft... In elk geval voor je kijken, als je zo vriendelijk wilt zijn.’

Lien kreeg een kleur als vuur, maar de oude heer knipoogde haar vaderlijk toe en trok daarbij zo'n allermalst gezicht, dat ze wel weer lachen moest. Meteen liep hij het lokaal weer uit.

De norske examinerator kwam nu overeind van zijn stoel en tikte op tafel om attentie, maar Lien durfde bijna niet op te kijken.

„Wie zin heeft kan, als haar opstel klaar is, tien minuten naar buiten gaan. Wie niet klaar is, natuurlijk niet. Maar jullie kunt ook je opstel nog eens overlezen, in die twintig minuten, voor het rekenen begint, en er de taalfouten uithalen. Taalfouten tellen, en niet mals ook. Iedereen is nu gewaarschuwd!”

Het klonk precies alsof taalfouten nog minder mals zouden tellen voor wie het hart mocht hebben tien minuten naar buiten te gaan —, en Door Siegenbeek, die al halfweg was opgerezen, ging aarzelend weer zitten, maar toen ze haar vriendin Nel heel resoluut en het eerst van allemaal, glimlachend onder het nijdig kijken van de man voor de klas, kalm uit de bank zag stappen en naar de deur gaan, riep ze halffluid: „Ik volg je op de poot.” Het meisje met de bril en de spitse neus was de derde; haar volgde haastig die lelijke, nare pattepoef, die Lea had staan uitlachen daareven. Even later stond ook Anke op....

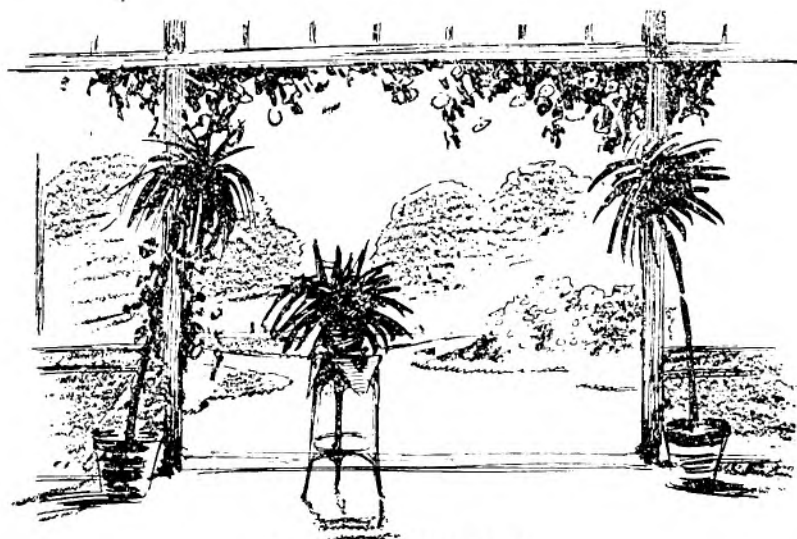
Lien zat besluiteloos.... Als ze nu óók ging, kon ze misschien met dat grappige tweetal kennis maken. Ze leken haar zo aardig en ze wilde zo graag zo gauw mogelijk iedereen die maar aardig of grappig of goedig leek, leren kennen...

Ze was toch klaar, ze had haar opstel drie keer overgelezen en er na de derde keer niets meer uitgehaald. Die akelige kerel voor de klas zou toch zeker niet nú al een pik op haar hebben? In elk geval wilde ze wachten. tot hij weer in zijn papieren verdiept zat. Juist.... en nu....

DE KLAS VAN TWAALF

hè.... even in de zon, in de bloemengeur, even je armen uitslaan, je voeten warm stampen, je mond open doen, lopen, praten, lachen.... En ze was al overeind...

Maar daar keek Anna om en zag haar toeleg, en haar ogen zeiden: „Niet doen!” Haar ogen waarschuwden: „Liever nóg eens overlezen!” Haar ogen maanden: „Je bent het verplicht tegenover je oom, tegenover mijn vader. Hij wil niet alleen dat we slagen, hij wil, dat we goed slagen.” En Lien onderwierp zich met een zucht, wierp een blik door het raam, doopte nog eens in en begon „De Kermis” voor de vierde maal over te lezen. Ze was nu langzamerhand wee van haar eigen gebazel —, liefst had ze het hele saaie relaas verscheurd, het leek haar nu nauwelijks nog een viertje waard. Maar stil, daar stond warempel nog „vindt-je” met „dt.” Altijd datzelfde struikelblok. Weg, overtollige t! Ziezo.... als ze nú zakte, zou tenminste niemand kunnen zeggen dat het haar eigen schuld was...

HOOFDSTUK II.

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

VOOR de wijd-open tuindeuren stroomden de geuren van rozen en heliotroop en vermengden zich met die van de koffie, de jasmijn en de aardbeien op de fleurige, frisse koffietafel. De kersen konden zich in die symphonie van geuren niet mengen, maar ze straalden des te verlokkelender, midden op het glanzend witte tafellaken, in hun gekleurde porceleinen schaal. Ze straalden zó verlokkelend, dat de lange, blonde Frits er niet afblijven kon, ofschoon het bordje voor hem op tafel al vol lag met pitten en stelen. Elke keer opnieuw ging zijn lange, pezige hand van de schaal naar zijn mond en hij zuchtte: „Dat is zo ellendig met kersen, dat je niet ophouden kunt. Feitelijk zitten ze me tot hier en toch kan ik het niet laten.”

„Wat echt onaesthetisch”, berispte Emmy en sprak het mooie woord zo voorzichtig en zo nuffig uit dat Frits luidkeels lachte: „Waar haalt de bandiet de woorden vandaan! Onaesthetisch! Hoe komt de trots in een varken!”

Hij telde dan ook al negentien jaren en was al bijna

DE KLAS VAN TWAALF

een jaar student, terwijl Emmy pas sinds verleden week de zeventien had bereikt. Bovendien, „maar een kost-schoolmeisje"! Sinds het vorig jaar ging ze in Lausanne op kostschool, ze was nu voor de Pinkstervacantie overgekomen en meteen haar verjaardag blijven vieren.

Met een nuffig gebaartje koos ze nu zelf ook nog een lokkende, rijpe kers van de schaal, zoog hem langzaam uit tussen haar dunne, gespitste lippen, en legde het steeltje op haar bord.

„Eigenlijk zonde dat die malle schapen nu vanmiddag onze heerlijke kersen van oom Coen komen opeten. Ik blijf erbij, moeder, ik vind het vreselijk overdreven van u. Een glas limonade met een koekje had even goed gekund, als u dan met alle geweld die hele bende hier wilde hebben.”

„Dat heb je, geloof ik, al een paar keer eerder gezegd,” kwam de moeder een beetje koel en Emmy zweeg met een gepikeerd schouderophalen.

Anke stond op het punt iets te zeggen, maar bedacht zich, ook Frits keek alsof hij nog wat te berde had willen brengen, maar deed er eveneens het zwijgen toe.

„Nog koffie, vader?”

Met een knik schoof dokter Van den Burg zijn kopje bij en Anke maakte de koffie klaar.

„Wat ga jij doen vanmiddag, Frits?” informeerde Emmy. „Ik? Misschien eerst wat cricketten, en dan in elk geval zeilen. Trainen voor de wedstrijd. Met Herbert Aben en met Jules de Koo.”

„Als jullie niet te ver gaat en niet van plan bent er nu al een race van te maken, zou ik wel mee kunnen gaan zeilen.”

De genadige toon van het voorstel ontlokte Frits een spottende buiging.

„Niets zal ons aangener zijn. Hij had trouwens al naar je gevraagd. Of je niet eens een keertje mee kwam.”

„Wie.... wie heeft naar me gevraagd?” vroeg Emmy gretig.

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

„Jules de Koo natuurlijk”, kwam Frits kwasi-onschuldig.
„Och, Jules, wat kan mij die jongen schelen.”

„En wie dacht jij dan....?” plaagde haar broer. „Herbert Aben soms....?”

„Niemand,” snibde ze terug, boos dat ze zich had ver-raden. „Hoe laat gaan jullie?”

„Ja, hoe laat? Tegen half drie, denk ik. Maar moet jij niet eigenlijk thuis blijven vanmiddag?” Hij keek beurtelings zijn moeder en Anke aan.

„Ik?” hernam Emmy verontwaardigd. „Ik thuisblijven voor die wurmen van Anke? Dat kan niemand van me verlangen.”

„Niemand verlangt het dan ook van je,” zei de moeder, op dezelfde toon van zoeven. Dit prikkelde Emmy en ze keerde zich naar haar vader om hulp.

„Vader, zegt u nu eens zelf! Moet ik vanmiddag, omdat die kinderen.... Of hebt u van het hele gesprek weer niets gehoord?”

„Eigenlijk.... neen. Maar vertel me maar gauw, kindje, waar ging het over?”

„Ik zou er vader maar buiten laten, Ems!” ried Anke.

Dokter van den Burg sloeg een klein boekje, waarin hij voortdurend had zitten bladeren, met een resoluut gebaar dicht, stak het weg en schikte zich tot aandachtig luis-teren met een zó duidelijke goede wil, dat Anke lachend zei:

„Sloof je maar niet zo uit, paps, het is heus de moeite niet waard.”

„Ja, jullie moeten het mij maar niet kwalijk nemen, ik dacht even... aan iets.... aan een patiënt....”

Altijd waren zijn gedachten bij zijn zieken, en zelf klaagde hij er dikwijls over tegen zijn vrouw, dat hij er zich nooit van losmaken kon. Na een week van sjouwen en werken, bij nacht en ontij vaak, over slechte wegen, door afgelegen polders menigmaal, werd hem de enkele rustige Zondag, dat geen al te ernstige patiënten zijn hulp ver-eisten, nog bedorven door zijn getob. Hij was het voor-

beeld van een dokter, die weliswaar niet „in zijn beroep is verhard”, maar voor wie aan huiselijk leven niet veel meer is overgebleven. Voor zijn kinderen had hij nooit meer dan halve aandacht gehad, zelfs op hun gezondheid zou hij, zonder zijns vrouws aandringen, niet altijd hebben gelet. Zijn vrouw had de kinderen opgevoed, bijna zonder zijn steun. En gemakkelijk was dat niet geweest, met drie zo uiteenlopende, elk op een andere manier moeilijke karakters.

Frits, de oudste, was wel altijd makkelijk en meegaand geweest, maar die makkelijkheid en meegaandheid kwamen eigenlijk vooral uit gemakzucht voort. Liefst liet hij zich maar zo lui-weg door het leven rollen en ondanks zijn uitstekende hersens had hij toch nog kans gezien op de H. B. S. een keer te blijven zitten. Iedereen hield van hem, met iedereen ging hij vriendelijk om, even goedmoedelijk met de tuinmansjongen als met zijn academievrienden, want hij wilde zo graag door iedereen aardig worden gevonden. Zijn gemakzucht had hem wel een beetje tot een allemansvriendje gemaakt.

Emmy's karakter vertoonde in vele opzichten daarvan het tegendeel, ze kon helemaal niet goed leren en ze had „airs”, „aria”, zoals Frits het uitdrukte. Tegenover de dienstmeisjes en de leveranciers, in het algemeen tegenover „de mindere stand” had ze altijd nog een hoog toontje aangeslagen. En als ze dan zo, wat Frits noemde „de freule speelde”, noemde haar vader haar lachend „Oma Nievelt”, want dan leek ze, beweerde hij, sprekend op zijn grootmoeder. En hij maakte haar uit voor nuf en voor nest, maar eigenlijk stond zijn oudste dochter hem nader dan zijn jongste. Anke was naar haar vaders smaak te ernstig, te „modern”, te „idealistisch”. In zijn hart vond hij dat meisjes maar naar kostschool moesten gaan en aardige japonnetjes dragen —, maar hij liet van die voorkeur en die gedachten niets blijken. Toch voelde Anke het wel, en ze wist dat ze in haar moeder alleen een bondgenoot had.

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

Tegen haar besluit om naar de Kweekschool te gaan en voor onderwijzeres te studeren had haar vader zich niet verzet. Hij vond dat zelfs een heel verstandig besluit voor een meisje, dat zich tot academische studie maar matig aangetrokken voelde en toch ook niet alleen in het huishouden kon opgaan. Maar Emmy had het bespottelijk gevonden en er pas een beetje vrede mee gekregen toen ze hoorde dat Jeanne Sixma en Gientje Aben ook naar „de Nor” zouden gaan, al begreep ze niet waarom ter wereld Gientje, dat schatrijke kind, een akte halen moest. Dat hoefde dan ook niet, had ze later gehoord, maar mevrouw Aben was er vóór alles op gesteld, Gientje zo lang mogelijk bij zich te houden. En de vriendschap met Anke had daar de doorslag gegeven. Bovendien, had Herbert gezegd, was het heel goed voor Zusje Gientje, ook eens met andere meisjes in aanraking te komen —, en Herberts woord was wet, bij de Abens thuis.

En nu waren moeder en Anke op dat dwaze idee gekomen om ze allemaal op bezoek te vragen, die hele klas, die „Klas van Twaalf”, zoals de schapen zich noemden, om ze te tracteren op de kersen die oom Coen uit de Betuwe had gestuurd. Haar protesten hadden niets geholpen. Vader had haar afgescheept. Wat moeder doet is goed. Jawel! En Frits had gelachen. Makkelijk lachen. Hij was een jongen, een student, hij trok er tussen uit. Nu nog woonde hij thuis, maar na zijn eerste examen, had vader beloofd, als hij had getoond dat het hem ernst was de studie, dat hij meer wilde dan studentje-spelen, dan zou hij kamers krijgen in Amsterdam. In afwachting daarvan bracht hij alvast de meeste Zondagen buitenshuis, en profiterend van zijn spoor-abonnement, dikwijls in de stad bij vrienden door....

Terwijl Emmy en Frits nog over zeilen en cricketten spraken, waren mevrouw en Anke al vast aan het afwassen gegaan. De dokter zat alweer met zijn boekje.

DE KLAS VAN TWAALF

„Hoe laat verwacht u ze eigenlijk, „de dames?”

De moeder negeerde de spottende nadruk op de laatste woorden.

„Tegen drie uren, was het plan.”

„Maar moeder, wat moet u dan de hele middag met ze uitvoeren?”

„O, dat vindt zich wel vanzelf.”

„Zeg Ank”, kwam Frits ineens. „Hebben van de week je oren niet getuit? Herbert Aben heeft je lof gezongen, neen maar, op een manier...! Je had zo'n uitstekende invloed op Gien, ze was door jou zoveel eenvoudiger geworden.... Weet ik wat al....”

„Gien is nooit anders dan eenvoudig geweest. Maar omdat ze zo mooi is en altijd zulke mooie jurken draagt en in het „Huis met de Poppen” woont, en zo'n beetje onverschillig doet, daarom denken ze nu dat ze ook per-sé trots moet zijn....”

Ze sprak vlug en een beetje verward. Die plotselinge lof van Herbert, die haar zo onverwacht werd overgebracht... de wetenschap dat Herbert notitie nam van haar, dat hij aan haar dacht, ze had het nooit kunnen denken. En Emmy blijkbaar evenmin, want op een beetje scherpe toon vroeg ze Frits: „Herbert Aben, interesseert die zich voor Anke? Die is toch al student, die is toch even oud als jij....”

„Zelfs nog drie maanden ouder!” lachte Frits. „Maar wat zou dat? Vader en moeder verschillen wel acht jaar, geloof ik.”

„Hè Frits....”

„Je hoeft zo'n kleur niet te krijgen!”

Maar mevrouw maakte aan het gesprek een einde, door Anke eraan te herinneren dat ze nog een kraag op haar jurk voor vanmiddag moest naaien. Ze zou dan zelf wel alles in het buffet bergen. Anke moest maar dadelijk naar boven gaan.

„Op uw kamer dan maar, moes? Daar is het nu het koelst.”

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

„Dan ga ik even de brieven schrijven aan Edith Marsh en aan Hedwig Klüppell.”

„Ja hoor, je hebt deftige vriendinnen en je correspondeert in alle talen!” hoorde Frits.

Even later had het gezin zich weer verdeeld over zijn verschillende verblijven naar zijn verschillende liefhebberijen. Heel stil was het in de kamer waar Anke naaide en mevrouw Van den Burg over een boek gebogen zat. Een zoet, zachtzinnig windje tilde de dunne gebloemde madras-gordijnen telkens even in de hoogte, dan zonken ze weer neer, het leek het uitademen van een kind. Vogels sjirpten dromerig, bevangen van lome, zoete Zondagmiddag-dommeligheid, geur van rozen en heliotroop steeg uit de bloeiende tuin omhoog en drong de kamer in. Als gelokt door die geur legde Anke de jurk over een stoel, trad naar buiten, op het balkon, en keek naar beneden. Hoe lokkend-fris stond daar op de grasstrook langs de lage, verweerde, met mos beplekte achtermuur, de witgedekte schragentafel, tussen twee hoge bonte esdoorns in, waarvan de kronen, aaneengegroeid, een prieel schenen te vormen. Ze hadden hem eerst op het grasperk midden-in willen zetten, ze zouden dan in een krans van rijkbloeiende, zoetgeurende stamrozen hebben gezeten, maar het was daar op die plek te zonnig.

Nu zouden ze wel dadelijk komen. Wat een aardige gedachte van moeder, de hele klas op de kersen te vragen. Hoe zou moeder ze allemaal vinden? Anke hechte veel waarde aan het oordeel van haar moeder. En moeder had gelijk —, het was jammer dat ze ten slotte toch met Jeanne en Gien een apart clubje was blijven vormen.

Eer ze het wist, was ze weer in de kamer terug en had opnieuw een jurk onderhanden en peinsde onderwijl over mogelijkheden van andere, ruimere vriendschap.

Leida Verkruysen.... had moeder geopperd. Moeder kende haar niet, alleen maar zowat uit de verte.... moeder wist niet hoe ze altijd zeurde over „stand”, moeder was er niet bij als ze zich bij hen drieën aldoor zocht in te

dringen. Ze kon soms wel eens geestig uit de hoek komen maar ze gebruikte haar geestigheid nooit anders dan om anderen belachelijk te maken —, Marie Mol om haar boerse spraak, Lien Doezer om haar bewondering voor haar nichttje, Lea Schaap om haar inderdaad wel een beetje rare jurken —, en dan zorgde ze er voor dat Jeanne het altijd hoorde, want bij Jeanne had ze met die dingen succes, Jeanne was ook maar al te graag geestig ten koste van anderen. Maar Jeanne ontzag dan ook niemand en Jeanne had er geen verdere bedoelingen mee. Neen, met een kind als Leida Verkruijsen zou ze nooit hebben willen omgaan.

„We houden haar heus niet opzettelijk op een afstand.”

„En de anderen?”

„Ja de anderen. De meisjes Doezer en Marie Mol sporen heen en weer, dus heel veel heb je daar niet aan. De Doezermpjes gaan heel misschien tegen de winter bij een tante in huis. En dan hebben we twee vriendinnen paren in de klas, dat zijn Lea en Lettie en de „Grimmige Gezusters”.

„Wie zijn dat, de „Grimmige Gezusters?”” lachte mevrouw.

„O, zo noemen we Nel van Zanten en Door Siegenbeek, en die twee hebben niemand anders nodig, die broeden al hun fantastische plannen met elkaar uit, die schrijven romans en drama's en voeren ze op....”

„Maar heten ze dan dààrom de „Grimmige Gezusters?””

Anke lachte om haar moeders verbaasde toon.

„Dat is een bedenksel van Anna Doezer, die brengt er altijd wat geleerds bij te pas, ze bedoelt natuurlijk de „Gebroeders Grimm”.”

„Zo —, is die Anna Doezer zo'n pedantje?”

Anke dacht even na voor ze antwoordde.

„Neen moes, ik geloof eerlijk gezegd niet dat Anna pedant is, ze is alleen, wat ze in de ouderwetse boeken zo grappig noemen: leergierig. En vreselijk eerlijk. Ze geeft

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

je met alle liefde een half uur van haar tijd om je een som uit te leggen, maar ze laat je hem niet overschrijven. En die Lien —, dat is zo grappig, die doet haar best om net als Anna te zijn, en ze is heel anders, o totaal anders. Zie je, moes, dan voel je toch wel het verschil tussen iemand die zich opdringt zoals Leida, en iemand die vreselijk veel behoefte aan vriendschap heeft. Lien Doezer zou het liefst met de hele klas dikke vriendinnen willen zijn. Ze is enig kind, en ze heeft geen moeder, ze heeft alleen Anna, haar nichtje. En Anna geeft eigenlijk om niets dan om studie. Herbert kent óók zo iemand onder zijn vrienden.... hij vertelde het mij laatst.... hij zei, je moet je ook buiten je eigenlijke werk ontwikkelen, dan alleen word je mens!"

„Zelf werkt Herbert toch nogal gestadig aan."

„O ja, maar hij doet er nog zoveel bij. En hij is de enige thuis die wat invloed heeft op Gien, die haar nog eens wakker schudden kan uit haar eeuwige onverschilligheid. Ze laat zich maar gaan, ze laat maar over zich beschikken; iedereen die haar flink aanpakt, krijgt haar voor een poos mee. Maar bij haar thuis pakt eigenlijk niemand haar aan, behalve Herbert. En Herbert zou haar omgang met Jeanne heel verkeerd voor haar vinden.

„Houdt Herbert dan niet van Jeanne?"

„Och.... houden.... hij vindt haar natuurlijk heel grappig en aardig en zo... maar hij vindt haar ook wel een beetje koud en bekrompen. Ze beoordeelt iedereen naar „manieren," naar uiterlijke beschaving.... niet natuurlijk, zoals Leida Verkruysen, naar „stand" of „geld" of zo.... en dan ziet ze altijd veel gauwer in iemand het belachelijke dan het aardige, altijd dadelijk merkt ze het belachelijke in iemand op...."

Weer zaten ze even zwijgend, en Anke dacht: Heb ik ze nu allemaal opgenoemd? Wij drieën, Lea en Lettie, de Doevertjes, Nel en Door, Marie Mol, Leida Verkruysen.... dat maakt toch nog maar elf. En we zijn met twaalf.... wie is de twaalfde dan toch?

DE KLAS VAN TWAALF

En meteen rees voor haar oog het beeld van dat stille, kleurloze, schamel-geklede kind —, het Schimmetje.

„Tine Maas is er ook nog, die vergeet ik eeuwig en altijd.”

„Is ze zo onbeduidend?”

„Dat zou ik niet durven zeggen. Maar ze doet nooit aan iets mee, en ze is nooit ergens bij, en ze komt en ze gaat en je ziet haar bijna niet, het Schimmetje.”

„Vanmiddag komt ze toch?”

„Ja ze komen allemaal.”

Ze had inmiddels vlug van jurk verwisseld en liep naar het balkon.

„Die rozen, moes! Je kunt niet diep genoeg ademen. En wat is het nu stil in de tuin. Alle vogels doen hun mid-dagslaap.”

Plotseling galmde door het dommelende huis de bel.

„Zullen we naar beneden gaan?”

De brede schemerige marmerbevloerde gang was vervuld van de geur der zondoorstoofde rozen, het helle daglicht viel trillend binnen door de open buitendeur; daar wachtte Lize, stoer in haar lichtblauw katoentje, lachend naar buiten gebogen; blijkbaar kwamen er nog anderen aan.

„Vijf vliegen in één klap.”

Het waren Lea en Lettie, de nichtjes Doezer en Leida Verkruysen, die er met haar gloeiend-glimmende konen, haar zwarte kraalogen en gladde zwarte haar boven de stijve, witte jurk meer dan ooit uitzag als een pop uit een doos —, waarvan ze alleen het gave en gladde miste, want haar hele gezicht zat vol rode pukkeltjes.

Door het achterpoortje kwamen nu Jeanne en Gien, die kenden de weg, liepen het huis in en waren even later op het balkon, en riepen en lachten tegen Anke in de tuin. Benijdend om die intimiteit keek Leida naar boven. Zij waren — bedacht ze spijtig — niet eerst in huis, maar dadelijk in de tuin ontvangen.

Lokkend in de koelte stond de witgedekte tafel met het fleurig fruitservies, waartussen zon en schaduw geestige

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

beweeglijke figuren sponnen. Goud en gebloemd praalden schalen en bordjes, met kamperfoelieranken losjes erlangs gewonden.

Opgetogen liepen de meisjes om de tafel heen. Door Siegenbeek bewonderde kinderlijk de mooie bordjes, ze waren allemaal verschillend, het ene met perziken, een ander met peren, een derde met abrikozen beschilderd.

„Wat een prachtig fruitservies, mevrouw. Zo iets zou moeder ook leuk vinden.” Het laatste was eigenlijk meer tot Nel gericht.

„We hebben ze thuis bijna precies zo,” vertelde Leida, „Alleen onze gouden randen zijn breder.”

„Dat is dan prettig voor jullie.”

Anna Doezer, rug tegen de muur, schrijft op de ene opgetrokken knie, hielp Marie gauw even op weg met een moeilijke zinsontleding.

„Waar je je druk om maakt, op een zomerse Zondag!” spotte Gientje. „Geef haar het schrift mee naar huis.”

„Nee, want daar leert ze niets van.”

Marie Mol zuchtte.

Gientje streek haar blonde krullen van haar blanke, gladde voorhoofd af. Met dat blonde haar, een vlekkeloos perzikteint en tintelende blauwe ogen was ze de mooiste uit de klas. Maar ze was er niet bijzonder ijdel om, ze gaf er zich maar zelden rekenschap van. Ze vond eigenlijk het hele leven meestal een beetje vervelend en zeurig en saai....

„Ha, daar komen de kersen.”

Tussen zich in sjouwden Lize en Job de koetsier de volle mand naderbij, snel werden de schalen gevuld, iedereen schikte aan tafel en het koele zoete sap verkwikte overvloedig de warme, aldoor babbelende monden.

Maar na een poos gingen al trager de handen naar de weer en nog eens weer opnieuw gevulde schalen, tot mevrouw voorstelde:

„Als we nu eens een pauze hielden, en een spelletje deden, met een glaasje limonade voor de variatie?”

„Mogen we touwspringen?” stelde Nel van Zanten vol geestdrift voor. Ze had er pas op gymnastiek een prijs mee behaald.

Even weifelde mevrouw.

„Is het niet gevaarlijk...?”

Algemeen gelach.

„Niet te warm?”

„Je rust zo'n poos tussen twee sprongen.”

Een lang touw werd te voorschijn gehaald en ze begonnen maar dadelijk met een hoogte van een halve Meter. Lager was kinderspel.

„Voorzichtig, maar, meiskes.”

Ze keken op. Waar kwam die zware stem vandaan? De dokter was in de veranda gekomen en liep nu de trapjes af.

„Wat een paradijs is het hier!”

„Even een glas limonade voor je klaar maken?” Samen met zijn vrouw verdween hij weer de schemerige tuin-kamer in.

En even later gebeurde het....

Een paar maal al had Door vlak voor de voeten van Tine Maas, die niet durfde, het touw op het laatste ogenblik met een ruk in de hoogte getrokken en beide keren was het goed gegaan —, Tine was wel geschrokken, maar had toch de sprong gewaagd en het was gelukt. Ze begon er zelfs plezier in te krijgen —, een kleurtje verscheen op haar bleke wangen. Daar kwam ze weer aan en riep het nu zelf al: „Hoger!”

O —, was op dat ogenblik maar, dacht Anke naderhand, het touw haar uit de vuist gesleurd, maar ze hield het juist zo akelig stevig, toen Door Siegenbeek het met een vaart in de hoogte rukte —, en Tine sprong, maar ze haakte en viel met een smak.... en bleef kreunend liggen, half over het grintpad, maar haar gezicht en haar bovenlijf gelukkig in het koele gras.

De meesten gilden luider dan het slachtoffer zelf, dat maar stil lag en kreunde, de ogen gesloten, even pro-

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

beerde zich op te richten, maar met een gesmoorde pijnkreet weer terugzank op de grond. Anke en Lien hadden even stijf van schrik gestaan, maar nu waren ze al bij Tine en bogen zich over haar heen en overlegden hoe haar aan te vatten om haar voorzichtig overeind te helpen.

„Roep liever je vader,” raadde Anna praktisch.

„Raak jullie me asjeblijft niet aan,” fluisterde Tine. „Ik geloof zeker, dat ik iets gebroken heb.”

Nel van Zanten, Marie Mol en Eva Schaap waren inmiddels doende de huilende Door te troosten.

„Ze riep immers zelf „hoger”,” ijverde Lea. „Het is toch niet alleen jouw schuld.”

„Jawel, het is wel mijn schuld; ik ben ermee begonnen. Ik heb haar aan de gang gemaakt.”

Maar daar was dokter Van den Burg gelukkig al.

„Allemaal uit de weg en allemaal mond houden,” commandeerde hij en knielde bij Tine in het gras. Angstig, stil stonden ze om hem heen, en in die gespannen stilte begon plotseling in een hoge, zonvergulde populier een vogel luidkeels te zingen.

Even later rees de dokter overeind, rood van het bukken.

„Pols gebroken,” zei hij kortaf.

Hij hielp haar vlug op de been. Doodsbleek stond ze daar, met verfrommelde kleren, stoffige kousen, het voorhoofd bepareld van zweet.

„Je hebt je flink gehouden.”

Haastig kwam mevrouw uit de veranda de tuin in.

„Is het heel erg?”

„Nee, nee, het valt nog wel mee. Toe meisjes, eten jullie nu nog wat kersen voor de schrik, terwijl ik deze jongedame verder help.”

Maar de ware lust ontbrak, verslagen namen ze afscheid en slopen heen.

Een kwartier later was de pols gezet en verbonden, de vermoeide arm stevig in een doek gespeld. Een glas port had weer wat kleur gebracht op de bleke wangen.

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

„'t Is nogal losgelopen en de ergste pijn heb je nu al achter de rug,” troostte de dokter. „Ik zal onmiddellijk naar je eigen dokter bericht sturen.”

„En naar je huis, dat je hier kalmpjes blijft eten,” voegde mevrouw erbij.

Een uitdrukking van angst verscheen op het plotseling weer verbleekte gezicht.

„O neen, mevrouw, maar dat kan onmogelijk. Dank u wel. Ik moet naar huis, nu dadelijk zelfs. Ik ben al veel te laat. Moeder zal niet weten waar ik blijf.”

Geen verdere overreding baatte en Anke was verbaasd over de standvastigheid, waarmee „Schimmetje” op haar stuk bleef staan. Ze wilde zelfs niet, dat er een rijtuig zou komen en aanvaardde niet dan na een zenuwachtig verzet Anke's geleide.

Op straat begon ze dadelijk zo gejaagd te stappen, dat Anke haar herhaaldelijk moest remmen.

„Vader heeft gezegd, dat we langzaam moesten lopen.” En bij zichzelf dacht Anke: „Wat heeft ze toch? Ze zal warempel niet bang zijn voor een standje, als ze te laat komt met een gebroken pols? Dan zouden die ouders wel beulen moeten zijn.”

Voorbij de sluis sloegen ze al gauw een zijweg in, en daarna een stille, zonnige zijstraat, die nog maar kort geleden tussen de weilanden en tuinderijen was aangelegd en waarvan nog maar enkele huizen waren voltooid. De rest stond er als gebroken en vergeten speelgoed in de Zondagmiddag-zon. Tine was nu niet meer te houden, Anke hield haar met de grootste moeite bij. Ze liepen door een gebroken, verveloos houten hekje een tuintje in, dat wel een miniatuur-zandwoestijn leek, een zandwoestijn zonder oase....

„Hier zijn we er.... en dank je wel hoor, dank je wel voor het thuisbrengen.”

Het klonk zó gejaagd, zó dringend, alsof ze Anke weg wilde hebben. Maar Anke bleef. Als die ouders werkelijk zulke ellendelingen waren, dan zou zij.... maar neen, dat

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

kon immers niet! Tine was overspannen, in de war, door de schrik, door de pijn. En wat zag ze bleek en wat transpireerde ze vreselijk! Ze hadden toch moeten doorzetten en een rijtuig nemen....

„Je moet maar niet te veel bij ons rondkijken,” zei Tine ineens hees, de hand aan de schel. „Moeder is.... moeder is vaak moe.... moeder is eigenlijk meer.... een kunstnares.... het huishouden doe ik... maar ik kan niet altijd....”

Ze brak plotseling af, haar mond bleef half open, haar ogen tuurden in angstig luisteren....

De scheefhangende, groezel-grauwe gordijnen bewogen hevig heen en weer, een jongen stampte en schreeuwde, een vrouwestem krijsde er dreigend tegenin:

„Naar de kelder, zeg ik je! Naar de kelder.... dadelijk naar de kelder....”

Meubels bonsden en bonkten, er viel iets rinkelend aan scherven en eer ze het wist had Tine met een wanhopige ruk aan de bel getrokken. Plotseling viel nu de stilte en even later werd in een vaart de deur achteruit wagenwijd opengerukt en een grote, stevige vrouw met rossige piekharen en boze ogen in een opgewonden gezicht stond op de drempel.

„Zo, ben je daar eindelijk! 't Werd tijd.” Dan ineens zag ze Anke staan.

„En u, komt u voor mijnheer? Komt u voor pianoles?”

„Nee mevrouw, ik breng Tine even thuis.”

De uitdrukking op het verhitte gezicht werd plotseling wat vriendelijker, ze keek Anke opmerkzaam aan, en streek zich werktuigelijk de haren van het voorhoofd.

„Tine heeft bij ons haar pols gebroken.”

„Wat vertelt u dààr?”

Haastig ging ze de meisjes voor, het duffe, benauwde gangetje door, de woonkamer in, waar het brandend-heet was en bedompt in schel, kwellend middaglicht. Een jongen van een jaar of zes staarde met grote, in tranen zwemmende bruine ogen zijn zusje en het vreemde meisje

DE KLAS VAN TWAALF

aan. Zijn kiel zat scheefgesjord, zijn kousen hingen in krinkels tot op zijn enkels neer. Hij wees naar de verbonden arm.

„Wat heb jij?”

Zijn stem klonk schor van het huilen.

De moeder was in een stoel bij het raam gaan zitten.

„En vertel me nu asjeblieft eens eindelijk, wat er met je gebeurd is.”

Het klonk of Tine een misdaad had begaan. Maar ze hoorde het niet, ze had het broertje naar zich toe gehaald, trok met haar vrije hand zijn kiel terecht, zijn kousen omhoog.

„Laat die jongen nu asjeblieft maar gaan. Je hoeft me heus die bengel niet nog meer te bederven.”

„Tine heeft haar pols gebroken, mevrouw. Bij ons in de tuin is het gebeurd. Maar vader zegt....”

„Wie ben je dan eigenlijk?”

„Anke van den Burg, mevrouw. Dokter Van den Burg is mijn vader. Vader heeft de pols al gezet en verbonden.... en vader zou uw eigen dokter dadelijk bericht sturen....”

„Dat ontbrak er nog maar aan!” Ze liet zich achterover in haar stoel vallen en sloeg de ogen naar de zoldering. „Juist terwijl ik mezelf al dagen lang zo miserabel en geradbraakt voel. Hoe lang kan zo iets duren?”

„Zou dat haar eigen moeder zijn...?” ging het door Anke heen, en iets van die gedachte moest op haar gezicht te lezen staan, want plotseling wendde de vrouw zich naar Tine, die bleek van pijn en schaamte op haar stoel zat, de ogen half dicht tegen het meedogenloos op de naakte, stoffige ramen blikkerend licht.

„Heb je veel pijn gehad?”

„Och neen, moe, het ging nogal. En het is mijn linker arm. Met mijn rechter kan ik toch altijd nog van alles doen. En over een paar weken is het weer helemaal in orde. Heus....”

Ze zwegen even. Vliegen zwermde in zó grote menigte,

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

dat hun gonzen haast leek op bijengezoem, over het bemorste, slordige theeblad heen, azend op suikerkorrels, op zoete plasjes. Meedogenloos drong de zon door de stoffige ramen de kamer in en legde alles, wat daar kaal en armoedig en verwaarloosd was, open en bloot te kijk. Van boven kwam piano-klank, eentonige dreunen, door moeizaam-nadrukkelijke voetstappen begeleid en gesteund. Telkens bleef de spelende leerling horten en dan mompelde een doffe stem vermaningen. O, dacht Anke, dat is natuurlijk haar vader, die les zit te geven....

„Een hele schrik, voor u allemaal,” begon de moeder weer te praten.

„Och ja, mevrouw.... Het eerste ogenblik....”

Weer zag Anke ineens haar gezicht opklaren, net als daareven bij de deur, weer die onderzoekende blik op zich gericht.

„U is blijkbaar een jongedame van goeden huize,” begon ze dan op gemaakt-deftige, enigszins afgemeten toon.

„U ziet het wezen door de schijn. Een burgerkind zou juffrouw tegen mij zeggen.” Ze bekeek eerst zichzelf, haar afgetrapte pantoffels, haar stoffige, gevlekte zwarte rok met gapend split, wierp dan een blik om zich heen en zei op theatrale toon: „In zó'n milieu...!”

Ze zuchtte diep en Anke wist niet wat ze zeggen moest; naar Tine durfde ze zelfs niet te kijken.

„Dat is een zegen in ons lieve Nederland,” praatte de moeder weer verder op dezelfde hoogdravende toon. „In Frankrijk is elke getrouwde vrouw „madame”, en in Engeland....” Ze zocht even, maar scheen het Engelse woord niet te kunnen vinden. „Nu ja, enfin.... in Engeland wordt ook niet dat idiote verschil gemaakt.... Ik ben zelf van heel goede, zelfs tamelijk oude familie.... mijn ouders hebben in mijn jeugd heel andere plannen met mij gehad, héél andere illusies.... ik heb Frans geleerd.... ik voor mij wilde liefst een artistieke carrière volgen.... maar ja...! Het leven loopt niet altijd zoals men zich dat droomt....” En opnieuw zuchtte ze.

DE KLAS VAN TWAALF

De kleine jongen was weer helemaal bedaard, hij boog zich naar zijn zuster over en fluisterde haar iets in het oor. Tine lachte even en ging meteen wat verzitten, om de verbonden arm tegen zijn liefkozingen te vrijwaren. „Wat sta jij daar nu te fluisteren en te flikvlooien?” viel dan ineens weer de moeder uit. „Jij hoort in de kelder. Spektakel maken als pa boven zit les te geven. Ik zal je leren.”

„Hoe oud is je broertje?” vroeg Anke. Ze had zo'n medelijden met Tine!

„Zes jaar.”

„Zeg maar gerust: bijna zeven! Oud en wijs genoeg om te weten hoe hij zich gedragen moet.”

„Vooral met zo'n moeder,” dacht Anke. En weer was het alsof die zwijgende critiek te lezen stond op haar gezicht, want opnieuw keerde de moeder zich naar Tine.

„En hoe is het nu eigenlijk precies gekomen?” Het klonk zo snauwerig, alsof Tine, inplaats van haar eigen pols, een kostbare vaas had gebroken. Ze wilde antwoord geven, maar haar lippen trilden. Anke zag ineens, dat ze op het punt stond in tranen uit te barsten en haastte zich voor haar te antwoorden. Ze deed zo goed mogelijk het relaas en legde vooral veel nadruk op Door Siegenbeek's verdriet. Ze vertelde, dat Door met alle geweld Tine zelf had willen thuisbrengen, maar dat haar, Anke's, vader dat had verboden. „Het zouden de lamme en de blinde zijn geweest,” lachte ze even. „Door was zelf zo van streek! Door Siegenbeek.... U kent haar misschien wel?” „Neen,” klonk het stroef. „Ik weet niets van die kinders.” En ineens begreep Anke héél veel. Ze begreep, dat de school hier in huis een twistpunt was, dat de moeder veel liever Tine thuis had gehouden, om dan zelf de hele dag op de canapé te liggen zuchten over haar mislukte „artistieke carrière” en over de domheid der mensen, die haar niet „mevrouw” wilden noemen. Zou „Schimmetje” zelf een willetje hebben, of hielp haar vader haar misschien? De piano zweeg. En even later bewees een stommelen

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

op de trap, dat leerling en meester naar beneden kwamen. Door de smalle gang gingen de mannestem en de kinderstem in beurtpraat naar de voordeur toe, bleven daar nog even, dan viel de deur dicht en de vader kwam binnen. Een klein, mager, kaal-deftig en zorgelijk heertje met vriendelijke ogen, de ogen van de kleine jongen, maar doffer, als uitgeblust.

„Zo, zo meisje, de kersenpartij afgelopen? Nogal naar de zin gehad? En heb je nu eens een vriendinnetje meegebracht?”

Zijn ogen vlogen door de kamer, en hun uitdrukking werd verdrietig. Altijd die ellendige rommel! En nu juist met zo'n wildvreemd meisje.

„Pa.... Tine heeft haar pols gebroken!”

„Wat vertel je me daar nu, jongen?”

In één stap was hij bij zijn dochttertje.

„Mijn arm dierke, hoe is dat gekomen?”

„Bij ons in de tuin,” nam Anke weer het woord. „Maar vader zegt — dokter Van den Burg is mijn vader, ziet u — vader zegt, dat het gelukkig nogal goed is afgelopen. Vader zou dadelijk bericht aan dokter Sanders sturen....”

„Mijn arm dierke....” herhaalde de vader, maar hij toonde terwijl met vriendelijke knikjes tegen Anke, dat hij evengoed naar haar luisterde. „En heb je veel pijn gehad?”

„Och neen, pa.... het ging nogal....”

„Ja man, zo'n buitenkansje hadden we precies nog nodig!” En weer zuchtte de moeder, diep, met theatraal opgeslagen ogen.

Anke stond op.

„Ik moet nu naar huis. Ik zal het op school wel zeggen, Tine.”

„Ja.... zeg, dat het niets is... zeg, dat ik gauw terug kom.... over een paar dagen misschien al.... als dokter het goed vindt.... het is toch maar mijn linkerarm.... En toe, toe, zorg jij dan, dat ik hier mijn huiswerk krijg, wil je?”

Ze leek nu ineens een beetje koortsig, haar wangen en haar lippen gloeiden, en Anke las een groot verlangen in

DE KLAS VAN TWAALF

haar vreemd-glanzende ogen. Ze begreep ook de nadruk op „jij”. „Jij hebt nu toch alles hier gezien....” dat bedoelde ze. En het verlangen was naar de school. De school, waar ze zo stil, als „een schimmetje”, haar eigen weggetje ging, aan niets meedeed, en die toch zoveel voor haar beduidde. Haar hele toekomst! Haar enige kans, hier uit dit milieu te komen, en de anderen te helpen. Het leek al vrij laat, toen Anke weer buiten kwam; een frisse wind was opgestoken, die hitte en stof verjoeg, overal wapperde het glanzend groen, overal geur-

den vlier en rozen, en ineens voelde Anke de lust het water langs naar huis te gaan.

Als vloeibaar goud, wemelend en glijdend over alledonkerst blauw, lag daar de brede stroom in de dalende middagzon. De wind blies de grote, blanke zeilen vol van de koersende, zwenkende, laverende zeilschepen, die zich voor de komende wedstrijd aan het oefenen waren. Roeiboortjes schoten er tussendoor, lieten een glinsterend, rulgulden spoor achter.

Geboeid bleef Anke aan de oever staan kijken. Ze dacht aan Tine. Arm „Schimmetje”. En hoe vreemd, tot gis-

DE KERSEN EN HET SCHIMMETJE

teren, tot vanmorgen, tot voor een uur was dat hele bestaan een gesloten boek voor haar geweest, terwijl ze elkaar toch dagelijks zagen, een gesloten boek, dat nu plotseling, door een toeval, voor haar opengeslagen was.... Daar wuifde een bruine hand, aan een blanke arm, uit een opgestroopte witte mouw, haar over het blauwe water toe. Langzaam, statig gleed op enige meters afstand de grote zeilboot voorbij.

Herbert! En ze wuifde terug en hij wuifde nog eens weer, tot een zwenking van de boot hem aan haar blik onttrok. En ineens moest ze denken aan wat Frits straks aan tafel over Herbert had verteld. Ze zou eens met Herbert over Tine spreken! Misschien wist hij wel raad, misschien konden ze samen wat voor haar bedenken, wie weet, wat fleur en kleur in dat grauwe leventje brengen. Allerlei voornemens schoten haar door het hoofd. Ze zou in elk geval zelf zich met „Schimmetje” blijven bemoeien.

HOOFDSTUK III

IN DE KNOEI

HET was nu eindelijk spaak gelopen met Nel van Zanten. Van het begin af hadden ze het allemaal voorspeld. Sommigen hadden het gevreesd, en één had het heimelijk gehoopt! Maar ze durfde voor die hoop niet uit komen, want Nel was „getapt” in de klas, bijna iedereen mocht haar graag. Alleen Leida Verkruijsen was haar verklaarde vijandin, omdat ze voelde, dat Nel haar doorzag in haar kleine, dwaze eierzuchtjes van „stand” en „deftigheid”, omdat Nel achteloos verwierp, waar zij zo naar hunkerde: de vriendschap met Anke, Jeanne en Gien. Om een gewoon wandelafpraakje met Door had Nel voor een uitnodiging in het Huis-met-de-Poppen, waar zij, Leida, niet eens was gevraagd, doodkalm bedankt! Neen, Leida kon Nel niet uitstaan en daarom hoopte ze zo vurig, dat het spaak zou lopen. Anna Doezer hoopte dat natuurlijk niet, maar ze keurde evengoed Nel's handelwijze af. Je mocht je toch maar niet zo maar aan een les, aan een deel van je taak onttrekken. Maar Nel had het van de eerste dag af al gezegd: ze deed het niet. Ze wilde nog liever rupsen eten en spinnen slikken dan zoompjes rollen en tenen mazen. Ze schreef

nog liever drie keer de hele „Overwintering” over dan één keer de „Theorie van de Kous.”

En Door, die op de hele lagere school en zelfs op de bewaarschool met haar in de klas had gezeten en altijd haar beste vriendin was geweest, Door had verteld, dat ze het daar ook al had vertikt. Toneelen hadden ze beleefd! Ze bewaarden daar hun handwerkboeltje in lege sigarenkistjes, die kreeg je van school, een eigen doos of mand, dat mocht op de „volksschool” nu eenmaal niet en een keer, op een visite bij hen thuis, had Nel tegen Door's vader gezegd: „Hè toe, mijnheer, neemt u dat sigarenkistje een beetje weg, want als ik het ruik, is mijn hele plezier bedorven.” Ze overdreef natuurlijk vreselijk, ze keerde haar hoofd om als ze langs een sigarenwinkel ging, en ze zei: als grootvader rookte, liep ik het huis uit! Omdat „nuttige handwerken” eigenlijk geen examenvak was en ze er toch nooit een aparte acte voor zou kunnen halen, had ze haar grootvader net zo lang geprest, tot hij naar de directeur — de norse examiner met de waterige groen-grijze ogen! — was gegaan om vrijstelling voor haar te vragen, ze wilde dan die uren graag aan iets anders besteden, maar de directeur had de oude heer zo vreselijk afgeblaft, dat hij helemaal ontdaan was thuisgekomen. En sedertdien voerde Nel voor „nuttige handwerken” geen klap meer uit, en was het niet geweest om juffrouw Bloemhof, dan zou het al veel eerder misgelopen zijn, maar met juffrouw Bloemhof had Nel geweldig geboft. Ze volgde in de waardering der meisjes onmiddellijk op mijnheer Adelink, de plant- en dierkunde leraar. Ze was een gezellig oud mensje en ze presenteerde soms pepermuntjes onder de les! Je mocht ook gerust wat met elkaar praten. Zelf vertelde ze graag van haar eigen jeugd. Haar vader was officier en een heel streng man geweest, die met alle geweld had gewild, dat ze heel veel leren zou, vooral rekenen, wat ze juist helemaal niet kon. Handwerken alleen had ze altijd prettig gevonden, ze had ook de acte voor „fraaie handwerken”, ze kende

DE KLAS VAN TWAALF

„frivolité” en „filigrain” en wie lust had, mocht het voor niets bij haar leren. Maar onder dat dwingen van haar vader had ze als meisje zó geleden, dat ze zich toen al

had voorgenomen, nooit een ander tot iets te dwingen, waar hij een tegenzin in had.

Ze kon best begrijpen, dat Nel net zo hard het land had aan handwerken, als zij zelf vroeger aan rekenen, en toen ze hoorde, dat Nel eigenlijk romanschrijfster wilde worden, toen kon Nel geen kwaad meer bij haar doen. Ze

dweept met romans en gedichten en vooral met drama's, en ze had Nel een keer bij zich thuis laten komen, om over haar plannen als toekomstig schrijfster met haar te praten. En ze had haar „voldoende” gegeven op haar rapport!

Helaas, dat goede leventje had maar kort geduurd. Door had van meet af gezegd: „Nel, dit is te schoon om waar te wezen.” En het bleek inderdaad „te schoon”.

Kort na de zomervacantie was juffrouw Bloemhof ziek geworden, het liet zich eerst nog niet ernstig aanzien, maar werd gaandeweg erger, op één les volgden er soms twee, drie verzuimen, tot op een goede dag haar getrouwde zusters haar kwamen halen met een rijtuig, nadat ze onder tranen afscheid had genomen van de school, van de klas, van Nel in het bijzonder. Ze verweet zich nu ineens haar toegevendheid tegenover Nel, die ze aldus „weerloos overleverde aan haar opvolgster,” maar Nel lachte de zorgen van het oude mensje weg.

Ze kende juffrouw Wind dan ook nog niet en juffrouw Bloemhof kende haar maar al te goed. Ze was veel jonger dan juffrouw Bloemhof, een lange bonenstaak van een mens, met een streng, koud gezicht, die altijd over straat, en door de school, en zelfs voor de klas, als ze niet zat, heen en weer rende alsof ze op de hielen werd gezeten. Ze had scherpe, lichtblauwe ogen, — net glasscherven, vond Nel van Zanten.

Natuurlijk was toen alles uitgekomen, want iedereen moest op de eerste les haar „werkstukken” — juffrouw Wind had het altijd heel deftig over „werkstukken”! — aan haar tonen en Nel had niets. Haar kous....

„O juffrouw, die fungeert allang als kruikezak!”

„En je merklap...?”

„Mijn merklap...? Ja, mijn merklap.... O ja, ik weet het al, die hebben mijn buurjongetjes geroofd om stekeltjes te vangen.”

„En je naailap...?”

„Mijn naailap.... o, die bestaat nog wel, maar net als een regenwurm.... ziet u....”

„Als een.... regenwurm?!”

„Ja, juffrouw! Ik heb hem in stukjes geknipt en elk deel leeft nu zijn eigen leven. Dat doen regenwormen toch ook? Ik heb er onder andere een inktlap van, hij zuigt zo lekker op. Ook bloed! En ik snij me nogal eens in mijn vinger, want ik ben bar onhandig.”

Sommigen hadden het onder dat gesprek haast op haar zenuwen gekregen van het lachen, vooral natuurlijk Door Siegenbeek en Lien Doezer, maar ook Anke en Jeanne hadden zich niet goed kunnen houden. Zelfs Gien was helemaal losgekomen en Anna Doezer was het met de beste wil niet gelukt streng te kijken. Juffrouw Wind had over haar hele gezicht een kleur als een baksteen gekregen, waardoor haar ogen nog blauwer schenen. „Bepaald spookachtig,” zei Nel later, en toen ze weer geluid kon geven had ze gevraagd:

„En vond juffrouw Bloemhof dat maar allemaal goed?” Toen had Nel gevoeld, dat ze eigenlijk te ver was gegaan, in haar overmoed, tegenover juffrouw Bloemhof, en ze had maar zo'n beetje haar schouders opgehaald.

Maar Door Siegenbeek was ineens overeind in de bank gaan staan en had het woord genomen en was aan het uitweiden geslagen over Nels prachtige opstellen en dat ze later drama's zou schrijven, waarin zij, Door, dan de hoofdrol te spelen zou krijgen, terwijl de hele school natuurlijk gratis naar de schouwburg zou gaan, en dat ze dat allemaal lang en breed met juffrouw Bloemhof hadden besproken en dat juffrouw Bloemhof zich heel erg voor Nel en haar toekomst interesseerde, en zo ratelde ze maar aan één stuk door, zodat juffrouw Wind er een tijdlang geen speld tussen kon krijgen, maar toen de een na de ander weer begon te proesten en Nel, die als boetvaardige zondares voor de klas stond, ineens in de lach schoot, omdat Door zo krankzinnig deed, sloeg ze ineens zó woest met een liniaal op tafel, dat het ding aan stukken

vloog, waarvan er één op een haartje Lien Doezer raakte en ze riep: „Stilte,” met een stem als van een dragonder, en Door had het katterige gevoel, dat ze het er niet bepaald beter op had gemaakt voor haar vriendin.

Dadelijk na schooltijd was juffrouw Wind naar de directeur gegaan en de volgende dag werd Nels grootvader weer ontboden. Nel moest veel strenger worden aangepakt, en die malle nonsens van drama's schrijven moest „met wortel en tak” worden uitgeroeid. Grootvader had maar niet veel antwoord gegeven, maar 's avonds hadden hij en grootmoeder met Nel over de zaak gesproken, en de „aandoenlijke ouden” waren aandoenlijker dan ooit geweest, maar van haar ononverwinnelijke afkeer tegen zoompjes rollen en ruitjes inzetten hadden ze toch eigenlijk minder dan Bloemhofje begrepen, die nog wel zelf les in handwerken gaf!

Sindsdien had Nel voor de leut maar zo'n beetje meegedaan in de klas. Omdat de hele school zo vreselijk achter was geraakt door al het verzuimen in juffrouw Bloemhofs ziekte, kregen ze nu grote taken mee naar huis. Op de les werd dan alles maar even aangegeven, thuis moest het worden afgewerkt.

Nel ademde weer ruimer. Dat was een ongedachte uitkomst! Was haar „werkstuk” eenmaal thuis, dan keek ze er niet meer naar om, maar slingerde het vol afgrijzen in de een of andere verborgen hoek. De „aandoenlijke ouden” merkten daarvan niets; juffrouw Bloemhof had nooit werk mee naar huis gegeven. Ze had de rapportcijfers ook maar zo'n beetje „op de tast” vastgesteld.

En zo leek dan alles nogal mee te vallen. Door Siegenbeek had al een paar keer gezegd: „Ook deze soep wordt niet zo heet gegeten als dezelve is opgedaan!” Wel herinnerde Wind zo nu en dan aan de plicht om de „werkstukken” thuis behoorlijk te voltooien, en vroeg zo in 't algemeen of dat ook wel gebeurde, maar ze scheen met min-of-meer vage antwoorden genoegen te nemen.

En zo kwakkelde de winter voorbij — het „Wind-

DE KLAS VAN TWAALF

Bewind" was in het late najaar begonnen — en het voorjaar naderde en daarmee de eerste verhoging en ze waren al begonnen mijnheer Adelink zo nu en dan eens in verhoor te nemen over de kansen, of de „Klas van Twaalf", zoals ze reilde en zeilde tweede klas worden zou, en hoeveel „kleintjes" van veertien er dit jaar toelatingsexamen zouden doen en hoeveel van de groten uit de vierde er mochten „opgaan" voor de acte, en wie er nog een jaartje moesten blijven blokken, en ze dachten eigenlijk aan de hele handwerkboel al niet meer, toen juffrouw Wind op een goede morgen aankondigde:

„Volgende les moet jullie alles meebrengen, wat er in het afgelopen jaar is gemaakt. Ik roep julle dan een voor een hier bij mijn tafeltje, geef voor elk werkstuk een cijfer en stel dan daaruit het rapportcijfer vast. Ik heb er met de directeur over gesproken. Handwerken telt dit jaar gelijk met aardrijkskunde en geschiedenis!" Ze zweeg even en voegde er honend achter: „Ik denk wel, dat mijn cijfers een beetje anders dan die van juffrouw Bloemhof zullen uitvallen. Juffrouw Bloemhof heeft hier op school maar met negens en achten gestrooid als Sinterklaas met pepernoten, maar wie bij mij een zeven krijgt, moet al een hele kraan zijn!" En ze keek de klas eens rond en even rustte haar glasscherfachtig oog op Anna Doezer. Die had bij juffrouw Bloemhof een negen gehad! Maar Anna kreeg een kleur, ze hield eigenlijk niet van juffrouw Wind.

Al die tijd dat ze daar stond te oreren had Door naar Nel zitten omkijken en geprobeerd haar ogen te vangen. Maar Nel zat als een stenen beeld. Haar „werkstukken" waren natuurlijk naar de maan. Wie had ook zo iets kunnen denken? Bij juffrouw Bloemhof was het geweest: eens thuis, blijft thuis. Ze had nooit een „werkstuk" terug hoeven zien. Dat getuigden alle hogere klassen. „We moeten krijgsraad houden," zei Door Siegenbeek die middag tot haar vriendin. „Laat het maar aan mij over. Ik zal de vergadering beleggen."

De meisjes die heen en weer reisden, uit deze klas dus de nichtjes Doezer en Marie Mol, gingen altijd tussen de schooltijden in de wachtkamer een boterham eten en het was al jaren lang de gewoonte dat de vriendinnen haar dan kwamen gezelschap houden. Dikke juffrouw Waagmeester, die het buffet bediende, vond dat goed en zelfs wel gezellig, ook niet helemaal onvoordelig, want ze „gebruikten” wel eens wat, en zo was dan de derde-klas-wachtkamer sinds jaar en dag de vergaderzaal voor de meisjes van de „Nor,” waar elk der vier klassen haar eigen terrein had. Ze aten er krentenbolletjes uit papieren zakjes en steevast mikte elk, die de contrôle passeerde, haar tot propje verfrommeld zakje tegen de mopneus van Sattelmeyer, de piepjonge controleur met zijn onschuldige, lachende blauwe ogen, die alles goed vond, alles van de meisjes verdroeg en door juffrouw Waagmeester met allemaal tegelijk werd „geplaagd”, hoewel het heette, dat hij „verkering had”. De groten uit de derde en de vierde, die al „kwekeling” waren en opgestoken haar droegen, deden aan die dartelheden van propjes-gooien natuurlijk niet meer mee.

Door Siegenbeek had het klaargespeeld: ze waren allemaal gekomen. Ze had namelijk „bovennatuurlijke onthullingen” beloofd. Als een prinsesje, dat verdwaald is in een achterbuurt, zo keek Gien de derde-klasse wachtkamer rond, onschuldig-verbaasd, maar Leida spreidde met ophef haar boekenzeil over de houten bank, eer ze zitten ging, en trok een vies gezicht. Ze was meegekomen, omdat Door, behalve de „bovennatuurlijke onthullingen”, ook nog had aangekondigd, dat er niet alleen iets zou worden gevraagd, maar dat er ook iets zou worden aangeboden!

„Jullie begrijpt natuurlijk,” begon Door Siegenbeek, „dat Nel moet worden geholpen. Ze zal ongetwijfeld eenmaal de roem worden van onze school. Ik spreek hier ook voor mijzelf. Wordt haar talent in de kiem gesmoord, dan gaat ook mijn kans op roem daarmee te gronde! Want zoals

jullie weet, zal ik de hoofdrollen vervullen in de drama's, die zij gaat schrijven. En jullie hebt allen gratis toegang —, eventueel met mannen en kinderen. Luister nu....", haar stem daalde tot gefluister, „.....luister nu goed. Nu komen de bovennatuurlijke onthullingen. Hoe heet ze?"

Ze keek een voor een de gezichten langs.

„Wie?"

„Wie bedoel je?"

„Juffrouw Wind?"

„Nee, ik bedoel Nel. Hoe heet ze?"

„Nel!" „Nel van Zanten!"

„Juist! Van Zanten met een Z. Haar naam begint met een Z. En de Z is de laatste letter van het alfabet. Op die Z baseert zich mijn 'plan. Die Z is géén toeval. Ze zou net zo goed Van Santen hebben kunnen heten. Met een S. Zo iets noem ik: een beschikking! Je moet dat eens aan je vriend vertellen, Tine."

Tine lachte. Haar „vriend" was een stokoude, alleen levende zonderling, die een avontuurlijk leven achter de rug had en onlangs in een der nieuwe huisjes tegenover het hunne was komen wonen. Hij leek wat mensenschuw, maar maakte met haar wel eens een praatje. Ze noemden hem in het stadje „Anti-Toeval", omdat hij bij elke gelegenheid getuigde, dat hij niet in het toeval, enkel in „beschikkingen" geloofde.

„Maar de mens moet van de „beschikking" weten te profiteren. En de verdienste daarvan komt mij toe!" Ze zweeg even, om aller nieuwsgierigheid te prikkelen, en vervolgde dan: „Juffrouw Wind heeft een absentielijst. Een alphabetische absentie-lijt. Volgens die lijst zal ze ons één voor één bij haar tafeltje roepen, om onze werkstukken te inspecteren. Gien Aben komt eerst, maar Gien heeft niets te vrezen, haar „werkstukken" zijn natuurlijk in orde. Ze is gelijk de spinnen, ook die handwerken voor hun plezier. Niet aldus Nel! Nel heeft alles te vrezen. En nu heb ik dit gedacht. Elk, die aan de beurt is ge-

weest, smokkelt haar onder het naar de plaats gaan het een of ander reeds gekeurde „werkstuk” toe —, de ingebreide hiel, de ingemaasde teen, de ingenaaide ruit, de borstrok, de rolzoom, het poppenjongenshemd, het poppenmeisjeshemd.... Maar laten we dat alsjeblieft vooraf goed afspreken, opdat ze niet met een dubbel stel van het ene en verstoken van het andere voor de rechterstoel verschijne.... Ik herzeg: verschijne....”

„Hé zeg,” riep er een van de tweede klas uit de andere hoek van de wachtkamer, „ben jij je alvast aan het oefenen voor het toneel?”

„Ga liever zitten, Door!” raadde Lea Schaap. „En praat niet zo hard. Het moet toch een geheim blijven.”

„Je hebt gelijk.”

Door ging zitten en legde het plan nog eens uit op gewone toon. Ze keken elkaar aan en voorlopig werd er gezwezen.

„Zeg nu alsjeblieft niet dat het „bedrog” is,” riep dan Door ineens geprikkeld. „Want dat weet ik natuurlijk zelf ook wel. Maar Nel moet geholpen worden. De baas is in staat haar van school te gooien, voor een poos tenminste, en dat mag ze de aandoenlijke ouden bij haar thuis niet aandoen. Ze belooft trouwens beterschap. Is het niet waar, Nel?”

„Dat nu niet precies,” lachte Nel. „Maar dit vraag ik natuurlijk alleen voor deze keer.”

„Van mij kan je met alle liefde wat krijgen,” begon Lea Schaap. „En van Lettie natuurlijk ook. Mijn ingenaaide ruit ziet er nogal schappelijk uit. De rest is niet veel zaaks.”

„Moeder heeft mij geholpen met die moeilijke gemaasde teen,” vertelde Marie Mol. „Daardoor is hij tamelijk goed uitgevallen. Die kun je krijgen, hoor, met alle genoeg.” „Mijn jongenshemd is dragelijk te noemen.” Dat zei Lettie.

„Ik vind het helemaal niet in de haak,” begon nu Anke

DE KLAS VAN TWAALF

van den Burg. „Maar ik wil Nel uit de knoei helpen, omdat ik het van juffrouw Wind óók niet in de haak vind, zo zonder waarschuwing met iets dergelijks aan te komen.”

Die woorden gaven natuurlijk ook voor Tine Maas de doorslag!

Jeanna Sixma vond het geval „pikant” — dat was haar nieuwste stopwoordje — en ze had bovendien een zekere bewondering voor Nel. Gien vond als gewoonlijk „alles best.” Nel kon van haar uitzoeken wat ze hebben wou.

„Maar Door....” kwam dan ineens Leida Verkruijsen. „Ik meende dat je had gezegd...”

„O ja zeker. Er wordt niet alleen gevraagd, er wordt ook aangeboden! Nel verklaart zich bij deze bereid, jullie allemaal, voor zover nodig, te helpen bij dat opstel over „Een mistige morgen”, waar ons eindcijfer van afhangt. Ze stelt zich van nu af aan beschikbaar.... hoe was het ook weer, Nel?... voor zinnen en zinswendingen, tegenstellingen en synoniemen en desnoods voor het schrijven van het opstel, geheel of gedeeltelijk....

Onwillekeurig praatte Door nu toch weer deftig, als stak ze een redevoering af, maar ze bleef tenminste zitten en hield haar stem enigszins gedempt. De meisjes van de andere klassen waren toch al opmerkzaam om hun ongewone ernst en ongekende voltalligheid. Anders maakten er hoogstens zes van elke klas de wachtkamer onveilig. „Dat zou meneer Blom toch dadelijk merken, als ze voor een ander een opstel schreef.”

„Hoor je dat, Nel? Alsof je later, in je drama's, ook niet al je personen in verschillende stijlen moet laten spreken. Zeg, als Nel dat nog niet kon....”

Nu was Leida er als de kippen bij. Ze had eerst onwillig en stroef zitten kijken bij het voorstel van Door. Dat zou wat moois zijn, een ander van je werk te laten profiteren. Maar opstellen vond ze razend moeilijk, ze bracht er nooit heel veel van terecht. Nel moest het dan ook vooral niet te mooi voor haar maken —, misschien deed ze zelfs

beter, alleen de punten te geven. Maar daarvan dan ook zo veel mogelijk.

Anna Doezer had nog geen woord gezegd. En Lien, hoe graag ze had gewild, hoe graag ze Nel, die ze hevig bewonderde, haar hele collectie „werkstukken” zou hebben aangeboden, Lien durfde ook niet anders dan zwijgen. Ze schoof ongemakkelijk heen en weer op de bank en wierp van tijd tot tijd een blik op haar nichtje, met een vuurrode kleur. Nu de hoofdzaak afgehandeld was en elk voor zich bedacht of besprak wat ze het beste missen kon, het liefste geven wou, terwijl Door zich als een vermoeid redenaar met zwierige gebaren voorhoofd en mond afwiste —, zei Anna eindelijk:

„Ik doe er in geen geval aan mee, en Lien doet er ook niet aan mee, al ben ik het wel een beetje met Anke eens in wat ze zegt van juffrouw Wind. Ik wil van nu af Nel elke dag een uur of een half uur helpen, dat ze de volgende drie maanden beter voor de dag kan komen. Ze gaat natuurlijk toch over.”

„Het is voor haar grootvader zo ellendig. Die zou het vreselijk vinden om nu weer bij de baas te moeten komen,” pleitte Anke. Ze pleitte eigenlijk óók voor zichzelf, ze voelde toch wel iets voor Anna's houding.

„Dat had Nel dan vooraf maar moeten bedenken. Maar ik blijf bij mijn voorstel. Wat zeg je ervan, Nel?”

„Dank je hartelijk, hoor!” Nel trok een gezicht of ze een bedorven ei rook. „Ik wens het helemaal niet te leren. Ik zal grootvader wel vragen of ik privaatles mag nemen bij Betje Bruis, die woont vlak naast ons, ze is mank en ze heeft bijna geen geld, dan verdient die er ook nog een duitje aan. Dan laat ik haar natuurlijk alles afmaken, en dan is iedereen tevreden.”

„Ik geloof dat ik de trein hoor aankomen, Anna,” zei Lien. Liefst had ze maar dadelijk weg willen lopen. Ze zou er toch nog eens met Anna over spreken. Als nu zelfs Anke meedeed! Je kon toch ook te stipt-eerlijk zijn.

„Ja, de trein komt er aan. Ga je mee, Marie?”

DE KLAS VAN TWAALF

En daarmee nam de vergadering een einde....

Zo kwam de gevreesde dag en alles liep prachtig van stapel. Juffrouw Wind kende Nel gelukkig niet voldoende om te begrijpen, dat ze onmogelijk een redelijke en tamelijk volledige collectie „werkstukken” bijeen brengen kon, ze hield haar alleen voor koppig, onwillig en brutaal en had haar dat ook herhaaldelijk gezegd.

„Handwerken is alleen een kwestie van goede wil,” beweerde ze steeds. „Elk normaal mens met normale hersens kan het leren.”

„Maar waar haal je in vredesnaam al die goede wil vandaan?” had Nel bij een van die gelegenheden eens geopperd en juffrouw Wind had gezegd:

„Wat je daar opmerkt is als gewoonlijk weer onzin.”

Door had juist voorspeld —, het oproepen ging inderdaad volgens de alfabetische absentie-lijst en het toesmokkelen werd zeer vergemakkelijkt, doordat sommige „werkstukken” nogal klein en doordat er nogal veel waren. Onder het met een beladen doos naar je plaats gaan kon je er dus makkelijk een stuk of wat laten vallen, anderen beijverden zich dan wel die te helpen oprapen, ze gingen ongemerkt van hand tot hand en zo kreeg Nel zonder de minste moeite een toonbare collectie bijeen —, waarmee ze zich, als laatste van de lijst, met kloppend hart naar het tafeltje begaf.

Het allereerst werd de „ingezette ruit” nauwkeurig bekeken. Het was een vodje miserabel rafelig ruitjesgoed, wit en groen, waaruit eerst een vierkant stuk was weggeknipt, waarvoor dan een ander „op de draad en op het patroon” moest worden ingezet. Terwijl Nel toekeek, hoe juffrouw Wind het walgingwekkend product — afkomstig van Lea Schaap, wier „nogal schappelijk” te optimistisch was gebleken — keerde en wendde in haar handen, ijsde ze bij de gedachte, dat ze dat zelf zou hebben moeten maken. Tersluiks, over het nieuwe „werkstuk”, waaraan ze nu bezig waren, sloeg de hele klas vol spanning de loop der zaken gade.

„Onvoldoende. Vier.”

Er voer een schok door de banken. Hoe in-vals, hoe afschuwelijk gemeen! Lea had er zoeven een vijf voor gehad. Het rolzompje van Tine Maas, waarmee de gelukkige eigenares een zes had veroverd, leverde voor Nel ook al niet meer op dan een vijf! De spanning steeg. Blikken werden gewisseld.

„Wat zit jullie toch allemaal te loeren en te kijken?” viel juffrouw Wind dan plotseling uit. „Ik kan het hier heus best alleen af.” En allemaal, doodsbenauwd ineens zichzelf en Nel te verraden, sloegen vol ijver en bescheidenheid de ogen neer op het werk. En dat was maar heel gelukkig —, want zouden ze zich goed hebben kunnen houden toen een ogenblik later de rampzalige Nel voor dezelfde ingemaasde teen, die Marie Mol even geleden niet minder dan een acht had opgebracht, slechts een kale vijf werd toegekend, met een standje voor het bijna onzichtbare roestvlekje, voor een uitgezegen hoeksteek en een onafgehechte draad —, feilen, die ze blijkbaar even te voren niet had kunnen ontdekken! Nel zelf had één ogenblik het gevoel of ze flauw zou vallen, niet omdat het haar in het minst kon schelen wat voor cijfers ze kreeg, maar om de verregaande valsheid van dat mens. De hele klas deelde haar verontwaardiging, en de hele klas zegende het toeval, waardoor....

„Wàt zeg je.... toeval? Beschikking toch zeker!” riep Door Siegenbeek in grote opgewondenheid uit. „Verbeeld je, als ze niet net één minuut van te voren zo tegen ons uitgevallen was, zodat we toen niet meer durfden kijken, verbeeld je, als we het voor onze ogen hadden zien gebeuren, denk je dan dat we ons goed zouden hebben kunnen houden? Ik voor mijn part niet, dat kan ik jullie wel verzekeren. Ik zou haar aangevlogen zijn. Wat een vals creatuur. Nel een vijf en Marie een acht, voor hetzelfde ding. En letterlijk voor elk „werkstuk.” Nel een punt minder dan de anderen. Is het niet om razend te worden?”

„En te denken, dat we haar niet eens aan de kaak kunnen stellen, dat we er over moeten zwijgen, omdat er natuurlijk niets van uitkomen mag.”

„Ja, en het ergste... dat we haar zelf niet eens mogen laten merken, hoe we haar nu doorzien, hoe we haar nu kennen, wat we van haar denken.”

„En de baas! Die zo hoog met haar loopt. Die haar in alles haar gang laat gaan. En je kunt overigens zeggen van de baas wat je wil, hij is streng, hij geeft miserabelles, hij trekt sommigen voor, maar zó vals is hij niet!”

Ze kookten. O, dat ze nu juist zelf te veel „boter op het hoofd hadden, om in de zon te durven lopen.”

„Als we haar eens.... een anonieme brief schreven...?” opperde Tine Maas.

„Ja, ja!” jubelde Door. „Met drukletters! Uit de krant geknipt. „Mejuffrouw! Gij zijt ontmaskerd! Uw ware aard is thans klaarblijkelijk....”

„Gebleken....” vulde Lea ijverig aan.

„Klaarblijkelijk gebleken!” hoonde Jeanne Sixma.

„Er moeten toch juist fouten zitten in een anonieme brief,” verdedigde zich de bedremmelde Lea.

„Je schijnt het meer bij de hand te hebben gehad,” spotte Leida.

„Maar wat zouden we in vredesnaam in zo'n brief kunnen zetten, zonder onszelf te verraden?” vroeg Anke.

„Ja.... wat?” Ze dachten even na.

„Ik weet het! We schrijven dat een niet nader te noemen individu....”

„Individu!” schaterde Nel. „Dat kun je niet schrijven. Dat zeg je alleen van een „ongunstig heerschap”.

„Persoon dan....”

„Enfin, dat zien we wel. We schrijven dat zeker iemand een zekere gemaasde teen per ongeluk had thuis gelaten en toen van een ander zeker iemand die teen even had geleend. Enkel die teen, want dat was het gemeenste! Drie punten verschil! Over de rest zwijgen we natuurlijk.”

„Maar dan,” opperde Marie een beetje benepen. „Dan komt het dadelijk uit. Want ik ben de enige, die er een acht voor heeft gehad.”

„Ja.... dan zou dat misschien uitkomen. Zou je het erg vinden? Jij komt er natuurlijk met een standje af en aan wie je hem geleend hebt, dat komt nooit uit, want ze heeft wel zes, zeven vijven voor die teen gegeven. En dan heb jij de hele school een enorme dienst bewezen, dan heb jij die valserik aan de kaak gesteld.”

„Ja....”

De algemene aandacht was nu op Marie Mol gevestigd en dat maakte haar, die toch al van nature zo bleu was, nog verlegener. Maar.... de hele school een enorme dienst bewijzen, zoals Door daar zei, hé, dat was toch wel iets erg moois. Dat zouden ze thuis toch óók wel vinden, vader en moeder, als ze ervan hoorden, als er narigheid van kwam.

„Een verrader te ontmaskeren! Denk eens aan!” drong Door, die zag dat ze veld won.

„Goed. Doe jullie dan maar zoals je wilt.”

Maar opnieuw kwam Anke tussen beide.

„Hoor eens, Door, we moeten het niet doen. Als jij nu met alle geweld je verontwaardiging wilt koelen in een anonieme brief....”

„Ze vindt het natuurlijk dol om lettertjes uit de krant te knippen....” spotte Jeanne.

„Lekker vies smeren met lijm!” dichte Lea aan.

„Nee, maar zonder gekheid. Laten we in 's hemels naam geen feiten noemen. Heus, als ze eenmaal aan het onderzoeken gaan en ze komen ons op het spoor, dan vallen we natuurlijk zó door de mand en dan heb je de poppen pas recht aan het dansen, voor Nel vooral! Dus Door, hou je opstel in de meest algemene termen....”

Door beloofde, dat ze het product vooraf zou laten lezen.

De volgende dag kwam ze er al mee aan. Ze hadden, vertelde ze, met hun allen thuis zitten knippen en plak-

DE KLAS VAN TWAALF

ken. Haar vader had zich slap gelachen, om het hele verhaal.

„Wat...? Heb je nu weer alles dadelijk aan je vader verklapt?” viel Leida vinnig tegen haar uit.

„Hou jij je mond maar! Wie heeft het meest geprofiteerd van Nels hulp, wie heeft, wat haar nog nooit overkomen is, een zeven voor haar opstel gehad, en ten slotte haar weldoenster afgescheept met een half verknipt poppenmeisjeshemd? En wat denk je eigenlijk van mijn vader? Dat die geen geheim bewaren kan? Die weet van iedereen alles, die draagt een boezem vol geheimen rond!”

„Kom Door, lees nu maar voor.”

Ze stonden op het plein in een kring om haar heen gedrongen en Door las:

Mejuffrouw!

Bovennatuurlijke beschikkingen, o.a. verband houdend met de letters van het alfabet, hebben uw natuurgelatenen....” „Er stond eerst medemens,” viel Door zichzelf in de rede, maar vindt jullie „natuurgelatenen” niet veel mooier?”

„Ja, maar lees nu door....”

....een blik doen werpen in uw inborst, waarvan zij ijzen. Deze inborst is vals en verdorven en het valt te betwijfelen of dezelve nog voor verbetering vatbaar zal zijn. Gij meet met twee maten. Tracht niet schrijver dezes op het spoor te komen, gij zoudt daarmee slechts uzelve benadelen.” Ondertekend: „Een verontwaardigd, maar nog welmenend Vriend.”

„Hoe vinden jullie het?”

„Mooi! Prachtig!”

„Wat netjes opgeplakt, zeg!”

„O, dat heeft Piet gedaan. Ik had het natuurlijk al een paar keer verknoeid.”

„Als ze maar geen vermoedens krijgt.... door wat je schrijft over die letters van het alfabet....” opperde Marie Mol.

„Wel neen, hoe kan dat nu? Dat denken wij, omdat we

IN DE KNOEI

het weten. Voor haar is het zo duister als Sanskriet." De brief werd verzonden en de volgende les sloegen ze nauwlettend het strenge gezicht met de glasscherf-ogen gade, maar geen trek, geen trilling verried, dat een verpletterend epistel haar had bereikt. Door dankte de hemel

toen de les goed en wel uit was, ze had, bekende ze later, wel tienmaal op het punt gestaan om te vragen: „Jufvrouw, hebt u misschien ook een anonieme brief ontvangen?” En daarna.... kwam de verhoging! En de klas van twaalf verhuisde inderdaad, gelijk ze reilde en zeilde,

DE KLAS VAN TWAALF

naar de tweede en vond daar gelukkig geen zitten-blijsters, dus was en bleef de klas van twaalf. En daarna werd het Paasvacantie en daarna kwamen ze als „tweede terug en zagen de „kleintjes“, achttien, een grote klas, veertien meisjes en vier jongens, die voor het toelatings-examen waren geslaagd. Er waren er nog meer geëxamineerd, wel over de twintig, maar de rest was gezakt. De school bloeide en de directeur keek een ietsje minder nors.

Mijnheer Adelink vertelde Lea, bij wie hij aan huis kwam, want Lea's vader handelde in antiquiteiten en mijnheer Adelink was daar een groot liefhebber van,mijnheer Adelink vertelde Lea in diep geheim, dat hij voor Marie Mol hard had moeten pleiten, maar dat ze op haar goed gedrag doorgelaten was en in de tweede erg poot-aan zou moeten spelen. Anna, Anke, Tine, Jet, Door en Jeanne waren uitstekend of tenminste heel goed, de rest gewoon-goed of middelmatig overgegaan. Nel en Door met een preek, om ze tot „meerdere kalmte en ordelijkheid“ aan te manen.

En toen ze daar nu voor de eerste dag na de Paasvacantie op het schoolplein kwamen, als veteranen, als oud-gedienden, en de schuchtere nieuwelingen zagen staan, een troep van bange schapen bij elkaar.... dat was toch wel een groot gevoel!

Een jaar voorbij! Wat gauw toch eigenlijk nog gegaan. Weer zonnige tulpen in stralend lentegras, weer de kruidige geur der dikke, frisse hyacinthen in de lucht, en in de straat langs de school dezelfde oude sukkel met hetzelfde karretje met radijs....

HOOFDSTUK IV

HET HUIS IN DE WILDERNIS

MIJN jeugdige en mogelijk andere lezeressen, mitsgaders mijn eventuele lezers moeten het mij maar vergeven, dat ook van dit hoofdstuk Nel van Zanten en Door Siegenbeek weer de heldinnen zijn. Maar per slot van rekening ben ik toch niet aansprakelijk voor het toeval — of: „de Beschikking” — dat juist die zomer de „Oom uit Amerika” uit de lucht gevallen kwam, en dat hij het geld meebracht dat toen weer zijn weg vond naar het „bibliotheekfonds” en dat het „priëel-comité” onder vele andere ook juist dat éne boek kocht, waaruit Nel.... maar stop, want nu loop ik veel te hard van stapel.

De „Oom uit Amerika” was helemaal geen oom en hij kwam niet uit Amerika. Hij was een oud-leerling van de school en heette Hendrik Ruysch en hij had al heel jong zijn ouders verloren en was in het weeshuis aan het Oudveense Pad opgevoed. Denk eens aan! Hij had dus precies zulke kleren gedragen als Barend van Dorp, die nu nog uit het weeshuis op school ging en in de derde klas zat, een lange, zwart-bombazijne broek en een blauw katoenen hes met een leren riem en witte knopen en een platte leren pet.... maar wie zou het hebben kunnen geloven,

DE KLAS VAN TWAALF

die hem die middag voor de school had zien staan, als een heer van een modeplaat, in een deftig grijs pak en glimmend hoog boord en met naaldfijne, lange punten aan zijn prachtige, zijge bruine snor!

Ze kwamen met mijnheer Adelink van het botaniseren terug, door en door warm en moe, want het was een stralende hete einde-Juni-dag, maar ook heerlijk-verzadigd van zon en groen en gloed en zilverblanke waterglans, en kwamen met stoffige schoenen aan zware voeten aangeslenterd..., daar zagen ze hem staan.

„Een heer uit een boek!” riep Nel. „Wat zou hij bij ons op het schoolplein te maken hebben?”

En mèt dat ze het riep, daar kwam hij aan en liep lachend met uitgestrekte handen naar mijnheer Adelink toe en mijnheer Adelink keek één ogenblik beteuterd, toen nam hij zijn sukkeldrafje en ze stonden tegenover elkaar en schudden elkaar de hand en lachten met woorden van grote verwondering en de klas stond er dodelijk-nieuwsgierig, maar tegelijk vrij onnozel om heen en grinnikte maar wat mee, zoals je nu eenmaal doet als je anderen ziet lachen, ook al weet je niet waarom....

Toen werden ze allemaal voorgesteld aan de fijne meneer, en hij vertelde zelf, dat hij Hendrik Ruysch heette en als weesjongen op hun school was geweest. Uit de vierde klas was hij weggegaan, een neef van zijn vader had hem uit China geschreven, dat hij een kans voor hem zag om daar vooruit te komen, maar dat hij hem niet al het benodigde geld voorschieten kon. Hij moest een deel ervan bij elkaar zien te krijgen. Dat had mijnheer Adelink hem toen geleend en nu kwam hij zelf het geleende geld terugbrengen, het kon er rijkelijk af, hij had daar in China hard gewerkt en veel verdiend. En ook een prachtig Chinees tapijt had hij meegebracht voor mijnheer Adelink, die het bijna niet aannemen wou. Hij vond het veel te mooi voor het eenvoudige huisje, waar hij als kinderloos weduwnaar met een oude huishoudster woonde, het hoorde daar niet, het hoorde in een museum,

HET HUIS IN DE WILDERNIS

zó mooi als het was. Maar natuurlijk had hij het toch aangenomen en nu lag het opgevouwen in de grote antieke kast, dik in de kamfer, met zesdubbele papieren en daar nog weer een linnen hoes omheen. En juffrouw Rika vond het haast zonde om het uit te pakken, als iemand het bekijken wou.

Mijnheer Adelink had van het geld een groot deel aan het tot dusver noodlijdende bilbiotheekfonds gegeven, om nu eindelijk eens flink wat mooie, nieuwe boeken te kunnen kopen. En dat had hij gedaan op een manier, zoals nog nooit eerder op de school was vertoond en waar het hele stadje over had gesproken: hij had een commissie benoemd om de boeken te kiezen, en voor die commissie had hij uit elke klas een leerling gekozen —, en natuurlijk was Nel voor hun klas, de tweede, gekozen. Dat vond iedereen billijk, omdat Nel het meeste verstand van boeken had. En ze hadden dol-gezellige vergaderingen gehad in het priëel achter in de tuin bij mijnheer Adelink en noemden zich daarom dan ook het „priëel-comité” en het was zó aardig geweest, dat zelfs mijnheer Blom, de Nederlandse taal-leraar, zich al vrij gauw met dat „meepraten van kinderen” had verzoend. Mijnheer Blom was trouwens niet zo kwaad als hij zich graag voordeed. Hij leek een beetje op Nel's grootvader, klein, breed, altijd heel deftig in „geklede jas” met twee rijen lakense knopen, en hij had net zo'n baardje, dat er uitzag of het van geplozen tabak was nagemaakt. Maar hij was veel vinniger dan de oude heer Van Zanten en hij kon heel streng zijn als hij wou. Andere keren kon hij dan weer heel aardig praten over al de beroemde mannen, die hij had gekend en nog kende —, hij bewaarde twee eigenhandige brieven van Nicolaas Beets en was heel familiaar met Jan ten Brink! De meisjes van de vorige vierde hadden hem het vorig jaar met Jan ten Brink in druk gesprek gezien, toen die grote man een lezing hield voor „het Nut,” waar ze allemaal een kaart voor hadden gekregen.

Wie bij toeval een zuster of een vriendin in de hogere klassen had zitten kende al de meeste van zijn eigenaardigheden eer ze op school kwam. Sommige woorden mocht je bij hem niet gebruiken. Over „verscheidene mensen” mocht je bijvoorbeeld niet spreken. „Verscheidene mensen” zijn dode mensen,” beweerde hij. „Leuk” was ook uit den boze. „Leuk” beduidt „lauw”, zei mijnheer Blom, dus een „leuk boek” is onzin. En als iemand bij het „mondeling weergeven van het gelezene” soms zei: „Maar haar man, die dacht....” of zo iets, dan begon hij ineens te zingen van „Jan, die sloeg Lijsje, en Lijsje, die sloeg Jan....”, want je moest zeggen: „Maar haar man dacht..... zonder „die” ertussen!

Hij hield er, vooral als hij woedend werd, een paar prachtige scheldwoorden op na, zoals „ellenlange ellendeling” en „meesmuilende uil”, maar hij moest er zelf altijd om lachen en dan was het meteen met zijn woede weer uit. Zijn grote trots was, dat hij ongelijk kon bekennen. „Zo oud als ik ben,” zei hij dan. De baas bekende nooit ongelijk, al was het met klompen aan te voelen dat hij zich had vergist. Hoogstens zei hij zo’n beetje snauwerig: „Hou er nu maar over op.” Maar mijnheer Blom had eerlijk toegegeven, dat het „meepraten van kinderen” hem erg was meegevallen.

Zo was dan de bibliotheek een prachtige collectie boeken rijker geworden. Mijnheer Adelinck had de lijst aan mijnheer Ruysch gestuurd. Je kon toch maar zo niet Hendrik zeggen!

Die was nu allang weer weg, die zat in Parijs en in Londen en in Zwitserland —, verbeeld-je, als je opgevoed bent in het weeshuis aan het Oudveense Pad! — om zo veel mogelijk plezier te maken, eer hij weer terug moest naar China en hard aan het werk.

Nel van Zanten was natuurlijk door al het voorgevallene romantischer dan ooit gestemd. Als zulke dingen konden gebeuren, mocht je dan niet alles van het leven verwachten? Behoorde er dan iets tot de onmogelijkheden? En

HET HUIS IN DE WILDERNIS

toen ze nu in het prachtige pas-aangekochte boek met de vele mooie oude prenten, dat de hele historie van hun stadje bevatte, van de vroegste tijden af, de geschiedenis had gelezen van het Huis-in-de-Wildernis —, toen stonden haar overtuiging en haar voornemen vast: in het Huis-in-de-Wildernis moesten schatten, althans kostbaarheden verborgen zijn, en zij zou die opsporen.

Zo heel gek was die gedachte niet. Het Huis-in-de-Wildernis was nu wel oud en vervallen, bijna een ruïne, maar het had een veelbewogen leven achter de rug. Er hadden, zei men, zowel geheimzinnige samenzweringen als geweldige braspertijen plaats gevonden, het had vluchtelingen geherbergd en tot politieke gevangenis gediend. Vroeger had er een smal, begroeid voetpad heen geleid, maar dat was sinds lang verdwenen, ook van de oude „Wildernis” was niet veel meer over, het stond nu midden tussen water en weiland, en was eigenlijk alleen nog met een roeiboot te bereiken, door een der vele „tochten”, tamelijk brede vaarten, die de polderdorpen verbinden met het grote kanaal.

Op zichzelf was dat natuurlijk geen bezwaar. Nel kon roeien als de beste en Door kon haar aflossen als ze moe was.

Want Door moest natuurlijk van de partij zijn, en de tocht werd vastgesteld op de eerste Zaterdag in de zomervacantie.

Van dat ogenblik af had Nel geen rust meer. Ze verbeeldde zich, dat iedereen in het stadje het boek had gelezen en nu aan niets anders dacht dan aan het Huis, en aan de daar verborgen kostbaarheden, ze verbeeldde zich, dat iedereen plannen smeedde om er heen te gaan, ze drukte Door alle dagen op het hart toch vooral het diepste stilzwijgen te bewaren. Haar grootste angst was dat Door het in haar slaap zou verklappen. Door droomde namelijk hardop en deelde haar slaapkamer met haar kleine tweelingzusjes. Die zouden op die manier in het bezit komen van het kostbaar geheim en zich haasten het

overal uit te kraaien, zoals kleine kinderen nu eenmaal doen.

De paar laatste dagen voor de vakantie konden Door en Nel bijna over niets anders spreken. Soms greep Nel haar vriendin ineens bij de arm.... en fluisterde.... „Verbeeld-je Door, een gesloten kast met een roestig slot. Na onbeschrijfelijke moeite slagen we erin de deur te openen. Wat zien we? Een parelsnoer, een ebbenhouten kistje vol dukaten, een diamanten diadeem!”

Haar opgewondenheid werkte aanstekelijk op Door, en toen ze eens bij het uitgraven van een wortelstok op een stuk ijzer waren gestoten, hadden ze dadelijk aan een begraven schat gedacht en niet gerust voor ze de oude koekepan met ontzaglijke inspanning te voorschijn hadden gewurmd....

En daarna met rode, zweetbedropen koppen zitten brullen van de lach....

Windloos en broeierig heet was het die Zaterdagmiddag. Door wees naar de verre horizon.

„We krijgen onweer!”

Ze dreven door de brede blanke tocht, tussen het hoge, ritselende zijig gepluimde riet, langs groene oevers, en het was heel stil, het heldere getink der van de riemen vallende druppels het enige geluid, behalve dan zo nu en dan, nabij of ver, het loeien van een koe. Maar de horizon dreigde al donkerder en ineens scheen het of alles veranderde. Luider loeiden de koeien en liepen angstig te hoop, de lucht leek een sombere kopergloed uit te stralen, waartegen de verre molens, als dol van angst, wild stonden te wieken. En al de lange, smalle, groenbekrooste sloten, en al de brede, blanke tochten weerkaatsten dat koper en het riet werd vaal en sloeg woest dooreen en er waasde overal een suizen en grommelen, als kwam het onder de aarde vandaan. Het was wel een prachtig schouwspel ook dat de meisjes in het schuitje gezeten boeide, maar daar vielen de eerste dikke, lauwe droppels uit een zware, grauwe wolk vlak boven hun hoofd en

HET HUIS IN DE WILDERNIS

ineens verdween de zon, en de hele aarde scheen ver-
vaald en al het blijde groen versomberde tot zwaarmoedig
blauw, het zilverig wilgenloof tot matgrauw lood. Dof
sloegen de hoeven der opgeschrikte rennende koeien in
de smakkende, sappige weidegrond.

Een felle flits.... een slag...

Maar het doel was bereikt en dubbel welkom, de ruïne
moest nu ook tot schuilplaats dienen. Aan een oude wil-
genstronk meerden ze het schuitje stevig vast, trokken de
kop zo ver in het riet, dat ze droogvoets met een spron-
getje de kant bereikten en stonden nu voor het vervallen
gebouw.

Wat was het vuil en grauw met zijn stoffige, gebarsten
en gebroken ramen, ingezonken dak en scheefgezakte
dichtgespijkerde deur zonder handvat, klopper of knop.
„We komen er niet in!” riep Door.

„Misschien is er nog een deur, van achteren of op zij.”

Die bleek er inderdaad te zijn, een onaanzienlijke houten
deurtje met een grof ijzeren handvat. Nel draaide eraan
en het deurtje ging open. Een schemerig binnengangetje
lag voor ze. Ze stapten het drempeltje over en op het-
zelfde ogenblik sloeg een hevige windvlaag het deurtje
achter ze toe. Maar voor ze uit bleef het licht en dat vaal
en weifelig licht kwam door een half-open deur en die
deur leidde naar een lage, naakte kamer, waar ze nu bin-
nentraden, maar waar ze de eerste ogenblikken niets za-
gen, omdat één indruk alle andere verdrong: het stonk er
zo allervervaarlijkst! Een gruwelijke stank van rotting
en bederf, die ze klemde om de keel en hun hele lichaam
ineens leek te vullen.

„Lijken!” fluisterde Nel doodsbleek en greep Door bij de
arm. „In verregaande staat van ontbinding.”

Ze zouden liefst maar dadelijk weer zijn omgekeerd, niet
alleen om de stank zelf, maar vooral om de akelige ge-
dachten, die er door werden opgewekt. Maar de nieuws-
gierigheid overwon en ze herinnerden zich ineens weer,
waarvoor ze waren gekomen. Hoe gruwelijker het hier

was, hoe meer kans je ten slotte had op verborgen kostbaarheden, op verstopte schatten.

Buiten donderde het nu geweldig, de slagen rolden aan, knetterden los, verklonken naar alle zijden, bijna zonder tussenpozen. Rose en paarse lichtgloeden drongen door de kleine, stoffige ruitjes der hoge, smalle ramen met brede vensterbanken. Het was alles onbeschrijflijk verwaarloosd en vuil, maar de vensterbanken waren van eikenhout met ingesneden ranken en bloemen en ook de vloer leek solide en tamelijk gaaf. Misschien.... misschien.... wie weet wat er verborgen zat in die gesloten kasten, verstopt achter bint en beschot.

Ja, wie weet.... maar waar ooit zouden ze de moed vandaan halen, de deuren open te trekken.... want wist je wat je te zien zou krijgen.... bij zó'n gruwelijke stank...? Dan ineens begon Door luidkeels te lachen en wees naar de gapende zwarte haard onder de brede, donkere, vervuilde schouw.

„Kijk eens, Nel, daar liggen ze, daar liggen de lijken!” Nel kwam naderbij en zag het nu ook.... Een stuk of tien, twaalf tot een primitief oventje gestapelde grote stenen, verkoolde overblijfselen van hout, wat sintels en as.... en in de donkerste hoek vlak onder het schoorsteengat een hele massa afval van vis, koppen, graten, ingewanden, die daar waren achtergelaten en nu lagen te rotten.

„Een vissers-bacchannaal!” riep Door.

„De Leidse Peuëraar!” lachte Nel.

En al hun moed was teruggekeerd.

Terwijl nu buiten het onweer woedde met vlagen van wind, die de binten deden kraken, begonnen de meisjes hun onderzoekstocht door het bijna donkere huis. Ze klopten tegen de beschotten, dat het stof eruit wolkte, stampten op de vloeren, doorsnuffelden kasten en hoeken. Op elke kwast in het houtwerk drukte Nel uit alle macht haar duim —, achter zulke kwasten zaten immers vaak geheime springveren verborgen! Ze kende wel tien twaalf romans, waar zo iets in voorkwam: geheime

HET HUIS IN DE WILDERNIS

springveren achter kwasten in het hout! Drukte je op de juiste wijze je duim op zo'n kwast, dan werkte de springveer en er verscheen een verborgen paneel of een geheime wenteltrap....

Elke keer als Nel de proef nam, stond Door sidderend op een afstand te wachten, klaar om Nel op te vangen, indien ze door de krachtige schok mocht worden weggeslingerd, maar er gebeurde niets. De kwasten bleken doodnuchtere, onschuldige kwasten, de mufte kasten leeg en kaal, en nergens duidde een holle klank onder stap of klop op geheime gewelven of verborgen kelders....

„Zeg Nel....” vroeg Door dan plotseling, en keek haar vriendin opmerkzaam aan. „Wat heb jij ineens? Je ziet zo vreselijk bleek.”

„Ja,” erkende Nel. „Ik voel me niet erg lekker. Telkens zo draaierig en rillerig. Zo klam en zo gloeierig. Is het hier niet erg benauwd?” Ze bracht de hand aan het voorhoofd, het voelde vochtig.

„Om te stikken. Zullen we proberen een raam open te krijgen?”

Het lukte niet. Verlangend zagen ze door de stoffige ruitjes naar het frisse landschap, waterblauw, tintelend groen, zilver van wilgen, aftrekkende wolkenmassa's, waartussen al grote plekken heldere, schoongewassen hemel, dartelende koeien, blij nu het noodweer week, maar de ramen zaten vastgeroest en ingeklemd, er was geen verwrikken aan.

De vruchteloze pogingen verhoogden hun benauwdheid. Door vooral had nu het gevoel dat ze stikken zou, als ze niet binnen vijf seconden lucht kreeg. Dan kwam Nel op een gedachte, waaraan ze meteen gevolg gaf, ze trok haar ene schoen uit en sloeg resoluut een paar ruitjes stuk. Het ging moeilijker dan ze had gedacht — als je naging hoe gauw je soms „per ongeluk” een ruit kon breken! — maar het lukte.... en o, die zaligheid. Om er de ogen bij te sluiten. Nu merkten ze pas in wat voor walgelijke atmosfeer ze geademd hadden. Ze dronken met open mond de

vochtige, zuivere, zoetkruidige weidereuk, ze staken de handen naar buiten, om er de natte koelte tegen te voelen. Maar de ruitjes waren zo klein, je kon er met de beste wil je hoofd niet doorheen steken en de vuile bedorven stank, die achter ze hing, leek nu nog minder te verdragen.

„We moesten maar weg gaan, er is toch niets te halen.”

„Ja. Katterig hè?”

„Och. Leuke roeitocht gehad.”

Ze keerden zich van het raam, ze doorkliefdten nogmaals met mannenmoed de ruimte vol walgelijke stank en wierpen, eer ze het nauwe gangetje betraden, nog een blik in de vale, naakte kamer. Een laatste blik, naar ze meenden.... Maar even later waren ze er weer terug en heel wat minder kalm en opgewekt dan een ogenblik tevoren: het achterdeurtje kon niet meer open, er zat alleen van buiten een losse, ijzeren klink aan, van binnen niets. „Ik denk dat die luidjes die hier komen, die landlopers of vissers, de knop eraf doen en mee naar binnen nemen. Dan kunnen ze meteen niet gestoord worden.”

Ja, dat denk ik ook. Maar hoe komen wij er nu weer uit?” Voor het raam, elk met het gezicht zo dicht mogelijk bij zijn eigen „luchtgat”, overlegden ze. Maar er viel eigenlijk niet veel te overleggen.

„Als we lucifers hadden, konden we de dwarshoutjes in brand steken, en de openingen groter maken.”

„En eerst hier binnen levend verbranden!”

Het was een wanhopige toestand. Het begon gaandeweg ook later te worden. Een heerlijke zachte gloed stroomde uit de opgeklaarde hemel, sloten en tochten leken met vloeibaar goud gevuld, van overal klonk het loeien der koeien, in de verte blafte hier en daar een hond. Zoetjes ritselden de zilverige wilgen en daar vlak bij, in het riet, lag hun lege schuitje te schommelen, zacht ruiste en schuifelde het bewogen riet.... o zo verlokkelijk, en o zo onbereikbaar.

Plotseling barstte Door in tranen uit.

HET HUIS IN DE WILDERNIS

DE KLAS VAN TWAALF

„Hoe komen we eruit.... hoe komen we ooit weer hier vandaan?”

Nel hield zich uit alle macht nog goed.

„Kom, Door. Je doet of we hier voor ons hele verdere leven moeten zitten. Er zal toch wel eens eenmaal een melkboer of zo door de tocht komen roeien. Het is hier toch overal vol vee....”

Maar terwijl ze het zei, zag ze duidelijk, dat er in de tochten en sloten verderop wel schuitjes voeren, je kon de melkemma's als zilver zien fonkelen in de zon, en dat daar ook wel bij hekken en dammen de koeien stonden gegroept.... maar juist deze tocht was leeg en verlaten en al het vee had zich verderop verzameld. En langzaam, langzaam naderde de avond....

Door's gedachten stormden middelerwijl vooruit naar de somberste mogelijkheden. Je zou zien, ze kwamen hier de hele dag niet meer vandaan, ze zouden in dit afgrijselijke hol moeten overnachten.

'En de andere dag...? O, had ze nu toch maar niet zo angstvallig het geheim bewaard, zodat geen sterveling nu ook maar kon vermoeden, waar ze waren en niemand zou weten, waar ze te zoeken. Verleden Woensdag nog, toen ze met Nel had staan overleggen hoeveel geld Dileman zou vragen voor de schuit, en Lien er ineens bij was gekomen —, had ze ineens zo'n ontzettende zin gehad, Lien in het geheim te nemen, in strikt vertrouwen natuurlijk, alleen om haar verbijsterde gezicht te zien.... toen had een wenk van Nel de woorden, die al vlak achter haar lippen zaten, weer in haar keel teruggedreven.... in haar luchtpijp feitelijk.... Had Nel die wenk maar niet gegeven, dan wist Lien Doezer nu tenminste waar ze waren.... Wat een eenzaam, verlaten, ellendig gevoel gaf dat.... dat niemand in de hele wereld, van thuis niet en van school niet, kon weten waar je was....

Achter hen lag nu de lege kamer in doodse duisternis, de naakte, zwarte haard als een groot gapend gat, dat stank leek uit te ademen, en zo dodelijk stil was dat alles.... Nu

HET HUIS IN DE WILDERNIS

en dan verbrak het geluid van een van de zoldering lek-kende druppel die drukkende stilte, maar hoe naargeestig was dat geluid op zichzelf! En wat werden ze moe van dat staan aan het raam, elk voor een stukgeslagen ruitje, met als enige troost dat beetje frisse lucht.... want het uitzicht begon een kwelling te worden, als onbereikbaar eten voor een hongerige....

En bij pozen barstte Door in een droog krampachtig snikken uit, tot ook Nel zich niet meer goed houden kon. Stonden ze dan zo samen even te huilen, toch moesten ze plotseling weer vreselijk lachen, een zenuwachtige, dwaze lach....

„O Door, wat lijken we toch wel....”

„O Nel, hoe zal het nog aflopen, dit idiote avontuur...?”

En minuten verliepen, die uren.... kwartieren, die dagen leken....

Tot dan eindelijk, eindelijk....

„Zeg, heb jij wel eens van „Hemelse Muziek” gehoord?”

Zo placht Door naderhand nog dikwijls deze of gene te vragen, en dat werd dan altijd de inleiding tot een relaas van het avontuur.... Want het antwoord wachtte ze nooit af en ze zei er zelf dadelijk achter:

„Ik wel! Ik heb ééns in mijn leven „Hemelse Muziek” gehoord!”

Dat was die harmonica, die nu eerst heel, heel uit de verte over het water klonk en langzaam nader kwam!

„Nel.... hoor jij ook.... die harmonica?”

„Ja! Of Door.... zijn we misschien gek geworden.... en hebben we nu.... hoe noemen ze het ook.... hallucinaties....”

Maar Nel wist natuurlijk wel beter en ze was even „woest blij” als Door. Want elke seconde kwam de muziek dichterbij en nu werd ook heel duidelijk het plassen der riemen hoorbaar.... en stommelen zoals voeten in schuitjes stommelen.... en stemmen.

„Voorzichtig toch, Nel. Je kunt er immers niet door met je hoofd. Je schramt je oren, als je niet oppast!”

DE KLAS VAN TWAALF

„Ik zie ze! Ik zie ze! Ze zijn al vlak bij!”

„Hallo! Hallo! Hulp! We zitten hier opgesloten.”

De harmonica zweeg. Een grote jongen, die had zitten roeien, liet de riemen zinken en keek verbaasd, zoekend op naar het vervallen huis. Zij wuifden door de nauwe ruitjes. Even nog zochten zijn ogen.... vonden.... en hij wuifde terug.

„Hij heeft ons gezien! Stil.... hij roept iets....”

„Wat is er.... wie zijn jullie.... waarom komen jullie er niet uit?”

„We kunnen niet. Er is alleen van buiten een knop. Je moet omlopen. Een klein achterdeurtje.”

„Ik ben in aantocht.”

Behalve de grote jongen zaten er nog twee kinderen in het schuitje; een jongen van een jaar of twaalf, die had zitten harmonica-spelen, en een wat kleiner meisje. De jongen had zijn harmonica al neergelegd en stuurde nu handig het schuitje in het riet, waar hij het vasthield met zijn beide stevige knuistjes. De grote jongen sprong aan wal. En de meisjes zagen nu, dat hij heel lang was en ook een lange broek droeg —, een jaar of zeventien moest hij wel zijn. Ze kenden hem niet, hadden hem nooit gezien. Zeker een vreemde....

Ze keerden zich van het raam en wachtten met kloppend hart. Ze hoorden hem draven door het natte gras.... nu hoorden ze een ogenblik niets, nu zocht hij op de grond de gevallen klink, ze hoorden hem morrelen.... nu ging het deurtje open, nu stapte hij in de gang, nu was hij in de kamer en plotseling leek de frisheid van water en gras, die hij met zich voerde, de stank te verjagen.

„Stanley, onze koene redder!” riep Nel lachend en bijna huilend tegelijk. Ze hadden pas op school het verhaal van de grote Afrika-reiziger Livingstone gelezen. En.... hij kende het blijkbaar ook! Want.... „Livingstone.... onze moedige reiziger!” antwoordde hij prompt. En ze stonden tegenover elkaar en lachten en Door stond er een ogenblik een beetje vergeten bij, één ogenblik, dan keerde de

HET HUIS IN DE WILDERNIS

jongen zich naar haar en stak lachend zijn hand uit.

„Ik heet Dick Muntendam. En wie zijn jullie?”

Ze noemden hun namen, wilden dadelijk in één adem alles vertellen.

„Zeg, laten we alsjeblieft zo gauw mogelijk hier vandaan gaan. Want ik geloof niet, dat Livingstone bij de nikkers ooit zo'n stank heeft uitgestaan als jullie hier.”

O —, dat buiten-komen! Ze duizelden het eerste ogenblik van die overweldigende frisse zoetheid. Dat zuivere, dat vrije, dat eindeloos-ruime van water en lucht om je heen en land en bloemen en koeien en ver aan alle kant de wiekende molens in de milde, gouden gloed van late namiddagzon.

„O Nel...” fluisterde Door.... „Denk eens aan een gevangenis.... Een echte....”

„Kijk eens, Sjoerd! Hier hebben we twee verlore prinsessen.”

Het zusje heette Jeltje. Friese namen, Friese kinderen. Dick was geen echte Fries, maar wel woonde hij in hetzelfde stadje —, zijn vader was er dominee, de hunne schipper. Schipper Bijlsma. En Dick reisde nu voor zijn vakantie een paar dagen mee, als logé, als „vrijwilliger”. Hij was juist in de vijfde klas van de H.B.S. gekomen. Dat wisten ze al allemaal, eer ze aan het water waren.

„Hoe moeten we nu met de schuitjes? Elk maar in zijn eigen?” vroeg Door.

Dicks gezicht betrok een beetje, hij keek Nel aan. Door zag het en zei haastig:

„Ik weet iets beters. Nel gaat met Dick en ik met Sjoerd en Jeltje?”

„Maar waar moeten jullie eigenlijk heen?” -

„Natuurlijk terug naar ons schip. We hadden maar zo wat rondgeroeid. Maar het wordt nu kinderen-bedtijd.”

„O zeg Nel, — dan hebben we straks dat schip zien liggen. Zo'n groot, bruin schip. In de vaart, een eindje voorbij „De Pauw”.”

„De Pauw”, is dat die molen?” vroeg Sjoerd.

„Ja, die hoge grijze houtzaagmolen.”

Even later roeiden ze weg over het glanzende water, tussen de groene oevers, onder een heldere hemel, die al koeler werd.

Sjoerd bleek een dapper roeiertje en Door kon gezellig met Jeltje zitten babbelen, onderwijl genietend in elke ademtocht van de zuivere, koele lucht. Ze vertelde van hun avontuur, van het onweer, van hun angst, van de griezelige stank en de kinderen luisterden met volle overgave. En in het andere schuitje praatte Nel honderd-uit met de nieuwe kennis, als kenden ze elkaar al jaren. Nu en dan klonk een lach over het stille, blanke water en dan keek soms een koe log-nieuwsgierig, dubbel-dommelig na de opwinding en half in het riet verscholen, wie daar zo vroolijk lachen mocht. Zo roeiden ze, even vóór „De Pauw”, de hoek om en kwamen in het kalere, saaiere zijkanaal.

„Moeder staat al op de uitkijk,” zei Jeltje, „ze is zeker ongerust. Het is ook al bijna avond.”

„Hallo Nel! Zullen we maar niet meteen door naar huis gaan? We moeten van Dilleman af toch nog wel tien minuten lopen! En Dilleman zal niet weten waar we blijven!” Dilleman was de oude, knorrige schuitjesverhuurder, die altijd woest werd als hij wachten moest.

Maar Dick boog zich achter Nel vandaan, zodat Door zijn lachend, door de avondzon beschenen gezicht kon zien.

„Eén ogenblikje! Even kennis maken met de familie. Het is nu toch „een gebroken achtermiddag”.

{Van het grote, bruine schip af keken Bijlsma en zijn vrouw verbaasd naar het naderende groepje.

„Ze denken dat er een oorlogsvloot op ze af komt,” lachte Sjoerd.

Het was wel heel, heel gezellig in de kajuit, het rook er naar verse, sterke koffie en de besloten warmte deed ineens weldadig aan, na de koelte op het water en de vermoeyen. Een schaal vol krenten-boterhammen stond op

HET HUIS IN DE WILDERNIS

de gedekte tafel, Door moest met alle geweld tussen Sjoerd en Jeltje zitten.

„Ze heeft ons adres! Ze zal ons schrijven!” juichte Jeltje. „Die vriendschap is gauw gesloten,” lachte de schipper, een brede bonk van een man met een roodbruin, goed-aardig gezicht.

Maar de meisjes stonden op.

„We moeten nu werkelijk weg.”

„Ik breng jullie thuis...”, kwam Dick ineens. En meteen kreeg hij een hevige kleur. Door keek lachend Nel aan. Nel had ook een kleur!

„Maar hoe kan dat nu, Dick? Ze gaan immers met hun eigen schuitje. Dan kun je toch niet meer terug.”

Even keek hij teleurgesteld, maar wist al dadelijk raad. „Ik neem ons schuitje op sleeptouw en kom daarmee terug!”

Aldus geschiedde.

Door stelde schertsend voor alleen in het achterste schuitje te gaan zitten, „ten einde de gedachtenwisseling tussen Stanley en Livingstone niet te storen,” en Dick kreeg alweer een kleur. Dan roeiden ze weg, nagewuifd en nageroepen door de kinderen.

Dick bleek ongeveer dezelfde toekomstplannen te hebben als Nel: hij wilde dichter worden. Maar geen bleke, saaie, die verder niets waard was —, neen, hij wilde nog een heleboel andere dingen. Veel plezier maken, veel reizen, o van alles. Maar eerst moest hij, van het volgend jaar af, in de letteren gaan studeren!

„Vind je dat zó beroerd?” vroeg Nel, lachend om zijn sombere toon.

„Nu al niet zo héél erg meer!” En weer kreeg hij een kleur.

Uit het verdere gesprek bleek duidelijk, dat Nel met Dick al dezelfde afspraak had gemaakt als Door met de kinderen Bijlsma: elkaar eens gauw een lange brief te schrijven.

„Zijn we er nu al?” vroeg Nel, toen Door op een gegeven

ogenblik waarschuwde dat ze vlak bij het steigertje van Dilleman waren.

„Ik kan jullie nog wel even thuis brengen....” bood Dick bereidwillig aan. „Dan geef ik mijn schuit hier in bewaring.”

Maar Dilleman, knorrig om het lange wegblijven, bleek volstrekt niet van zins nu ook nog het schuitje in bewaring te nemen, en Dick maakte ze van elkaar los en roeide met het zijne weg.

„Kom nu Nel... het is al zo laat.... ze zullen niet weten, waar we blijven.”

Nel scheen niet te horen. Ze wuifde en wuifde, tot het eenzame bootje op het schemerig-blanke water tot een donkere stip verkrompen was.

Haastig stapten de meisjes nu door de schemering naar huis. Door woonde het verst en zou dus eerst even meegaan met Nel.

„Ze zullen nu zoetjes aan wel ongerust zijn geworden, de aandoenlijke ouden, al zijn ze aan heel wat gewend!” En Nel ging ineens veel harder lopen.

De warmte van de voorbijgangers hing nog tussen de huizen. Overal zaten de mensen, in de kleine voortuintjes of op stoepjes onder de hoge olmen een luchtje te scheppen, de mannen in hemdsmouwen met een pijp, de vrouwen aan het breien of stoppen, hier en daar zat er een groot kind in zijn witte nachtgoed tussen, de kleintjes waren natuurlijk al naar bed...

Hoe vreedzaam klonk hun zangerig „Goede avond” naar de beide voortstappende meisjes. En die antwoordden ook trouw: „Goede avond.... Goede avond....” De bomen ruisten, elk ogenblik sprongen nieuwe sterren de verbleekte hemel uit....

„Wat is dat aardig.... dat groeten....” zei Nel, plotseling verstild.

De meesten kennen ons toch niet eens. Hè, ik moet er haast om huilen....” En ze veegde haastig met haar zakdoek langs haar ogen.

HET HUIS IN DE WILDERNIS

„Dat dacht ik wel al,” riep Door even later, toen ze bij Nel in de huiskamer haar vader en haar broer Piet zag zitten. Die hadden de „aandoenlijke ouden” gezelschap gehouden en met verhalen van late tochten en malle avonturen van hun groeiende onrust afgeleid. Maar nu bekenden ze, dat ze zelf óók juist ongerust begonnen te worden....

En nog weer moest het hele avontuur worden oververteld, maar vlug, vlug, want thuis bij Door wachtte nog een ongeruste moeder....

Grootvader lachte dat zijn ogen overliepen bij het relaas van de „lijkenlucht” en de „verborgen springveren”, in de kwasten van het hout.

„Maar een schat hebben jullie intussen niet gevonden, is het wel?” vroeg hij en wiste zich de ogen af.

„Dat is te zeggen.... ik niet,” antwoordde Door héél lakoniek.

Iedereen keek verwonderd, maar Nel kneep achter grootmoeder om haar vriendin in de arm, met een kleur als een biet.

HOOFDSTUK V

WINTER OP DE MOLEN

DAT jaar was de winter al bijzonder vroeg ingevallen. Het was eigenlijk een beetje bij verrassing gegaan. In een rij van strakke, klare herfstdagen was October geëindigd. Alle bomen droegen nog in vrachten rode en gouden munten hun laatste loof; als een vlekkeloze donkerblauwe koepel stond daar de hemel boven —, zo ging November in. Maar de wind liep uit naar het Noorden, en het werd gaandeweg al kouder, elke dag een beetje kouder, de mensen zetten hun kachels en trokken hun dikke kleren aan, maar zonder gedachten nog op de winter.... tot op een dag overal de kleine jongens zich met hun schaatsjes over straat vertoonden. Toen wisten ze het ineens: er lag ijs! Dat hadden de stille, gestadige nachtvorsten gedaan. En op de avond van Sint Maarten, de elfde November, kwamen de kinderen, die met lichtjes in gekleurde lampions en dof-rumoerige rommelpotten hadden lopen zingen over straat, bij hun moeders terug met jasjes en manteltjes vol sneeuw. De halve nacht bleef het sneeuwen; tegen de morgen klaarde de lucht weer op en opnieuw straalde een zonnetje uit het heldere blauw. De wind kwam uit het Noord-Oosten: het was winter. Achter lente, zomer en herfst, achter groei en bloei en

WINTER OP DE MOLEN

kleur was de deur nu onherroepelijk gesloten, en zou in geen maanden meer open gaan....

Nu werden er overal dadelijk hardrijderijen uitgeschreven, want de dagen waren nog tamelijk lang en het ijs zo mooi als het in jaren niet geweest was en het leek, met avond na avond een wassende maan aan een klare hemel en minderende wind, haast te mooi om lang te kunnen duren. Alles wat jong en kloek was schreef in voor de „spekrijderij”, Piet Siegenbeek voor drie tegelijk, en Frits van den Burg, — Emmy zat natuurlijk al lang weer in Lausanne en kon dus niet haar neusje optrekken voor dat vulgaire dorpsgedoe — en Herbert Aben en al hun vrienden. Er zou ook een „turfrijderij” voor kleinere jongens gehouden worden, waarbij de kampioen voor zijn beschermeling wel vijfhonderd turven kon winnen, wat Daaf Schaap en Bart Brons zich dan ook dadelijk voornamen te doen, allebei ten behoeve van de arme oude weduwe Komeyn, hun moeders werkster.

Het hele stadje praatte over de arrewedstrijd in ouderwetse klederdracht, waaraan alle bezitters van arresleden in het stadje en in de omliggende dorpen deelnemen zouden. Het beloofde prachtig te worden. Het was ook zulk zeldzaam weer. Tegen dat 's avonds de zon onderging, rees een al groter en gaver en klaarder maan aan de Oostelijke kim. Haar blauwe zilvergloed ontmoette op de besneeuwde akkers de schijnselen van het vlammend avondrood en vloeide daarmee samen tot een wonderbaarlijk-mooie kleur. Zo zagen de meisjes het een keer, toen zij na een late les uit school kwamen, want het grauwe gebouw stond aan de rand van het stadje, met zijn achterkant naar de velden toe, en Anke wees naar de wonderlijk gekleurde hemel, waaronder in zilverige en rozige glansen de sneeuw lag te stralen, wijduit zover het oog kon zien.

„Wat is dat mooi.... wat zeldzaam mooi!”

„Ja, beeldig!” viel Leida Verkruijsen ijverig bij. „Echt beeldig. Net een ansicht!”

Er bromde iets in Nel van Zanten, dat baande zich een uitweg en werd een schaterlach.

„Wat is daar nu aan te lachen?” vroeg Leida gepikeerd.

„Ik wil er ook wel om huilen,” zei Nel. „Als je dat misschien liever hebt. Het is ook eigenlijk meer om te huilen!” Maar meteen barstte ze weer in lachen uit.

„Net een ansicht! Zo „beeldig” als een „ansicht”. De Natuur! Wat een eer voor de Natuur! Zó iets....”

Het leek een ogenblik of ze werkelijk zou gaan huilen, maar Anke wist haar te kalmeren.

„Kom Nel, wind je niet zo op. Leida heeft dat natuurlijk helemaal niet bedoeld.”

„Niet bedoeld? Ik weet absoluut niet waar jullie het over hebben! Wat heb ik in 's hemels naam miszegd? Dat moet jij me dan maar eens uitleggen, Anke.”

Anke lachte even.

„Nee, dat kan ik niet, hoor! Er is niets aan uit te leggen. Jij en Nel bent nu eenmaal vuur en water.”

Leida zweeg. Ze kon Anke niet zeggen hoe ze Nel langzaam aan was gaan haten. En ook Nel zei niets meer. Ze voelde plotseling spijt van haar hoongelach en bittere woorden, ze voelde ook medelijden met de lelijke Leida. Kon ze het dan ten slotte helpen, dat ze zo lelijk was en zo kleinzielig en zo jaloers?

Sinds Door in haar dwaasheid had gebabbeld over de „razend-interessante drukke correspondentie” van haar, Nel, met een „toekomstig Dichter” deed Leida helemaal onmogelijk tegen haar.

„Gaan jullie nog naar de arrenwedstrijd kijken?” bracht Anke het gesprek op een ander onderwerp.

„Ik hoef er niet heen te gaan,” vertelde Marie Mol, die tot dusver enigszins verbijsterd had gezwegen, daar ze niet recht had begrepen wat er eigenlijk gaande was tussen Leida en Nel. „Ik kan alles prachtig zien van onze molen. Het is op onze tocht! En als je op de omloop staat, kijk je er precies op neer. De vlaggetjes en de palen staan er al.”

„Waarom zou het zo ver weg zijn?” vroeg Lea.
„Waarschijnlijk omdat ze uit de hele omtrek komen,” meende Lien. „Maar wat een bof voor jou, Marie!”
Marie zei niets. Ineens was een plannetje bij haar opgekomen, waarover ze nog niet spreken wilde. Eerst weten wat moeder ervan denken zou!

Die middag thuis begon ze er dadelijk over.
„Moeder, mag ik de meisjes uit onze klas hier vragen voor de arrenwedstrijd? Er is toch op de omloop plaats genoeg. Dan heb ik óók eens een partijtje.”

Haar moeder gaf niet dadelijk antwoord, ze keek peinzend uit het raam van de lage, lange molenkamer tussen de zorgvuldig-onderhouden bloempotten door, de besneeuwde velden over. Ze was een al tamelijk oude, magere vrouw uit de kleine boerenstand, hoogst eenvoudig gekleed in schootjak en bonte boezelaar, maar met een fijn, verstandig gezicht en klare, blauwe ogen onder een nog nauwelijks gerimpeld open voorhoofd. Haar stalen bril gaf haar bijna iets geleerds.

„We zullen er straks met vader over spreken.”

„Goed moeder.”

Gehoorzaam zette Marie zich aan een kleine, voor haar ingerichte hoektafel en begon dadelijk haar huiswerk te maken. Boven hun hoofden bonkte en stampte de molen, dat alles in de kamer zachtjes dreunde, maar ze waren aan het dof en eentonig geluid sinds lang gewend en merkten het niet meer. Verder was het stil.

Op haar pantoffels liep de moeder van de kast naar de tafel en weer terug, om voor het brood-eten te zorgen, ze wierp nu en dan een blik op het toverachtig-mooie buiten en dacht over het verzoek van haar dochttertje na.

Ze wist eigenlijk niet goed wat ze moest doen....

Marie was een „nakomertje”, de drie anderen, ouderen, twee broers en een zuster, al sinds jaren getrouwd en het huis uit —, gelukkig vlak in de buurt getrouwd en allemaal even welvarend — allemaal even sterk en gezond. Marie alleen was van haar geboorte af een zwak kindje

DE KLAS VAN TWAALF

geweest, moeizaam opgekweekt met levertraan en versterkende kostjes, daardoor ook erg verwend door haar vader en oudere broers en zuster, maar gelukkig toch geen „bedorven kindje” geworden.

Nog was ze niet sterk, moest veel verzuimen, maar wist door hard werken bij te blijven. Haar vader had zich dan ook tegen het gaan naar de kweekschool gekant —, maar de moeder had het doorgezet; de omgang met andere meisjes zou haar harden, ze groeide thuis te veel als in een broeikas op. Maar ze had ook wel de bezwaren gezien. Mol was geen eigenaar van de molen, hij was maar zetbaas, van huis uit een doodgewone arbeiderszoon. Zij zelf kwam uit een boerengezin en ze had in haar dorp als kind vlak achter de burgemeester gewoond, waar ze dan melk en boter en room en eieren placht te brengen en waar ze wel als klein meisjes bij de oudere kinderen te spelen was gevraagd, want de burgemeester en mevrouw, ofschoon schatrijk, waren heel eenvoudige mensen. Later had ze er een poos gediend als kindermisje bij de jongere kinderen, om met ze te spelen en ze bezig te houden, en onder die jongere kinderen was ook de kleine, blonde Giene geweest.... en die kleine blonde Giene was opgegroeid en een dame geworden en eindelijk met mijnheer Aben getrouwd, die ze altijd „jongeheer Frans” had genoemd, en nu was ze moeder van de kleinere, blondere Gientje, Gientje Aben, en die zat bij Marie in de klas! En hun molen hoorde van Gientjes grootvader —, aan hem hadden ze te danken, dat Mol daar zo goed als eigen baas was en niet ergens maar gewoon als knecht moest werken.

Maar dat alles was jaren en jaren geleden en ze had er Marie nooit over gesproken. Niet uit valse schaamte, maar om haar niet nog linkser en bedeesder te maken tegenover een klasgenoot.

Ze wilde ook niet, dat er op Marie werd neergezien. Ze waren maar eenvoudige luitjes en woonden en leefden als boerenmensen. Niet uit schaamte, maar

WINTER OP DE MOLEN

eerder uit trots had ze Marie nog nooit aangemoedigd, de meisjes bij zich te vragen, ofschoon ze nu al langer dan anderhalf jaar met ze op school ging. Ditmaal was het wel een mooie gelegenheid, zo ongezocht, ze hadden nu echt iets bijzonders aan te bieden. Want er werd heel veel toeloop voor de wedstrijd verwacht. En dan van hun brede, ruime molentrans alles op je gemak te kunnen gadeslaan, inplaats van te staan blauwbekken en stampen in de sneeuw, dat zouden ze wel een buitenkans vinden.

Onafgebroken bonkte en stampte de grote molen boven hun hoofden. Er klapte ergens een deurtje, er kraakte een traptree en even later kwam de vader binnen.

Zo mager als zijn vrouw was, zo welgedaan zag molenaar Mol eruit. Een dood-goede, maar niet overmatig snuggere dikzak, van top tot teen overdonsd met meel, wat hem iets wazigs gaf, als zag je hem door gaas of fijne tulle. Marie sloeg dadelijk haar boeken dicht en ze gingen aan tafel. Voor de zoveelste maal moest juffrouw Mol er haar man aan herinneren, dat hij zijn witbestoven petje had vergeten van zijn hoofd te zetten!

Lang en breed werd onder het eten de zaak besproken. Mol was er dadelijk heftig voor. Waarom niet? Wat leven in de brouwerij! Een ketel chocola, een paar flinke krentebroden.... Maar toen zijn vrouw met haar bezwaren kwam, was hij er plotseling even heftig tegen. Niemand zou van zijn kind, zijn schat, zijn Marietje mogen denken, dat ze zich bij de nesten en nuffen van die school indringen wilde, omdat ze in wat mooier huizen woonden, wat meer geld hadden misschien, omdat hun vaders „meneer” werden genoemd en hij maar kortweg: Mol. Ze lieten hem kalmpjes uitpruttelen, ze waren zijn kippe-driftjes gewend, en het slot was, dat Marie de volgende dag op school moest zeggen, dat „iedereen die zin had” bij hen op de molen welkom zou zijn om de wedstrijd te zien en dat er na afloop „voor de liefhebbers chocola en krentenbrood klaar zou staan.” Zo was het geen echte

„partij”, met „invitaties”, maar een eenvoudige toestemming om van de gunstige ligging van „De Wilde Jager” te profiteren, met, natuurlijk, een hartversterking tegen de kou.

De hele avond onder haar huiswerk door en daarna, terwijl ze zich uitkleedde, en die volgende morgen nog eens weer, herhaalde Marie in zichzelf haar moeders woorden, en prentte ze zich in het hoofd, om het toch vooral goed te zeggen, en moeders bedoeling precies weer te geven —, en daardoor klonk het die volgende morgen dan ook wel een beetje als een van buiten geleerd lesje: „dat iedereen op de molen welkom zou zijn en dat er „voor de liefhebbers” na afloop chocola en krentenbrood klaar zou staan....”

„Wat prettig voor die „iedereen”, en wat leuk voor die „liefhebbers”!” plaagde Jeanne Sixma, met haar spottend lachje. Leida Verkruysen, die zich als steeds in de buurt van het „deftig drietal” bevond, lachte uitbundig, alsof Jeanne een uitgezochte geestigheid had verteld, maar Marie werd vuurrood en keek zó bedremmeld, dat Jeanne dadelijk spijt had.

„Ik begrijp wel, wat je bedoelt, hoor, maar ik kan niet, er is juist die dag iemand jarig bij ons.”

„Dat zal wel” —, dacht Leida, en zocht Jeanne’s ogen in een blik van spottende verstandhouding te vangen, maar het lukte niet. — „Dat zal wel! Natuurlijk een uitvluchtje. Ze bedankt er voor om bij die boerentrien....”

„Dat is waar ook, je grootmoeder is die dag jarig,” bevestigde Anke nu plotseling Jeanne’s woorden. „Maar ik wil heel graag komen, Marie. Het zal een enig gezicht zijn, van jullie molen af....”

„Die hangt natuurlijk weer de edelmoedige uit,” dacht Leida schamper. En ze zweeg. Marie had nog niet rechtstreeks tot haar het woord gericht. Het linkse, boerse kind voelde heel goed hoe de ander over haar dacht, ze had haar zelfs liever niet gevraagd —, maar haar moeder

WINTER OP DE MOLEN

had gezegd, dat je niemand kon overslaan, als je noodde in het algemeen.

Daar kwamen de meisjes Doezer aan en Anke bracht gauw Marie's uitnodiging aan hen over. Ze zag, dat Marie al een kleur kreeg bij de gedachte, de woorden van zoeven te moeten herhalen.

„O, leuk!” riep Lien dadelijk. „En voor ons zo makkelijk. We stappen dan bij jullie halte in. Iedereen komt toch op schaatsen?”

„Natuurlijk. Te water is de kortste weg.”

Anna moest nog even nadenken, of ze het kon schikken met haar werk, maar het zou wel lukken, meende ze.

Tine kreeg een kleur van plezier. Ze hoopte toch zó dat moeder haar die dag nu eens zou kunnen missen. Ze zou alles op haren en snaren zetten.... ze had nog nooit zo iets gezien.

Door en Nel konden onmogelijk. Diezelfde middag zou de grote spekrijderij zijn....

„Om springlevende halve varkens!” riep Door ertussen.... en ze hadden Piet Siegenbeek plechtig beloofd te komen kijken en hem met krijgskreten aan te moedigen. Er waren vele en gevaarlijke mededingers. Daar konden ze niet meer af. Zonder de krijgskreten was Piet verloren. Ook Lettie en Lea hadden verhindering. Die waren samen bezig aan twee gelijke verjaarsjurken voor Lettie's zusje Cor en voor Lea's zusje Roosje, en ze konden geen uurtje missen. Let had trouwens geen schaatsen en ze vroeg ze ook liever niet, het was tegenwoordig weer meer dan treurig gesteld met haar vader. Daarom zei Lea maar erg nadrukkelijk, dat zij en Let onmogelijk konden....

„Voor jou moeten er natuurlijk eerst balken onder het ijs liggen!” kon Jeanne toch weer niet nalaten te zeggen, en Lea sloeg de handen ineen van geveinsde bewondering.

„Wat kan jij toch goed raden. Voor jou valt nu letterlijk niets te verbergen!”

Ze lachten allemaal, omdat de snedige Jeanne nu eens

even met de mond vol tanden stond en Jeanne lachte zelf maar mee. Wat die Lea uit de hoek kwam, de laatste tijd! Gientje verscheen die morgen het laatst op het plein. Ze vond het een allergezelligst plan, maar ze wist niet of ze zou mogen, ze was pas verkouden geweest.... „Och ja?” spotte Leida. „Wat treft dat ongelukkig. Wat zal je dat spijten!”

„Hoe bedoel je?” vroeg Gien argeloos.

Leida haalde de schouders op, ze dacht er alweer „het hare” van.

Maar de volgende morgen zag ze tot haar grote verwondering Gien met een blij gezicht op Marie Mol afgaan en haar verwondering steeg nog geweldig, toen ze Gien hoorde zeggen:

„Moeder vindt het goed, hoor! Zeg, ik wist helemaal niet, dat onze moeders nog kennissen van elkaar waren. Daarom mag ik nu ook. Moeder zei, ze weet zeker dat jouw moeder wel zal oppassen dat ik niet in de tocht sta, en zo....”

„Kennissen?” stamelde Marie. „Nee, daar wist ik ook niets van. Daar heeft moeder nooit iets van gezegd.”

Leida Verkruijsen stond stom verbaasd. De rijke, deftige mevrouw Aben, die er equipage op na hield, en de moeder van dat boerse molenaarskind —, waren dat kennissen? Ze ging gauw naar het tweetal toe.

„Zeg, hoe laat denk je dat de wedstrijd begint?”

„O, kom jij dan ook?” vroeg Marie. „Waarom heb je dat gisteren niet dadelijk gezegd?”

„O.... ik weet niet.... ik wist gisteren nog niet zeker of ik kon....”

En zo kwam het dat Leida Verkruijsen ook van de partij was. En Nel van Zanten, die altijd graag bespiegelingen hield over hoe alles gelopen zou zijn, als dit of dat eens anders was gelopen, gaf nog lang daarna haar beschouwingen ten beste over de gevolgen van Leida's meegaan naar de harddraverij....

De deelname was nog veel groter dan de meesten hadden

gedacht en het schouwspel bleek ongemeen boeiend. De wijde akkers, bedekt met sneeuw, tintelend in de zon als diamantpoeder, over zilveren velden uitgestrooid, de brede, gladde tocht, de vrolijke vlaggen en wimpels, de fleurig-opgetooide bruine, zwarte, witte paarden, de bont-beschilderde en versierde arren, de fantastische, kleurige, ouderwetse klederdrachten.... alles door elkaar heen bewegend onder vrolijk gepraat en geklingel van honderden belletjes, tegen een achtergrond van in het puurste hemelblauw vervloeiend blank.... het was als een levend schilderij, waarlijk een lust voor het oog.

En dan het uitzicht van de brede molentrans af, tot ver, ver, in de horizonten, veel verder, op veel meer vredige torentjes, verstilde molens dan van de begane grond.

„Ik wist niet dat die paar meter zó'n verschil konden maken,” riep Lien Doezer verrukt. Ze keek naar alle kanten. Haar ogen straalden van genot en van dankbaarheid, en in een behoefte die te tonen aan de mensen, die haar dit feest bereidden, had ze haar arm om Marie's schouder heen geslagen. Ze was zo'n echt dankbaar natuurkind, Lien. En overal die zon, die verrukkelijke winterzon. „Haast al te mooi....”

„Ja,” lachte Mol, die plezier had in haar vreugde. „Zeg dat maar wel juffertje. Het zou wel eens kunnen gaan dooien.... Het is nog zo vroeg in de tijd....”

„Ik moet u de groeten van moeder brengen....” zei Gientje zachtjes tegen juffrouw Mol. „U bent immers moeders buurmeisje geweest in grootvaders dorp?”

De scherpe, blauwe ogen achter de bril keken onderzoekend in de heldere, kinderlijke, haast nog blauwere ogen, maar ze ontdekten er niets dan oprechtheid in.

Buurmeisje.... meer had mevrouw Aben haar dus niet verteld. En wat een aardig kind vond ze Gientje. Mooier nog dan haar moeder, maar minder levendig leek ze.

Massa's arren namen aan de wedstrijd deel — iedereen was verbaasd, dat nog zoveel mensen in de omtrek er een bezaten! — maar alles liep vlot van stapel en tegen

zonsondergang was het afgelopen, waren ze naar alle kanten, over alle tochten en vaarten, onder vrolijk belgerinkel weggegleden. De prijsuitdeling zou nu nog volgen, later op de avond, in „De Zwaan”.

Even nog bleven de meisjes en de volwassen mensen op de omloop staan om nog eens te genieten van het zeldzame schouwspel: blauwig-zilveren maneschijn en rozig-rode avondgloed, dooreenspelend over de stralende sneeuw.

Voor het bezichtigen van het inwendige van de molen was het nu te laat geworden, maar Mol vertelde dat hij beneden een model had staan, een nauwkeurige nabootsing van „De Wilde Jager”, nog afkomstig van zijn grootvader. Op die grootvader scheen hij heel trots te zijn —, hij was niet alleen beroemd geweest als knutselaar, maar ook, ja vooral, als schoonschrijver. Voor al zijn tijdgenoten had hij bruiloftswensen en verjaarsverzen geschreven!

„Een klein uurtje kunnen jullie nog wel blijven,” meende Marie. „Het is nog lang niet donker en bovendien is het volle maan. En het gaat recht-toe, recht-aan, langs de tocht. Jullie kunnen onmogelijk verdwalen. Wel als je komt, maar niet als je gaat.”

Beneden in de kamer — ze waren verzadigd van krentenbrood en chocolade, doortrokken van warmte, doorkoesterd van gezelligheid — wees de molenaar aan het aardige kleine modelmolentje op tafel de verschillende onderdelen en legde er de werking van uit. In zijn ijver had hij vergeten zijn oud, bestoven petje af te zetten. Over zijn blauw boezeroen met de glimmende witstenen knoopjes hingen jas en vest helemaal open en boven de ruige broek, die zijn geweldige benen bekleedde, stak een brede strook van zijn blauw baaien onderbroek rondom uit. Hij dampte geweldige wolken uit zijn kort, zwartbe-rookt pijpje en keek zo echt gemoedelijk en plezierig. Alle meisjes bewonderden het kunstig-geknutselde molentje met de beweegbare venstertjes en deurtjes en ze vonden

WINTER OP DE MOLEN

het vooral zo'n grappige gedachte, dat ze nu tegelijk in diezelfde kamer zaten en dat ze op diezelfde omloop zo-even hadden gestaan.

„Dat zou echt iets voor Nel zijn!” meende Tine Maas, innig vergenoegd dat ze er nu ook eens bij kon wezen. Alleen Leida Verkruijsen verveelde zich en had spijt dat ze was meegekomen. De arrenwedstrijd.... nu ja.... dat was nogal aardig geweest.... maar dat burgerlijke rommeltje hier! Niet veel beter dan een arbeidersmilieu.... Dat van die „oude kennis” tussen de moeder van Gien en dat mens hier moest ze verkeerd hebben verstaan, zo iets was toch onmogelijk. En die man, die pummel, met zijn pet op zijn hoofd en zijn onderbroek boven zijn bovenbroek uit. Was Gien nu eigenlijk half onnoozel of hield ze zich maar of ze het hier gezellig vond —, zij, die zelf in het Huis-met-de-Poppen woonde? Anna Doezer lag natuurlijk weer met haar neus boven op dat idiote molen-tje; als de kippen erbij, wanneer er iets te leren viel.

Ze keek eens rond. Wat een meubilair. Niet eens alle stoelen gelijk! Een samengeraapt zoodje. Natuurlijk balsemientjes en fuchsia's —, dat hoorde er nu eenmaal bij, de ordinairste bloemen. Dan die portretlijstjes. Van komkommerpitjes, van schelpjes op karton geplakt! O, het kon warempel al niet erger.

En.... neen maar.... „fijn” waren ze óók nog! Niet te verwonderen! Dat paste precies bij de bril en de bonte boezelaar van dat schoonmaakster-achtige mens.

Wat stond er eigenlijk precies op die tekst, die daar aan de wand boven het ladenkastje hing? Je kon het bijna niet lezen van al de gouden en bonte krullen. Zeker een der kunstproducten van die beroemde grootvader, in lijst en glas nog wel. Maar wat stond er toch...? „Zoekt voor alles het Koninkrijk der Hemelen”. O, zo, dat wist je dan alweer! Wat idioot om zo iets aan de muur te hangen. En die H. van Hemelen.... dat leek wel een K. „Zoekt voor alles het Koninkrijk der Kemelen”.

Ze proestte. Het Koninkrijk der Kemelen. Dat was te mooi om voor jezelf alleen te houden.

En ze stootte Lien Doezer aan, die zat het dichtst in haar buurt.

„Zeg, Lien.... zie je dat? „Zoekt voor alles het Koninkrijk der Kemelen”!”

Lien snapte het niet dadelijk. Ze keek naar de tekst en dan weer naar Leida, met vragende ogen.

„Wat bedoel je eigenlijk?” fluisterde ze.

„Het Koninkrijk der Kemelen,” giechelde Leida.

Nu ontdekte Lien het ook. Ja, het leek meer op Kemelen dan op Hemelen, door die al te gul versierde H. En ze knikte, dat ze het had gezien en giechelde zachtjes met Leida mee.

En juist op dat ogenblik keek Mol van zijn molentje op en hun kant uit. Hij zag ze samen lachen en een ogenblik plooidde zich zijn eigen gezicht tot een lach. Hij vond Marie's feestje zo boven verwachting gezellig. Maar daar ineens ontdekte hij de oorzaak van de vrolijkheid en zijn gezicht verstrakte. Hij stond op, ging ongemerkt naar de wand waar de tekst hing, haakte het lusje van de spijker los, lei hem voorzichtig met het glas naar beneden op het ladenkastje en ging rustig weer zitten.

Lien had wel kunnen huilen. Liefst was ze meteen opgestaan en naar die goeierd toe gegaan, om het hem te zeggen, dat ze helemaal niet om de tekst, maar enkel om die malle H zo had zitten lachen. Ze keek naar Leida, maar die haalde onverschillig haar schouders op en vertrok minachtend de mond.

Ze bleven nog een kwartiertje en al die tijd probeerde Lien tevergeefs zijn blik te vangen —, blijkbaar vermeed hij het opzettelijk hun kant uit te kijken. En bij het afscheid wist hij het zó aan te leggen, dat ze weg moest gaan, zonder hem in haar handdruk, in haar blik te hebben kunnen beduiden, wat een berouw ze had —, haar hand en haar oog hadden hem niet bereikt.

Buiten was het bijna beangstigend mooi. Hoog aan de

hemel stond klein en ver de volle maan, maar straalde niet zo klaar als vorige avonden. De mensen hadden het wel voorspeld, de dooi stond voor de deur. Het was zelfs de vraag of het nu nog vroor. Een zilverige wazigheid hing in de lucht. Overal rondom uit de boerenhuizen scheen het getemperd lamplicht, de lantaarns langs het kanaal hingen als een eindeloos snoer van wazige manen in de ijle damp. Rinkelden daar niet héél in de verte de bellen van een ar, draafde daar niet ergens een paard met dampende neusgaten voor een bonte slee vol blijde mensen, die van het genot zo geruisloos te glijden over gladde banen tussen hoge blanke oevers verzonken, in stilte en maanlicht, maar niet genoeg konden krijgen?... In rustig-opgewekt gesprek, echt voldaan over hun middag, schaatsten de meisjes los en luchtig voort. Daarginds bij het verste bruggetje moesten zich pas hun wegen scheiden. Ze genoten de geluidloze schoonheid temidden waarvan ze zich bevonden, die stemde ze zo kalm en blij. Alleen Lien voelde zich ellendig, er kropte een brok in haar keel, die ze niet wegduwen kon. Die Mol, die goede, hartelijke man! Wat had hij eerst goedig meege-lachen, tot plotseling zijn gezicht verdonkerde, toen hij merkte dat hij werd bespot. O, de gedachte, dat hij h  ar daarvan verdacht, dat zij ooit die gulle man zou hebben willen grieven — gesteld dan al dat de tekst zelf.... Maar daar viel toch ook niets om te lachen. Als je er de bedoe-ling van begreep....

Neen, ze kon niet zo met de anderen blijven rijden, mee-doen in hun gesprekken, het was onmogelijk.... en ze bukte zich naar haar schaats, alsof daar iets los aan was, en liet de anderen een voorsprong nemen....

Anna merkte het gelukkig niet, die praatte druk met Anke.... ze reden door. Nu stond ze daar heel alle  n, in de stilte, in de nevel, in het matte maanlicht. Flauwtjes rozig blonk daar in het Westen nog de kim.... heel, heel ver weg was nu het rinkelen der arrebellens.... Ze hoorde het kloppen van haar eigen hart, ze keek de anderen na,

DE KLAS VAN TWAALF

hoe ze snel in de schemer verdwenen. Nauwelijks nog was het krassen van hun schaatsen hoorbaar, ze naderden het eerste bruggetje al....
En ineens, in een plotselinge ingeving, had ze zich om-

gekeerd en reed naar de molen terug. Ze moest het zeggen, hij moest het weten, dat het alles een misverstand was, dat hij het allemaal verkeerd begrepen had. Groot in het donker rees daar voor haar de molen omhoog uit

WINTER OP DE MOLEN

het zilverig blank, spookachtig met de vier stilstaande, starre wieken, als uitgestoken armen —; heel ver, heel hoog, bleek-zilver scheen door de mist de zuiver ronde maan.

Eenzaam krasten haar schaatsen, recht reed ze op de molen aan. Hier vertakte zich de tocht.... van welke kant waren ze gekomen? Ze bleef bezinnend staan, ze keek even om. Daar, ver, reden de anderen nu. Bij het laatste bruggetje zou Anna zeker op haar wachten, ze hadden nog wel een half uur voor de trein en je kon duidelijk aan de halte de lichten zien gloren achter de dunne mist.

Ze reed weer door, ze meende nu zeker van de richting te zijn. Maar plotseling zag ze de molen aan haar linkerhand, hij scheen kleiner en verder dan zoeven. Weer terug.... neen, het hoefde niet.... hier was een dwarsslot, die haar op de hoofdtocht terug zou brengen. En nu, als was het toverij, nu was de molen weer vlak bij.... maar hij zag er heel anders uit, blijkbaar stond ze aan de andere kant, ongemerkt moest ze zijn omgereden. Ze zag de lichte raampjes niet, ze herkende de omtrekken niet. Het beste zou zijn, er omheen te rijden, dan kwam ze vanzelf weer aan de voorkant uit. Wat was het stil.... geen stem... geen stap.... nergens ook maar het minste geritsel..., wat een onderscheid met vanmiddag, hier op dezelfde plek, dat bonte, fleurige schilderij in zon en tintelende sneeuw....

Maar dat was om bang te worden, ze scheen de molen niet te kunnen naderen, nu reed ze er weer van af! Weer bleef ze staan, een donkere ijsvloer strekte zich tussen de molen en het slotje waar ze op stond, die zou haar wel op de molenwerf brengen.... en een paar stappen over het besneeuwde gras, een smalle strook, en vooruit nu maar, je laten glijden over die donkere plek, die ze toch wel een beetje griezelig vond....

Bijna in hetzelfde ogenblik was het gebeurd.... het kraakte om haar heen.... en ze bleef staan.... met van schrik verstijfde leden.... met van angst verdroogde mond.... even

DE KLAS VAN TWAALF

nog stond ze zo, sidderend.... niet wetend waarheen en hoe.... even nog stond ze zo.... midden op het 'donkere vlak, dan brak ineens met ijselijk gekraak de broze bodem onder haar voeten weg.... en ze zonk, ze zonk tussen het plassende, brokkelende ijs, met een plons in het weke en woelige, in het ijskoude, stikdonkere water weg.... Ze sloeg haar armen over de grauwe ijsvloer in doodsbenaauwdheid, en hield zich hangende, maar haar trappende, zoekende voeten vonden geen grond. Bijtend, vlijmend stak haar de kou, onder haar gestrekte armen kraakte het ijs, het was als werd ze naar onderen weggetrokken....

Had ze gegild.... had ze zó hard gegild, dat ze het hadden gehoord in de molen en waren komen aanlopen met ladders en touwen? Had haar gillen Anna bereikt tot waar ze moest hebben staan wachten bij het derde bruggetje, zodat ze als een razende was teruggeschaatst tussen de bleke velden, over de stille tocht?

Zelf wist ze het niet, zelf kon ze ook later niets vertellen.... toen de anderen vroegen, weten wilden, hoe het voelde om op een eenzame schemeravond door het ijs te zakken en geen grond te vinden onder je voeten.... en of je dan aan doodgaan dacht, en of het waar was wat ze altijd vertelden, dat je dan alle gezichten voor je kreeg, van je vader en je moeder en wat je verder aan liefs in

WINTER OP DE MOLEN

de wereld had, die dan kwamen om je in het leven terug te trekken.... terwijl je niet meer komen kon.... Of het waar was, vroegen ze, dat je handen bevroren, zodat je loslaten moest en je je maar zinken liet, tot je dan onder het ijs wegschoot om er nooit weer levend uit te komen.... En was ze helemaal onder water geweest...? Ze wist het niet.... Er was ineens over het donkere ijs een ladder naar haar toe komen schuiven en die had ze gegrepen en een stem had uit het donker geroepen: laat je maar slepen.... en toen wist ze dat ze weer vastzat aan andere mensen, aan de wereld, aan het leven, dat ze gered was. En daarna had degeen, bij wie de stem hoorde, aan de ladder getrokken, zachtjes, gelukkig zachtjes.... was het harder gegaan, ze had los moeten laten, zo stram waren haar handen.... en er was een ontzaglijk gekraak en geplas geweest, en geplons en geschuifel van opkruierende schotsen, hele brokken wegspringend ijs, en haar kaken.... ja, dat wist ze toch wel, haar kaken hadden zó geklapperd, dat het was of haar hoofd moest barsten, en ze sleepte hele vaten ijswater in haar rokken mee en toen lag ze op de kant.... zalig en ellendig tegelijk.... zalig, omdat ze toen wel besepte dat ze op het punt had gestaan.... o.... je moest er maar niet aan denken. Het was of je in een bodemloos zwart gat naar beneden keek, als je er aan dacht.... en helemaal duizelig werd....

Dat wist ze, en meer niet. Ze wist zelfs niet met zekerheid of ze had gegild. Maar in de molen was het ze door merg en been gegaan.... Mol had juist verteld van het gebeurde met de tekst en Marie had Lien met vuur verdedigd: het kon onmogelijk zo gebeurd zijn, er moest een misverstand zijn geweest. Leida was er toe in staat, maar Lien niet.... nooit.... En daarop was het even stil geweest, hadden ze alle drie in nadenken verzonken gezeten.... en toen ineens uit stilte en donker die snerpemde, hartdoorborende gil. En Marie hield sedert die dag altijd vol dat ze het ineens had gevoeld, dat ze het onmiddellijk wist: Lien alleen teruggekomen, om het gebeurde op te hel-

deren, en de verkeerde sloot op gereden en op het verraderlijke diepe „kolkje” achter de molenwerf door het ijs gezakt. De tweede gil hadden ze al niet meer binnenshuis gehoord.... ze waren toen al met ladder en touw in doodsangst naar de plek geijld, vanwaar de vreselijke kreet geklonken had.

Lien was niet bewusteloos, enkel verstijfd van kou en als verlamd van schrik. Terwijl Mol en zijn vrouw haar naar binnen droegen, trok Marie ijlings haar mantel aan, zette haar muts op en rende over het ijs naar de plek, waar de tocht in tweeën splitste. Anna kon terugkomen. Anna zou zeker terugkomen, ze zou niet zonder Lien naar hun ouders, naar hun dorp durven gaan. En net dat ze er stond, daar kwam Anna aangeschaatst, in een razende vaart... als een vage gedaante over de rechte, lange tocht.... een donker spook.... want al dichterbij werd de damp, al zwakker en flauwer drong er het maanlicht nog doorheen.

„Anna! Anna! Hierheen!” riep Marie haar tegemoet.

„Waar is Lien...? Wat is er gebeurd? Die gil...?”

Anna's stem had bijna geen klank, haar keel was droog van het jachten en van de angst.

Toen ze een ogenblik later de molen binnen kwamen, lag Lien al in bed. Wonderbaarlijk gauw had moeder Mol haar uitgetrokken, drooggewreven en onder de wol gestopt. Ze lag in een grappig klein opkamertje, er brandde enkel een kaars op een klein tafeltje, maar de deur naar de grote kamer stond open. Ze voelde zich al bijna behagelijk, ze begon al te gloeien, inwendig ook, door de grote kop kokend-hete chocola.

Heerlijk lui leunde ze haar hoofd in het dikke, zachte kussen.... en plotseling barstte Anna, die nog niets had gezegd, in hevig snikken uit.

Van teruggaan kon natuurlijk geen sprake meer zijn.... en juist begon het tot ze door te dringen, dat de ouders daar-ginds wel in doodsangst moesten verkeren, en vroegen ze zich af, hoe ze nog te bereiken voor de nacht, toen

WINTER OP DE MOLEN

daar als een reddende engel schoonzoon Binnendijk binnen kwam stappen met een boodschap van zijn vrouw voor haar ouders. Hij woonde in het dorp en wilde natuurlijk met alle genoegen een telegram naar het postkantoor brengen.

„Maar hoe konden jullie haar nu achter langs de werf alleen laten rijden!”

„Ze was al weg, ze waren allemaal al weg.... maar ze had iets vergeten en daarom kwam ze terug,” legde de moeder uit, met het natuurlijkste gezicht ter wereld. Maar ze keek Lien even aan en meer werd er niet over gesproken. Wat die dag was voorspeld, kwam ook werkelijk uit. Te middernacht dooide het al en een paar uur later kletste de regen op sneeuwvelden en ijsvloeren neer. Lien lag er naar te luisteren uit het kleine, donkere kamertje, waar ze telkens even insliep en telkens weer ontwaakte en telkens zich moest bezinnen: wat was er toch allemaal gebeurd...? En dan sprongen haar gedachten weer terug naar dat gruwelijke.... en ze voelde hoe haar voeten tastten in het koude, diepe, hopeloos tastten naar grond, maar niet vonden... nu lagen ze hier, haar voeten, gloeiend-warm in een koesterend bed.... lekker tegen elkaar aan, en ze bewoog ze even en zuchtte van behagen.... en sliep weer in.... en schrok weer wakker.... en het was als duwde iemand haar hoofd boven het bodemloze.... zwarte gat.... en haar adem stokte... haar hart stond stil.... Als Mol vijf minuten later was gekomen.... dan was ze nu.... dan lag ze nu...! Ze kon die gedachte niet verdragen, ze wentelde haar met geweld als een last van zich af.... ze leefde.... En in haar leefde, naast het geluk omdat ze mocht leven.... de zachte dankbaarheid.... Die mensen.... die engelen.... die trouwe goeierd van een Marie.... en Anna had gesnikt.... er en was een telegram naar huis gestuurd.... en zo sliep ze weer in.

De volgende morgen waren Anna en Marie al naar school, toen ze wakker werd. Hoe gek! Wie had het de vorige dag allemaal kunnen denken? Ze hoefde niet in

DE KLAS VAN TWAALF

bed te blijven, ze mocht in de kamer naast de kachel zitten. Boven haar hoofd stampte eentonig en zwaar de molen, om haar heen was juffrouw Mol ijverig doende met stofdoek en bezem, de regen kletterde tegen de kleine ruitjes, tussen de bloempotten door kon ze de wijde, nog witte velden zien. Het was als een droom....

Om tien uur waren haar vader en moeder er al mét tante Martha, Anna's moeder. Oom Adriaan had natuurlijk zijn school. Ze waren niet ongerust, in het telegram had niets ontstellends gestaan, maar ze vonden het aardig zelf Lien te komen halen, wilden ook persoonlijk de molenaar en zijn vrouw bedanken. Voor twaalfen was Lien alweer thuis, in haar eigen dorp....

Maar 's avonds had ze met Anna een ernstig gesprek. Ze vertelde haar de hele toedracht, hoe Leida haar had gewezen op die „Kemelen” en hoe ze toen samen hadden zitten giechelen en hoe op dat noodlottig ogenblik de vader van Marie hun kant had uitgekeken.

„Ik begreep wel zo iets....” zei Anna. „Uit wat Marie gisteravond vertelde.”

„Wat bedoel je met zo iets...”

Anna aarzelde even.

„Dat een ander je weer had meegesleept.... dat een ander je weer tot iets had gebracht, wat je uit jezelf nooit zou hebben gedaan....” Ze hield op, maar Lien voelde dat ze nog meer wilde zeggen, wachtte en zweeg en nu sprak Anna weer verder, haperend, met een rode kleur....

„Ik geloof eigenlijk....” zei ze. „Dat het voor een groot deel mijn schuld is....”

„Wat jouw schuld?”

„Dat je nog altijd zo onzelfstandig bent.... zo gemakkelijk mee te slepen.... zo weinig gewend op je zelf te staan.... Geloof je ook niet...?”

„Misschien wel...” zei Lien. En ineens moest ze denken aan iets van al maanden geleden, uit de vorige klas.... dat geval met Nel van Zanten, toen ze zo graag had willen meedoen om Nel te helpen, maar niet had gedurfd, of

WINTER OP DE MOLEN

liever, ten slotte niet had gewild.... toen ze Anna voor hen beiden had laten spreken, die dag in de wachtkamer.... die vergadering, waar Door zo gek had gedaan, zo gek, en zo goedig....

„Nee, niet misschien....” kwam Anna weer. „Niet misschien, maar stellig en zeker! Ik heb het trouwens al vroeger gedacht... maar ik heb het weer van mij afgezet. Ik vond het altijd zo.... prettig.... dat je in alles precies deed wat ik wou.... ik denk soms van mezelf, dat ik wel een beetje heerszuchtig ben.... net als pa misschien....” Haar stem haperde en Lien was diep onder de indruk, dat die trotse, teruggetrokken Anna zich nu zo voor haar vernederde.

„Je hebt het toch altijd goed met mij gemeend.... en mij altijd met alles geholpen....” haastte ze zich te verzekeren. „Goed gemeend, zeker.... dat doet pa trouwens ook met de mensen waar hij over baast. Maar dat helpen was juist glad verkeerd. En voortaan.... moet je op je eigen benen leren staan....”

„Wat bedoel je...?”

„Dat we van nu af niet meer samen zullen werken....”

„Niet meer samen werken? Laat je me dan zó maar in de steek? En dat terwijl we in Maart overgangsexamen hebben? Maar dan zak ik vast en zeker, dan kom ik nooit in de derde klas....”

Anna dacht even na. De overgang van de tweede naar de derde was inderdaad de gewichtigste van de hele vierjarige cursus. Het was een werkelijk examen, een heel moeilijk examen. Want voor de derde moest de schifting streng zijn, daar begon de practijk, in de derde werd je „kwekeling”, leerde je „zielkunde” en „methodiek”, naderde je van héél uit de verte, maar tóch, reeds het eind, het examen voor de acte. Daarom was de scheiding tussen tweede en derde zo scherp, daarom voelde zich, wie „drie” had bereikt, een heel eind boven „één” en „twee” verheven, veel nader tot „vier”. Nee, Lien had gelijk, ze mocht haar nu niet ineens laten schieten... maar gelei-

delijk moest ze haar toch aan zelfstandig werken, zelfstandig handelen, zelfstandig nadenken gewennen.

Zo kwam het, dat de nichtjes Doezer voortaan niet meer als uit één mond spraken, als met één hoofd dachten. Elk van beiden sloot zich voor langere of kortere tijd bij anderen aan.

Lange tijd hing er een waas van geheimzinnigheid over het voorval op de molen, over alles wat er die middag en avond was gebeurd. Dàt er iets was gebeurd, dat wisten, voelden ze allemaal, maar het duurde een poos voordat, bij stukjes en beetjes, de waarheid aan het licht was gekomen. Door Siegenbeek vond het prachtige stof voor een drama en Nel gaf, als ze alleen waren, nog dikwijls bespiegelingen ten beste, over wat er allemaal niet en wat er allemaal wel zou zijn gebeurd, wanneer Leida die middag niet was meegegaan naar de molen....

HOOFDSTUK VI

ALLERLEI WEDERWAARDIGHEDEN

EN nu waren ze weer over. Alle twaalf, boven verwachting! Maar daar was ook wel een geweldige bof toe nodig geweest. Juist een paar dagen voor het examen had de „baas” een ernstige bronchitis gekregen, die hem weken lang thuis in bed hield en zo kwam het dat mijnheer Adelink, als oudste leraar, de leiding van het examen op zich moest nemen. Mijnheer Adelink nu hechtte lang niet zoveel aan „parate kennis” als de directeur, hij gaf veel meer om gezond verstand en om goede wil, en het meest van al om geduld, voor jonge mensen, die later met kinderen moesten omgaan en kinderen kunnen begrijpen, en daar de „zwakke zuster”, Marie Mol, aan „gezond verstand” en aan „goede wil” en „geduld” wel zowat vergoedde wat ze te kort kwam aan „parate kennis”, was voor haar die ziekte niet veel minder dan een redmiddel geweest.

En zo zaten ze dan nu in de derde; de helft van de weg was afgelegd. Wat leek het lang geleden! Dikwijls dachten ze aan die examendag, twee jaar terug, Lien Doezer vooral, die altijd graag over het verleden mijmerde. Toen veertien —, nu zestien, toen schoolkinderen met rijgschoenen, korte jurken uit één stuk, en hangend haar, nu

jongedames in rok en blouse, de vlechten om het hoofd gewonden of opgenomen in een strik.

Het feit vooral, dat je in de derde „kwekeling” werd, gaf je dat gevoel van volwassen zijn en van gewicht. Je zat nog wel in een klas, maar je stond toch ook al vóór een klas, je kreeg zelf nog les, maar je gaf ook les en de kinderen moesten natuurlijk „juffrouw” tegen je zeggen, en doen wat je ze zei! De hoofden en de onderwijzers aan de school, waar je je als kwekeling in het lesgeven moest oefenen, zeiden meestal ook juffrouw —, de onderwijzeressen noemden je natuurlijk bij je naam. Maar soms mocht je hen ook bij hun naam noemen. Dat was haar allemaal verteld door de meisjes uit de vorige derde klas, die nu vierde waren en „voor de acte zaten”.

Ze wisten ook al hoe het toeging op de verschillende scholen in de stad. Op de Opleidingsschool was plaats voor drie —, en daar wou iedereen natuurlijk dolgraag heen, maar degenen, die er vroeger als leerling waren geweest, kwamen het eerst in aanmerking. Dat waren dus van hun klas Anke, Jeanne en Gien. Op elk der „volksscholen” was plaats voor twee. Op de school van mijnheer Dubbeldam scheen het nogal saai, behalve dan dat Door's vader er onderwijzer was; van mijnheer Noteboom viel ook niet veel bijzonders te vertellen. Over mijnheer Kroon waren de meningen verdeeld —, sommigen dweepten met hem, anderen vonden hem „een engerd”. Hij was een stille, een beetje vreemde man, helemaal geen echt deftig „schoolhoofd”, meest nogal slordig gekleed en met een baard van een dag of drie. Je zag hem zelden zonder een pijp in zijn mond.

Nel van Zanten beschouwde het feit dat hij bevriend was met mijnheer Adelinck als een voldoende aanbeveling, maar de meesten vonden die zienswijze al te optimistisch. Het was lang niet hetzelfde waar je werd geplaatst en alles hing af van de directeur. Sommige hoofden beschouwden het als hun taak om te zorgen, dat de kwekelingen ook inderdaad wat leerden, anderen lieten ze maar

ALLERLEI WEDERWAARDIGHEDEN

DE KLAS VAN TWAALF

zo'n beetje aan hun lot over of gebruikten ze, nog heel wat erger, als loopkinderen, stuurden ze naar hun vrouw met briefjes of naar de winkel om tabak of naar de brievenbus, lieten ze op de bel letten, in de gangen de klompen rechtzetten, hele dozen potloden punten, bordendoeken uitslaan en al zulke karweitjes meer.

De onderwijzers en onderwijzeressen hadden daar soms ook wel een handje van. Er waren er, die je niets gunden, nog geen verhaaltje vertellen mocht je, de hele middag lieten ze je bungelen naast de banken, dan kon je uit het raam staan kijken, met je duimen draaien, geeuwen tot je kaken kraakten en je de tranen over de wangen liepen. Ja, de een of de ander, dat was een héél verschil, dat zouden ze wel heel gauw merken!

Over de school van Jansen — ze hadden zelfs te veel het land aan de man om „mijnheer” te zeggen — was maar één enkele roep. Het was een ellendige school en Jansen zelf een draak van een vent.

Juist een poos voordat ze in de derde klas kwamen, was de Leerplichtwet tot stand gekomen —, daardoor werden er heel veel kinderen tot schoolgaan gedwongen, die tot hun elfde, twaalfde jaar op straat hadden gezworven —, die konden natuurlijk niet hoger zitten dan de eerste klas, want ze kenden geen a voor een b. Ze gingen bijna allemaal onder protest en met grote tegenzin „op hun oude dag” nog naar school en er waren woelige en grove kanten bij. Dat hele oproerige stelletje nu ging bij Jansen op school en ze noemden de school van Jansen dan ook de Leerplichtschool. Halfwas polderjongens zaten er met bedeesde kleuters tezamen in de eerste klas, tussen de kleine bankjes waren de grote, brede uit de vijfde en zesde klas gezet.

Jansen zelf beschouwde het als een grote onderscheiding dat hem dat onhandelbare goedje was toevertrouwd, hij zag er een hulde aan zijn paedagogische talenten in. Hij wist wel dat hij werd gevreesd en dat niemand van hem hield, maar dat hinderde hem niet. Integendeel!

ALLERLEI WEDERWAARDIGHEDEN

Hij was een norse, strenge man, zwaargebouwd, met kort geknipt zwart haar, een rood, dik hoofd, en opeengeknepen lippen. Hij handhaafde in zijn school een ijzeren tucht en was tot in het overdrevene op orde en netheid gesteld. Zelf zag hij er altijd onberispelijk uit in een zwarte jas met dubbele borst, zwarte handschoenen, een zwarte stok. Hij behandelde de onderwijzers als knechten en de kwekelingen als lijfeigenen, ze moesten, als hij het ze commandeerde, boodschappen doen, boeken kaften, potloden punten en was er ergens inkt of water gemorst, dan werd de kwekeling gehaald om het op te dweilen. Waar die dan ook mee bezig was, hij of zij moest onmiddellijk komen.

Dat alles vertelde op een goede dag Door Siegenbeek, ze had het thuis gehoord van een jonge onderwijzer, een kennis van haar vader, die daar bij Jansen op school was en die bij hen soms zijn nood kwam klagen.

„Hij moest mij zo iets eens lappen!” riep Nel, trillend van woede bij de gedachte alleen.

„Pas maar op!” spotte Leida. „Je hebt misschien de meeste kans dat je er geplaatst wordt. Zeg maar niet te veel. De baas zal jou zeker de prettigste school niet geven.” En ze keek zó geheimzinnig, als was ze in alle „staatsgeheimen” ingewijd.

Nel vatte dadelijk vlam.

„O, heeft je pa dat weer zitten bekletsen op het stadhuis? Hè toe, blijf me voortaan met die klerkenpraatjes liever van mijn lijf!”

„Ja, pas maar op!” herhaalde Leida treiterend, maar toch in het nauw gedreven. Want ze had bijna haar mond voorbij gepraat —, ze wist inderdaad meer dan ze weten mocht....

„'t Is niet te hopen voor je, Nel,” lachte Jeanne. „Ze zeggen dat hij ook al een vrouwenhater is; hij schijnt eens in zijn leven een blauwtje te hebben gelopen en heeft nu eeuwige wraak gezworen aan het hele vrouwlijke geslacht.”

DE KLAS VAN TWAALF

„Is het heusch waar...?“ vroeg Lea weifelend, want je wist nooit precies wat je aan Jeanne had. „Is hij heus een vrouwenhater?“

„Dat komt er voor Nel toch helemaal niet op aan,“ snibde Leida. „Nel is toch immers al lang voorzien. Dat weet de hele wereld. En ze keek tartend naar Door, die altijd veel gauwer „hapte“ dan Nel, die bovendien de geschiedenis van Nel en Dick Muntendam wereldkundig had gemaakt, maar Door luisterde niet, ze keek bezorgd voor zich uit.

Leida zou wel eens gelijk kunnen hebben. De directeur zou Nel zeker de prettigste school niet geven. Tussen die twee werd de verhouding hoe langer hoe slechter. Dat was in de eerste klas al begonnen, en het was toen al van weerszijden ernst geweest, geen gekibbel van een „leraar en een leerling, die „een pik op elkaar hebben“.

Het ging hard tegen hard. Nel verdroeg al moeilijker zijn verwaandheid en zijn hoge toon, en hij ergerde zich al meer aan haar kalme zelfstandigheid. Nel was niet „brutaal“, Nel zat niet onder de les te ginnegappen, Nel schopte geen herrie, maar haar hele wezen weerstreefde hem gedurig.

Nel deugde eigenlijk niet voor een school, en zeker niet voor deze, zeer weinig „moderne“ school. De andere leeraren waren te goedmoedig of te onbeduidend, om aan haar eigenaardige manier van optreden veel aanstoot te nemen en over het geheel mochten ze haar zelfs wel lijden, want ze was schrandere en gaf toch welbeschouwd geen last, maar de directeur scheen er een zeker genoegen in te vinden haar voortdurend te prikkelen, haar trots te wonden met kleine speldeprikjes, met een opzettelijke achteloze onbeleefdheid, als om haar duidelijk te tonen, dat ze „met al haar airs“, toch maar een schoolmeisje was. Tegen Anke en Anna sloeg hij dan, als om Nel nog feller te tarten, een toon aan, als waren ze volwassen dames, liet ze voorgaan, nam zijn hoed het eerst voor ze af en sprak ze soms aan met „u“.

ALLERLEI WEDERWAARDIGHEDEN

Het was er niets beter op geworden, nadat Nel's grootvader, de laatste keer dat hij voor de zóveelste maal was „ontboden”, op Nel's eigen aandringen was weggebleven. „Het is niets dan enkel maar machtsvertoon,” had ze gezegd. „De hele zaak staat buiten de school.” En dat was juist. De directeur had namelijk voor de klas toespelingen gemaakt op haar correspondentie met Dick Muntendam, op een keer dat ze een les te weinig had geleerd.

„Je besteedt je tijd liever aan bezigheden, die het daglicht niet kunnen lijden,” had hij gezegd. Ze had het eerste ogenblik niet eens begrepen waar hij op doelde. Pas toen hij tussen zijn tanden nog iets bromde van „jongensgedoe” was haar een licht opgegaan.

„Jongensgedoe!” Haar heerlijke briefwisseling met Dick, waar ze bij hen allebei thuis van wisten. En terwijl Dick in de Kerstvacantie nog thuis had gelogeed. En moest grootvader daarvoor nu ook al komen? Ze had er zich zo heftig tegen verzet, dat de oude heer, zelf ook al niet happig op dergelijke bezoeken, maar kalmpjes thuisgebleven was.

De andere dag had ze natuurlijk opheldering moeten geven.

„Waarom is je grootvader gister niet bij mij op het spreekuur geweest?”

„Grootvader was verhinderd.”

„Waardoor verhinderd?”

„Ambtsbezigheden.”

Nel zei het zo rustig en zelfverzekerd, dat de meesten het slikten, maar Door, die immers maar al te goed wist dat de oude heer Van Zanten geen ambt en geen ambtsbezigheden meer had, hield met de grootste moeite haar lachen in en voelde zich deswege als een Bredase turfschipheld. Gelukkig ook maar —, of ze had het nog erger voor Nel gemaakt. Er viel helaas niet veel meer te bederven. Toch hoopte Door nog, dat haar vader het met mijnheer Dubbeldam wel klaarspelen zou, Nel en haar samen bij zich

DE KLAS VAN TWAALF

op school te krijgen. Zelf kwam ze er natuurlijk. Leuk! Ze mocht wel niet bij haar eigen vader in de klas — dat ging nu eenmaal niet, kwekelingen kregen het eerste jaar de twee laagste klassen, het jaar daarna pas de derde en de vierde — maar ze zou geplaatst worden bij een jonge, jolige onderwijzeres die ze goed kende, die bij hen aan huis kwam, die ze bij de naam mocht noemen: Lucy van Heuven. En Lucy had haar beloofd, dat ze haar van alles zou laten doen, en ze had zulke leuke peuters in de klas. En nu zeiden vader en Lucy thuis al „collega” tegen haar, uit de grap.

Dat Leida Verkruijsen iets wist, maar het niet mocht zeggen, was duidelijk. En dat het „iets” heel prettig was voor haarzelf, daaraan viel ook niet te twijfelen. Ze hadden haar nog nooit zo druk zien lachen.... en tegen Lea, Tine en Lettie toonde ze een bijna overdreven neerbuigende vriendelijkheid.

Gauw genoeg kwam alles aan het licht. Op een mooie morgen verscheen de directeur, nog wat bleek van zijn ziekte, en al even slecht geluimd als daarvoor, met de kwekelingenlijst in de klas, tikte om stilte en begon te lezen:

„School van mijnheer van der Plas....”

Dat was de Opleidingsschool en iederen wist dus vooraf, welke namen er nu zouden worden genoemd: Anke, Jeanne en Gien.

Maar verstonden ze goed...?

„Gien Aben, Jeanne Sixma, Leida Verkruijsen....”

Bijna had Door geroepen: „Mijnheer, u vergist u, u bedoelt Anke!” Maar dat was toch ondenkbaar. En bovendien zagen ze nu duidelijk dat de mededeling noch voor Leida, noch voor Anke een verrassing was. Leida straalde van triomf en Anke keek gewoon-onverschillig. Wat zou dat te betekenen hebben? Maar ze konden er nu niet verder over denken of spreken....

„Kalmte alsjeblieft!” gebod de directeur, en las nu verder:

ALLERLEI WEDERWAARDIGHEDEN

„School van mijnheer Dubbeldam: Door Siegenbeek, Anke van den Burg. School van mijnheer Doezer: Anna Doezer en Lien Doezer. School van mijnheer Noteboom: Marie Mol, Let Brons. School van mijnheer Kroon: Lea Schaap, Tine Maas. School van mijnheer Jansen: Nel van Zanten....”

Hij zweeg. En de verbazing, omdat Leida de Opleidings-school kreeg en Anke naar die van Dubbeldam moest, en eigen tevredenheid of teleurstelling — het werd alles op de achtergrond gedrongen door die laatste mededeling. Dus tòch! Dus Nel moest naar Jansen, juist Nel, alleen Nel. Stokstijf en doodsbleek zat ze in de bank. Schijnbaar onbewogen, maar met fonkelende ogen keek ze naar de man voor de klas, die na één enkele hatelijke blik doodbedaard het papier toevouwde en het lokaal verliet. Mijnheer Blom had even later een halve storm te bezweren....

Om vier uur brak hij los, de storm. Sommigen vonden het geval Leida-Anke het belangrijkste, anderen het geval Nel. En het bekoelde Leida's trotse vreugde wel een beetje, toen Anke rustig vertelde:

„Ik wou liever niet naar de school van Van der Plas. Na mijn examen wil ik toch ook beginnen aan een volksschool in een grote stad. En daarom is het veel beter, dat ik eerst die gewone volkskinderen leer kennen en ermee omgaan.”

„Heb je dat tegen de directeur gezegd?”

„Neen, thuis tegen mijn moeder. En toen heeft vader er de directeur over geschreven.”

„En toen mocht ik in Anke's plaats!” blufte Leida. Die glorie bleef. Niet een van de anderen, zij was gekozen!

Lea en Tine waren voor hun part blij met de regeling. Ze gingen graag naar mijnheer Kroon, al bemoeide hij zich weinig met zijn kwekelingen. Ze vonden hem zo zielig —, hij had voor een paar jaar zijn vrouw verloren en was met drie jonge kinderen achtergebleven. Bovendien was hij een vriend van mijnheer Adelinck en die zou een goed

DE KLAS VAN TWAALF

woordje voor ze doen, dat ze veel les mochten geven. En Let zou het bij mijnheer Noteboom ook zo kwaad niet hebben. Alleen.... die arme Nel!

Het was nog niet zozeer om het feit alleen — er waren er tenslotte ook uit vorige klassen wel kwekeling bij Jansen geweest — het was om de hatelijke opzettelijkheid van de „baas”, juist Nel te kiezen. En natuurlijk had hij al bij voorbaat tegen haar bij die draak gestookt!

Dat laatste vermoeden werd maar al te gauw bevestigd. Ze zouden de volgende Maandag hun kwekelingschap beginnen en Zaterdagmorgen wist Leida Verkruijsen te vertellen, dat hij Nel „wel klein krijgen” zou. Zó interessant vond ze dat nieuwtje, dat ze er pas mee voor de dag kwam, toen de hele klas compleet bijeen was op het plein. En toen ineens gebeurde er iets, dat iedereen verbaasde. Anke, de altijd kalme, de voor het uiterlijk een beetje hooghartige Anke, greep plotseling Leida bij de schouders en schudde haar heftig heen en weer.

„Je lijkt wel gek, om dat nu weer dadelijk over te brengen. Je maakt het Nel op die manier helemaal onmogelijk....”

En daarna stak ze haar arm door die van Nel en voerde haar apart. Door keek wel even beteuterd —, maar ze begreep, dat Anke in dit critieke ogenblik misschien betere raad kon geven.

De volgende Zaterdag hadden sommigen al heel veel te vertellen van hun eerste week als nieuw-bakken „jufvrouw” voor de klas. Leida Verkruijsen vooral kon maar niet uitgepraat raken over die aardige, schattige, gedistingeerde engeltjes van de Opleidingsschool. Wat droegen ze snoezige jurkjes en pakjes en wat roken ze lekker —, hēél anders dan die straatbengeltjes, die klompen-schofjes van de volksscholen. Ze praatte heel innig tegen Jeanne Sixma over haar kleine nichtje Inie, die bij haar in de klas zat en nu al dol op haar was en ze vertelde wel drie keer, dat Gientje's buurjongetje, die honneponnige Henkie van der Heyden, had gevraagd of ze Zondag bij

hem wou komen spelen. Verbeeld-je! Ze deed het natuurlijk niet, maar zó waren ze nu al met haar, na een paar middagen.

Jeanne luisterde naar het relaas met een spottend lachje, maar Gientje, argeloos goed van vertrouwen, ging op Leida's verhalen gretig in. Ze vond zelf het lesgeven ook zo heerlijk, ze had nooit gedacht dat het zó prettig kon zijn. Ze was ineens opgeleefd. Misschien werd ze later toch gewoon onderwijzeres. Waarom eigenlijk niet? Waarom mocht je geen werk kiezen, dat je prettig vond, ook al waren je ouders toevallig rijk? En ze wist al precies hoe ze het aanleggen zou: ze zou afstand doen van haar salaris, dat kon dan tussen de anderen op de school worden verdeeld!

„Och wurm,” schimpte Jeanne, maar toch nogal goedig voor haar doen, en zelfs een beetje vertederd, want die Gien was nog net een klein kind. „Och wurm, dat mag toch immers niet. Dat is toch tegen de wet.”

„Hé, wat gek,” vond Gien. „En als iedereen op die school het nu goed vindt?”

„Hoor eens Gien,” ijverde Leida. „Jeanne zal het heus wel weten, want haar pa is notaris!”

Maar Jeanne was vandaag voor geen familiariteit te vinden. Ze haalde met een spottend lachje de schouders op en Leida droop af.

Met Door was natuurlijk al dadelijk de eerste week iets geks gebeurd. Die had de kindertjes van de tweede klas een spookverhaal verteld op zo'n ijselijke toon en met zulke meeslepende gebaren, dat de schapen hadden zitten rillen in hun bankjes en geen van allen naar huis had gedurfd om vier uur. Het was eerst een hele consternatie geweest, maar ten slotte had mijnheer Dubbeldam het nogal gemoedelijk opgenomen en haar als „straf” alleen opgedragen voor het volgend vertel-uur een verhaal te bedenken, waaruit zonneklaar zou blijken dat geen spoken bestonden en waarin kinderen, die erin geloofden, voor de gek werden gehouden.

DE KLAS VAN TWAALF

In andere omstandigheden zou ze natuurlijk voor de fabricatie van dat fraais Nel in de arm hebben genomen, maar Nel was de hele week al zo stil en somber, dat Door zich ernstig ongerust om haar maakte. Wat zouden ze anders ook samen gelachen hebben om die gekke, kleine, dikke Steyn — „Balletje Gehakt”, noemden de jongens meester Steyn! — die haar op alle manieren het hof zocht te maken. Lucy had haar toevertrouwd dat de „hopeloze liefde” van het dwaze, kleine baasje voor haar, Lucy, al meer dan een jaar duurde, telkens weer opnieuw na korte bekoelingen, maar nu ten leste scheen hij dan toch zijn liefde van Lucy definitief op Door te hebben overgebracht.

„Wat een vreselijke achteruitgang,” had Door gelachen. „Van een heuse onderwijzeres op een kale kwekeling!” En de man was al dertig jaar.

Neen, Nel was niet in stemming om naar die dingen te luisteren en erom te lachen. Over de school, hoe Jansen optrad, of het mee- of tegenviel.... ze liet zich nergens over uit. Zo ging ook de tweede week voorbij en er werd al niet meer zó druk over het lesgeven gesproken —, alleen Leida raakte niet uitgepraat en had iedere keer iets anders te tonen, dat ze van het een of andere snoesje cadeau gekregen had. Jeanne verdacht haar er van, dat ze de stumpers eenvoudig hun lintjes en ulevellen afhandig maakte, om er dan later mee te kunnen bluffen als bewijzen van haar enorme populariteit.

Zo kwam de Mei en braken eindelijk de mooie dagen aan. De klassen van mijnheer Kroon deden nu bijna elke dag „schoolwandelingen”, want mijnheer Kroon was een groot voorstander daarvan. En zo wandelde dan op een mooie morgen Tine Maas, gezellig babbelend met de vriendelijke, oude juffrouw Schnabel, rustigjes aan, want juffrouw Schnabel was wat mank, achter een tevreden klasje van vier-aan-vier gearmde kindertjes, door het zonnetje naar het stadspark toe....

Tine had het al bijzonder getroffen. Juffrouw Schnabel

ALLERLEI WEDERWAARDIGHEDEN

liet haar van alles doen, was haar behulpzaam en wees haar terecht. Ze kon ook zo geestig vertellen uit haar ruim dertigjarige loopbaan als schooljuffrouw, over allerlei kinderen die ze had ontmoet, hun karakters, hun eigenaardigheden, en wat er van ze was geworden. En mijnheer Kroon zelf scheen Tine ook graag te mogen lijden —, hij zei wel nooit veel, maar hij knikte haar zo hartelijk toe als ze hem tegenkwam in de gangen of op het plein.

„Ellendig toch voor hem, dat hij zijn vrouw niet meer heeft,” zei ze nu tegen juffrouw Schnabel.

„Ja, want ze had hem net zo hard verwend als de kinderen. Ik kwam er wel eens aan huis. Het leek daar precies....”

Maar Tine luisterde niet meer....

Wie kwam daar in de verte aan, met snelle, driftige stap, zodat je dadelijk zien kon, dat er iets moest zijn gebeurd? Was dat Nel van Zanten niet...? Ja, het was Nel. En nu ze naderde.... wat zag ze er toch vreemd uit, wat had ze toch...? Je zou haast zeggen: één vuurrode en één doods-bleke wang....

„Wat zie je daar toch, Tine?” vroeg juffrouw Schnabel, bemerkend dat Tine niet luisterde.

„Nel van Zanten, juffrouw. Een meisje uit onze klas. Vindt u goed, dat ik even naar haar toe ga? Er is iets met haar gebeurd, ik zie het van hier.”

„Ga gerust je gang, hoor.”

Ze bleef zelf vol belangstelling op een afstand staan kijken en de kindertjes hielden gehoorzaam halt.

Tine haastte zich naar Nel.

„Wat is er, wat heb je...?”

„Hoe kom jij hier...?”

Tine knikte naar juffrouw Schnabel en de klas.

„Wat is er gebeurd...?”

„Ik ben weggelopen.... Hij heeft me een klap in mijn gezicht gegeven....”

„O...! Hoe durfde hij.... Jou...!”

„Zeg niets.... zeg hier op straat niets....” smeekte Nel.
„Anders ga ik gillen van het huilen.”

Hulpeloos keek Tine rond. Daar kwam juffrouw Schnabel al aan. Zoet op een afstand, veilig terzij van de weg, wachtte de klas.

„Kan ik wat doen?” vroeg ze vriendelijk. „Is er iets ake-
ligs gebeurd?”

Nel kon niets zeggen, Tine antwoordde voor haar.

„Iets vreselijks, juffrouw.... Zou mijnheer Kroon het heel
erg vinden, als ik haar even naar huis breng? Ik kom
dadelijk terug.”

„Welneen.... natuurlijk niet.... ga maar gerust, hoor!”

En ze knikte Nel nog eens vriendelijk toe.

„Zo,” zei Tine hartelijk, en pakte Nels arm. „Nu ben je
tenminste niet zo alleen. En als je niets vertellen wilt, dan
hou je maar rustig je mond.”

„Och....” kwam Nel schor. „Er is zo weinig te vertellen.
Hij treitert me van de eerste dag af.... verkoopt hatelijk-
heden over „romannetjes schrijven”, over „correspon-
denties met jongeheren”.... de baas heeft hem natuurlijk
allerlei onzin over me verteld.... en hóe verteld.... dat kun
je wel denken. Hij behandelt me of ik een van die polder-
jongens ben, die daar bij hem in de eerste klas zitten....
laat me allerlei onsmakelijke karweitjes doen... nog geen
één enkel uur heb ik eens behoorlijk les gegeven.... iedere
keer moet ik met gevonden rommel de klassen door....
overal een vuile zakdoek vertonen.... vragen van wie hij
hoort.... Vroeger werd die boel op een tafeltje in de gang
gelegd, konden ze zelf gaan kijken.... Stel je voor, zeg,
Tine.... hij noemt me bij mijn achternaam.... Van Zanten”
schreeuwt hij door de hele school....”

Ze zweeg even, voelde met haar hand aan haar wang.

„Is het geen schande....” barstte ze dan ineens uit, „.....dat
ik om die kerel zó over straat moet lopen...?”

„Hoe kwam hij er eigenlijk toe?”

„Omdat ik genoeg had van het klompen-rechtzetten, van
het rondgaan met vieze zakdoeken. Ik geloof dat die apen

ALLERLEI WEDERWAARDIGHEDEN

ze met opzet verloren om mij ermee in de klas te zien komen.... Want als ik de deur maar open deed, begonnen ze al te ginnegappen.

...En nu vanmorgen zou ik dan eindelijk eens een rekenles geven bij juffrouw Coops.... och, die gunt het mij wel, maar ze zijn allemaal als de dood voor hem.... en net ben ik begonnen, of daar komt hij binnen. „Juffrouw Coops, kunt u Van Zanten een ogenblik missen?” Had hij waarachtig weer zo’n snertwerkje voor mij. Toen heb ik hem eens-voor-al gezegd, dat ik het niet deed, dat ik het nooit meer deed, al ging hij op zijn kop staan, dat ik kwekeling was en geen slavin en dat ik niets meer wilde doen op school dan les geven. En toen heb ik hem meteen verteld hoe ik over hem dacht. En dat was niet bepaald vleierend....”

Ze lachte eventjes bij de gedachte aan zijn verblufte, woedende gezicht.

„En weet je wat ik ook tegen hem zei? Ik zei: U denkt dat u mij klein krijgt. Maar u krijgt mij nooit klein. Niemand krijgt mij klein! En zeker niet zo’n vlerk als u.”

„En toen...?”

„Toen gaf hij mij gewoon een klap in mijn gezicht.... en eer ik wist wat ik deed, stond ik op straat, mijn hoed en mantel in mijn hand....”

Even later, op weg naar haar eigen school terug, kreeg Tine plotseling een ingeving. Als ze mijnheer Kroon eens vroeg of Nel bij hem als kwekeling mocht komen.... De school was pas verbouwd en aanmerkelijk uitgebreid.... er waren nu twee eerste en twee tweede klassen, dus feitelijk was er plaats voor vier kwekelingen —, maar mijnheer Kroon had er niet graag zoveel. Ze zou er Lea eens over spreken, dan konden ze het samen vragen.

’s Middags vertelde ze Lea het hele relaas van Nel en ook haar eigen plan, dat door Lea zeer werd toegejuicht. Lea keek zelfs nogal zeer optimistisch! „Kroontje doet het best, als we het samen vragen.”

„Ja, maar jij bekijkt het hele leven tegenwoordig door een

rooskleurige bril," lachte Tine. Ze stonden op de straathoek. „Nu, tot morgen, hoor! Jij moet het woord maar doen."

„Nee, jij," ijverde Lea. „Jij staat het meest in de gunst." „Zou je heus denken?" vroeg Tine blij. „Geloof je heus dat hij mij aardig vindt?"

„Ik geloof het niet alleen, ik weet het zeker."

„Van wie weet je het?" vroeg Tine nieuwsgierig.

„Ja.... van wie zou ik het weten?" En Lea kreeg een kleur.

„Van...?"

Lea knikte lachend en ze scheidden.

Ja, Dolf had het vanmorgen juist toevallig nog gezegd, dat mijnheer Kroon zoveel op had met „Schimmetje". En Dolf moest zelf ook maar een goed woord doen voor Nel. Wat hadden zij en Tine het toch allebei getroffen.... zijzelf natuurlijk nog heel, héél anders, nog veel, véél heerlijker....

Gekke mijnheer Kroon, die eerste ochtend, toen hij haar bij Dolf in de klas bracht! Ze kende Dolf helemaal niet, maar ze vond hem wel dadelijk héél knap, met die leuke tintelende ogen en dat aardige zijige zwarte snorretje. Hij leek een beetje op de vader van Door, maar veel jonger en veel knapper natuurlijk. Die gekke mijnheer Kroon! „Pas jij maar op je hart, Van Praag!"

Natuurlijk had ze toen een kleur gekregen. En hij had gelachen. Mijnheer Kroon sprong altijd zo grappig om met de mensen aan zijn school. Dolf was dadelijk heel aardig geweest en ze hadden haar in de klas allemaal een beetje benijd, ze stonden bijna allemaal bij onderwijzeressen of oude onderwijzers, zij alleen bij een jonge onderwijzer. En de meesten kenden hem ook wel van uiterlijk, vonden hem erg knap —, behalve Leida Verkruijsen natuurlijk, die had minachtend gezegd: „Een Jood", maar Anke had haar toen weer eens flink op haar nummer gezet.

Een paar avonden later had ze thuis zo eens over hem gesproken en zijn naam genoemd —, en ineens was vader

ALLERLEI WEDERWAARDIGHEDEN

achteruit gaan zitten in zijn stoel en had zijn bril op zijn voorhoofd geschoven en had gevraagd:

„Van Praag...? Van Praag...? Welke Van Praag kan dat zijn? Zou dat ook familie kunnen wezen van die Van Praags, die destijds tegenover ons gewoond hebben.... voor we hier kwamen wonen?”

Moeder was gaan lachen. „Vader ontdekt weer familie-relaties!”

Want dat was een van vaders hebbelikheden. Hoorde hij een naam, dan moest hij er dadelijk allerlei ingewikkelde aan- of bloedverwantschappen aan verbinden. Meestal klopte het helemaal niet, maar ditmaal....

„Vraag hem eens of hij niet Dolf heet,” had vader tegen haar gezegd. „En of zijn moeder niet Mietje Heilbron heet van zichzelf.”

„Och, vader, dat kan ik hem toch niet vragen.... Ik ken hem pas.”

Maar de volgende keer had ze het toch gevraagd, in het vrije kwartier op de speelplaats.

„Heet u misschien Dolf en heet uw moeder Mietje Heilbron van zichzelf....”

Dat stom-verbaasde, lachende gezicht!

Vader had intussen ditmaal eens gelijk gehad: hij heette inderdaad Dolf en zijn moeder heette Mietje Heilbron.

Toen moest hij natuurlijk weer weten, hoe zij aan de namen kwam en ze had verteld wie ze precies waren en waar ze woonden. En toen ze nu die dag wilde zeggen, bij het weggaan: „Dag meneer” —, had hij geprotesteerd:

„Neen, nu je weet hoe ik heet, nu moet je me ook zo noemen.” En ze moest het meteen zeggen: „Dag Dolf.”

Een paar avonden later was hij bij haar thuis komen theedrinken en nu kwam hij geregeld! En hij leende haar boeken over methodiek en over zielkunde en hij was zo knap, hij had de hoofdacte al, en de acte Frans en de acte Duits en hij leerde voor de acte Engels en hij zou zeker eenmaal schoolhoofd worden.... maar nooit een saaie suffer, o neen, helemaal iemand zoals mijnheer Siegenbeek. En

DE KLAS VAN TWAALF

mijnheer Kroon was zó op hem gesteld, als hij een goed woord deed voor Nel, dan mocht ze vast en zeker bij hem als kwekeling komen. Wat in-gezellig. Ze zou het haar dadelijk morgen vertellen....

Maar de andere dag kwam Nel niet op school. Op klacht van Jansen had de directeur haar voorlopig voor drie dagen naar huis gestuurd! Er zou vergadering over haar worden gehouden. Mijnheer Adelink was heftig in actie, hij beloofde Lea die avond bij haar thuis, dat hij alles zou doen om Nel in het gelijk gesteld te krijgen en hij raadde haar aan, zo gauw mogelijk met Tine „op audientie te gaan” bij mijnheer Kroon. Dan zag die ook dadelijk, dat Nel's klasgenoten van haar hielden. Want dat deden ze toch?

„O ja!” zei Lea geestdriftig.

„Is ze niet net zo iets als Anke van den Burg?”

„O neen! Heel anders. Oók wel ernstig, maar veel leuker.... Anke is natuurlijk heel aardig, maar ze is er lang niet zo leuk bij als Nel. Anke is wel eens een beetje.... zwaar-op-de-hand.”

„Mijnheer Kroon laat vragen of u en juffrouw Maas straks om twaalf uur even in het kamertje bij mijnheer willen komen,” berichtte een dag later de tot boodschapjongetje afgerichte zesde-klasser.

Lea knikte, ze keek Dolf even aan en ging verder met de rekenles. Hij maakte onderwijl aantekeningen van wat hij straks op te merken en te verbeteren zou hebben.

Om twaalf uur wachtte ze eerst op Tine, en samen sterven de door de lange, lege gang naar het „hoofdenkamertje” en Tine klopte aan.

„Binnen” werd er geroepen en daar stonden ze in het „heiligdom”. Mijnheer Kroon wees ze elk een stoel en ging zelf heel gemoedelijk op de tafel zitten. Het bleek, dat mijnheer Adelink hem wel al met een enkel woord op hun verzoek had voorbereid. Tine deed het woord — wat keek hij haar vriendelijk aan. En wat had hij toch, vond Lea ineens, een lief en knap gezicht, als je hem van

ALLERLEI WEDERWAARDIGHEDEN

lichtbij bekeek, wat straalde er een goedheid uit zijn ogen. Maar wat een sloddervos — moest ze in gedachten lachen —, zijn das hing half los en zijn vest zat scheef dichtgeknoopt. Hij glimlachte, zo innig als Tine pleitte voor Nel.

„Ik ben anders niet zo heel erg op al die kwekelingen gesteld. 'k Heb er wel eens vervelende ervaringen mee gehad. Maar die vriendin van jullie schijnt nogal een erg interessant mensenkind te zijn, als ik goed begrijp.”

„O ja, mijnheer, interessant is Nel zeker —, nietwaar Lea?”

Lea beaamde dat van harte.

„Laat haar dan maar eens bij mij komen praten. Dan komt dat wel in orde.”

„Graag — en dank u wel, dank u wel, meneer!”

Dankbaar en blij namen ze afscheid. Diezelfde middag stapten ze naar Nel's huis en deden trouw van alles verslag. De grootouders fleurden er helemaal van op. Nel had dus niet in haar verhalen over die Jansen overdreven, Nel had dus niet overijld en onverstandig gehandeld. Nu ze ouder werd, behoorden de „straffen” en het „streng”-doen natuurlijk tot het verleden —, maar toch vroegen ze zich vaak af, of ze in vroeger jaren niet te toegeeflijk waren geweest, ofschoon ze over Nel's gedrag in huis niet te klagen hadden.

„Voor wie haar weet aan te pakken is ze immers onder een hoedje te vangen,” stelde dan grootvader weer zichzelf gerust. „Ze heeft nu eenmaal een trotse aard. Ze kan niet tegen de toon, die de meeste volwassen mensen tegen kinderen aanslaan.... en de meeste leraren tegen hun leerlingen.”

„Hadden we dat dan eigenlijk niet in haar moeten tegen gaan?” weifelde grootmoeder nog.

„Dat is niet tegen te gaan. Dat zit erin. En waarom zou een kind ook geen gevoel van eigenwaarde hebben? Verwaand is Nel toch allerm minst....”

„Wat aardig van die meisjes om zo voor haar op te

komen. Als alles weer in orde is, moeten we ze toch eens het een of ander pleziertje doen!"

Maar zo gemakkelijk als het leek ging het toch niet....

Eerst werd er een leeraarsvergadering gehouden en de directeur verlangde, dat Nel naar Jansen terug zou gaan, excuus vragen, en zich onvoorwaardelijk aan zijn bevelen onderwerpen. Weigerde ze dat, dan eiste hij niets meer of minder dan verwijdering van de school! Die klap in drift achtte hij de moeite niet waard, Nel was ten slotte niets meer dan een schoolmeisje van zestien jaar, al gaf ze zichzelf nog zulke volwassen en interessante airs....

„Wat ze niet doet...." had toen ineens mijnheer Blom zo langs-zijn-neus-weg gezegd! Dat was misschien nog om de oude herinnering van het „priëelcomité."

Maar de hele vergadering had er van opgekeken. En mijnheer De Bie, de geschiedenisleeraar, die nooit veel zei, omdat hij wat moeilijk uit zijn woorden kwam, had zonder haperen gezegd:

„Ik ben het geheel eens met mijnheer Blom."

En toen bleken zowaar de meesten op Nels hand! Mijnheer Adelinck vertelde later, dat het wraakzuchtig drijven van de directeur de andere leeraren zo had geprikkeld, dat ze voor een ogenblik hun eigen grieven en griefjes tegen Nel vergaten. En mijnheer Adelinck was ook nog eens teruggekomen op de voorgeschiedenis en had gezegd, dat het nog helemaal niet zo zeker was, dat de autoriteiten aan de kant van de directeur zouden staan. En was het behoorlijk te noemen, dat mijnheer de Zwart aan het schoolhoofd Jansen vooraf inlichtingen over Nel, zelfs over haar persoonlijk leven, had verstrekt? Ook stond het nog zéér te bezien, of de nieuwe districtsschoolopziener, die er toch aan te pas zou moeten komen, wanneer inderdaad van „verwijdering" sprake zou zijn, zo luchtig over die „klap in drift" zou denken. Mr. Pijnappel stond als tamelijk modern bekend. En waar nu de directeur zo de nadruk legde op de noodzakelijkheid om de tucht op school te hanhaven, daar moest hij toch inzien, dat het

ALLERLEI WEDERWAARDIGHEDEN

voor die „tucht” veel schadelijker zou zijn, wanneer de directeur in het ongelijk werd gesteld, dan wanneer uit eigen beweging de kwestie in der minne werd geschikt. Mijnheer Adelink sprak niet minder dan twintig minuten achtereen en de directeur gaf helemaal geen antwoord! Maar de zaak kwam ten leste toch op zijn pootjes terecht en Nel werd geplaatst op de school van mijnheer Kroon, met wie ze het dadelijk goed kon vinden. De andere onderwijzers en onderwijzeressen deden eerst wat stug — Nel heette bij voorbaat al een „onhandelbaar persoon-tje”! — maar ze trokken al gauw weer bij.

Tine echter was en bleef van de drie kwekelingen de uitverkorene. Ze werd kort na het voorgevallene bij mijnheer Kroon aan huis gevraagd en zelfs ten eten, tot verbazing van iedereen, want mijnheer Kroon leefde overigens nogal teruggetrokken — en ze werd gaandeweg dikke vrienden met de drie moederloze kinderen.

HOOFDSTUK VII

LEA'S VERJAARDAG

LEA trok de deur achter zich dicht en begaf zich door de koesterende najaarszon naar het huis van haar vriendin. Wat een zalige Zondagmiddag, alsof het begin September in plaats van begin October was. Als het zó een beetje aanhield, dan zouden ze Woensdag stellig in de Loofhut thee kunnen drinken.

Morgen begint het Loofhuttenfeest, en ze hadden een nieuwe Loofhut dit jaar, veel mooier en ruimer dan hun oude. Ze kon heel gemakkelijk ineengevouwen en weer opgezet worden, het latwerk was met geurende sparretakken doorvlochten, ze leek wel uit louter groen te bestaan, rozen, anjers, dalia's waren daartussen gestoken, de plankenvloer ging onder frisse, gladde, blanke matten schuil, over de tafel lag een van moeders mooiste damasten tafellakens. En ze hadden geen enkele bloem behoeven te kopen, niets dan het sparregroen, ze hadden alles uit hun eigen tuin. Dat kon ditmaal, omdat vader het oude pakhuis achter hun erf had bijgekocht, de muur laten slopen en van het grasveld een tuin laten maken, daardoor hadden ze nu een dubbele lap en de achtergevel van het oude pakhuis voldeed als afsluiting veel mooier dan schutting of muur.

LEA'S VERJAARDAG

„Het is in stijl met de zaak,” lachte vader.

Vader lachte veel, de laatste tijd! Geen wonder.

Aan alles in huis viel het te bemerken — vader had voorspoed. Het kleine antiek-winkeltje — „uitdragerij” waren de meesten het blijven noemen, ook na de dood van oude Bot — was bezig te groeien tot een wezenlijke kunsthandel, de eerste in het stadje. En de rijke mensen begonnen er nu ook plezier in te krijgen, kwamen al meer en meer bij hen de dingen kopen, waarvoor ze vroeger naar de grote stad waren gegaan, begonnen vaders raad en inzicht te waarderen. En daarom vooral was vader in zijn schik, dat hij nu eindelijk zijn gaven eens echt kon ontplooien.

Nu ze niet meer zo zuinig behoefden te zijn op hun lapje grond, had vader ook toegestemd in wat allang moeders wens was geweest, een tuinkamer en een bijkeuken waren aan het huis gebouwd, en nu was het allemaal zó innig gezellig geworden, om nooit meer weg te willen...

Die laatste gedachte deed Lea in het voortlopen even glimlachen. Nooit meer weg willen.... dat was natuurlijk onzin. Eén keer zou de tijd zeker komen.... maar nog lang niet. Woensdag werd ze immers pas zeventien jaar en ze kon het zich soms nauwelijks begrijpen.... alles was zo gauw gegaan, zijzelf had in het begin niet gedacht, dat het zo ernstig zou zijn bij Dolf. Alsof ze het eerste meisje was, dat hij leerde kennen.... Toevallig had Door Siegenbeek wel juist een paar dagen tevoren gezegd, dat ze haar zo veranderd vond, dat ze er vroeger altijd veel jonger dan ze was en nu ineens bepaald ouder uit was gaan zien. Ze leek nu wel achttien, had Door verzekerd! En vader en moeder, die waren allebei al evenzeer in hun schik met Dolf. Toen dan ook bleek, dat Dolf eigenlijk op een heel andere manier dan altijd maar voor acten had willen studeren, maar niet had gekund, omdat er geen geld was bij hem thuis, had vader dadelijk aangeboden hem te helpen. Dat was natuurlijk een heel besluit geweest — op zijn leeftijd nog een andere loopbaan kie-

zen, en er was dan ook lang en breed over gepraat en overlegd en zijn vader en moeder waren daarvoor overgekomen.... ja, en sinds die dag liep dan ook dat malle praatje, dat ze „publiek geëngageerd” was!

Voor haar was het eigenlijk een groot verlies geworden, want al gauw had Dolf de school van mijnheer Kroon verlaten en studeerde nu in Amsterdam voor een heel moeilijk examen. Wel kwam hij over zo veel hij kon en schreef geregeld al zijn wedervaren, maar met het prettig dagelijks samenzijn en samenwerken was het nu uit.

„Arme stakker” — had Door gezegd, toen ze het hoorde. Maar Nel was gaan lachen, en had verzekerd, dat weinig elkaar zien en veel elkaar schrijven veel beter was dan veel zien en weinig schrijven. Want er waren allerlei dingen die je wel schrijven, maar niet zeggen kon. Nu, dat was zij, Lea, helemaal niet met Nel eens geweest. Er waren, vond zij, veel meer dingen die je wel zeggen, maar niet schrijven kon! Ze hadden daar een heel gesprek over gehad, met hun drieën, maar toen was Anke erbij gekomen en hadden ze natuurlijk gezwegen. Anke had verdriet, dat voelden ze, dat wisten ze allemaal en het stond met haar vriend, met Herbert Aben, Giens broer, in verband, maar het rechte wist niemand, Anke sprak er natuurlijk niet over. Misschien met Tine... ze hield eigenlijk meer van Tine dan van de oude vriendinnen, Jeanne en Gien, al hoorden voor het oog „de drie” nog altijd bij elkaar. En dan zou Tine háár zeker ook wel hebben verteld, wat er waar was van die gekke historie, dat ze van Tine-zelf rondbazuinden.... niet te geloven. Niet te geloven gewoon, nòg eerder zou ze het geloven van Door en „Balletje Gehakt”. Lettie hield wel vol van niet, maar zij had het drommels goed gemerkt, dat Door lang niet meer zo uitbundig lachte als er de draak met hem werd gestoken en ze had al een paar keer verteld dat hij zulke aandoenlijke gedichten voor haar had gemaakt. En nooit iets — iets dat rijmde tenminste —, vroeger voor Lucy van Heuven, die toch al over de twintig was!

LEA'S VERJAARDAG

Hè, wat was het hier toch verrukkelijk zo langs het water, wat zag je nog een massa mensen zeilen en roeien, wat zag je nog een strohoeden en lichte jurken dragen. Arme Let, nu thuis te moeten zitten met een verbrande voet. Gelukkig alweer aan de betere hand...

Ze moest ineens lachen. Ze dacht aan kleine Roosje, hoe die haar heel ernstig had verbeterd: „Je bedoelt toch zeker aan de betere voet?”

Woensdag zou Let wel weer voetje voor voetje kunnen lopen. En anders was het nog niet erg, dan liet vader haar door Hooft met de vigilante halen! Heel deftig. Want op Lea's eerste verjaarpertij mocht Lettie toch zeker niet ontbreken.

Ja, het zou haar eerste verjaarpertij zijn. Nog nooit in haar leven had ze meisjes-op-visite gehad. Ze had het nooit begeerd, ze had het nooit gedurfd. Er heerste nog zoveel vooroordeel in het stadje, zoveel onverdraagzaamheid. En vader had het al heel jong haar ingeprent: „Toon ze dat het niet waar is, wat ze altijd van ons Joden zeggen, laat ze merken dat je liever alleen blijft, dan er half bij te horen, dan uit genade te worden geduld.” Dat had ze ook geprobeerd, maar ze had nooit goed geweten hoe ze het aan moest leggen. Wat anderen deden en vroegen, had zij niet durven doen en vragen, altijd denkend aan vaders vermaningen, en dat maakte haar vaak links en bleu en onhandig en dan werd ze uitgelachen en begon ze te huilen, of te stampvoeten, en soms vloog ze haar kwelgeesten in het haar, en ze noemden haar het malle Jodenkind. Neen, op de lagere school had ze het allesbehalve prettig gehad. En dan altijd die idiote vragen. Eet jullie aardappels met suiker? Eet jullie krentenbrood met uien? En die andere, ergere onzin over hun oude gebruiken, hun feesten, hun begrafenisplechtigheden. Niets wisten ze ervan, niets begrepen ze en ze bespotten je maar, en lachten je uit en deden of ze héél wat meer en beter waren! En zelfs de grote mensen, zei vader altijd,

oordeelden over dat alles als dwazen — en die hadden het toch allemaal uit hun eigen bijbel heel goed kunnen weten.

Op de „Nor” was het natuurlijk wel dadelijk beter gegaan. De meisjes daar waren ouder, merendeels beschaafder, en wat verstandiger. Vader had eerst mijnheer Adelink om raad gevraagd, omdat zij er het enige Joodse meisje zou zijn, en had mijnheer Adelink het afgeraden, dan zou ze naar tante Esther in Amsterdam en naar de Kweek-school daar zijn gegaan. Dat zou haar vreselijk gespeten hebben. Want in de „voorbereidingsklas” had ze Lettie leren kennen en ze waren bijna van de eerste dag af vriendinnen geweest. Maar mijnheer Adelink had het vader en haar juist aangeraden, het zou wel meevallen, meende hij, en je kon toch nooit je moeilijkheden ontlopen.

En het was ook meegevallen. Leida Verkruijsen was van meet af aan natuurlijk de ergste geweest, maar Jeanne Sixma had haar ook wel heel vaak tot mikpunt van haar geestigheden gekozen. Trouwens.... in de eerste klas allemaal wel een beetje! Och, en als ze nu aan zichzelf dacht, zoals ze toen was geweest.... een echt onbeholpen wezen. Van nature toch al niet bijdehand en dan altijd met dat gevoel dat ze anders werd gevonden dan de anderen, dat ze een uitzondering maakte, en altijd met die angst voor opdringerig te worden gehouden, als ze vriendschap zocht, waar vader haar immers van klein kind af zo tegen had gewaarschuwd en vermaand. „Wat in anderen voor hartelijkheid doorgaat, heet in ons altijd opdringerigheid,” zei vader dan —, maar vader wist misschien niet, hoe moeilijk hij het haar daarmee vaak had gemaakt, zodat ze op het laatst op elk woord, op elk gebaar van zichzelf was gaan letten.... Dat was in de tweede klas al wel wat beter geworden. 't Scheelde natuurlijk heel veel, dat ze niet echt alleen was, dat ze Lettie altijd had, dat ze daardoor de anderen veel beter missen kon.

Verleden jaar, tegen de tijd van de verhoging, had ze met

LEA'S VERJAARDAG

Anke toevallig eens een gesprek daarover gehad. Anke had haar gevraagd, waarom ze toch altijd zo lichtgeraakt en wantrouwig was. Lichtgeraakt en wantrouwig —, ze hielden haar dus voor wantrouwig! En dat terwijl moeder altijd beweerde, dat ze zich door iedereen alles op de mouw spelden liet.... Ze had tegen Anke gezegd: „Mischien heb je gelijk, maar dan heb jullie me zo gemaakt....” Dat had Anke eerst helemaal niet, maar toen toch gedeeltelijk wel willen toegeven.

Toch leek het haar nu achteraf, dat de omgang met de anderen van die tijd af wel makkelijker was geworden. En gelukkig droeg ze nu ook niet meer die ouderwetse, malle, opgedirkte jurken van juffrouw Content. Moeder had zelf niet veel begrip van kleren en hield uit medelijden het oude mensje aan.

En juffrouw Content koesterde nu eenmaal een overdreven hartstocht voor lintjes en koordjes, en was verslaafd aan strikjes en rozetjes, waarmee je er net uitzag als een aangekleede aap. Maar nu verleden winter had Letties moeder — „tante Go” zei ze altijd — haar en Lettie samen leren naaien en knippen. Eerst die alleraardigste jurken voor Corrie en Roosje. Dat waren toen proefstukken geweest. En nu naaiden ze samen haar jurken voor school en Lettie koos de stof en de kleur en de garnering en nu zag ze er altijd even leuk gekleed uit, zodat de anderen zelfs vroegen of ze dit of dat naknippen of afkijken mochten!

Arme Let! Ze had zoveel smaak en er kon maar zo zelden iets voor haar overschieten, en van hen geschenken aannemen, dat wilde ze niet, dat durfde ze trouwens niet, voor haar vader. Ja, dat was zijn eer te na! Maar zelf alles wat hij verdiende verdrinken en verdoen, dat deed hij wèl, en dat deed hij al jaren. O, hoe het gaan moest, als tante Go het eenmaal niet langer volhouden kon.... ze rilde zo vaak ze er aan dacht.

Ze leefden daar als op een vulkaan, Let, tante Go en haar gezin, alles scheen er altijd op springen te staan, nooit

een gevoel van zekerheid, veiligheid, duurzaamheid, als in haar eigen huis.

Zó ging het al jaren.... steeds dezelfde tobberij met onafgebroken dreigende schulden, al verdere verarming, al dieper verval.... En daarbij dan nog als een „zwaard van Damokles” boven hun hoofden de mogelijkheid, dat Brons voorgoed uit de dienst zou worden verwijderd, en niet om zijn dronkenschap alleen. Juist als hij nuchter was, verdroeg hij niet de geringste aanmerking, barstte uit in woede om de kleinste kleinigheid. Was het niet geweest terwille van zijn gezin, hij zou zeker allang aan de dijk zijn gezet. Maar iedereen had zo'n medelijden met tante Go en de drie kinderen.

Vaak vergeleek Lea in gedachten Tine's moeder met Let's moeder.... De eerste altijd vol klachten, altijd zuchtend en verongelijkt, de halve dag doorbrengend op de canapé.... dat wist langzamerhand natuurlijk de hele klas.... terwijl haar man toch deed wat hij kon, les gaf soms zes, zeven uren achtereen, en Tine haar bijna al het huishoudwerk uit handen nam, nog aparte, lekkere kostjes voor haar kookte, om haar „zwakke maag”,.... en tante Go nooit anders dan rustig en geduldig, dragend zonder klagen, worstelend zonder morren, tegen de al hopelozere achteruitgang van haar gezin. Tine's moeder had ook altijd een groot woord over haar gebroken „kunstenaarsloopbaan” —, maar van haar talenten was nooit iets gebleken —, terwijl tante Go werkelijk een prachtstem had gehad voor haar trouwen, en uitstekende lessen van de beste meesters. Want ze was enig kind geweest en ze had een heerlijke, gelukkige jeugd genoten. Maar toen haar ouders stierven.... een paar jaar geleden, kort na elkaar.... o, dat was misschien het vreselijkste van alles.... toen had ze „goddank” gezegd.... omdat haar ouders nu niet langer haar ellendig leven hoefden aan te zien! Let had dat snikkend aan Lea verteld.

Vaak lag Lea 's nachts in bed, in haar eigen warme huis, over het hulpeloze gezin te tobben.

LEA'S VERJAARDAG

Let had het haar, heel vroeger, wel eens toevertrouwd: moeder had al één keer bloed opgegeven! Lea had nooit durven zeggen, wat voor haar een vreselijke zekerheid was, dat het met Brons wel in de gevangenis eindigen zou. Maar ze overdacht het vaak, en hoeveel beter het zou zijn, als tante Go dan maar voor die tijd was gestorven, en de kinderen bij hen in huis —, Let en Corrie en Bart, alle drie! Ja, dat zou zeker het beste voor hen zijn en toch moest ze er altijd om huilen.

Nu ook weer.... en haar hele plezier om het mooie weer was weg door al die trieste gedachten. Ze gooide ze met geweld van zich af. Ze wilde vrolijk kijken, opgewekt schijnen, juist daarom immers zagen ze haar zo graag komen.

Wat een vreemde gedachte —, als je nu dat huis van hen daar tussen de andere zag staan — die glimmende deur met het glanzende koperen bordje „J. W. Brons” —, en aan weerszijden de ramen, twee links en een rechts met de nette, blanke gordijnen —, alles zo gewoon, precies als de andere huizen.... en dan te weten wat een angsten of er verborgen zaten achter die glimmende deur, die keurige ramen.... En terwijl ze, de straat in lopend, langs de rij eendere huizen keek, moest ze denken aan al de akelige en al de prettige dingen, die er in al die huizen achter gesloten deuren en dichte gordijnen verborgen zaten.

Nu was ze er, en ze trok aan de bel, één forse ruk, en een klein klingeltje achteraan. Dan wisten ze dadelijk dat zij er was. Ze hielden zich soms „niet thuis”, de stumperts”, ze durfden niet altijd opendoen, als ze rekeningen verwachtten en er was toch immers geen geld in huis. Maar ook nu bleef het even stil en ze herhaalde haar schelsignalen. Ah, daar kwam Bart de trappen af, ze herkende zijn parmantige stap en Corrie holde achter hem aan, zodat ze tegelijk de straatdeur bereikten.

„Dag Lee. Leuk dat je komt. Gaan jullie nu de briefjes schrijven? Zitten de kaarten en de enveloppen in dat

pakje? Rose met zilveren randjes? Mag ik ze zien? Let zit in de achterkamer. Moeder is in de keuken."

„En wat waren jullie aan het doen, dat je me twee keer liet bellen?"

„O, Bart was aan iets heel moeilijks van de bloementafel voor moeder bezig. Hij wordt zó prachtig. Je zou erop zweren, van een echte timmerman."

„Mag ik misschien even kijken?"

„Ja, graag! Kom maar mee."

Bart voorop, dan Lea, Corrie achteraan, liepen ze de trappen op naar Barts kamertje, een tamelijk naargeestig hokje, bijna zonder meubels, met een kale plankenvloer, waar onder het open, gordijnloze raam de brede timmer-tafel stond met het zware, soliede gereedschap, dat hij van zijn grootvader had geërfd. Daar droomde hij zijn heerlijke jongensdroom, zijn droom van geluk: met eigen handen zou hij mooie, nieuwe meubels voor moeder maken, tafels, stoelen, kasten, alles wat moeder maar verlangen kon. Ze hadden zoveel gezellige, mooie dingen gehad —, maar het was gaandeweg alles uit huis gedragen, verkocht, beleend, verkwanseld, tot ze nu zelfs geen vloerkleed meer bezaten. Maar Bart zou moeder alles vergoeden, niet dat verlies alleen, maar elk verlies en elk verdriet. Als hij maar eenmaal groot was. Nu was hij nog maar twaalf jaar, een dapper kereltje, tenger maar taai, uiterlijk precies zijn vader, met zijn klein, rond, donker hoofd. En terwijl Lea vol belangstelling de keurig-afgewerkte onderdelen van de bloementafel bekeek, dacht ze aan wat tante Go haar van hem had verteld —, hoe hij zich aldoor oefende in zelfbeheersing, hoe hij altijd juist datgene op zich nam, wat hij onaangenaam vond —, om zijn wil te sterken, zoals hij het uitdrukte! Hij leed heel erg onder zijn vaders wangedrag, en hij praatte over „als ik groot ben" als over een tijd, waarin hij geen andere taak zou hebben dan goed te maken, wat zijn vader had misdreven. Och, als je dat met hun Daaf vergeleek, die vrolijke, verwende rakker van een jongen.

LEA'S VERJAARDAG

„Hè meid, blijf toch eindelijk eens van mijn rommel af met je handen,” viel hij nu ineens uit tegen zijn jongere zusje, en Lea dacht:

„Hij is gelukkig toch een gewone jongen ook.”

Ze boog zich uit het open raam en zag tante Go op het plaatsje bezig. Zondag of geen Zondag —, nooit verpozing voor haar. Zachtjes riep ze naar beneden, en de bleke vrouw keek op.

„Zo Lea, ben je daar? Heb je Lettie al gezien?”

„Niets zeggen, niets verkraaien” — fluisterde Bart heftig achter haar rug. Ze glimlachte geruststellend even over haar schouder naar de jongen, praatte dan weer naar beneden:

„We gaan samen briefjes schrijven voor Woensdag. Ik moest Corrie eerst even met een som helpen.”

Het kleine meisje achter haar giechelde zachtjes over het slimme leugentje; de vrouw op het plaatsje glimlachte even. Ze was natuurlijk allang achter de geheimen, ingewijd in alle plannen. Bart droomde dag en nacht van niets anders, en Corrie was nog een echte baby. Ze leek op Let, maar lang niet zo mooi, gewoontjes blond, terwijl Let die schat van dik, zwaar, koperglanzend haar bezat, waardoor haar donkerblauwe ogen nog dieper en donkerder leken.

„Mag ik mee naar beneden, Lee?”

„Als je stil zit en niets zegt, terwijl we schrijven.”

Het vooruitzicht lokte toch maar matig, ze bleef dan liever boven bij Bart.

„Maar je blijft overal van af met je fikken!”

Lea ging nu alleen naar beneden en liep de achterkamer in. De veranda-deuren stonden open. In een wrakke, halfvergane rieten tuinstoel, de verbrande voet lang-uit over een oud pianokrukje — de piano was sinds jaar en dag verdwenen — lag Jet en sliep, het hoofd opzij gezakt, de mond half open, de bleke, smalle handen aan de leuning in lichte greep. Getroffen bleef Lea staan. Wat

DE KLAS VAN TWAALF

was ze mooi, zoals ze daar lag, met dat blosje en het losgespreide, stralende haar.... mooi ja, en lief ook, maar zó zielig, zo niet te zeggen zielig, dat Lea de tranen in haar ogen voelde prikken. Met haar mooie haar en haar fijne gezicht in die grauwe, uitgezakte stoel, in die kale kamer.... zó kaal.... was er niet weer iets uit verdwenen, dat er voor een paar dagen zijn plaats nog had? Ze keek eens rond.... ja, ze miste iets, maar wat?... Daar viel haar oog op een donkere, lege plek van het verschoten behang.... daar had iets gehangen... en o, ze wist het, en o, dat was vreselijk.... hun mooie, oude, vergulde zonnetjesklok... bijna hun laatste waardevolle ding.... nu ook al weggebracht.... naar de lommerd.... of verkocht.... of in ruil gegeven voor een vordering.... och, de mooie klok.... de mooie, lieve klok....

Er kraakte iets in de rieten stoel. Lea veegde haastig haar ogen af.

„Wie is daar, zeg...? Hoe laat is het...? Welke dag...?”

Ze vroeg het allemaal zó verwezen, dat Lea ineens weer lachen kon.

„Hier is Lee, het is Zondagmiddag, het is drie uur....”

„Kom je mijn huiswerk brengen?”

„Wel neen. Maar we zouden immers de briefjes schrijven voor Woensdag.”

„O ja; gezellig.”

Ze richtte zich op en eer Lea er op verdacht kon zijn, stond ze overeind, greep een stok, die aan de tafel hing gehaakt en strompelde naar de ronde tafel.

„Dat valt je mee, hè?”

„En of.”

Lea had intussen het touwtje losgepeuterd en het doosje met de invitatiekaarten uitgepakt. Samen zaten ze nu bij de tafel.

„Is jullie Loofhut al klaar?”

„Ja, en hij is zo prachtig.”

„Dat zal wel. Ik verlang er al naar hem te bekijken.”

In haar ogen verscheen een hunkering naar het vrienden-

LEA'S VERJAARDAG

huis, waar ze altijd met zo'n warmte werd ontvangen. Die hartelijke goede „tante Jet”, Lea's moeder, die geen greintje smaak had, altijd juist precies het verkeerde koos, waar haar man, „oom Daaf”, dan zo onbedaarlijk om kon lachen, dat ze op het laatst zelf wel meelachen moest.

„Hoe is het op school?” vroeg Letty, terwijl Lea uit het hoekkastje inkt en pennen ging halen.

„O, best. Gewoon. Maar zeg.... weet je wat ze voor idioots rondvertellen van Tine Maas?”

„Neen — vertel eens op....”

„Het is te gek om los te lopen, hoor, dat zeg ik je vooraf. Enfin. Dat haar ouders gaan verhuizen, dat wist je natuurlijk.”

„Ja. Meneer heeft immers zo'n mooie betrekking ergens aan een muziekschool gekregen?”

„Ja. En ze zijn dolblij, haar moeder vooral. Nu zal iedereen natuurlijk in het vervolg „mevrouw” tegen haar zeggen. Maar Tine blijft hier. Haar vader staat er op. Ze mag niet tussentijds van school af. Een tante komt bij ze in huis, die daar al woont, waar ze nu heengaan....”

„Dat wist ik....”

„Maar weet je ook, waar Tine nu in huis komt?”

„Nee....”

„Bij Kroon! Je weet wel, bij ons Hoofd, waar we allebei kwekeling zijn, waar Nel nu ook is, na die historie met Jansen. En weet je wat ze nu vertellen op school de laatste dagen? Dat raad-je in geen honderden! Ze zeggen dat Tine, na haar examen, als ze achttien jaar is, met Kroon gaat trouwen! Ze kwam er al een poos aan huis. Want Kroon was dadelijk erg op haar gesteld. En die drie kleine kinderen van hem, die zijn dol op haar. Je weet natuurlijk dat zijn vrouw voor een paar jaar gestorven is?”

„Van wie heb jij het?”

„O, het is uit de vierde klas gekomen, het praatje. Anne-mie Berg heeft het eerst verteld, haar moeder is een nicht van Kroon.”

„Hoe oud is hij?”

„Niet zo oud schijnt het, als hij er uitziet. Hoe oud dacht jij?”

„Even in de veertig.”

„Dat dacht ik ook. Maar hij schijnt pas vijf-en-dertig te zijn. En Tine is wel erg oud voor haar leeftijd. Ik bedoel niet saai of ouwelijk of vervelend of zo.... maar ernstig. Och neen, ernstig bedoel ik ook niet.... want Anke is eigenlijk ernstiger, en toch maakt Tine een oudere indruk. Doordat ze thuis altijd zo veel heeft moeten doen, voor alles zorgen.”

„Ja, want die moeder van haar, dat schijnt net een kip zonder kop, wat je daarvan hoort.”

„Ik kan het niet helpen,” kwam Lettie na even zwijgen.

„Maar zo vreselijk gek kan ik het toch ook weer niet vinden. Tine is een zorgje en vreselijk medelijdend. En mijnheer Kroon schijnt veel in haar te zien, dat heb je toch zelf gezegd.”

„Ja, ze zei eens tegen me: „Hij is na Anke eigenlijk de eerste voor wie ik meer dan „Schimmetje” ben.” Ze zei het helemaal niet hatelijk hoor, maar het klonk toch sneu.”

„Ik vind het helemaal zo gek niet,” herhaalde Lettie.

„Neen”, beaamde Lea. „Nu we er zo samen over praten, ik ook niet.... maar zoeven thuis, toen ik er over dacht, toen leek het me zo onmogelijk.... dat ik het nog eerder zou hebben willen geloven van Door en „Balletje Gehakt....”

„Ik niet, hoor!” lachte Lettie, maar ernstiger vervolgde ze:

„Door mag toch wel een beetje oppassen met „Balletje”. Ze drijft het te ver.”

„Och.... die gekke „Balletje”; geloof je heus?”

„Ja. En ze zou er zelf later de meeste spijt van hebben.”

„Jij kent haar beter dan ik,” gaf Lea toe. „Maar zullen we niet eens beginnen?”

„Goed.... Waar heb je het kladje?”

„Hier....”

„En het lijstje...?”

LEA'S VERJAARDAG

Even aarzelde Lea, met het papiertje in de hand, dan legde ze het naast het kladje op tafel....

„Hè, wat is dat nu, Lee? Heb je Gien nu toch weer doorgehaald? En we hadden afgesproken....”

„Het schijnt niet te mogen,” lachte Lea verlegen. „Gister op school vliegende ruzie met haar gehad.”

„Vliegende ruzie.... jij met Gien?”

„Ja, om dat zwarte poesje, dat ze me had beloofd, je weet wel....”

„Ja....”

„Dat heeft ze aan Nel gegeven.”

„Hè, wat gek. Waarom?”

„Omdat ze het Nel ook beloofd had.”

Lettie begon te lachen.

„Echt weer iets voor Gien. Misschien heeft ze datzelfde poesje wel al tien keer weggegeven.”

„Mij had ze het het eerst beloofd!”

„Daarom was ze de belofte aan jou ook het gauwst weer vergeten. Heb je je daar kwaad om gemaakt?”

Lea aarzelde even.

„Och, het was natuurlijk weer door die ellendige Leida Verkruysen....”

„Begon ze weer te zagen over het Gouden Kalf?”

Lea knikte.

„Ellendig creatuur....” mompelde Lettie.

Zij in de eerste plaats had Lea's moeilijkheden op school van het begin af meegemaakt, talloze malen erover gesproken, met haar alleen, of bij haar thuis en ze had, na alles wat „oom Daaf” haar over de mensen en hun kleinzielige vooroordeelen had gezegd, wel begrepen waarom Lea juist de schatrijke Gien eerder vermeed dan zocht. Ze waren dan ook, Lea en Gien, de twee eerste jaren, nauwelijks met elkaar in aanraking gekomen. Maar nu dit derde jaar hadden ze ineens contact gekregen, doordat ze allebei zo veel van lesgeven en van kleine kinderen hielden en nu onlangs had Gien haar een pasverschenen boek geleend, dat over allerlei bijzondere kinderen han-

delde en daarover hadden ze die morgen samen lopen praten, toen ineens Leida Verkruijsen had geroepen, dwars over het plein, zodat alle klassen het hoorden:

„Kijk, de Aanbidding van het Gouden Kalf.”

Lea en Gien waren allebei doodverlegen geworden, maar Leida Verkruijsen was zó verrukt geweest van haar eigen geestigheid, dat ze Gien in gedachten altijd daarna het Gouden Kalf was blijven noemen. Helemaal ontoepasselijk was die naam niet, want Gien kon soms vreselijk onnozel kijken, daarom had Leida er dan ook die keer zoveel succes mee gehad. Lea had het zich intussen veel erger aangetrokken dan Gien. Ze voelde er de onware beschuldiging in, dat ze Gien vleide, omdat ze rijk was, en al het oude wantrouwen, al de oude innerlijke onzekerheid waren door die valse schimpscheut weer in haar ontwaakt. Ze had toen dadelijk tegen Lettie gezegd: „Ik vraag Gien in geen geval op mijn verjaardag.” Lettie was bijna driftig geworden. Ze had Lea aan het verstand gebracht, hoe kleingeestig het zou zijn, Gien te grieven, alleen uit angst dat een kind als Leida Verkruijsen er wat achter zoeken zou, wanneer ze haar vroeg. En ten slotte had Lea toegegeven. Je kon ook al te bang zijn voor de schijn, je moest ten slotte toch ook je zelf durven zijn.... Dat zag ze wel in.

„Maar nu kan het heus niet meer, na die geschiedenis met het poesje, dat voel je zelf ook wel. Nu zouden ze allemaal denken dat ik Gien naliiep, niet Leida Verkruijsen alleen. Zaterdag zo nijdig als een spin en Woensdag op je verjaardag vragen.”

„Ben je heus zo nijdig op Gien?”

Lea dacht even na, dan lachte ze, onwillekeurig.

„Och neen, natuurlijk niet. Het zal wel zo zijn gegaan, als jij daareven zei. Ze heeft het de halve wereld beloofd, dat ene zwarte poesje, Nel het laatste waarschijnlijk.... Neen, echt boos kan ik er niet om zijn. Maar ik stond daar zo sneu, toen Gien ineens zei, je weet wel, met dat uit-de-maan-gevallen-gezicht, dat ze soms kan zetten:

LEA'S VERJAARDAG

„Had ik er jou heus een beloofd, Lee?" En toen dat grijnzen van Leida, alsof ik het maar zo uit mijn duim zoog, om mij in te dringen. Weet je wat ze zei? Je hebt je Gouden Kalf niet genoeg aanbeden. Je moet het een offertje brengen."

„Een offertje...?"

„Ja,... ze zanikt immers atlijd al zo over de dingen uit onze winkel. Dat ik best eens wat aan vader zou kunnen vragen, dat het ons toch allemaal zowat niets kost...."

„Toch zou ik Gien uitnodigen...."

Lea zweeg.

„Als het nu eens met Door of met Lien was gebeurd —, van dat poesje, wat deed je dan?"

„O, dan...."

„Dan vroeg je ze natuurlijk toch...."

„Wel mogelijk...."

„Ik denk tenminste dat ze je anders wel erg haatdragend zouden vinden."

„Dat kan wel."

„Dat zullen ze je nu ook wel vinden."

„Dat moeten ze dan maar vinden," zei Lea koppig, met een kleur. „Wat zou jij liever willen lijken, haatdragend of laaghartig?"

„O, laaghartig is zo'n erg groot woord."

„En toch zou het laaghartig lijken, vleierig, kruiperig, als ik Gien wel vroeg."

„Maar het zal haatdragend lijken als je haar overslaat...."

Lea wilde nog antwoorden, maar de deur ging open en Lettie's moeder kwam de kamer binnen. Gauw grepen ze nu elk een kaartje van de stapel en begonnen van het kladje over te schrijven.

„Wat een ijver!"

De meisjes antwoordden niet en de moeder ging naar de kast en begon het theegoed klaar te zetten.

Ze was heel lang, mager en bleek, armelijk maar onberispelijk en zelfs smaakvol gekleed en met iets voornaams in uiterlijk en manieren. De uitdrukking in haar ogen

deed Lea wel eens denken aan iemand, die op het punt staat te verdrinken en toch geen kamp geeft, toch worstelen blijft, maar sinds lang heeft verleerd om hulp te roepen.

Vaak verbaasde ze zich dat ze nog leefde, ze hoestte al zo lang, dat haar eigen kinderen het nauwelijks meer hoorden en ze werd aldoor magerder. Ze deed het ongehooflijke.

Nu pas had ze met eigen handen, toen het vloerkleed al te haveloos was geworden en er geen uitzicht bestond op een nieuw, de hele vloer geveerd, in een eigen ontwerpje, van bruin en groen. De eerste dagen stond het zo fleurig en fris, maar het hield natuurlijk niet en het werd nu al kaal.

„Wat tref jullie het met het weer, Lee, voor het Loofhuttenfeest.”

„Ja! Hè tante Go, toe, komt u nu niet eens naar onze nieuwe Loofhut kijken?”

Een blosje verscheen op het bleke gezicht —, ze ging hoe langer hoe minder uit; hoe langer hoe pijnlijker werd het haar zich op straat en tussen de mensen te vertonen. Lettie begreep het wel, maar ze vond het toch tegelijk ellendig, dat moeder zo mensenschuw werd. Op die manier miste ze ook het weinige dat ze nog had kunnen hebben. Ze beduidde Lea met een wenk nog even aan te houden.

„Vader heeft zoveel mooie nieuwe dingen aangekregen....” begon ze, maar zweeg ineens met een vuurrode kleur. Ze dacht aan de zonnetjesklok.... aan al de andere weggesleepte schatten....

Maar tante Go scheen het niet te hebben gehoord. Halfweg de kast stond ze, het hoofd in luisterhouding opzij gebogen. Er naderde een stap door de Zondagmiddagstilte.... En Lea begreep... hij kwam eraan, de schrik van het huis, de man en vader.

Nu werd de sleutel buiten in het slot gestoken, nu was hij in de gang, nu hing hij jas en uniformpet aan de kapstok op, nu kwam hij naar de kamer, en daar stond hij, daar

LEA'S VERJAARDAG

zag ze hem, groot, zwaar, met een voor zijn lichaam haast te klein rond hoofd, vuurrood gezicht, sprietende, zwarte snor, diepliggende doffe ogen....

„Zo, dochter van het Oude Volk.”

Dat was de joviale grappigheid die op halve dronkenschap duidde en ze verademden alle drie. Dronken gedroeg hij zich vaak als een woesteling, maar nuchter kon hij van een ondraaglijke knorrige bedilzucht zijn. Dit was nu nog maar het beste.

Zijn vrouw gaf hem zwijgend een kop thee en haastte zich weer de kamer uit. Hij vroeg „de dames” permissie een pijp op te steken en zat weldra in wolken rook gehuld. Lettie schreef, maar Lea zag duidelijk, hoe ze telkens tersluiks haar vader bespiedde, met angstige ogen, en dan weer keek naar de kale plek aan de wand, waar tot voor kort de zonnetjesklok had gehangen.

Blijkbaar vreesde ze dat hij het verdwenen zonnetje missen zou.... Zulke zwijgende verwijten konden soms ineens een verschrikkelijke uitwerking op hem hebben. Dan barstte hij in snikken uit en sloeg zich voor het hoofd en bonkte zich op de borst en kreunde.... „berouw.... berouw.... berouw.... berouw.”

Eén keer was Lea van zo'n uitbarsting getuige geweest, de dag nadat het antieke zilverkastje was weggebracht en hij dronken thuis kwam met het bericht van weer een nieuwe schorsing.... en ze rilde van angst, nu ze ook Lettie zo angstig zag kijken.

„Waar is moeder heengegaan?” kwam zijn stem ineens tussen de rookwolken door.

Lettie schrok op.

„Naar de keuken, geloof ik.”

Hij bromde iets binnesnmonds, maar bleef zitten.

„Zal ik uw vrouw even gaan roepen?” bood Lea aan, nu ze Let zag omkijken naar de krukstok. Ze zei nooit „tante Go” als hij erbij was, hij kon die familiariteit van zijn gezin met Joden niet hebben!

„Als je zo vriendelijk wilt zijn —, dochter van het Oude

DE KLAS VAN TWAALF

Volk." En meteen stond hij op, schoof de suite-deuren uiteen en verdween in de voorkamer.

„Hoeveel keer zou hij dat nu al tegen je gezegd hebben...?" fluisterde Lettie verbeten, en Lea zag haar ogen bijna zwart.

„Wat...?"

„O, dat eeuwige „dochter van het Oude Volk"."

Lea haalde de schouders op.

„Dat hoor ik al niet eens meer."

De moeder kwam weer binnen.

„Ik moest u juist roepen voor uw.... voor meneer."

„Waar is hij?"

Lea knikte naar de gesloten suitedeuren, waarachter zijn zware, onzekere stappen bonkten.

Even later hoorden de beide angstig luisterende meisjes gedempt-driftig praten en het rinkelen van geld. Nog een ogenblik —, daar sloeg de buitendeur dicht en de moeder kwam weer in de kamer, nog bleker dan zoeven. Maar ze zei niets, ze nam een boordevolle mand kapotte kousen uit de kast en ging er mee op de veranda zitten.

Binnen bij de ronde tafel met het vale kleed bleven de beide meisjes nu halffluid overleggen en briefjes schrijven — over de kwestie met Gien werd niet meer gesproken.

De volgende dag na schooltijd gaf Lea de briefjes rond. Aan Anke en aan Tine, aan Nel en aan Door, aan Marie, aan Anna en aan Lien.

„Als jij tenminste zin hebt om te komen...?" zei ze aarzelend tegen Anna.

Anna's vader was namelijk heel ernstig ziek en de voortdurende zorg, die ze uit alle macht voor de anderen verborg, gaf haar iets straks en afwezigs.

„Misschien kom ik even.... Ik ben nog nooit in een Loofhut geweest bij.... Israëlieten."

Ze hadden „Joden" willen zeggen, maar gauw zichzelf verbeterd.

„Je mag gerust „Joden" zeggen," zei Lea, een beetje ha-

LEA'S VERJAARDAG

perend. „Het is heus geen scheldwoord. Vader houdt helemaal niet van dat woord Israëlieten. Het klinkt zo boeikerig.”

„Wat is eigenlijk precies een Loofhut, wat betekent het eigenlijk?” vroeg Anke.

Lea lachte. „Vraag dat Woensdag maar aan mijn vader! Die kan het je haarfijn uitleggen. Dat, en nog veel meer.”

Leida Verkruisen, die op een afstand stond te luisteren, trachtte zich met een schamper lachje houding te geven. In haar hart was ze toch teleurgesteld; Lea had haar niet gevraagd. Ze had er thuis al over gesproken. Ma had haar aangeraden te gaan. Je kon nooit weten waar het goed voor was.

Pa had op het Stadhuis gehoord dat die Schaap, dat eenvoudige mannetje, voor een aardige som geld aan antiek, bezat in dat oude pakhuis en dat rommelige winkeltje. Het waren, bleek achteraf, zulke minne luidjes niet, ze hadden ook heel fatsoenlijke familie. En natuurlijk, had ma gezegd, zouden die Jodenmensen vreselijk geveleid zijn, als Leida bij hen aan huis wilde komen. Zo waren ze nu eenmaal. Zo'n beetje plagen en honen, dat telden ze niet, dat slikten ze wel, dat waren ze gewoon. Ze had zich juist voorgenomen alles goed af te neuzen, wat daar voorvallen mocht —, en nu sloeg het wurm haar over.

Jeanne had haar even erg geplaagd, maar je zoudt zien, die was natuurlijk toch geïnviteerd. De Sixma's hoorden immers tot de „grote lui”.... al was Jeanne dan niet zo'n „Gouden Kalf” als Gien.... Ja, dat was een succes geweest, dat „Gouden Kalf”! Zo maar ineens was het haar ingevallen die morgen, toen ze het Jodenkind daar als een hondje had zien kwispelen en draaien om Gientje heen. Misselijk gewoon.... 't Had haar verbaasd dat ze Zaterdag zo was uitgevallen, om dat poesje.... maar natuurlijk had ze haar nu een extra-lief invitatiebriefje geschreven. Al dat gedraai en gekruip van de laatste weken had immers enkel en alleen die verjaarpertij tot bedoeling gehad. Maar Gien zou wel gek zijn als ze ging, na wat er

Zaterdag was voorgevallen. Ah, daar kwam Jeanne aan, nu dadelijk even vragen.

„Jij bent zeker ook gevraagd op de Loofhut-partij?”

Ze deed haar best, haar toon goed schamper en onverschillig te doen klinken.

„Ik?” antwoordde Jeanne. „Hoe kom je erbij? Dan zou ze toch wel stapel hebben moeten zijn, om mij te vragen.”

„Vind-je het niet raar, dat ze mij heeft overgeslagen?” zei Gien even later een beetje verslagen tegen Anke van den Burg. „Ik had niet gedacht dat ze zó haatdragend zou zijn.”

„Ze is ook niet haatdragend,” antwoordde Anke, die, na al het voorgevallene, wel enig vermoeden had van wat er omging in Lea.

„Ga jij?” vroeg Gien.

„Ik denk het wel —, waarom niet....?”

„Ik dacht misschien.... dat je geen lust zou hebben....”

Ze bleef nog even staan. Beiden dachten ze aan hetzelfde, aan dezelfde: aan Herbert, daarginds in Weenen! Maar Anke wilde niets vragen en Gien durfde niets vertellen.... van die „brillante verloving”, waarover hij nu pas weer zo opgewonden had geschreven, van dat portret in de brief, waar ze allemaal op hadden zitten staren, zó mooi, zó elegant.... Arme Anke..... een schoolmeisje.... een „kwekeling”.... best mogelijk dat Herbert in Weenen nooit meer aan haar dacht.

En zij aan hem? Daar kwam je niet achter. Frits praatte wel veel, maar hij vertelde eigenlijk niets en Emmy was zó vervuld met haar eigen verloving....

Wie had het ooit allemaal van Herbert kunnen vermoeden.... mijmerde Gientje in het naar huis gaan. Hoeveel maal hadden ze haar niet gezegd, dat ze die flinke broer wel tot voorbeeld mocht nemen, tot een voorbeeld van energie en ernst. Het had ook allemaal in het begin wel zo geleken. En die vriendschap met Anke, al was hij dan een jaar of vijf ouder, dat paste zo helemaal in zijn karakter. Anke ook was sterk en ernstig, van kind af vol

LEA'S VERJAARDAG

idealen, waar zij, Gien, wel niet veel van begreep, maar waarin ze Anke toch wel bewonderen kon, meer mischien dan de anderen vermoedden. En toen ineens.... door de eerste de beste die hem wijsmaakte dat hij zijn studie opgeven moest en zich helemaal wijden aan de muziek, had hij zich laten verlokken, was naar Weenen gegaan en leefde daar in een kring van rijke leeglopers en hele of halve kunstenaars.... En nu plotseling die verloving met een meisje van adel. Vader vond het natuurlijk prachtig, maar moeder had gezegd dat ze zich daartegen toch uit alle macht zou verzetten, tot ze meer wisten, althans tot ze Herbert zelf gesproken hadden....

Zou Anke nu alles voor zich houden, wat er in haar omgaan mocht? Met haar moeder had ze er natuurlijk wel over gesproken, en met Tine Maas misschien. Ze waren wel niet, als Lea en Let, als Nel en Door, zo'n echt vriendinnenpaar, maar ze hadden toch wel veel aan elkander. Veel meer bijvoorbeeld dan zij aan Jeanne.... eigenlijk was hun hele omgang sleur.... Maar wie anders...?

De laatste tijd had ze soms gedacht: Lea! Maar nu Lea om een kleinigheid zo wrokte, juist terwijl ze elkaar pas wat nader waren gekomen. Och, Lea had Let, Lea kon haar missen.... Ineens voelde het „Gouden Kalf” zich triest.... Ze had altijd maar zo doezeligjes van de dag op de dag geleefd.... en ze verbaasde zichzelf over haar tobberige buien, de laatste tijd.... Ze verbaasde zich ook dat ze zich Lea's houding zo aantrok. Vroeger had ze om die invitatie, die partijtjes en al die soort dingen eigenlijk zo weinig gegeven....

Die Woensdag was het nog zachter en windstiller dan de Zondag tevoren.

Er hing een dauw, als over druiven, over de in gouden herfstlicht gebade wereld, over Lea's stille, besloten tuin, waar de grote rode dalia's praalden en de fonkelende gouden zonnebloemen, tegen een gordijn van bloedrode wingerd, dicht en wild. In de Loofhut geurde het haast be-

dwelmend, zo zoet, naar honing en hars, door de zon uit het dennegroen gestookt.

Ze zaten er een beetje nauw, maar heel genoeglijk, om de witgedekte ronde tafel, die bijna alle ruimte in de Loofhut besloeg, ze zaten te rusten van de ontdekkings-tocht door het oude pakhuis, onder leiding van Lea's vader ondernomen, en juist geëindigd.

„Het is alsof we van een reis terug zijn!” zei Nel van Zanten. „Wat zou het aardig zijn, als we zó op school geschiedenis leerden.”

Ze lachten allemaal bij de gedachte, bij de vergelijking tussen de droge opsommingen van jaartallen en feiten, waarop ze drie keer per week door de oude De Bie werden getraceerd, en alles wat ze zoeven gezien, gehoord, genoten hadden.

„Dan zouden we ook zulke meubelen en stoffen en vazen en klokken en gekleurde prenten op school moeten hebben.”

„Of afbeeldingen ervan....” zei mijnheer Schaap. Hij wilde de meisjes niet al te openlijk stijven in hun critiek op de school, maar wat hij van Lea hoorde, in het bijzonder over het geschiedenisonderwijs, had hem wel menigmaal doen meesmuilen.

„Ik heb het gevoel,” kwam Door opnieuw, „dat ik nu al veel meer van „Louis Seize” begrijp, dan ooit eerder van Lodewijk XVI.” En moed vattend, vroeg ze erachter: „Mag ik nog eens terugkomen, mijnheer?”

„Graag, hoor! Zo vaak als jij zin hebt en ik tijd heb.”

Anke sloeg tersluiks de kleine, donkere man met zijn geestige, grijs-bruine ogen gade. En ze vond dat ze best uitleg kon vragen, van wat haar al enige ogenblikken bezig hield —; het kleine hoektafeltje met de blauwe pul, waarin een bos frisse groene takken stond, rondom een lang, toegevouwen, half-verdroogd, grijs-groen palmblad geschikt, en twee grote, knobbelige, donkere citroenen op een porceleinen bord. Dat was geen versiering, daar was een betekenis aan, dat voelde ze wel. Maar het ailer-

LEA'S VERJAARDAG

eerst wilde ze weten wat nu toch eigenlijk een Loofhut was. Daar bleken ze toen plotseling allemaal even nieuwsgierig naar.

Nu was Lea's vader pas echt in zijn element. Nog liever dan over zijn oude meubelen en doeken en prenten en over de tijden, waaruit ze afkomstig waren, en over de mensen, allemaal al lang dood en begraven, aan wie ze toebehoord hadden — nog liever dan over dat alles praatte hij over de oude Joodse zeden en gebruiken. En hij vertelde ze dat een Loofhut eigenlijk een oogsthut was, zoals de oudste volkeren die bouwden op de bergen in de tijden van de wijnoogst, om er te overnachten, en dat pas latere overleveringen aan het wonen in de Loofhut een gewijd karakter hadden toegekend.... Zoals dat ook met Christelijke feesten van heidense herkomst was gegaan.

„En dit...?” Anke knikte vragend naar het hoektafeltje en mijnheer Schaap stond ineens op, nam voorzichtig de wonderlijke tuil uit het water en hief hem omhoog, dat het half-verdroogde palmbiad ritselde.

„Dit? Dit zijn de Takken der Schone Bomen!”

De meisjes lachten, en Nel herhaalde: „De takken der schone bomen. Het klinkt als een regel van een vers.”

„Noem het een vers! Je vindt het in de Bijbel.... Hoe is het precies ook weer...?” Even dacht hij na, citeerde dan langzaam.... „Gij zult u nemen takken van Schone Bomen.... palmtakken.... groene meien.... beekwilgen:..” Het staat in Leviticus.... En dit is de palmtak, en dit is de groene mei, de myrte..... en dit is de beekwilg....”

Om en om wendde hij de groene, geurende bos in zijn hand, in zwijgend-verrukt beschouwen.

„En die citroenen?”

Hij lachte, zijn ogen tintelden van vreugde, omdat ze nu eindelijk eens, zonder minachting en zonder spot, van wat ze niet kenden, uitleg vroegen.

„Dat zijn geen citroenen, dat is de vrucht van de schoonste der Schone Bomen.... de Cederappel!”

„Cederappels...? Zijn het cederappels...? Wat grappig.... wat enig...!”

En ze wilden nu ineens allemaal de gouden, knobbelige, langwerpige vruchten, donkerder dan citroenen, bruiner dan sinaasappelen, in de handen hebben, en ze snoven de uitheemse, wonderlijke geur en legden ze weer voorzichtig op het porceleinen bord.

„Wat leuk, zeg Lee, om in zo'n tijd jarig te zijn. Om je verjaardag in zo'n heerlijke oogsthut of loofhut te vieren.”

„Ja, maar het is niet alle jaren zulk verrukkelijk weer in October. Soms kunnen we er bijna niet zitten van de regen en de wind en dan kruipen we maar weer in huis.”

„Dan treffen wij het dus nu dubbel....”

Mijnheer Schaap keek op zijn horloge.

„Ik moet nu weg, meisjes, een paar boodschappen doen. Maar ik zie mijn vrouw daar al bezig met het koffieblad. Ze zal wel dadelijk komen....”

Even bleef het stil na zijn vertrek, alsof ze allemaal iets op het hart hadden, dat de een voor de ander niet zeggen wou, totdat plotseling Lien, die naast Lea zat, haar hand op Lea's arm legde.

„Zeg Lee.... wat zijn we toch eigenlijk allemaal altijd kinderachtig en kleingeestig geweest....”

„Jij...?” vroeg Lea verbaasd.

„Ik misschien niet erger dan een ander.... maar toch.... dat alles van jullie.... zo van de Loofhut en de Schone Bomen.... het is allemaal zo mooi.... en wij.... wij vinden het van ons zelf al een heel ding, als we ons niet boven jullie verheven achten....”

„Ja,” voegde Door erbij. „De meeste mensen doen net alsof het iets minderwaardigs is om een Jood te zijn.”

„En in de boeken ook,” kwam Nel. „Hoe vaak worden Joden niet belachelijk gemaakt?”

„We moesten eigenlijk alles leren kennen.... alles begrijpen.... van vreemde volkeren.... en vreemde godsdiensten....”

LEA'S VERJAARDAG

„Hè ja,” beaamde Door. „We moesten die dingen op school leren....”

„Je leert ze op catechisatie”, wist Marie Mol.

„Dat is zo —, maar daar maken ze overal „godsdienst” van,” weerlegde Anke. „Ze moesten ons gewoon op school die dingen leren. We leren zoveel dat we missen kunnen.... waar we geen steek wijzer of beter van worden.”

„En of!” lachte Door. „Indische vulkanen....”

„Hollandse graven....”

„Congruente driehoeken....”

„Samengestelde interessen....”

„Spellen volgens De Vries en Te Winkel....”

„Theorie van de kous....”

Het werd een kruisvuur van uitroepen, gevolgd door een druk dispuut. De een vond nuttig wat de ander verwierp, elk werd, om zijn eigen stokpaardje, in het ootje genomen, maar ze waren het er allemaal over eens, dat met veel overbodigs op de Nor hun arme hoofden werden volgestampt.

„Gelukkig dat Anna ons niet kan horen. Je brieft het haar maar niet over, hoor Lien....”

„Anna is ook wel veranderd,” zei Lien.

„Is ze dan niet meer zo vreselijk „leergierig”?” wilde Door weten.

„Jawel.... maar ze wil toch wel een andere kant op.”

„Net als Dolf misschien?” vroeg Lea blozend.

Maar Door, die zo tersluiks eens nu en dan naar het huis had zitten te kijken, waar ze door de open verandadeuren Lea's moeder in de achterkamer bezig zag met een koffieblad en andere veelbelovende zaken, bijgestaan door een dik blozend dienstmeisje met een kraakwit schort —, Door riep ineens:

„Daar komt wat aan...!”

En daar kwamen ze, de trapjes af en de bonte, zonnige tuin in gelopen, de dikke moeder voorop, stralend en gelukkig in haar deftige, zwartzijden japon, in twee han-

den het grote blad met wit-en-gouden koppen torsend en achter haar de dikke Grietje met op een ander blad blauwe bordjes en een reusachtige taart. De moeder zette eerst haar vracht neer, boog zich daarna naar Lea's oor en fluisterde haar iets in, dat haar een kleur van plezier deed krijgen.

„Dolf komt toch vanavond,” zei ze zachtjes tegen Let. „Hij heeft zeker op het laatst zijn les nog kunnen verzetten.”

„Zou ik dan wel blijven eten?”

„Natuurlijk hoor! Verbeeld-je!”

Een half uur later waren Lea en Let alleen in de tuin. Lea's moeder was druk bezig voor het avondeten, haar vader was nog niet terug. Langzaam, Let nog altijd met haar krukestok, drementelden ze over de paden tussen de paarse asters en de kleine bonte dalia's.

„Wat aardig was dat, wat je vader vertelde van de Loofhut en de takken....”

„Ja, vader weet heel veel. Vader kent de halve bijbel uit zijn hoofd....”

„Als ze er nu maar wat aan hebben.....”

„Wie...?”

„Wel —, natuurlijk die hier vanmiddag waren....”

„Ja....” beaamde Lea wat verlegen. Ze zweeg even, en dan:

„Zeg Let.... Toen ze dat zo zei.... Lien bedoel ik.... toen ze daar zo over sprak.... van kinderachtig en kleingeestig.... en zo.... toen dacht ik... begrijp je waar ik aan dacht?”

„Jawel!” zei Let.

„Ja, juist... aan Gien. Het kan haar natuurlijk niemendal schelen om hier te worden gevraagd....”

„Daar weet je niets van.”

„Misschien dan wel.... maar dat is de kwestie niet. Ik heb haar in elk geval onaardig behandeld. Kinderachtig en kleingeestig.... zoals Lien zei.... alleen uit angst voor het oordeel van een wurm als Leida Verkruijsen.... Ik stond

LEA'S VERJAARDAG

straks op het punt.... maar ik wou het niet zeggen, waar ze allemaal bij waren.... Het is zo gek. als je uit jezelf helemaal niet haatdragend bent...."

„Het is ook wel degelijk hun schuld voor een deel. Dat ze altijd overal wat achter zoeken, bij Joden, dat ze van Joden nooit iets, als van een ander, gewoon kunnen vinden. Dan ben je ook op het laatst niet meer gewoon...."

„Zag je hoe vader genoot, toen ze vroegen, toen ze luis-terden? Veel meer dan in het pakhuis. Dan is vader pas in zijn element."

„Ja.... en je vindt misschien gek dat ik het zeg.... toch heb ik vaak gedacht, dat je vader je niet altijd zo had moeten waarschuwen tegen de anderen...."

„Vader doet het al veel minder de laatste jaren. Toen Daaf en Ettie pas naar school gingen.... die kregen lang niet zoveel vermaningen als ik. Het schijnt dat mijnheer Adelink er wel eens met vader over gesproken heeft. Daaf en Ettie hebben het nu, geloof ik, veel prettiger op school."

„Zou dat ook niet zijn...?"

„Ja, ook natuurlijk, omdat het ons nu zoveel beter gaat." En ze zuchtte even.

„Hè, ik tob toch telkens nog over Gien."

„Vertel het haar. Leg haar de zaak helemaal uit."

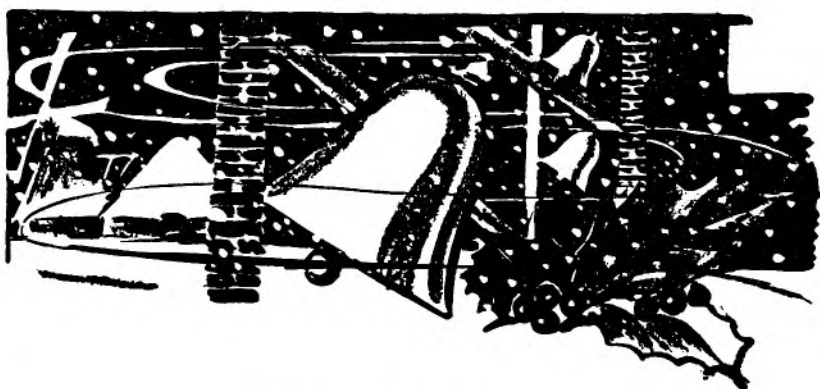
„Zou het haar zoveel schelen kunnen?"

„Daar gaat het niet om! Het kan jou schelen."

„Ik weet iets.... ik schrijf het haar! Dan kan ik alles veel beter uitdrukken."

„Prachtig! Nog mooier!"

„Blom zou zeggen: „Jij hebt je lesje weer gehad voor vandaag," lachte Lea. Maar ze was toch opgelucht en het vooruitzicht op de avond leek plotseling dubbel heerlijk....

HOOFDSTUK VIII

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID”

NU was de Kerstvacantie alweer in aantocht. En het leek erop, dat het ook dit jaar een stille, witte Kerstmis worden zou, net als verleden jaar. In het stadje hing een atmosfeer van winterse gezelligheid — juist alsof de mensen, in die korte tijd tussen Sint Nicolaas en Nieuwjaar niet veel anders hadden te doen dan te dreutelen langs de winkels, waar al vroeg in de middag het rode licht uit de fleurige etalages warm naar buiten straalde over de sneeuw. „Ik vind December altijd net de Zaterdagavond van het jaar,” zei Nel van Zanten. „En Januari de Maandagmorgen.”

Ze stonden met een heel troepje voor de winkel van Poelgeest en kauwden met grote overgave op de taai-taai, die ze net bij De Veer hadden gekocht en bekeken onderwijl de op zwart fluweel uitgestalde voorwerpen van goud en zilver en kristal. Het waren er maar weinig, want Poelgeest had zijn etalage er helemaal voor ont-ruimd, het waren de prijzen voor het dansconcours, dat in „De Waakzaamheid” gehouden zou worden. Midden-in lag de hoofdprijs: in een met room-geel fluweel gevoerd opgeslagen etui een stel van twee fijne geslepen flacons met verguld zilveren stoppen! Links daarvan de overige

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

damesprijzen: een zilveren spiegel, een zilveren naaigarnituur, een inktstel met zilver gemonteerd —, rechts de herenprijzen: gouden manchetknopen, zilveren cigarettenkoker, zilveren schrijfgarnituur.

Het dansconcours in „De Waakzaamheid“ zou maar een onderdeel zijn van het grote Liefdadigheidsfeest. Iedereen in het stadje sprak over dat feest, en iedereen was blij, nu die ramp dan toch blijkbaar moest komen, dat het in deze tijd van het jaar was gebeurd, de ontzettende brand op het Meester-Pauwen-paadje, een uren in de omtrek zichtbare vlammenzee, die in minder dan twee uur tijd twintig houten huisjes had verteerd, alle have en goed van twintig gezinnen, waarvan de meesten zelfs niet verzekerd waren.

Op Sinterklaasavond was hij uitgebroken, de brand, in de na-avond, juist toen de mensen rustig bij hun taai-taai en hun banketletters zaten uit te blazen en zó snel had hij zich uitgebreid, dat men blij mocht zijn, nu er tenminste geen mensen bij omgekomen waren.

Iedereen begreep natuurlijk dat er raad moest worden geschaft en er werd al druk gesproken over collecten en tombola's, over lijsten en bussen en bazars, toen Koos Sixma, Jeanne's oudste broer, plotseling met een prachtig plan voor de dag was gekomen, op een Zondag, toen Jeanne en hij bij de Abens waren.

Koos Sixma was juist die zomer afgestudeerd en zou in het voorjaar naar Indië gaan en hij had zijn ouders beloofd die laatste maanden zoveel mogelijk thuis te zullen zijn. Hij had een prettige studententijd achter de rug. Jeanne had hem zijn leventje in Delft meer dan eens benijd, en het laatste jaar meer dan ooit, sinds ze hem altijd, als hij thuiskwam, hoorde spreken over die allergeenoglijkste kunstclub, waar hij werkend lid van was, en die ze de wonderlijke naam van „De Kattebel“ hadden gegeven. Er waren hoofdzakelijk studenten lid van, maar ook enkele jonge kunstenaars, journalisten en natuurlijk de nodige (in die tijd nog niet studerende) jonge meisjes.

Ze gaven hun voorstellingen altijd ten bate van liefdadige instellingen en dergelijke „nuttige doeleinden” —, zoals Koos Sixma het uitdrukte, en toen er nu die dag aan tafel bij de Abens werd gesproken over de brand en over de nood van de mensen, die hun woninkje en hun meubeltjes en alles kwijt waren, en over de middelen om die nood te lenigen, riep Koos Sixma ineens:

„Ik zal er met de Kattebellers over spreken. En als die willen, mijnheer Aben, als die hier een liefdadigheidsfeest komen geven, dan zult u eens wat zien.”

En hij vertelde hoe ze, als opbrengst van twee avonden, duizend gulden hadden kunnen afdragen aan de vrouw van een blind geworden kunstschilder, en nog eens driehonderd aan de weduwe van een verdronken visser.

Het plan van het dansconcours had mevrouw Aben verzonnen, die daarmee twee vliegen in één klap hoopte te slaan —; behalve natuurlijk de slachtoffers van de brand, moest het ook de oude dansmeester, wiens zaakje begon te verlopen, een duitje in de zak brengen. Daarom waren er dan ook zulke mooie, verlokkende prijzen aangekocht en al veertien dagen vooruit bij Poelgeest te pronk gelegd, in een apart-ingerichte en verlichte etalage.

„Toch vind ik het jammer, zulke dure prijzen,” zei Nel van Zanten. „Het moet toch maar allemaal van de opbrengst af.”

„Neen, Nel, dat is niet waar,” antwoordde Gien met een hoge kleur. „Vader betaalt de prijzen uit zijn eigen zak.”

Ze had het eigenlijk liever niet gezegd, het stond zo blufferig, en ze mocht het ook eigenlijk niet zeggen, maar ze wilde tòch niet dat de mensen in het stadje zouden denken dat het geld van de arme mensen aan dure cadeaux werd besteed. Vader moest het er eigenlijk maar bij laten zetten.

Gien sprak overigens weinig over het feest, ofschoon ze er een hoofdrol bij spelen zou, maar ze wist dat de meesten uit de klas er toch niet heen zouden gaan en zweeg er dus liever over.

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

De enige in de klas, behalve Gien en Jeanne natuurlijk, die er ook heel veel over hoorde spreken, was.... Lea Schaap!

Dat was eigenlijk door een toeval zo gekomen.

De Kattenbellers waren vol geestdrift ingegaan op Koos Sixma's verzoek. Ze wilden met alle liefde die stumpers aan een duitje helpen. En ze zouden dan meteen de mensen in dat kleine stadje eens laten zien, wat zij, de illustre leden van de illustre „Kattebel“ wel presteerden.

Een cabaret-avond zou het zijn —, en cabaretavonden zijn nu wel bekend genoeg en al bijna weer „afgezaagd“, maar ze waren toen iets gloednieuws, pas uit het buitenland, uit Duitsland en Oostenrijk, naar hier komen overwaaien. En er moesten, voor deze gelegenheid, ook een paar nieuwe nummers op het programma worden gebracht, van de meeste oude was voor hen-zelf de aardigheid alweer af. Op een Zondag waren ze allemaal bij Koos Sixma bijeen gekomen en na de vergadering — het was lekker winterweer, niet al te koud en er lag wat sneeuw — had Koos voorgesteld ze het stadje eens te laten zien, het oude grachtje en de oude pittoreske geveltjes, nog hier en daar tussen de nieuwe huizen te vinden. Zo waren ze dan ook langs de in de oude stijl gebouwde en verfraaide kunsthandel van Lea's vader gekomen en getroffen blijven staan.

„Wat ligt dat huis daar mooi achter die bomen.“

„Wat staat het aardig, zo in de sneeuw.“

„En wat liggen er goede dingen! Zeg, Sixma, ik had niet gedacht dat jullie hier in het stadje een werkelijke kunsthandel rijk waren!“

Koos wist het zelf ook niet. De Sixma's waren over het algemeen niet bijster artistiek aangelegd, en Jeanne interesseerde zich al buitengewoon weinig voor de familie-aangelegenheden van Lea Schaap.

Het gezelschapje verdeelde zich nu over de beide winkelramen. Voor het ene waren de eigenlijke kunstvoorwerpen uitgesteld, voor het laatste meer de goedkopere

„antiekjes” met wat oude boeken en prenten en reproducties, uit het vroegere winkeltje overgebleven. Waren die eenmaal van de hand gedaan, dan zou ook het tweede raam zijn mooie etalage krijgen.

De donkere jonge man, niet groot van stuk, maar met een prettig, open gezicht, een paar jaar jonger dan Koos Sixma misschien, die zich zo bewonderend over de etalage had geuit, riep ineens:

„Ik krijg een inval. Een schitterende inval! Aad Roessingh! Ik weet raad voor Aad Roessingh!”

„Hier...? Nu...? Zo ineens...?” lachten de beide meisjes.

„Echt weer iets voor Wim Wendelaar!”

„En wat voor een inval?”

Wim Wendelaar wees naar de prent in de minst-mooie etalage. Het was de bekende „Beethoven”-prent. Hij stelt een ruime, artistiek-ingerichte kamer voor, waar enkele mensen in aandacht verzonken, zittend of staande, luisteren naar het spel van pianist of violist, in ouderwetse kleding. Een zogenaamd „dodenmasker” van Beethoven hangt naast de piano, en er onder staat: „Beethoven.”

„Een tableau-vivant!” riep Wim Wendelaar opgetogen uit. „Ik zie het al zo voor me. Hier, op die bank tegen de muur, die man met de baard, dat zou Raaf kunnen zijn en het meisje Lenie Cramer.... en die daar verderop, met zijn hoofd in zijn handen gebogen, dat wil ik wel doen, want voor de staande figuur ben ik niet lang genoeg, dat zou jij dan moeten wezen, Koos. Maar de hoofdzaak is, dat Aad Roessingh viool speelt. Hij wil graag iets doen, en hij acteert als een hark, en voordragen kan hij ook niet, en voor de figuratie is hij nog te stijf —, en het zou zonde zijn hem niet te gebruiken, met zijn prachtige spel.”

„En de piano-begeleiding?”

„O, dat vinden we wel!”

„Maar er is voor die kamer een hele aankleding nodig —, heb je daar wel aan gedacht? Want als we het doen, dan moet het ook mooi zijn, Mooie lappen daar aan de wand, mooie doeken over de divan, en je ziet, er is een grote

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

lamp, en er zijn schilderijen, en een spinet zouden we óók moeten hebben. Hoe komen we daar allemaal aan?" „Maar beste man!" riep Wendelaar geestdriftig. „Je staat er vlak voor. Laten we naar binnen gaan en die man vragen of hij ons het een en ander verhuren wil..." Ze waren met zeven, en er werd besloten dat drie als afgevaardigden naar binnen zouden gaan, de vier anderen alvast langzaam oplopen naar de familie Sixma terug, want het begon tijd voor het weggaan te worden. Koos Sixma, Wim Wendelaar en het ene meisje gingen naar binnen.

De winkel bleek van binnen zo ruim en zo vol mooie dingen, dat ze even overlegden of ze hun vraag wel zouden durven doen. Verhuurden ze hun boeltje in zo'n zaak?

„Wel ja, natuurlijk!" fluisterde Lenie Cramer, al geprikkeld bij de gedachte, dat zij haar zin niet zou krijgen!

Maar daar was mijnheer Schaap al en keek vragend van de een naar de ander, maar stoorde ze niet in hun overleg en wachtte geduldig, de handen op de toonbank, tot Wim Wendelaar het woord nam.

„Kijk eens, meneer, we komen hier met een enigszins eigenaardig verzoek...." En hij vertelde wie ze waren en hij zette hun plannen uiteen, en hoe ze op de gedachte van het Beethoven-tableau waren gekomen.

„En nu zouden we graag van u een en ander willen huren voor die avond."

De heer Schaap dacht even na.

„Huren...?" vroeg hij dan. „Hoe bedoelt u.... huren?"

„Voor geld natuurlijk!" zei Lenie Cramer, een beetje ongeduldig.

Ze was nogal een verwend prinsesje, en deze man leek haar wat traag van begrip. Bovendien was hij toch maar een Jood, dat had ze al gezien.

Langzaam schudde Lea's vader het hoofd.

„Nee, een verhuur-inrichting heb ik hier niet. Maar ik wil u met alle genoegen alles leenen wat u nodig hebt.

DE KLAS VAN TWAALF

Dat is dan meteen," voegde hij er met een glimlach bij, „mijn aandeel in de liefdadigheid."

„Dat vind ik allemachtig fideel van u, en natuurlijk...." begon Wim Wendelaar, maar hij zweeg ineens, want Lenie Cramer trok hem bij zijn mouw van de toonbank weg en fluisterde halffluid iets van: „Verplichting aan zo'n man...."

„We zouden het liever huren," kwam Koos Sixma zake-lijk beleefd.

„Nee, heren, dat zal toch niet gaan." En tot Lenie Cramer gewend: „Maar u kunt het kopen, u kunt hier alles kopen!" En hij wees glimlachend met de hand in het rond.

Lenie kreeg een kleur, mompelde wat binnensmonds en keerde zich af.

Zo stonden ze even besluiteloos en mijnheer Schaap wachtte rustig af tot ze weg zouden gaan, toen Wim Wendelaar plotseling zei:

„Hoor eens mijnheer.... hoe is uw naam?"

„Schaap...."

„Hoor dan eens mijnheer Schaap, we maken graag van uw vriendelijk aanbod gebruik. Graag en met veel dank. Zoudt u dan misschien alles willen uitzoeken en klaarleggen, wat we nodig hebben voor het Beethoven-tableau, dan komen we het over een paar dagen bezichtigen. En voorlopig onze beste dank! Kom luitjes.... Hij nam de min of meer verblufte Koos Sixma en de nog ietwat ontstemde Lenie Cramer elk bij een arm en laveerde ze de winkel uit.

Een paar dagen later kwam Wim Wendelaar alleen. Hij woonde in een kleiner stadje vlak-bij, waar zijn vader een grote fabriek had en kon dus het gemakkelijkst overkomen —, hij en Koos Sixma vormden het „dagelijks bestuur" en Wim Wendelaar was meer in het bijzonder met de „aankleding" van het toneel en de verzorging van de costumes belast.

Hij stond verbaasd over de smaak, waarmee mijnheer

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

Schaap de behoeften voor het Beethoven-tableau bij elkaar had weten te kiezen. Lea's vader van zijn kant vond hem zo aardig, dat hij hem zijn mooiste dingen liet zien en van alles uitleg gaf —, en daardoor kwam Wim er weer toe hem te raadplegen over een ander nummer van het cabaretprogramma, dat ze al eerder hadden gegeven en waarmee ze ook veel succes hadden gehad, maar dat ze hier in een andere vorm wilden vertonen.

Het heette „Een Avond bij de Bollebof“. De „bollebof“ was de joviale kastelein van wat je kon noemen een betere landloperskroeg, en zijn gasten moesten heel en half verlopen individuen voorstellen, mannen en vrouwen, die betere dagen hadden gekend, en waarvan sommigen kunsten en kunstjes verstonden, die ze dan voor elkaar ten beste gaven. Een speelde op de harmonica, een andere voerde goocheltoeren uit, een derde acrobatiek, nog weer een ander zong liedjes, en een vrouw vertelde als haar eigen levensgeschiedenis het een of ander aangrijpend verhaal. Zo vormden de verschillende prestaties en voordrachten één geheel, iets veel echters en levendigers, dan wanneer elk beurt voor beurt zijn nummertje zou komen afdraaien. Het moest natuurlijk in een schilderachtig kroegjesinterieur gebeuren en de verschillende gasten zouden fantastische landlopersplunje dragen.

Lea's vader vond de hele gedachte zo aardig en had zo'n schik in de openhartige, opgewekte jongen, dat hij ook voor dat nummer zijn voorraad beschikbaar stelde. En niet alleen zijn voorraad, ook zichzelf, zijn raad en zijn daad.

In het algemeen vroegen de Kattebellers niet graag hulp van buitenstaanders, maar daar het toneel in „De Waakzaamheid“ nogal groot was en het kroeg-interieur dus vanzelf erg ruim zou worden, werden Gien en Jeanne als gasten meegevraagd. Ze hoefden natuurlijk niets te doen dan als „landloopster“ verkleed, aan een tafeltje te zitten luisteren, en zo de ruimte te vullen. Maar ze von-

DE KLAS VAN TWAALF

den de intimiteit met de Kattebellers, waarvan alle leden boven de twintig jaar waren, en student of journalist of kunstenaar, toch al heel gewichtig!

Toch spraken ze er niet over in de klas —, Gien zweeg om de anderen niet afgunstig te maken en Jeanne uit trots, omdat ze nooit op school over zichzelf en haar persoonlijk leven sprak. Van de overigen had het merendeel niet de minste belangstelling voor het feest —, de kaarten kostten vijf gulden, er zou natuurlijk „toilet worden gemaakt”, met je „Zondagse jurk” en zelfs met je „uitgaansjurk” deed je niet veel bij zo’n gelegenheid. Nel zou eventueel wel mogen; de „aandoenlijke ouden” verklaarden zich bereid ook Door te tracteren, maar ze had geen zin. Als de „aandoenlijke ouden” inderdaad, zoals Nel uit het royale aanbod duidelijk bleek, de honderdduizend hadden getrokken, moesten ze haar maar liever de beschikking over „de gelden” geven. Dan konden ze er in de Kerstvacantie met hun drietjes een keer voor naar de schouwburg — als Dick tenminste weer mocht overkomen! Dergelijke feesten, als dat in „De Waakzaamheid” beloofde te worden, lagen niet in Nel’s lijn.

En wat Door betreft, Door’s hoofd stond eigenlijk helemaal niet naar feestvieren. Nel en Let hadden gelijk gehad: „Balletje Gehakt” begon de laatste tijd hoe langer hoe tragischer te doen. Wat voor Door in het begin een grapje en voor hem een „bevlieging” was geweest —, had langzamerhand een veel te ernstig karakter aangenomen —, Balletje Gehakt was in ernst verliefd geworden en voelde zich nu in ernst ongelukkig. Hij wilde zelfs het stadje uit en was al begonnen naar hier en daar te solliciteren! Nu speet het Door heel erg dat ze de gevoelens van het inderdaad ietwat belachelijke mannetje zo licht had geteld en zijn dichtader lichtvaardig „opengepeuterd” —, zoals haar broer Piet het uitdrukte —, het regende nu zonder ophouden naamverzen en sonnetten.

„Als hij er tenminste maar beroemd mee worden kon: dat hij er dät altijd nog van had,” zuchtte Door.

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID”

Maar Nel had daar een hard hoofd in. Ze vond de poëtische voortbrengselen nogal erg klapperman-achtig. „Ja,” zei Door. „Ik vrees dat je gelijk hebt. Telkens als ik zo'n lang vers van hem krijg, met van die lange, dreunende regels, heb ik neiging om de schaar te pakken en het in reepjes te knippen. Elke twee regels voor een ulevel!”

Maar ze vond de hele geschiedenis toch erg verdrietig.... Leida Verkruijsen draaide in die tijd letterlijk als een hondje om Gien Aben heen. Iedereen wist dat mijnheer Aben voor het grootste deel het feest bekostigde, de prijzen en alles had betaald, zodat de opbrengst „bruto” zou kunnen worden afgedragen aan het comité —, en Leida vermoedde dat Gien nu ook wel de beschikking zou hebben over kaarten. Thuis bij haar dachten ze dat ook.... „Maar ze spreekt nergens over, geen woord,” rapporteerde Leida.

„Dat begrijp ik best,” vond Ma. „Ze wil de anderen de ogen niet uitsteken en ze kan ze natuurlijk niet vragen. Ze hoorden er ook niet bij. Maar voor jou is het wat anders.”

Leida en haar ma vergistten zich: Gien had helemaal geen kaarten. Haar vader had ze haar niet gegeven, en zij had ze niet gevraagd. En had ze er gehad, ze zou er zeker geen aan Leida Verkruijsen hebben gegeven. Ze had nooit veel van Leida gehouden, maar zeker niet sinds de dag na Lea's verjaardag, toen Lea haar alles had verteld, waarom ze zo boos was geweest toen met het poesje en waarom ze haar helemaal van het begin af had ontweken. Gien had die dag voor het eerst een kijk gekregen op Lea's moeilijkheden, en veel in Lea's gedrag van al die jaren was haar toen duidelijk geworden. Maar een blijvende toenadering had het gesprek, hoe hartelijk ook, toch niet gegeven —, in de grond verschilden hun naturen te veel, en dan, Lea had immers een vriendin, Lea had Let. Gien had begrepen dat die twee haar missen konden, en zich teruggetrokken.

Lea zelf, ofschoon ze er haar vader wel telkens over hoorde spreken, wijdde nauwelijks een gedachte aan het feest. Ze had een angstige tijd achter de rug: Dolf was tamelijk ernstig ziek geweest, hij had veel te hard gewerkt en veel te schriel geleefd —, dat laatste om van het geleende geld zoveel mogelijk te besparen, alvast op zij te leggen als eerste aflossing op de schuld. Daarvoor had hij zich het nodige, het nodigste ontzegd. De hele buitengewoon koude Novembermaand had hij in een onverwarmde kamer met zijn overjas aan zitten studeren en zo goed als alleen van brood geleefd. Natuurlijk was dat mis gelopen en de dokter had alles uitgebracht. Zijn vader en moeder waren uit hun dorp in de Achterhoek, gekomen en hadden hem mee naar huis gehaald. En daar was hij toen al gauw weer opgefleurd —, Lea was hem een paar keer gaan opzoeken en elke keer zag hij er sterker uit. Maar de dokter was heel lang ernstig blijven kijken en nu pas had ze een brief gekregen, die haar werkelijk gerust stelde; de dokter was eindelijk tevreden en hij mocht weer, langzaam-aan in den beginne, aan de slag. Maar eerst zou hij, van Donderdag tot Maandag, bij hen komen logeren!

Lea was de koning te rijk, en die Woensdagmorgen op school vertelde ze dadelijk alles aan Let.

„Morgen komt Dolf! En nu had ik gedacht, als jij tenminste kunt, dat je dan vanmiddag bij mij moest komen eten, dan kunnen we vanavond vast samen vooruit werken voor Maandag.”

Want Lea dacht er niet aan, te gaan „slabakken”, nu ze „bijna-half verloofd” was; ze wilde op tijd in de vierde komen en op tijd haar akte halen.

„Kun je vanavond?”

„Ja,” zei Let. „Moeder moet toch adressen schrijven. En moeder wil zelf niet graag dat ik dan de hele avond zo stil bij haar zit.”

Let's moeder verdiende er de laatste tijd een centje bij met adressen schrijven op circulaires, prijscouranten, con-

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

vocaties en zo meer; ze schreef een mooie, vlugge hand en had volop werk. Jammer alleen dat het zo ontzettend slecht werd betaald. Bart wankelde tussen het verlangen, zijn moeder daarmee te helpen, en zijn oude illusie van het zelfgetimmerde ameublement, waarvan hij wel meer en meer de bezwaren ging beseffen, maar waaraan hij toch nog al zijn vrije tijd besteedde.

Zo kwam Let dan die Woensdag bij Lea eten en dadelijk na het eten werden boeken en schriften voor de dag gehaald. Vader en moeder Schaap moesten uit, op verjaarsbezoek, de jeugdige Daaf mocht mee, Roosje en Wiet lagen al in bed, die waren allebei wat verkouden. Lekker rood gloeide de haard, het theeblad stond klaar, de porcelainen koektrommels gevuld.

„En als jullie straks een kop koffie willen zetten, er staat verse boterkoek in de kast.“

„Kom moeder, nu weten ze het wel!“ lachte de vader.

„Ze zullen zich best zelf redden.“

„En anders help ik wel een handje,“ klonk daar opeens een stem en de kamerdeur ging open: Dolf!

Lea sprong op en hem tegemoet.

„Wat zie je er best uit.“

Dat moest ze eerst even zeggen, eer ze nog haar verrassing kon uiten dat hij nu al, in plaats van morgen, was gekomen.

Hij keek lachend in de spiegel.

„Ja, ik voel dat ik een kleur heb. Ik heb ook gehold van het station naar hier om jullie te verrassen.“

„Heb je wel gegeten?“

Hij keek een beetje verlegen, half-lachend, naar de afgeruimde tafel —, ze hadden zelf juist bijzonder vroeg gegeten, om de visite en Lea's vlijtige plannen. De moeder was al weg naar de keuken.

„Maar we kunnen toch niet thuisblijven, hoor jongen,“ legde vader Schaap uit. „We moeten eventjes naar de oude juffrouw Koster.“

„'t Kan hem nogal wat schelen of u thuis blijft!“ plaagde

DE KLAS VAN TWAALF

de jeugdige Daaf, waarop Dolf naar hem sloeg, zonder hem te raken.

Let stond nu op.

„Dan ga ik ook maar naar huis, geloof ik!”

„Je denkt er niet aan!” Met een flinke ruk plakte Lea haar terug op haar stoel. „We gaan gewoon ons gang en Dolf mag ons helpen.”

„Ai....” kwam die. „Als ik dät nog maar kan!”

„Bovendien moet Let op de winkel passen,” decreteerde Daaf, die erg op Let gesteld was.

Dat was niet helemaal een grapje. Let deed het wel vaker. Ze begon zich meer en meer voor de antiquiteiten, voor kunstvoorwerpen in het algemeen te interesseren, ze legde er begrip en smaak voor aan de dag. Herhaaldelijk al had Lea's vader gezegd: als het niet lukt met solliciteren, dan kom je maar bij mij in de zaak. In het begin was dat als scherts bedoeld geweest, maar de laatste tijd begon hij er in ernst over te denken. Ze was handig en geschikt. En misschien zat er zelfs een toekomst voor haar in. Als Daaf tenminste bleef bij zijn plan om veearts te worden.

Vroeger hadden ze daar wat mee gelachen.... maar de jongen bleef dol op dieren en vol zorg voor ze... hij vond altijd dat dieren slecht werden behandeld en had het steeds over asyls en tehuizen, die hij stichten zou als hij groot was. Och, het was niet gekker dan iets anders.... vond zijn moeder.... en wat vroeger uitgesloten scheen door hun bekrompen omstandigheden, was nu mogelijk geworden....

„Een héél decoratieve winkeljuffrouw zou ze zijn,” had mijnheer Schaap eens gezegd en ze waren allemaal gaan lachen en hem gaan plagen. „Wel, wel, zo'n oude hoveling.... zo'n vleier....” en Let had een kleur gekregen, maar daarna moesten ze erkennen: vader had gelijk! Tussen de kunstvoorwerpen leek ze, althans in haar goede dagen, als het thuis dragelijk was, zelf een kunstvoorwerp, zo fijn en slank en mooi, met haar kopergouden

haar en roomblanke huid en wonderlijk-donkere puurblauwe ogen. Ze was mooier geworden dan ze als kind had beloofd.

„Zeg eens zelf, Dolf, zink ik niet helemaal bij haar in het niet?“

„Dat is ook wat!“ had Dolf gelachen. „Om mij zoiets te vragen.“

„Hè toe Lee, schei er alsjeblieft over uit!“ En Let had zo ongelukkig gekeken, dat ze over iets anders waren gaan praten.

Maar Lea had gelijk. Onder haar brede, open voorhoofd keken nog altijd de grijsbruine ogen trouwhartig de wereld in, haar wangen waren voller en ronder geworden, zodat haar mond minder groot leek, haar figuur was uitgegroeid en ze hield zich beter dan vroeger, liep niet meer zo krom of ze dubbeltjes zocht, maar vergeleken bij Let was ze toch maar héél gewoontjes.

Die avond werd het onderwerp van Lets mogelijke toekomst en haar daarmee in overeenstemming verkerend uiterlijk echter niet verder aangeroerd, en na de raad aan Dolf zoveel mogelijk te eten en te snoepen, gingen Lea's ouders en haar broertje eindelijk weg.

„Hoe gaat het tegenwoordig thuis bij jou?“ vroeg Dolf. Let vertelde dat het over het geheel nogal schikte, maar dat haar vader de laatste tijd zo vreselijk zwaarmoedig werd; dat de uitbarstingen van berouw en verdriet veel meer voorkwamen dan vroeger. Het was alsof hij met zijn laatste krachten vocht tegen het kwaad, maar tevergeefs. De tranen kwamen haar in de ogen, en ze staarde voor zich uit.... ze zag haar ten ondergang gedoemde vader, haar vervallen en verouderde moeder, alleen in het ongezellige, kale huis, adressen schrijvend onder de zuinig brandende lamp.

„Weet je, dat Anna Doezer's vader op sterven ligt?“ kwam Lea zacht.

Snel keek Let op en haar vriendin in de ogen. Lea werd vuurrood en geen van beiden spraken een woord.

DE KLAS VAN TWAALF

En later zaten ze weer rustig te praten.

„Is mijnheer Doezer al lang ziek?” vroeg Dolf. Hij had bij Kroon op school wel eens over hem horen spreken.

„O ja, met mijn verjaardag al. Toen was hij al zo erg, dat Anna niet kon komen. Weet je wel, Let, dat ze toen nog zei op school: „Ik zou zo graag eens in een Loofhut willen zijn?” En dat we het toen nog over Joden en Israëlieten hadden?”

„Wat was dat voor een geleerd debat?” vroeg Dolf lachend. En Lea zuchtte verlicht. Dat ze zó haar geheime gedachten had kunnen verraden, zoeven, en dat Let haar ook zo bliksemsnel had begrepen. Maar nu dacht ze er niet meer aan....

Rustig, met wat praten en wat werken, vorderde de avond.

„De klandizie is niet druk,” merkte Dolf een paar maal op.

„Nooit 's avonds. Je kunt bij kunstlicht zo weinig beoordelen.”

Nog geen vijf minuten later ratelde het winkelschelletje en Let stond op en haastte zich door de glazen deur.

„Als ze weer binnen is, zullen we een kop koffie zetten,” beloofde Lea. „Moeder heeft vandaag boterkoek gebakken, ter ere van jou.”

Maar Let kwam nog niet zo gauw.

„Ik begrijp er niets van,” had Lea al een paar maal gezegd. „Ik hoor ook helemaal niets in de winkel. Anders wordt er toch eens een la opengetrokken of een kast.”

„Misschien is er niemand....” opperde Dolf.

„En waarom zou ze dan niet binnen komen?”

„Wel,” zei Dolf lakoniek, „misschien wil ze ons even alleen laten.”

Lea kreeg een beetje een kleur en lachte. Maar even later begon ze weer opnieuw.

„Ze is nu al meer dan een kwartier in de winkel. En er brandt licht! En stil eens even.... ik hoor toch praten. Ze is dus niet alleen. Maar met wie ter wereld...? O hemel,

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

Dolf, er zal toch zeker geen nare boodschap van thuis voor haar zijn...?”

Half besloten kwam ze overeind, maar daar was Let juist weer terug. En ze keek helemaal niet angstig of ongelukkig —, integendeel. Ze had een kleur en haar ogen schitterden. Eer Lea wat vragen kon, had ze haar al een envelop overhandigd.

„Hier, voor jou.... Maar stel je voor, ze hebben mij voor jou aangezien!”

„Wat vertel je me nu allemaal?” vroeg Lea stom verbaasd. Ze scheurde de envelop open en nam er twee kaarten uit.

„Waar is dat voor?”

„Voor het feest natuurlijk!”

„Welk feest...?”

„Wel, het liefdadigheidsfeest in „De Waakzaamheid.” Verbeeld-je, Lee, hij zei: „Voor u en uw vriendin.... of een vriend.... we hebben zóveel hulp en raad van uw vader ondervonden.” En toen sprak hij een hele poos over je vader. Hij vond, dat ik niets op hem leek. Ik had moeite om niet te lachen, ik had bijna gezegd: „Als u maar goed kijkt, zult u wel een gelijkenis ontdekken,” maar dat durfde ik natuurlijk niet. En hij zei: „U komt toch zeker in „De Waakzaamheid”? En we hebben nog een hele poos staan praten. Toen hij wegging zei hij weer: „Tot de avond van het feest dan, juffrouw Schaap”. Je ziet, hij hield mij voortdurend voor jou!”

In sprakeloze verbazing zat Lea haar vriendin aan te staren. Ze leek een ander mens. Ze praatte, ze lachte, haar ogen schitterden. Er was een wonder met haar gebeurd.

„Over wie heb je het toch voortdurend?”

„Over die meneer Wendelaar natuurlijk. Je hebt je vader toch zeker wel over hem horen spreken?”

Lea bedacht zich even.

„Ja, nu je het zegt. Ik heb hem ook wel met vader zien praten op straat. Hij is nogal klein van stuk, nietwaar?”

„Klein van stuk.... neen, dat vind ik helemaal niet.”

„Hij is toch kleiner dan jij?”

„We zijn precies even lang.”

„Dat heb je gauw ontdekt!”

Ze waren weer gaan zitten. Lea nam de kaarten nog eens op en bekeek ze van voren en van achteren.

„Chique! En kost het vijf gulden?”

„Ja, als je ze koopt, maar jullie hebt nu vrije toegang. Jij en Dolf bijvoorbeeld.”

Lea en Dolf keken elkaar aan.

„Zie jij ons daar samen?” vroeg hij lachend.

„Neen.... niet bepaald”.

„Dus jullie gaan niet? Och neen, natuurlijk niet. Maar het is toch beleefd om ze aan te bieden. Zal ik koffie zetten?”

„Ja, graag.”

Even bleef het nu stil, maar Lea had voortdurend het gevoel, dat er iets gaande was. Ze had Let nog nooit zo gezien. Eerst dat opgewonden relaas, omdat die meneer „juffrouw Schaap” tegen haar had gezegd en daarna plotseling die verslagen toon, waarop ze dat zei: „Och, neen, natuurlijk niet....” Ze kauwde op haar pen en staarde over de tafel voor zich uit....

Dan ineens ging haar een licht op. Let wilde zelf naar het feest in „De Waakzaamheid”? Ze wilde die jongen weer terugzien. En hij haar ook —, hij haar vooral! Daarom had hij gezegd: „We zien elkaar toch zeker in „De Waakzaamheid”.” Nu, maar als Let dat werkelijk wou, dan moest en dan zou het gebeuren, al zou de onderste steen boven komen, al moesten ze alles op haren en snaren zetten. En een mooie jurk zou ze ook hebben, al moesten ze die vader beduvelen waar hij bij stond. Maar ze wilde er niet dadelijk over beginnen, slim, diplomatiek wilde ze te werk gaan!

Let zette de kopjes rond, ze snoven gretig de geurige damp, dan haalde ze uit de kast de schaal met boterkoek, zette die op tafel, ging weer zitten, trok haar atlas naar

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

zich toe, nam haar potlood en scheen even later volkomen in haar studie verdiept.

„Hoe zei je ook weer dat dat meneertje heette?“ vroeg Lea na een ogenblik onverwacht. Als dat nu geen diplomatieke slimheid was! En de list lukte. Let keek op, werd vuurrood, maar zei zonder haperen: „Wim Wendelaar.“ Ze had dus aldoor, was Lea's conclusie, aan hem zitten denken! Anders had ze allicht gevraagd: „Wie?“ of „Waar heb je het over?“ zó midden uit de staten van Zuid-Amerika!

„Hoe oud zou hij zijn?“

„Een jaar of twee-en-twintig, denk ik.“ Ze deed haar best zakelijk-kalm te antwoorden, maar eer ze er aan dacht, praatte ze alweer over hem door, met diezelfde schittering van zoeven in haar ogen:

„Wist jij dat hij hier in de buurt woonde? Ja, nog maar kort. Ze hebben een fabriek....“

Haar stem werd dof, haar stem zonk in. Ze dacht aan haar eigen milieu, ze overzag ineens het volkomen-onmogelijke, het hopeloos-onbereikbare....

„Eigenlijk gezegd,“ begon Lea, „heb ik toch wel zin in dat feest. We zouden er samen kunnen heengaan, jij en ik.“

Let begreep niet dadelijk dat Lea het tegen haar had, Ze keek vragend, omdat ze Dolf geen antwoord hoorde geven.

„Jij en ik, bedoel ik,“ herhaalde Lea.

„Ik...?“ Haar hele gezicht leefde op. „Maar dat kan niet, de kaarten zijn van jullie.“

„Neen,“ lachte Lea. „De kaarten zijn feitelijk van jou. Jij bent „juffrouw Schaap“ vanavond. Jij hebt ze in ontvangst genomen....“

Let wilde iets zeggen, maar daar waren de ouders en Daafje weer terug. Op een wenk van Let besloot Lea er nog over te zwijgen. Een ogenblik later ging ze, door de stille avond, over de licht-besneeuwde straat, naar haar eigen huis terug.

DE KLAS VAN TWAALF

De volgende morgen op het plein liep Jeanne Sixma zo voortdurend naar Lea te kijken, alsof ze haar voor het eerst van haar leven zag, en ineens kwam ze op haar af: „Jullie schijnt kaarten voor het feest te hebben gekregen!” „Ja....”, zei Lea verbaasd over Jeanne's ongewone houding. „Hoe weet je dat?”

„Natuurlijk van een van de vrienden van mijn broer!” antwoordde Jeanne hooghartig. En weer keek ze Lea zo opmerkzaam aan, als moest ze straks een opstel over haar maken.

„Heeft hij ze aan jou gegeven?”

„Neen, hoezo...?” hield Lea zich onnoozel.

„Hè, wie kan dat dan geweest zijn? Hij was zó gecharmeerd, hij kwam thuis bij ons en hij zei: „Ik heb de kaarten aan de dochter van meneer Schaap gegeven” —, en toen begon hij een beschrijving.... zó mooi en zó lief, en zó aardig.... neen, dat klopte helemaal niet.”

„Dank je wel voor het compliment!”

Maar Jeanne hoorde het niet eens, zozeer was ze met het raadsel vervuld.

„Heb jullie misschien een logee?”

„Ook dat!”

„Dan was het die....”

„Neen, dat kan niet, want onze logee is een manspersoon.”

„Hè, wat flauw....”

„Kun je het niet raden?”

„Absoluut niet.”

„Kijk eens rond. Denk eens na. Wie komt het meest bij ons aan huis?”

„Alsof ik dat weet!”

„Neen,” zei Lea rustig. „Dat interesseert je natuurlijk in het minst niet. Ik zal het je dan maar zeggen. De schoonheid in kwestie, waar die vrind van je broer zo gecharmeerd van was, is niemand anders dan Let.”

„Die....”

„Dezelfde.”

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

„Maar die gaat toch niet naar het feest?“

„Dat zou ik zo vast niet durven beweren. Het is best mogelijk, dat we er samen heen gaan. En misschien ook niet....“

Met de beide moeders als medeplichtigen werd besloten dat de meisjes zouden gaan en dat ze nieuwe avondjurken zouden krijgen. Let de hare van Lea's moeder, bij wijze van salaris voor het ontwerpen en knippen van de beide jurken. Het zouden „reformjurken“ worden, ook wel „prinsessejurken“ genoemd, een grote nieuwigheid in die dagen, en de oude juffrouw Content zou ze onder het allerstrengste toezicht mogen naaien. Dat „allerstrengste toezicht“ verklaarde Let noodzakelijk omdat ze anders zeker in een onbewaakt ogenblik toch met tresjes en plooisels, en vestjes en guimpjes zou gaan werken. Juffrouw Content schudde haar eerwaardig hoofd over die moderne fratsen van kale, rechte japonnen, zonder een degelijke „garnering“, zonder een behoorlijke taille, maar de meisjes kregen hun zin.

De dag voor het feest kwam Leida Verkruijsen in een toestand van grote opgewondenheid op school, en deed heel hoog tegen Lea en Let en Marie en Tine en Lien, en héél familiaar tegen de ongenaakbare Jeanne. Ze hadden kaarten voor het feest, twee! En voor hun eigen geld gekocht. Pa had het eigenlijk niet gewild, er viel nog zoveel te betalen. Maar ma had gezegd: dan moesten die mensen maar wachten. Wat het zwaarste was, moest het zwaarste wegen! En als pa niet wilde dat ze er geld voor uitgaven, dan had pa ook maar moeten zorgen dat hij ze cadeau kreeg. Een ander, die op het Stadhuis werkte, had dat zeker gedaan gekregen, meende ma, maar pa kreeg nu eenmaal nooit iets gedaan....

„We wisten eerst niet zeker of we konden, maar er waren er gelukkig bij Baggelaar nog te krijgen,“ jubelde Leida. Jeanne, die heel goed had gezien hoe ze dagen lang om Gientje had heengedraaid, lachte haar spottend lachje — maar ineens werd ze ernstig.

DE KLAS VAN TWAALF

„Zeg, wist jij, dat Let en Lea misschien ook zullen komen...? Hoe vindt je zo iets?”

Leida was verrukt over zoveel familiariteit. Ma had gelijk —, nu beginnen ze haar ineens voor vol aan te zien.

„Bespottelijk! Gewoon idioot.”

„Ja.... maar het is nog niet zeker....” Ze zweeg even, en vroeg dan aarzelend:

„Zeg, zou jij er misschien niet achter kunnen komen, op de een of andere manier, of ze werkelijk van plan zijn om te gaan, die twee?”

Leida was zó gevleid met die vererende opdracht, dat ze niet eens vroeg, waarom Jeanne er zelf niet naar informeerde, en Jeanne kon dus haar uitvluchtje voor zich houden. De waarheid was, dat ze zich niet blootgeven wilde, maar dat ze het toch verlangde te weten, om Wim Wendelaar te kunnen waarschuwen tegen Let.

Ze spraken elkaar, Wim en Let, dat wist ze zeker, maar waar en hoe, daar kon ze niet achter komen. En ze had een somber voorgevoel dat Wim dat dronkemanskind voor het souper zou vragen, misschien al had gevraagd. Ze had zo vast gehoopt dat hij haar zou vragen, ze had zelfs Koos opgestookt hem een wenk te geven.

Maar Koos had haar vierkant uitgelachen. Nu had ze Frits van den Burg als soupeer, en Frits kon heel gezellig zijn als hij wilde, maar iederen wist dat hij verliefd was op Netty Vinkensteyn en alleen haar had gevraagd omdat Netty niet kon komen, door het trouwen van haar zuster die dag.

Leida Verkruijsen had zich dadelijk ijverig van haar opdracht gekwetend....

„Ik hoor dat jij ook gaat, Lee, naar „De Waakzaamheid”?”

„Ja.”

„Jullie hebt zeker vrijkaarten?”

„Ja.”

„Ga je met je aanstaande?”

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

„Nee, met Let.“

„O juist!“

En ze vloog zo plotseling weg, dat Lea haar verbaasd na staarde en ze rapporteerde haar gewichtig nieuws, alsof ze er met de grootste moeite achter was gekomen.

„Ze gaan, hoor! Ze gaan samen. Ik weet het nu zeker!“

„Dank je, dank je wel....“ En ongeduldig onttrok Jeanne zich aan haar opdringerig gefluister.

Leida keek op haar neus.

Die middag kwam Wim Wendelaar bij de Sixma's al koffiedrinken en na de koffie vroeg Jeanne, uiterlijk rustig, ofschoon haar hart hevig klopte:

„Kan ik je even spreken, Wim? Iets vragen meen ik....“

„Natuurlijk. Graag.“

„Je vindt het misschien gek van me, of onbescheiden, maar ik vraag het in je eigen belang....“

„Ja.... vraag maar op.“

„Met wie soupeer je morgenavond...?“

Hij kreeg een kleur en keek haar aan.

„Dat weet je wel. Of niet?“

Nu kreeg Jeanne een kleur.

„Ik weet het ook wel,“ gaf ze toe. „Ik vermoed het tenminste. Maar Wim, je kunt het niet doen. Denk eens aan, Wim, je moeder is van adel! En haar vader is aan de drank!“

„Wat een zonderlinge tegenstelling. Van adel en aan de drank. Is het één een beletsel voor het ander?“

„Je moet me niet voor de gek houden,“ viel Jeanne nu snibbig uit. „Je weet heel goed wat ik bedoel. En ik zeg het je in je eigen belang. Iedereen hier in de stad kent dronken Brons. Iedereen wijst hem na op straat. En dat is haar vader.“

„Is ze zelf ook aan de drank?“

„Hè, wat een idiote vraag. Nee, natuurlijk niet.“

„Wat heb ik dan eigenlijk met die vader te maken?“

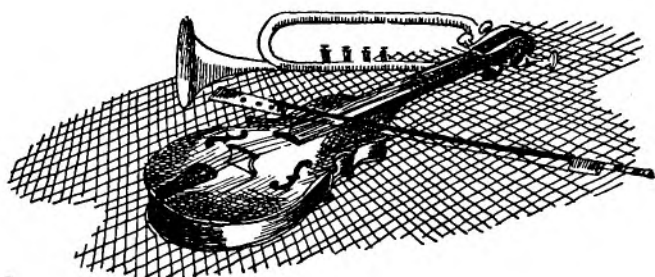
Jeanne wist zo gauw niets te antwoorden. Wim keek peinzend voor zich uit.

DE KLAS VAN TWAALF

„Het is daar natuurlijk een ongelukkig huishouden?” vroeg hij dan op langzame toon.

„Ja, en of!” antwoordde Jeanne gretig. „Een bende, dat kan je begrijpen. Ze zitten overal in de schulden. Er staat haast geen stuk meubel meer in het hele huis. Alleen gordijnen!” lachte ze schrill. „Keurige gordijnen! Voor de show! Alsof toch niet iedereen alles weet.”

Hij knikte, somber voor zich uit starend. En Jeanne, menend zijn gedachten te raden, triomfeerde inwendig. O zo, hij zag het nu toch zelf wel in, dat hij, een jongen van eerste familie, zoon van een rijke fabrikant en van een geboren freule, niet met een kind uit zo'n gezin aan de hoofdtafel kon zitten souperen. Het kwam niet in haar hoofd op, dat zij het was die juist zijn medelijden en zijn belangstelling voor Let had gaande gemaakt....

HOOFDSTUK IX

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID” (Vervolg)

DE volgende dag sneeuwde het gestadig, tot de avond toe. Dadelijk na het eten ging Let, onder haar lange, donkere wintermantel haar feestjurk verborgen, moeders nette avondschoentjes, die haar gelukkig precies pasten, in haar handwerkzak, naar Lea's huis. Ze liep de zijdeur in zonder bellen of kloppen en wilde haar kleren aan de kapstok hangen, maar daar kwam ineens kleine Roosje voor de dag.

„Ben jij daar, Let? Lea vraagt of je alsjeblieft je goed niet wilt afdoen, maar dadelijk naar haar kamertje gaan.”

„Waarom?”

„Ze vindt het zo griezelig om alleen binnen te komen in haar nieuwe jurk.”

„Griezelig?”

„Ja, ze zegt, omdat het reform is, of hoe je het noemt. En juffrouw Content is er ook, zie je.”

Let moest lachen, maar ze deed wat het kind haar had gevraagd.

Lea stond in haar nieuwe jurk voor de spiegel en wendde en keerde zich om en om.

„Oh, ben je daar? Hoe vonden ze je jurk bij jou thuis? Je moeder en Cor, bedoel ik.”

DE KLAS VAN TWAALF

„O, heel aardig. Moeder houdt van modern. Moeder vond de kleur en de stof zo mooi. Wat zeggen ze hier?”

„Juffrouw Content zit beneden. Toe, doe gauw je mantel uit.”

Let gehoorzaamde en Lea trok haar naast zich voor de spiegel, en daar stonden ze, in hun even-getailleerde „hangers”, de een lila, de ander goudbruin, met de witte zijden blouses erboven uit, heel modern in een wereld, waar stijve corsetten en nauwe ceintuurs en bandfluweel en „guimpjes” en ruches en strookjes nog oppermachtig heerschappij voerden....

„Zouden ze ons niet uitlachen?”

„Wie? Hier?”

„Nee, vanavond in „De Waakzaamheid”.”

„Och wel nee. We zullen heus de enigen niet zijn. Die dingen worden al zo lang gedragen.”

„Hier in de stad toch niet.”

„O, hier in de stad! Daar komen ze altijd met de nachtschuit.”

Lea keek haar vriendin maar weer eens van terzijde aan. Wat was die Let plotseling veranderd! Al het „geslagenhond-achtige”, zoals Jeanne Sixma het placht te noemen, was plotseling uit haar houding verdwenen, had plaats gemaakt voor een luchtig zelfvertrouwen, bijna overmoed. Ze liep en sprak als iemand, die uit een verdoving is ontwaakt.

Beneden in de huiskamer werd druk gepraat, maar ineens verstomden de gesprekken, nu ze binnenkwamen. Dolf klapte in de handen en riep: „Bravo, bravo! Leve de elegante hobbezakken.” Hij nam Daaf bij de hand en samen begonnen ze een wildemansdans om de beide meisjes. Op het gejoel kwam Lea's vader uit de winkel voor de dag.

„Wat is hier te zien?”

„Nieuwste mode!” wees Dolf.

Na de sombere voorspellingen van juffrouw Content viel moeder Schaap het resultaat nogal mee, maar ze wilde

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

het oude mensje niet afvallen en zei dus maar niet veel. Juffrouw Content schudde het hoofd met een genepen mondje en een gezicht, dat duidelijk te kennen gaf, dat ze enkel zweeg, omdat ze de wijste wilde zijn, maar niet,

omdat ze niets zou hebben kunnen zeggen. Er ontstond nu een heel gesprek over oude en nieuwe modes —, juffrouw Content had nog crinoline zien dragen en zelf had ze natuurlijk met een echte, dikke, gevulde „queue“ gelopen, moeder alleen maar met een „tournure'tje“, zo'n plat, vierkant, met paardehaar gevuld zakje, aan een band om het middel gedragen, om de rok „wat steun te geven van achteren“. Juffrouw Content vond het bepaald „on-

fatsoenlijk", zoveel mensen als er tegenwoordig al zonder tournure'tjes liepen —, maar wat kon je verwachten in een wereld, waar getrouwde vrouwen ronde hoeden bleven dragen? In haar tijd —, zó van het stadhuis terug, en zó het kapotje met keelbanden op!

Naar al die gesprekken luisterden de meisjes maar met een half oor —, telkens meenden ze uit de verte de vigilante te horen naderen. Want ze zouden heel deftig met „koets en paard" worden gebracht en Lea's vader had er tijdig een bij Hooft besproken.

Gewoonlijk kon je al van even voorbij het bruggetje van hun stille grachtje een rijtuig horen komen, maar nu lag er sneeuw en die dempte het geluid van wielen en hoeven —, al wat tot je doordrong was het klingelen der bellen, die de paarden om de hals droegen. En ja, daar naderde inderdaad uit de verte dat heldere geklingel, dat vrolijke wintergeluid, en werd luider en duidelijker en hield op bij het huis....

De hele familie geleidde ze door de winkel naar buiten. Daar stond het lage, brede, ouderwetse rijtuig juist tussen de beide brandende lantaarns en goot het roodgouden schijnsel van zijn eigen lampen uit over de sneeuw. Het paard schudde traag de kop, dat de bellen dansend rinkelden; zijn adem wolkte zijn neusgaten uit, de koetsier in zijn lange manteljas liep heen en weer te stampen in de sneeuw. De vlokjes dwarrelden, dromerig, geluidloos langs de lichte lantaarns, uit de donkere hemel naar de witte straat.

„Assepoes!" fluisterde Lea.

Het leek haar alles als een vertelsel. Zij in een rijtuig, zij naar een groot, deftig feest!

„Vind-je het ook niet precies of we Assepoes zijn.... of de fee die ons heeft aangeraakt met haar toverstaf...?" zei ze opgewonden in het rijtuig tot Let. Maar Let glimlachte alleen en beaamde het niet. Dof hoorden ze onder zich de wielen rollen, als uit verten klepten de paardenhoeven op de sneeuw, overal was het geluid van dansende, rin-

kelende bellen. De hele wereld leek ermee vervuld en Lea had het gevoel, alsof ze reed door een vreemde stad. Vaak 's morgens, bij het aankleden, voor het raam van haar kamertje, met het onveranderlijk uitzicht op de timmermanswerkplaats van buurman Van der Pol, had ze zich afgevraagd, hoe het wel zou voelen, plotseling wakker te worden in een vreemde stad, uit te zien op een fleurige, brede straat, of op een park met fontein —, zoals ze die kende van prentjes in haar aardrijkskundeboek —, dit leek erop! Het stadje was wel niet veranderd, maar zij-zelf, en ze reed in een rijtuig en daardoor leken straten en huizen dezelfde niet meer.

Even voorbij de sluis begon de drukte al en de koetsier moest langzaam rijden. Allerlei rijtuigen, eigen equipages en huur-vigilantes, gingen langs de raampjes voorbij en in de schemering zagen de beide meisjes lichte vlekken van damesjaponnen, meisjesjurken, witte herenhemden, maar het duurde telkens te kort om gezichten te onderscheiden. Arren reden er ook tussen door, en er werd gezwenkt en geweken, geroepen en geschreeuwd en gelachen —, het stadje leek uitgelopen.

Hel schenen de lichten uit „De Waakzaamheid“ over de sneeuw, want wijd stonden, boven de hoge stoep, de brede, bruine deuren open.

Let en Lea hadden nog nooit in „een koets“ gereden, ze waren ook nog nooit in „De Waakzaamheid“ geweest, ze kenden het grote, deftige koffiehuis alleen van buiten. Het lag met zijn achterzijde over het water gebouwd, en wie daar 's zomers in een roeibootje voer, of wie met de raderboot reisde naar Oudveen, die kon de „grote lui“ op de brede veranda zien zitten, terwijl beneden aan de lange steiger hun zeilschepen dobberend te wachten lagen. Alles wat diezelfde „grote lui“ aan feesten vierden, had in „De Waakzaamheid“ plaats, maar ook daar stond het leven van de beide meisjes natuurlijk helemaal buiten. Leerlingen uit de hogere klasen waren er eens geweest, toen de beroemde man, de grote Jan ten Brink, voor het

„Nut” was komen spreken en hun leeraar, mijnheer Blom, tot het comité van ontvangst had behoord —, maar dat hadden Lea en Let alleen van horen zeggen, dat was vóór hun tijd gebeurd.

Vooraan in de vestibule zat een man aan een tafeltje, die elke kaart bekeek, er een stukje afscheurde en weer terug gaf. Hij had het druk, het was een heel gedrang om zijn tafeltje heen. Je kocht er ook een programma, en omdat iedereen dat deed en omdat iedereen dan een gulden neerlegde, zonder geld terug te vragen, duwde Lea gauw haar vriendin een gulden in de hand, die Lea op het tafeltje legde met een gebaar of ze niet anders gewoon was. En nu waren ze toegelaten en ze stonden even stil en keken rond, hoe ze nu verder moesten, maar daar kwam al een heer op ze af, deftig in het zwart, met een rode bloem, en een spierwit snorretje in zijn blozend gezicht. Ze herkenden hem, het was Frits van den Burg, Anke's broer, maar hij kende hen niet. Hij leidde ze naar de vestiaire en daar gaven ze hun mantels af aan een mager oud mensje met een wit schort, dat haast nog groter leek dan zij zelf.

„Juffrouw Meinen, de baker!” fluisterde Lea en ze knikte onder het verdergaan nog eens naar het oude vrouwtje om, dat eerst verbaasd terugknikte en dan ineens vriendelijk lachte, of ze haar nu pas herkende.

„Rechttop, Lee,” fluisterde Let. „Niet lopen of je dubbeltjes zoekt.”

Lea gehoorzaamde gauw. Liep ze nu toch weer dubbeltjes te zoeken? Ze keek eens naar Let, die was helemaal niet verlegen, die deed precies of ze hier thuis hoorde. Lea bracht het allemaal wel een beetje in de war, zoveel deftige mensen, heren in het zwart, dames in lichte, luchtige japonnen, jongens en meisjes, die wel modeplaatjes leken, en die allemaal elkaar begroetten, praatten en lachten, als vormden ze één grote familie, allemaal samen.

Maar telkens keerde ze zich eens om, om naar Let te kijken, en geen wonder. Mooier dan ooit glansde haar

haar, haar donkerblauwe ogen straalden, en wat liep ze, zo lang als ze was, prachtig rechtop. Nu en dan hoorde Lea ook fluisteren: „Kijk, die dragen reform“, of: „Daar gaan er twee in reform“ —, maar het klonk gelukkig niet spottend en niet hatelijk. Hoe zou het ook? Ze waren wel anders dan al die meisjes in wit en rose en lila en lichtblauw en geel, met kragen en strikken en stroken en lintceintuurs —, maar ze waren niet minder mooi gekleed. En niemand scheen hen te kennen —, dat verhoogde voor Lea het Assepoes-gevoel, dat hoorde immers bij de Assepoes-rol.

„Ze houden ons voor vreemden,“ fluisterde Lea, toen ze eindelijk op hun plaatsen zaten, achter in de voorste helft van de zaal.

„Ja, natuurlijk. Er zijn stellig heel wat vreemden. Kennissen van de „Kattebellers“.“ Let lachte even. „En dat zijn wij feitelijk ook!“

„Ik niet,“ weerlegde Lea nederig.

„Zie je geen kennissen?“ vroeg ze even later. „Jij kunt best eens rondkijken, jij steekt toch boven de meesten uit.“

„Wel veel bekende gezichten zie ik, maar niemand die we feitelijk kennen. Gien en Jeanne zullen wel achter het toneel zijn, bij de artisten, om te worden verkleed.“

„Daar zit Anke, een rij achter ons, helemaal aan het eind, met haar hele familie. Ze heeft haar haar opgestoken. Ze zit tussen haar vader en haar oudste zuster. Eén stoel hebben ze open gehouden....“

„Voor Frits natuurlijk. Als hij klaar is in de vestiaire.“

Let keek weer voor zich, maar Lea wierp schuin achterom nog een blik op Anke van den Burg. Ze was in het blauw en zag er heel mooi uit. Vroeger had Lea haar de mooiste van de klas gevonden, maar nu was Let mooier, ontegenzeggelijk. Nel van Zanten had het het vorige jaar al voorspeld, dat Let mooier zou worden dan Anke —, nu was het zo, en vooral de allerlaatste dagen; zó had Lea nog nooit iemand zien veranderen. Als had ze

alles dat haar drukte, ineens van zich afgeschud, alles, dat haar beschamen kon, op slag vergeten!

En Lea dacht aan de andere klasgenoten, en haalde zich hun gezichten voor de geest, om ze met Let en Anke te vergelijken. Gien had er in de eerste klas beeldig uitgezien en in de tweede nog heel knap, maar ze was nu al lang niet meer wat ze was geweest. Nel kon je eigenlijk niet mooi of knap noemen, maar ze had wel iets heel opvallends. Door zou leelijk zijn geweest, zonder dat grappige, geestige van die heel lichtgrijze ogen. Anna's gezicht was te smal en te streng. Tine knapte op, zienderogen. Die zal nog wel verder „bijtrekken”, had Nel voorspeld, nu ze in een rustige omgeving is en tenminste tijd heeft om haar eten te kauwen. Echt iets voor Nel! Jeanne was en bleef dezelfde spichtige pikvin, met haar piefneus en haar bril. Marie Mol werd zo ongelukkig dik; die werd overvoed, dat moest, voor haar gezondheid, en haar ogen puilden zo uit, de laatste tijd. Lien Doezer had zó iets liefs in haar gezicht, dat je er bijna niet op lette of ze lelijk of mooi was. Leida Verkruijsen was de leelijkste van het hele dozijn —, en Nel beweerde bij hoog en bij laag, dat ze zichzelf voor een hele schoonheid hield. Waar zat ze toch? Zeker achteraan, want ze hadden pas laat kaarten gekregen of genomen. De manier waarop ze dat had gezegd, gisteren: „Jullie hebt zeker vrijkaarten?” En dat idiote wegrennen naar Jeanne ineens. Waar zat ze toch? Omkijkend, ving ze juist Anke's blik, in de hoogste verwondering op haar en Let gericht. En ze knikte lachend: „Ja, we zijn het hoor! Je had ons zeker niet hier verwacht?” Ze stootte Let aan, en die keek ook om en Anke knikte haar beide klasgenoten vriendelijk toe.

„Zag je, hoe stom-verbaasd ze keek?”

„Ze had ons natuurlijk niet verwacht.”

„Ze zal straks nog wel verbaasder zijn.”

„Misschien....” lachte Let.

Langzamerhand had zich nu de zaal geheel gevuld. Frits van den Burg was binnengekomen en naast zijn moeder

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

gaan zitten en wiste zich het rode, verhitte gezicht. De zaaldeuren gingen dicht en van achter de palmen en planten op een met Oosterse doeken beklede verhevenheid naast het toneel kwam nu geluid van violen, die werden gestemd. Het herinnerde Lea aan zomer-avonden, dan ook klonken die dromerige klanken uit het verborgene van openstaande huizen en geurende tuinen...

„Heb je Leida Verkruijsen gezien?“

„Nee, ik kan haar nergens ontdekken.“

Maar ze durfden niet meer te praten, nu om hen heen de gesprekken geleidelijk verstomden. Iedereen ging recht op zijn stoel zitten en nam zijn programma ter hand.

Eerst kwam er nu een fijn en luchtig, een tegelijk blijgeestig en ontroerend muziekje —, dat duurde veel te kort naar Lea's zin. Ze hield zoveel van muziek, vooral van muziek, die als deze tegelijk blijgeestig en ontroerend was. Dolf had haar onlangs een versregel gestuurd in een brief: „Muziek, dat is der spraken wonder“ —, en daar moest ze sindsdien telkens aan denken, juist bij die tegelijk blijgeestige en ontroerende muziek. Vader had gezegd, als ze werkelijk wilde, dan mocht ze nu nog pianoles gaan nemen; dan zou ze ook een piano krijgen! En met Dolf zou ze naar concerten gaan. Muziek.... als die van zoeven.... dat was alsof er overal deuren open gingen — ook in jezelf.... en je had gevoelens, die je anders niet kende.... gevoelens.... verlangens.... je wist zelf niet hoe je het allemaal noemen moest.... en een zekerheid.... een vreemde zekerheid.... alsof alles in de wereld.... alsof de hele wereld veel meer betekende dan je in je gewone ogenblikken, in je gewone leven begrijpen kon, maar daarbij toch ook iets benauwds.... omdat je het toch nooit zou kunnen vatten, omdat het nooit langer kon duren dan de muziek-zelf, en omdat er toch trouwens ook geen woorden voor waren....

Ze was helemaal afgedwaald.... zelfs Lets bijzijn een ogenblik vergeten, maar weer stilde het gemurmel, dat haar gedachten had begeleid.... wat gebeurde er nu?

DE KLAS VAN TWAALF

Daar, voor het gesloten scherm, op het smalle paadje achter de hoge rand van het toneel, stond Gientje's vader, de oude mijnheer Aben, heel deftig in zwart met een laag vest en fonkelend wit overhemd, een papier in de hand. En hij sprak over „het doel van deze avond”, en herinnerde aan die vreselijke Sint-Nicolaas-avond en hij vertelde hoe de heren en de dames van het artistiek gezelschap „De Kattebel” zo bereidwillig waren geweest om hun medewerking te verlenen, en dat hij niet twijfelde aan hun succes, maar dat hij van wat er vertoond zou worden, niets verklappen wilde, en hij dankte alle aanwezigen voor de geweldige opkomst, en liep dan eindelijk, onder een oorverdovend handgeklap en gestamp en gejoel, het scherm weer langs en daarachter weg.

Bijna onmiddellijk gingen nu de lichten uit, het scherm rees omhoog —, de „Avond bij de Bollebof” was begonnen, en iedereen keek zich de ogen uit naar dat kleurige, schilderachtig interieur. Roodbruin en matgroen waren de hoofdkleuren, in de achtergrond fonkelden de flessen en bokalen met de verschillende dranken op het buffet, robijnrood, en goud en bruin en groen; op de toonbank stonden de schotels en schalen met eieren en brood en gebakken vis —, midden-in een reusachtige kachel, waarvan het rode gloeien zó bedrieglijk was nagebootst, dat Lea zich een ogenblik verbeeldde hem te horen snorren. Ze had al verschillende voorwerpen herkend uit hun pakhuis — ook de bonte doeken om de muziek-stellage kwamen haar zeer bekend voor — en dat verminderde haar gevoel, dat ze er eigenlijk niet bij hoorde.

Rondom de kachel aan tafeltjes, of op banken langs de wanden, zaten en hingen en lagen in vermoeiende, achtere-loze houdingen, de „gasten”, die reizende kooplieden, zwervende muzikanten en dergelijke lieden voorstellen moesten; ze praatten met doffe stemmen over het weer en de wegen en over de lange dag die ze achter de rug hadden. Tussen hen door bewoog zich de „bollebof”, als gastheer, een levendig klein kereltje, in hemdsmouwen,

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

bloed-rode halsdoek, wijde bruinfluwelen broek, groentriepen pantoffels; hij nam aan alle gesprekken deel, ging op alle grappen in, schonk, bediende, spoelde glazen, zwaaide als een goochelaar zijn reusachtige, splinter-nieuwe, bonte theedoek, liet mond en handen geen ogenblik stilstaan en vulde het toneel met zijn pittige bedrijvigheid....

„Wie is dat.... wie is dat...?“ werd er overal in de zaal gefluisterd. Let en Lea keken elkaar met ogen vol lachende verstandhouding aan. Zij wisten het wel! Zij hoorden tot de ingewijden!

„Zijn Gien en Jeanne er ook bij?“ fluisterde Lea. „Heb jij ze herkend?“

„Ik geloof die twee daar aan dat tafeltje half achter de kachel.“

„Wat.... die heilsoldatin, en dat kind in die grasgroene jurk...?“

„Ja, dat is Jeanne, met de halleluja-hoed. En die andere is Gien. Gien stelt een onbezonnen meisje voor, die van huis weggelopen is, waarschijnlijk om aan het toneel te gaan of zoiets, en in die kroeg is terechtgekomen, en nu wil Jeanne haar bekeren.“

Inderdaad was de juffrouw in het blauw met de schuit-hoed druk bezig het „onbezonnen meisje“ het ene tractaatje na het andere onder de neus te duwen.

„Wat leuk voor ze, om er zo helemaal bij te zijn.“

„Ja....“ zei Let verstrooid. Ze had alleen oog voor de „Bollebof“. Hij speelde zijn rol ook wel verbazend aardig, alleen het glazen spoelen en afdrogen ging hem alleronhandigst af. Het bedienen daarentegen zoveel te beter. Hij zwaaide op zijn platte hand een blad vol glazen en kommen tussen de tafeltjes door, als was hij zijn hele leven kellner geweest.

Maar de deur, opzij van de kachel, was opengegaan, en een oude man met witte baard en een kromme rug, gekleed als een Zigeuner, kwam binnenstropelen. Hij leek een onbekende, keek min of meer verwezen rond en zette

DE KLAS VAN TWAALF

zich op een bank tegen de muur. De „bollebof” kwam naar hem toe en vroeg „wat het wezen zou,” waarop de grijsaard met bevende stem bekende, dat hij geen cent op zak had. Maar als de baas wou goedvinden dat hij een paar liedjes ten beste gaf en daarna rondging met het centenbakje, kon hij misschien genoeg ophalen voor een kop koffie en een broodje. De „bollebof” keek vragend de tafeltjes langs —, de gasten knikten en mompelden, half-medelijdend, maar zetten zich toch tot luisteren. De heilsoldatin vouwde haar krantjes toe, het „onbezonnen meisje” nam een grote slok uit haar glas „bier” en de oude man trad naar voren, deed even of hij zich bedacht en begon te zingen.

Natuurlijk was het een jonge stem, een klankvolle, frisse mannenstem, maar zijn houding en gebaren waren helemaal van een afgeleefde grijsaard, en ook de omgeving hield de toeschouwers in stemming....

„Als hij nou maar flink wat ophaalt,” hoorde Lea achter zich een jongen van een jaar of veertien tegen zijn vriendje zeggen.

„Och, hoe kan dat nu. Die lui hebben immers zelf geen centen.”

„Moet je niet zeggen. Meer dan je denkt....”

Een „sst” bracht de knapen tot zwijgen. Lea en Let stootten elkaar aan —, die waren erin, die twee!

De oude man was met zingen geëindigd, maar de mensen in de zaal waren zo sterk in de verbeelding dat hij het voor de „bollebof” en zijn gasten had gedaan, dat het enige ogenblikken duurde, eer het applaus begon. Het mooiste succes, meende Lea, dat ze zich wensen konden. Inmiddels was het in de kroeg gaandeweg al voller geworden. Een Italiaanse orgelman met een rood ceintuur en een geweldige flambard, zijn orgeltje aan een riem voor zijn buik, een bleke, jonge landloper, onder zijn openhangend schunnig jasje een van zilverlovers fonkelend vleeskleurig tricot, zó van de kermis terug, een koopvrouw met een bonte hoofddoek, en een blinde, door zijn

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

hond geleid, waren achtereenvolgens binnengekomen en hadden zich, bibberend en schurkend van de kou, om de gloeiende kachel geschaard. De oude zanger had bij elk wat opgehaald en zat in een hoekje zijn geld te tellen.

„Zie je wel, wat een boel hij opgehaald heeft?”

„Ja, ze schijnen er nogal goed bij te zitten.”

De zanger had koffie en brood besteld, de „bollebof” haastte zich hem te bedienen.

„Kijk hem happen!”

„Misschien de hele dag niet gegeten.”

„En dan door weer en wind lopen sjouwen....”

„Hij is al zo oud ook....”

„Misschien wel tachtig. Laatst bij ons...”

Lea en Let hadden de grootste schik in de beide jongens, die zo volkomen opgingen in de vertoning.

Maar in de kroeg waren plotseling de gesprekken verstomd, en hoorde je alleen nog de jonge hardloper, die zijn levensgeschiedenis vertelde, een kleurig verhaal, vol avonturen tussen wonderlijke mensen, met beschrijvingen van vreemde landen, zo boeiend, dat de hele zaal ademloos luisterde. Niemand dacht zelfs aan applaus, en pas toen de „blinde” naar voren kwam en op de fluit ging spelen, begrepen de mensen, dat óók het voorafgaande een „nummer” was geweest. De orgelman begeleidde, en het klonk wonderlijk, maar heel móoi. De toeschouwers hielden zich nu op hun qui vive en verzuimden niet te klappen toen het uit was. Een manke goochelaar met een dikke wang, die allerlei vreemde woorden verkeerd gebruikte en ze gek verhaspelde, dat de twee jongens achter Lea en Let zaten te brullen, vroeg nu de „bollebof” permissie om het gezelschap met zijn toeren te vermaken. Dat werd hem toegestaan en nu kwam de hoed voor de dag en er werden eieren en pannenkoeken en gekleurde linten en ten slotte tien witte muizen voor de dag getoverd. De liedjeszanger had intussen zijn maal geëindigd, hij opende zijn oude tas en deelde onder het hele gezelschap liedjes rond. Hij zelf zette in en zong een paar

DE KLAS VAN TWAALF

regels solo en daar vielen de anderen in.... Het waren, meldde het programma, oud-Duitse Kerst- en kermis- en bruiloftsliedjes, en het was natuurlijk vooraf zorgvuldig ingestudeerd, want het klonk uitstekend, maar de gebaren en houdingen waren zo spontaan, dat toch de illusie werd behouden alsof daar in de gezellige kroeg de verschopelingen der samenleving elkaar een vrolijke avond bereidden en dat maakte de verschillende nummers tot één geheel en gaf ze een charme, die ze zeker zouden hebben gemist, als de uitvoerenden een voor een het hunne waren komen ten beste geven op een gewoon toneel.

„Ook een bof, dat ze juist allemaal die liedjes kennen!” hoorde Lea de ene jongen achter zich zeggen, de andere antwoordde:

„Och, natuurlijk, die lui leiden toch allemaal hetzelfde leven.”

Nu maakte ook de koopvrouw met de bonte hoofddoek haar marsje open en deelde toeters en rateltjes uit, en onmiddellijk begon er een oorverdovend spektakel, waaraan de „bollebof” echter gauw een einde maakte.

Plotseling echter verstomde de feestvreugde —, een grote, dikke politie-agent met een onvermurwbaar strenge tronie was binnengekomen en ieder stoof met een benauwd gezicht weer naar zijn eigen tafeltje of op zijn eigen plaats op de banken terug. Alleen de „bollebof” behield zijn kwieke vrolijkheid en onderging het streng „verhoor” zo onverstoorbaar en gaf zulke snedige replieken ten beste, dat de hele kroeg en de hele zaal ten slotte zat te schateren, zodat de boze diender zich nu ook niet langer goed houden kon, genadig een borrel accepteerde en verlof gaf tot een algemene klompendans.... En daarmee eindigde de „Avond bij de Bollebof” —, en niemand kon begrijpen dat de voorstelling meer dan anderhalf uur had geduurd, toen het scherm eindelijk voor de laatste maal zakte, nadat het hele gezelschap in de bloemen was gezet.

Het was nu pauze, maar de meeste mensen bleven zitten,

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

want de grote koffiekamer was afgesloten —, daar werd nu klaargezet voor het souper en in de pijpela-achtige vergaderzaal, voor de gelegenheid tot „foyer“ gepromoveerd, was het blijkbaar niet bijster gezellig; de weinigen die er zich heen begaven, kwamen tenminste al gauw weer in de zaal terug, waar kellners koffie en thee dienden langs de rijen.

Gien en Jeanne verschenen nu ook weer, ze werden natuurlijk dadelijk omringd en gecomplimenteerd, en Lea ontdekte nu plotseling Leida Verkruijsen, in een gele satijnen jurk, een gele strik in de vettige zwarte haren, heftig aan het wuiven en zwaaien over tien rijen stoelen naar Jeanne en Gien. Maar Gien stond met de rug naar haar toe en Jeanne scheen haar niet te willen zien; het leek de beide meisjes althans ondenkbaar, dat ze de zwaaiende gele arm werkelijk niet zag.

Muziek kortte het wachten, tot het scherm weer opging; toen volgde een kort toneelstukje —, „één-acter“ heette het op het programma — waar Let en Lea niet veel van begrepen en, blijkens het aarzelend applaus, ook de overige toeschouwers niet, en waar Wim Wendelaar niet in meespeelde, en daarna bleef het scherm weer dicht, een hele poos, en de mensen keken al in hun programma, wat ze nog te wachten stond, maar het programma zei niets dan „Tableau Vivant“.

Maar ten leste.

„Het komt.... het komt“, jubelde het vriendenpaar, elkaar in de ribben stotend, zodra er trilling kwam in het scherm. En het kwam.... en een „ah“.... van verrassing ging door de zaal. Nu begrepen de mensen, waarom ze de laatste dagen overal in de stad, in de etalages van alle boekhandelaren, dezelfde prent hadden zien hangen —, bij Bruisse en bij Koorn en bij Duursma en bij Bronbeek en bij Kreeft.... overal, als volgens geheimzinnige afspraak, diezelfde Beethoven-prent — maar ze wisten niet dat Lea's vader daarvoor had gezorgd, wel vermoedend dat een groot aantal van zijn stadgenoten de prent niet zou-

den kennen en dan niets begrijpen van het tableau. Nu stonden ze er heel anders tegenover, nu klonk het van alle kanten, op een toon van blijde herkenning: „Kijk, Beethoven,” „De Beethoven-prent” —, en het was de mensen alsof ze oude kennissen voor zich zagen.

Na de eerste ogenblikken van verrassing en herkenning keerde zich de aandacht tot het tableau. Lea en Let zaten getroffen, zo mooi als het was van kleur, van licht, van stemming helemaal; geen moment deed het schildersatelier denken aan een even te voren geïmproviseerd toneel; de mensen zaten en stonden er in een zwijgende, volkomen intimiteit, in een natuurlijkheid van houding, die er het doodse van gewone tableaux-vivants aan ontnam. De violist, in zijn lange, donkere ouderwetse jas en lichte, wijde broek achter het spinet met de flauw-zichtbare vrouwenfiguren, had reeds zijn viool naar de kin geheven en in vrome afwachting zaten ze allen —, de man met de donkere baard en de opgetrokken knieën, het jonge blonde vrouwtje tegen zijn schouders geleund, de voorovergebogen zittende, en de met zijn handen in de zakken naast de hoeklamp staande figuur.... Tussen lamp en spinet het bleke Dodenmasker, alles overheersend, middelpunt waarop onwillekeurig elks blik gevestigd bleef, na eerste beschouwing.

Het was nu gaandeweg stil geworden in de zaal, vol spanning wachtten de mensen —, daar klonken de tere zilvertonen van het spinet en de violist zette de eerste der beide bekende Romanzen in. Hoe anders klonk het, hoe anders vooral deed het aan, dan wanneer, nuchter voor het voetlicht, ditzelfde door piano en viool zou zijn ten gehore gebracht. Wat een schitterende inval was het geweest van Wim Wendelaar, dit hele arrangement.

Het was nu uit, maar niemand durfde te applaudisseren —, ademloos wachtten de mensen, en de violist zette de tweede romance in. Nauwelijks had hij geëindigd of het scherm daalde en een geweldig applaus barstte los —, het toneel werd weer zichtbaar, maar de figuren bleven

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

onbewegelijk in hun houdingen, tot opnieuw het scherm ze aan de blik onttrok.

Het eerste deel van het feest was nu afgelopen en onmiddellijk vingen de voorbereidselen aan voor het bal. Geen kwartier nadat het scherm over het Beethoven-tableau was neergegaan, was de toneelzaal in een balzaal her-schapen, stoelen en tafeltjes langs de vier wanden. Kell-ners bestrooiden kwistig de grote, lege ruimte met kaarsenschraapsel. Buiten klonken paardenbellen, naar alle richtingen rolden rijtuigen weg —, de oudjes en de kin-deren verlieten het feest, lieten hun plaats aan de dans-lustigen. Let en Lea hadden geboft —, ze hadden een „bijzettafeltje“ en twee stoelen veroverd in een beschei-den hoekje tegenover de fleurige muziekstellige, en Lea zat daar nu zielsvergenoegd en voldaan te kijken, maar Let wierp aanhoudend blikken naar een grote tafel, vlak vóór het toneel, waar „gereserveerd“ op stond. Daar ver-schenen nu al gauw de spelers van zoeven door een klein onderdeurtje, vrolijk pratend en met gezichten nog glim-mend na het afschminken en van voldoening tintelende ogen. En van het ene tafeltje naar het andere sprong het applaus rond door de zaal, voor de „bollebof“ en zijn gasten, voor de fijne figuren van het prachtige Beet-hoven-tableau.

„Kijk.... kijk....“ stootte Lea haar vriendin plotseling aan. „Daar heb je Leida Verkruijsen. Waar loopt die zo drif-tig naar toe?“

Dwars door de zaal bewoog zich de gele satijnen jurk met de wapperende linten als een komeet. Ze ging naar de grote tafel, om Jeanne en Gien te begroeten en te complimenteren. Ma had gezegd; dat kon ze gerust doen, dat móest ze zelfs doen, het waren toch haar schoolvrien-dinnen. En als ze haar vroegen, had ma erbij gezegd, dan mocht ze daar gerust blijven zitten, aan die jongelui's-tafel; dan hoefde ze niet bij ma en bij meneer en mevrouw Leendertz terug te komen. Leida's hoop was gevestigd op Anke —, die zou haar, meende ze, stellig een plaats

aanbieden aan hun tafel. Maar tot haar grote teleurstelling zag ze ineens Anke aan een ander tafeltje zitten, met haar ouders en met Emmy en Emmy's verloofde. Ze kon nu toch niet meer terug, al zag ze Jeanne's spotlachje uit de verte al op zich gericht. Gien keek helemaal haar kant niet uit; die praatte met een bleek, ouwelijk meisje, heel rijk gekleed in zalmkleurige zij. Leida besloot liever Gien te storen in haar gesprek dan Jeanne's lachje te trotseren. Maar ineens bedacht ze dat Gien zich misschien zou herinneren dat ze haar „Gouden Kalf" had genoemd —, en ze had plotseling bitter spijt van de geestigheid, waarmee ze toch zoveel succes had behaald. Zo ging het haar wel vaker!

Gelukkig scheen Gien het zelf ook allang vergeten, ze nam tenminste met haar gewone onverschillige vriendelijkheid Leida's complimentjes in ontvangst. Maar Jeanne verbeet zich. O, het valse creatuur —, om Let en Lea uit te horen, dáárvoor was ze gisteren goed genoeg geweest, nu deed het gemene schepsel of ze haar bijna niet kende. Een lege stoel vlak bij haar bood ze haar niet eens aan, en Gien praatte alweer met het bleke meisje in de saumon-zij. O, was Anke er maar bij geweest....

Daar voer een schok, een rilling langs de tafeltjes. De dansmuziek was begonnen, vrolijk klonk het achter de palmen en bloemen vandaan en onmiddellijk vormden zich de paren. Lachjes, wenken, uitroepen, die aan afspraken herinneren moesten, doorschoten als een vuurwerk de zaal —, een der twee jongens, die achter Lea en Let hadden gezeten, gleed uit over zijn nieuwe lakschoenen en plofte languit op de vloer, in zijn haast om zijn uitverkorene te bereiken, maar krabbelde dadelijk weer overeind en lachte maar mee in het algemeen geschater.

Leida Verkruijsen was helemaal rood en warm geworden —, ze had het dadelijk gezien, er zaten meer heren dan dames aan de tafel, er schoten dus heren over, nu moesten ze haar wel vragen, en dan was ze meteen ge-

introduceerd. Dan danste ze de polonaise met een van de heren van de hoofdtafel en bleef dan vanzelf aan de hoofdtafel en had natuurlijk haar souper! Gien en Jeanne waren al weg, verdwenen in het gewoel dat als altijd voorafging aan de opstelling van de polonaise, ze stond achter hun lege stoelen en niemand keek haar aan. Een der overtallige heren was Anke gaan halen, en Wim Wendelaar zag ze ook niet meer....

Ja, Wim Wendelaar was weg en Let zag hem uit de verte al komen, en Lea bemerkte het aan Lets gezicht, eer ze hem nog zelf had opgemerkt. Let stond op en volgde hem met een hoge kleur.

Terwijl de oude dansmeester, danig in zijn nopjes vanavond, lachend zijn stafje zwaaide en orde begon te brengen in het jolige gewoel, keek Lea hoogst vergenoegd de zaal rond. Ze had niet verwacht, dat ze dadelijk zou worden gevraagd, ze hield trouwens niet eens bijzonder van dansen, ze vond kijken veel gezelliger. Let was er dol op en deed het prachtig —, haar moeder had het haar als klein meisje zo'n beetje geleerd, maar ze kon het vanzelf.

Daar ontdekte ze Leida Verkruijsen, en in haar spontane leedvermaak, dat de ander „bot gevangen had“ mengde zich medelijden: ze stond daar nu toch wel zielig alleen. En wat een figuur had ze geslagen! Aan Jeanne overgeleverd en dat, terwijl ze Gien zo belachelijk had gemaakt met haar „Gouden Kalf“. Hoe had ze ook zo stom kunnen zijn, zich daar te wagen. Waarschijnlijk op Anke gerekend....

Daar kwam ze en wong zich tussen de tafeltjes door —, wat stond haar die glimmende gele satijn ordinair.

„Hè, zit jij hier?“ trachtte ze heel luchtig en onverschillig te vragen, nu ze Lea ontdekte, en ze keek haar onderzoekend aan —, had Lea haar nederlaag gezien?

„Ga even zitten.“ En Lea wees naar de lege stoel.

Leida deed het —, alles liever, dan nu dadelijk naar ma's tafeltje terug te moeten. Kans om gevraagd te worden

DĒ KLAS VAN TWAALF

was er nu toch niet meer. En hier zat ze met een lotgenoot.

„Waar is Let?“ vroeg ze even later, heel gewoon, rustig, want niet anders verwachtend dan te horen dat Let zich even had verwijderd of een kennis was gaan aanspreken —, hoewel dit laatste haar al niet waarschijnlijk leek. Lea kinkte voor zich uit.

„Daar!“

Leida zat ineens overeind als was ze gestoken.

„Waar?“

„Daar. Aan het dansen.“

„Zij, Let...? Met wie...?“

„Met de jonge Wendelaar....“

„Och, je zanikt. Let bedoel ik.... niet Anke.“

„Nee, ik bedoel ook Let en niet Anke. Als je even wacht, kun je haar langs zien komen.“

Vrolijk pratend, met lachende gezichten, bewogen zich de paren in wandeldans over de gladde vloer —, voegden zich tot viertallen, tot rijen van acht, op de vrolijke maten van de muziek, en de oude dansmeester wuifde en wapperde met zijn stafje, achteruithuppelend voor de paren uit.

Mijnheer Aben opende de dans met een klein donker meisje, dat in de „kroeg“ voor koopvrouw had gespeeld, een paar andere paren volgden, dan Frits met Jeanne, en Gien met een lange, gebilde, onhandige jongen, en dan al gauw zag Leida dat Lea gelijk had gehad: daar ging Let voorbij aan de arm van Wim Wendelaar en knikte vriendelijk naar Lea en wierp een koud-verbaasde blik op háár. En opeens had Leida het onplezierige en onverklaarbare gevoel, dat Let, in ongenaakbare en onbetwistbare superioriteit, plotseling hoog boven haar uit gekomen was.

„Hoe vond je de voorstellingen?“ vroeg Lea, aldoor geslingerd tussen leedvermaak en medelijden.

„Ja.... och... wel mooi.... het ging nogal.“

Ze luisterde maar half, haar ogen volgden als betoverd

Wim en Let, hoe ze zich lachend, gelukkig en blij tussen de andere paren bewogen, zich voegden en scheidden, elkaar toewuifden als ze elkaar even loslaten moesten en met glanzende ogen weer tegemoet gingen Hoe kwam die Let aan zo'n knappe, aardige, blijkbaar rijke jongen? „Hoe komt Let aan die jongen?” Ze kon het niet inhouden, ze moest het vragen.

„Ik denk dat ze elkaar kennen,” antwoordde Lea lakoniek.

Ze zwegen even.

„Jammer dat wij niet gevraagd zijn, hè?” begon Lea dan weer. „Maar we kennen hier ook niemand, moet je denken. We horen er ook eigenlijk niet bij.”

Ineens was Lea overeind.

„Spreek voor jezelf, zeg!” snauwde ze en liep weg naar haar eigen tafeltje.

Let kwam terug en Wim Wendelaar bleef even staan praten.

„Dans je ook?”

„Zo'n beetje.... krukkig.”

„Dat treft prachtig. Dan heb ik een geknipte danser voor je. Aad Roessingh, mijn vriend, de violist in het tableau, die kan er ook niet veel van. Mag ik je dan namens hem de volgende dans verzoeken?”

Hij was al weg en Lea zei:

„Waarom moet ik nu met alle geweld dansen met iemand die ook niet dansen kan?”

„Je hoeft niet te dansen. Maar hij wil ons daar aan die tafel hebben, zie je.”

„Wat zeg je...? Is het heus...? Wij aan die tafel...? Lieve help, ik durf eigenlijk niet.... Jij?”

„Waarom niet...?”

Het klonk zo zeker en zelfbewust —, en ineens voelde Lea het verschil tussen Let en zichzelf: zij was hier als uit haar eigen land in een vreemd land terecht gekomen —, en Let, juist andersom, als uit de vreemde in haar eigen land. Let was geen Assepoes....

Even later begon de muziek weer. Aad Roessingh bleek de lange jongen met de bril, die zoeven met Gien had gedanst. Hij was vreselijk verlegen en bracht niets van het dansen terecht. Binnen een paar minuten zaten ze al aan de tafel te praten, eerst over muziek en daarna over bloemen: zijn vader had een rozenkwekerij.

De andere dansers kwamen nu weer naar de verlaten tafel terug, en Lea, die juist wat op slag was gekomen, voelde zich weer bedremmender dan ooit onder het met moeite verbeterde spotlachje van Jeanne Sixma. Maar Giens hartelijkheid zette haar weer wat op haar gemak. Ze zag duidelijk hoe Jeanne Wim Wendelaar strak aankeek met een hoog-afkeurende blik, die Wim rustig en koel doorstond —, Let had het gelukkig niet gemerkt. De overigen waren allemaal heel vriendelijk en Let danste precies evenveel als de andere meisjes. Lea zelf zat meestal stil en praatte dan wat met Aad Roessingh, of met het meisje in de saumon-jurk, die maar weinig dansen mocht. En hoewel ze het erg slecht vond van zichzelf, kreeg toch telkens leedvermaak de overhand op medelijden, bij de blikken van Leida Verkruijsen, die geen oog van hun tafel afhouden kon en elke keer als Let passeerde, haar volgde met ogen vol nijd.

Daar kwam Let weer terug en boog zich tot haar over. „Heb jij misschien naald en draad? Ik weet mij geen raad —, mijn kousenband is kapot gesprongen.“

„Nee“, fluisterde Lea terug. „Maar stil. Zat juffrouw Meynen niet in de vestiaire te naaien?“

„Ja, je hebt gelijk! Ga mee.“

„Het komt goed uit. De quadrille doe ik toch liever niet mee. Ik ken de figuren maar zowat. En dan loop je er zo idioot tussen.“

Eenzaam bij haar petroleumkacheltje zat juffrouw Meynen te naaien, tussen stapels en bergen mantels en sorties. Lea vroeg haar naald en draad te leen, en het vriendelijke mensje bood dadelijk aan, zelf de kouseband te repareren.

DE KLAS VAN TWAALF

„Doet u dan in die tijd even uw mantel aan, en blaas eventjes uit op de veranda. Het is heerlijk, helder weer...”

„Waar.... waar...?”

Het vrouwtje knikte naar een glazen deur in de hoek. Ze hielp de meisjes huu mantels uitzoeken en Lea en Let liepen de deur uit en waren op de veranda....

Verrast bleven ze staan. Die stilte, die zuivere, reine lucht. Hoog in de hemel de kleine, fijne halve-maan, sterren overal, geen wolk, geen damp. Zwart strekte zich, beneden de houten balustrade, het slapend, rustig water, tot ver, ver weg, waar de lichten van de spoorbrug fonkelden in de duisternis. Witte strepen en vlekken en plakaten tekenden de besneeuwde oevers, de huizen, de daken, de schuitenhuisjes, de glooiende tuinen, de schuiten en schepen, aan de wal gemeerd, wier mast-lampen hoog in het donker als zonnetjes blonken....

„Wat heerlijk.... wat mooi....” fluisterde Let, naast Lea op de balustrade geleund. „Om nooit, nooit te vergeten....”

Uit de zaal klonken nu gedempt de slepende tonen van de „Quadrille des Lanciers”, de ouderwetse figuurdans, die nu nooit meer wordt gedanst. Het leek Lea alles even onwezenlijk, als een droom, als een verhaal in een boek. Ze kneep Let in de arm, dat het bijna pijn deed.

„Wij hier.... Wij.... Wij.... stel je voor!”

Let keek haar even aan, lachte, en keek weer dromerig voor zich uit.

„Soupeer jij met Aad Roessingh?” vroeg ze dan.

En Lea dacht: Ik zal maar doen of het geen droom is, of het geen verhaal is.

„Ja,” zei ze.

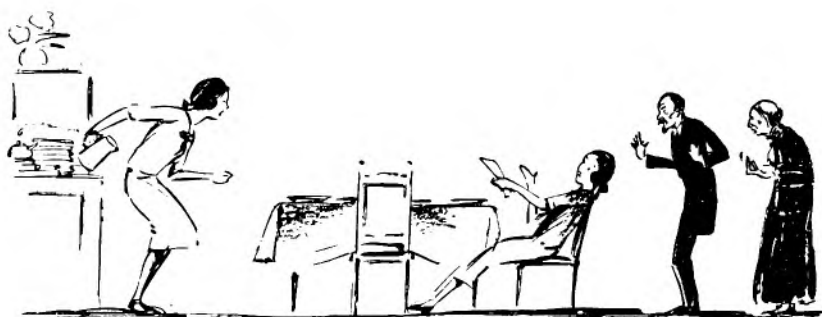
Ze bleven staan, tot hun voeten en handen ijskoud geworden waren, wierpen nog een laatste blik op het nachtelijk wit-en-zwart, al het vredige, slapende van water en schuiten en huizen en gingen door de klemmende glas-deur weer gauw naar juffrouw Meynen om Lets kousen-band in ontvangst te nemen. De quadrille was bijna afge-

FEEST IN „DE WAAKZAAMHEID“

lopen, toen ze weer in de zaal terug kwamen. Het souper zou nu volgen.

De muziek zweeg; Wim haastte zich naar de tafel en bood Let zijn arm. Achter hen beiden, achter Jeanne en Frits en de overigen volgde Lea aan de arm van de lange, linkse, maar zo goedig zijn best doende Aad, naar de koelere ruimte, waar de fleurige tafels stonden aangericht. En juist toen ze de zaal verlieten, zagen ze Leida Verkruijsen met haar moeder en het bejaarde echtpaar verdwijnen....

HOOFDSTUK X

ZUSTERVETE

DE hele klas, de hele school praatte erover: tussen Nel en Door was het uit, finaal uit. Eefje Wagter, uit de eerste klas, een nest met blonde krullen, dat door de hele school werd gevierd en verwend, wist te vertellen, ze had het zelf gezien, hoe Nel en Door in een winkel, waar ze toevallig tegelijk waren binnengekomen, als vreemden naast elkaar voor de toonbank hadden gestaan! En dat nieuws, dat beslissend bewijs ging van mond tot mond. Want de hele school interesseerde zich voor de breuk tussen de „Grimmige Gezusters”, om vele redenen. Ten eerste omdat ze vierde klas waren en wat de vierde deed, was interessant! Lien Doezer herinnerde zich nog heel goed, hoe ze zelf tegen een meisje van „vier” had opgezien, toen ze, nu meer dan drie jaar geleden, op school waren gekomen. Nu droegen ze zelf lange rokken en opgestoken, althans opgenomen haren, en vaak verbaasde het Lien, dat ze in zichzelf geen verandering kon waarnemen, dat ze voor haar eigen gevoel nog precies zo was als toen ze, veertien jaar oud, haar intrede deed op de Nor. Nu stond voor de hele „klas van twaalf” de achttiende verjaardag, binnen kortere of langere tijd, voor de deur —, en daarna het examen, waaraan ze bijna dagelijks werden herinnerd door de rekenkundige vraagstukken, die ze te maken

ZUSTERVETE

kregen en die op vroegere acte-examens opgegeven waren.

Maar al bemerkte ze dan aan zichzelf geen verandering —, wat leken haar de meisjes uit de nieuwe eerste klein! Zulke kinderachtige wurmen konden ze toch onmogelijk zelf zijn geweest. Anna beweerde, dat iedereen zo dacht over zichzelf; dat ook volwassenen altijd volhielden, knapper en groter te zijn geweest als kinderen, dan de kinderen van nu. Het was een soort „optisch bedrog”, zei Anna.

Maar niet alleen omdat ze in de vierde zaten, nam de hele school zo levendig deel in de breuk tussen Nel en Door — waarvan geen mens intussen het rechte wist — het was ook wel degelijk omdat Nel vooral zo bijzonder interessant werd gevonden. Natuurlijk wisten ze in alle klassen dat ze schrijfster wilde worden, ja, sommigen beweerden dat ze het eigenlijk al wàs, en daarbij kwam dat ze niets bang was voor de zo gevreesde „baas”, en natuurlijk was haar avontuur op de school van Jansen bekend geworden en ze ging om met een heuse dichteres en ze was heel of half verloofd, en ze droeg, de laatste tijd vooral, heel andere jurken dan de rest.... was het wonder dat het plotseling geschil tussen de beide vriendinnen iedereen bezig hield, en dat iedereen ijverig naar de oorzaak vorste?

Sommigen hielden vol dat de jaloezie van Door op juf-frouw Baarslag de enige oorzaak was. Inderdaad ging Nel de laatste tijd druk om met de dichteres. Want Hille-gonda Baarslag was dichteres, en ze was heel lang en schriel, met een smachterig gezicht en smachterige blauwe ogen. Ze ging heel bijzonder gekleed in vreemd-kleurige „gewaden” — japonnen durfde je het bijna niet noemen, heel mooi en heel nieuwerwets, zoals niemand anders in het stadje droeg. Het heette: Liberty! De enkelen, die haar kenden, vertelden dat ze in haar kamer twee canapé's had staan —, of eigenlijk heetten dat divans, want ze waren heel laag en zo breed als bedden,

en op elk lagen wel acht of tien zachte, slappe kussens, van dezelfde stoffen en kleuren als haar gewaden. O, je hoorde de wonderlijkste dingen van die juffrouw Baarslag. Maar ze was beroemd, ze ontving heuse schrijvers en schrijfsters bij zich aan huis. En ook Nel mocht daar komen —, verbeeld-je, een meisje van hun school werd in een huis met divans en Liberty-kussens toegelaten, en ze zat er zo maar tussen de beroemde dichters en grote schrijfsters, en ze dronk er thee uit dezelfde kopjes en ze mocht luisteren als Hillegonda Baarslag haar gedichten voorlas.

Eefje Wagner had er dolgraag meer van willen horen, en daar ze wist dat Lien Doezer haar erg aardig vond, had ze haar op een mooie dag eens aangeklampt, om er het fijne van te weten te komen. Ze was vast overtuigd, dat Nel in haar eigen klas over niets anders praatte. Zij althans zou over zó iets interessants geen vijf minuten haar mond hebben kunnen houden. Ze was dol op Nel —, ze wist alles van haar. Ze wist precies op welk een avontuurlijke wijze Nel haar „verloofde” had leren kennen, en van de geschiedenis met de handwerken, en van haar kalm-brutale antwoorden aan de baas, en haar optreden tegen die akelige Jansen. Ze verbaasde zich eigenlijk helemaal niet, dat ook dit haar nu weer overkwam, en ze brandde van verlangen naar bijzonderheden. Wat stond er nog meer in de kamer van juffrouw Baarslag, behalve die wonderlijke divans? En wie kwamen er precies aan huis? En dronken zulke mensen nu maar doodgewoon thee met kóekjes erbij, en praatten ze ook wel eens over het weer, of hadden ze altijd diepzinnige gesprekken? Lien zou dat toch wel allemaal weten? Maar Lien wist niets —, Nel praatte nergens over.... En wist Lien dan ook niets verder over de ruzie tussen Nel en Door? Neen, ook hierover kon Lien het nieuwsgierige Eefje niet verder inlichten. Het stond helemaal nog niet vast, dat juffrouw Baarslag er iets mee te maken had. Er werd immers verteld....

ZUSTERVETE

Ja, dat wist Eefje wel, dat had ze ook al horen zeggen. Maar daar geloofde ze niets van. Je maakte toch geen ruzie met je beste vriendin, waar je van de bewaarschool af mee had omgegaan, om een oorlog aan de andere kant van de wereld?

Lien moest lachen om de besliste toon van het kleine ding —, maar ze was er voor zichzelf nog zo zeker niet van. Met Nel mocht je gerust op het ongewone voorbereid zijn.

De waarheid lag ditmaal niet zozeer „in het midden”, als wel aan beide kanten.

Door voelde zich veronachtzaamd. Maar omdat ze niet jaloers was van aard en daarbij geen al te hoge dunk had van zichzelf, kon ze best verdragen dat Nel behoefte aan andere omgang, aan andere vriendschap had. Wel vond ze die juffrouw Baarslag een onuitstaanbaar mens. Zo dachten ook Nels grootouders, de „aandoenlijke ouden”, erover. Ze was een jaar of vijf-, zes-en-twintig oud, en ze had alle mogelijke studiën en liefhebberijen bij de kop gehad, maar ze had het nergens bijster ver in gebracht. Plotseling hadden de oudjes vernomen, dat ze „dichteres” was geworden en in hun stadje was komen wonen, en omdat ze haar ouders kenden, hadden ze haar natuurlijk ten eten gevraagd. Hadden ze het maar nooit gedaan! Zó zuchtten ze nu. Want Hillegonda had van het begin af een heftige „bevlieging” gehad voor Nel, en Nel, die haar eerst helemaal niet aardig vond, een aanstelster van de bovenste plank, en die met Door hartelijk had gelachen om haar „gewaden”, haar smachtende blikken, haar schrille, geaffecteerde stem, haar griezelige lange en veel te blanke vingers, veel te vol ringen, haar bestudeerde kwijnende gebaren en haar parfum, waar je „finaal duizelig” van werd —, Nel had zich geleidelijk door haar laten inpalmen: ze kwam nu geregeld in het huisje met de divans en de poppige gordijntjes en ontmoette er allerlei interessante en beroemde mensen.

Door was te trots om naar bijzonderheden te vragen, die

DE KLAS VAN TWAALF

ZUSTERVETE

haar niet werden verteld —, Nel schreef haar terughouding toe aan jaloezie; beiden verborgen ze die gevoelens voor elkaar, en dat was de eerste barst in hun zo hechte vriendschap van zo lange jaren.

Vaak klaagden de „aandoenlijke ouden” aan Door hun nood. Nu was Nel nógal niet thuis —, zat ze weer de hele avond bij Hillegonda en haar vrienden. Kwam ze eindelijk terug, dan werd het huiswerk afgeraffeld, met halve attentie uit een laatste rest plichtsgevoel, omdat ze haar grootouders nu eenmaal had beloofd de acte te halen. Maar ze interesseerde zich nergens meer voor, dan enkel voor verzen. Moderne verzen en moderne boeken. Kende Door ze, die moderne verzen en boeken? Neen, Door kende ze niet. Of ja, toch.... ze kende „De Kleine Johannes”. En dat vond ze wel heel mooi, maar ze hield eigenlijk meer van „Woutertje Pieterse”. Nu, dat moest ze dan maar vooral niet zeggen tegen Nel —, want Nel was gek op „De Kleine Johannes”. Door zweeg.

Maar vond Door ook niet —, vroeg Nels grootmoeder dan weer —, dat Nel er vreselijk slecht begon uit te zien? Door moest dat beamen. Nel was de laatste tijd geweldig in lengte uitgegroeid, en daardoor angstwekkend mager geworden. De „zoutvaatjes” boven haar sleutelbeenderen waren onrustbarend diep en in haar zwempak zag ze er uit als een geraamte. Dat laatste wilde Door maar niet eens tegen de grootmoeder zeggen....

Maar kon Door er nu helemaal niets aan doen, had ze helemaal geen invloed meer op Nel? Door schudde het hoofd met een bedroefd lachje —, neen ze had helemaal geen invloed meer op Nel.

Maar begreep Door eigenlijk, hoe Nel zich die Afrikaanse oorlog zo vreselijk aantrekken kon...?

Ja.... daar kon Door zo ineens net op antwoorden. Die oorlog vond ze zelf ook wel heel verschrikkelijk.... en iedereen toch.... Van iemand als Nel was niet te verwachten, dat ze koud blijven zou onder zó iets gruwelijks, zó iets vreselijk onrechtvaardigs.

Nels grootvader beaamde, dat, terwijl de grootmoeder hoofdschuddend, half-huilend voor zich uit zat te staren. Hij ook beefde soms van machteloze verontwaardiging, zo oud als hij was, bij de berichten in de kranten, maar Nel overdreef daarin, als in alles.

En het ellendige was, dat die twee dingen nu juist voor haar tegelijk waren gekomen.

Het waren ook wel geweldige dingen voor een gevoelig wezen als Nel: de vreselijke Transvaaloorlog, en tegelijk daarmee de eerste aanraking met de moderne stromingen in de letterkunde.

De ouderen van nu kunnen zich noch het ene, noch het andere meer voorstellen, de jongeren van nu waren nog niet geboren. Er zijn zoveel erger dingen gebeurd na die Transvaal-oorlog: de beide Wereldoorlogen! Aan het einde van de vorige eeuw, toen Nel en Door en Lea en Let en de overigen meisjes waren, meisjes uit de Klas van Twaalf —, leek een Europese oorlog uitgesloten, ondenkbaar, ongerijmd, onbestaanbaar. Die toen de ouderen waren, spraken over de „oorlog van 70", de Frans-Duitse oorlog, als over een beschamende gruwel, een vreselijke dwaling, maar de laatste dwaling. Nooit zouden de beschaafde volkeren weer zó tegen elkaar opstaan, op elkaar inbeuken, elkaar vernielen. Die overtuiging zat wortelvast in de mensen van toen gegroeid. En al was de Transvaal-oorlog geen Europees oorlog in de strikte zin, het ging toch van blank tegen blank, en daarbij zó zonder enige schijn van recht, met zulk een wrede overmacht, uit koude hebzucht door een machtig volk tegenover een kleine, vreedzame Boerenrepubliek ondernomen, dat de wereld ziedde van verontwaardiging. Helaas heeft al die edele verontwaardiging de mensen niet van dezelfde en erger dingen kunnen terughouden! En op die eerste verontwaardiging volgden aanvankelijk vreugde en voldoening, toen de wereld zag, hoe het kleine volk zich weerde, en iedereen hoopte dat de Engelsen met beschaamde kaken zouden worden

ZUSTERVETE

teruggeslagen —, maar het was onmogelijk, de partijen waren te hopeloos ongelijk en op een kortstondige hoop volgde de bittere zekerheid, bleken een volledige nederlaag en een volkomen onderwerping onvermijdelijk. Nel was door dat alles heftig aangedaan, tot in het diepst van haar wezen bewogen. Ze had een gloeiende haat gezworen aan alle Engelsmen, aan alles wat Engels was. Daar op de „Nor” alleen Frans werd geleerd, nam ze sinds een paar jaar Engelse en Duitse les —, maar ze wilde nu plotseling van Engels niets meer weten, geen Engels boek meer zien. Een der heerlijkste dingen — had ze Door toe- vertrouwd! — die ze zich kon dromen was eens in haar leven een Engelsman te mogen beledigen. Ze stelde zich de scène tot in bijzonderheden voor. Ze zou ergens binnen komen en onder de aanwezigen zou ook een Engelsman zijn. Ze zou achtereenvolgens aan iedereen worden voorgesteld, totdat eindelijk de beurt aan die Engelsman kwam. Die zou dan natuurlijk zijn hand uitstrekken om de hare te drukken, maar zij zou dan zeggen: „Neen, mijnheer, ik kan u geen hand geven.” „En waarom niet?” —, zou hij vragen. „Omdat u een Engelsman bent, mijnheer, en omdat ik, zo oud als ik word, nooit een Engelsman een hand zal geven.” Of hij dan ook beschaamd zou zijn, de ellendeling!

Door zei maar niet veel, als Nel zulke buien had. Ze kon dergelijke gevoelens wel heel goed begrijpen, vond het alleen ellendig dat Nel zich zó vreselijk opwond, dat haar gezondheid er onder leed. Dat nu ook juist die ellendige Hillegonda Baarslag er bij moest komen om Nel nog meer van de wijs te brengen. De Transvaal-oorlog en „De Kleine Johannes” lieten toch al niet veel aan Nel meer heel —, ze was geheel en al van streek, ze was op alle manieren de kluts kwijt. En Door kon haar niet meer volgen....

Ze hadden altijd samen gelezen en samen plannen gemaakt voor „later” —, ofschoon Door natuurlijk nu al lang wist, dat er van haar toneelloopbaan wel nooit iets

komen zou. Met Nel scheen het ernst te zullen worden. Mijnheer Blom zag veel in Nel —, eens had hij een opstel van haar over „Waarheid en Dromen” naar een van zijn geleerde vrienden gestuurd, die het heel mooi had gevonden. Ze hadden samen Potgieter verdedigd tegen Lien en Marie, die hem een vervelende zanikpot vonden —, ze hadden „Het Land van Rembrandt” samen genoten en Staring samen hartgrondig verfoeid. Ze kenden allebei de „Camera Obscura” voor drie-kwart uit het hoofd —, Nel eigenlijk helemaal, want Nel had een geweldig geheugen.

En nu had Nel al die oude goden afgezworen. Alleen Multatuli bleef ze nog trouw. Maar wat was „Woutertje” bij „Kleine Johannes”? Daar stond ze mee op en ging ze mee naar bed....

Ook dat kunnen we ons nu niet meer indenken, die verrukking toen het eerste deel van „De Kleine Johannes” verscheen, in Nels jonge jaren, in de tijd, die ik nu beschrijf. Ook hierin stond Nel niet alleen, maar ook hierin kende ze geen maat. Door had zelfs al eens een brief gehad van Nels trouwe vriend, Dick Muntendam, sinds een paar jaar student in de letteren, waarin hij schreef, dat hij Nel zo vreselijk overspannen vond en zich ongerust over haar maakte. Maar Nel stoorde zich evenmin aan Dick als aan Door, gaandeweg was ze helemaal onder de invloed van Hillegonda Baarslag geraakt. Ze kende boeken vol verzen uit haar hoofd; wat ze niet kopen en niet van buiten leren kon, schreef ze over. Hillegonda Baarslag had alles, kocht alles, en was geabonneerd op een tijdschrift in een blauw kaft; dat heette „De Nieuwe Gids” en Nel was er niet af te slaan. „De Nieuwe Gids” en de oorlogsberichten uit Afrika vervulden haar hele bestaan, namen heel haar aandacht in beslag —, het leven daarbuiten was een vale, vage droom. De „aandoenlijke ouden” gingen onder dat alles diep gebukt, maar Nel zag het niet eens.

Door zag het wel, en ze kon het niet kroppen. Ze had zelf

ZUSTERVETE

ook verkeerd gehandeld, de afgelopen winter, met „Balletje Gehakt”, en toen had Nel haar óók terechtgewezen, en zij had dat van Nel verdragen, in het besef dat zij ongelijk had gehad („Balletje Gehakt” was nu gelukkig eindelijk verloofd!); nu moest Nel ook van haar een aanmerking kunnen verdragen. Maar Nel verdroeg niets, van niemand, misschien juist niet omdat ze wel voelde, wat haar werd verweten, en hoe terecht. Zo was het dan al eens bijna tot een breuk gekomen tussen de beide vriendinnen....

De kranten hadden die dag weer verpletterende oorlogstijdingen gebracht en Nel was opgewondener dan ooit. Met grote stappen liep ze Door's zolderkamertje op en neer.

„O, was ik maar een jongen, was ik maar een jongen. Dan wist ik wel wat ik deed. Dan nam ik dadelijk dienst, dan was ik morgen op weg naar Transvaal.”

„Je lijkt Woutertje Pieterse wel,” antwoordde Door. „Die had immers ook zo graag met de Grieken tegen de Turken willen vechten. Maar hij was te klein en hij droeg zijn buisje in zijn broek.... of zijn broekje in zijn buis — hoe was het ook weer?”

„Ja,” zei Nel. „Die Grieks-Turkse oorlog was net zo iets als dit, geloof ik. Ik kan me nu pas in dat gevoel van Woutertje verplaatsen....” Even zweeg ze, en voegde er dan peinzend bij. „Er is toch wel erg veel moois in „Woutertje Pieterse”.”

Plotseling kreeg Door een inval....

„Zou jij zelf als Woutertje willen zijn...?”

„O ja...!”

„Maar ik bedoel niet alleen het vechten tegen de Turken.”

„Wat bedoel je dan?”

Nel was blijven staan en keek Door aan. Iets in Door's toon deed haar op haar hoede zijn.

„Wat bedoel je dan, zeg?”

„Eigenlijk bedoel ik.... wat hij zegt... of eigenlijk die

vriend van hem, die dokter.... over zijn „naastbijliggende plichtjes”.”

Er kwam iets dreigends in Nel's ogen, maar Door zag het niet, ze sprak verder, eerst haperend, dan vaster.

„Zie je, Nel, ik begrijp je natuurlijk heel goed.. . dat je je alles van de oorlog vreselijk aantrekt.... en ook van die moderne verzen.... maar nu we het over „Woutertje Pieterse” hebben.... vind-je niet jou naastbijliggende plichtje, dat je eens een klein beetje meer om je grootouders denkt.... Je eet niet genoeg, en je neemt geen room.... en waarom eigenlijk niet.... en ik vind het zo kinderachtig.... en je verwaarloost ze dat het schandelijk is.... en alles om zo'n wildvreemd mens....”

Ze zweeg, en keek Nel aan om een antwoord, maar Nel was de kamer al uit.... en Door zat beteuterd als met haar woorden in haar mond.

De volgende dag op school deed Nel heel koel, en Door hield zich alsof ze het niet merkte, bleef om vier uur als gewoonlijk op haar wachten en praatte over koetjes en kalfjes, nu Nel niet op het de vorige dag gebeurde scheen te willen terugkomen. Maar plotseling bleef Nel staan, als had ze al gedurig met zichzelf overlegd en was nu tot een besluit gekomen.

„Ik moet je nog zeggen, waarom ik gister zo ineens weg-gelopen ben, toen je dat zei, over „Woutertje Pieterse”.” Door was ook blijven staan. Ze zei niets, keek enkel vragend.

Ze liepen weer verder.

„Zie je, Door.... het is op het ogenblik zó met me.... of ik gelijk of ongelijk heb, dat doet er niet toe.... maar ik kan niet tegen al die aanmerkingen, die zedepreken.... het maakt me razend.... het brengt me buiten mezelf....”

Door zei niets.

„Als je daar rekening mee wilt houden.... en anders.... anders....”

Door wankelde. Alles aanzien.... hoe dwaas Nel ook deed, hoe ze haar gezondheid verwaarloosde, haar groot-

ZUSTERVETE

ouders ellendig maakte... en geen woord mogen zeggen.... na zoveel jaren van openhartige vriendschap.... dat was geen rol, dat hield ze niet vol. En Nel zei nu wel „anders.... anders....” maar ze kon haar toch niet missen, ze waren te veel aan elkaar gehecht.

„Ik doe het niet voor mijn plezier,” zei ze wat stroef. Nel gaf geen antwoord, en de andere dag leek alles vergeten, maar beiden wisten, dat de scheur groter geworden was. Een poos later was Door, als wel meer op Zondag, bij de „aandoenlijke ouden” ten eten genood. De oude mevrouw had gevraagd of ze wat vroeg, alvast op een kopje thee, wilde komen, maar toen ze kwam was Nel niet thuis. „Ze is al de hele dag met Hillegonda uit,” vertelde de grootvader. „Die is haar dadelijk na de koffie komen halen. Een beroemd dichter zou vanmiddag bij haar komen theedrinken. En juffrouw Baarslag zou zelf ook gedichten voorlezen. Maar ze wist toch dat jij kwam....” Hij zuchtte en keek naar de klok.

Vijf minuten later kwam Nel thuis. Ze had een hoog-rode kleur en droeg een stapel boeken en tijdschriften onder de arm.

„Wat ruik je vreselijk naar tabaksrook,” zei haar grootmoeder zacht-verwijtend. „Hebben ze daar allemaal zitten roken?”

„Ja.... ik weet niet.... ik geloof het wel,” antwoordde Nel verstrooid.

„Zou dat nu wel goed voor je zijn, om in te ademen, al die damp, zo'n hele middag?”

Nel hoorde het niet eens. Ze had uit een der boeken een opgevouwen vel papier te voorschijn gehaald.

„Zeg Door.... dit is een gedicht over de Transvaal-oorlog.... een gedicht van Hillegonda zelf. Maar ik mag het niet houden.... het moet worden ingezonden voor een tijdschrift. Ik mag het overschrijven. En Hillegonda vroeg me of ik er nog drie andere afschriften van wou maken, dan kon ze die sturen aan een paar vrienden.... redacteuren van andere tijdschriften, zie je....”

„O....” zei Door, en hield ineens op. Ze had willen vragen of Hillegonda zelf geen tijd voor dergelijke karweitjes had, maar ze hield zich in. Nel leek weer heel prikkelbaar en de ouden zaten al zo angstig te kijken.

„Ja, en nu had ik je willen vragen, je schrijft een zoveel mooier hand dan ik, je zoudt er mij een groot plezier mee doen: het is niet zo heel lang, kijk maar.”

Ze reikte Door het papier over.

„Drie afschriften zou genoeg zijn. En dan één voor mijzelf. Dus vier. Vind je het héél erg, om het voor mij te doen? Je schrijft zoveel mooier dan ik.”

Door nam het papier aan en keek het gedicht eens vluchtig door. Ze was geen frik, maar wat ze daar nu zag staan, was toch wel heel bar. Het ging over „vijandige rassen”, maar er stond „rasschen”, met een „sch”. En daarop rijmde „opgewasschen!” En verder kwam er iets in van een „nooit verzaadde muil” en van „in bloed gebaadde volkeren”. Taalfouten als dikke, vette koeien, die niet haar, maar Nel zouden hebben doen griezelen, wanneer een ander ze had geschreven. Nel was immers overgevoelig voor taal- en stijlfouten: „schijnbaar” voor „blijkbaar” bezorgde haar kippevel, en als ze iemand hoorde zeggen „ik herkon hem niet,” viel ze bijna van haar stokje, naar haar eigen beweren.

„Heb je het zelf al gelezen, Nel?”

„Ze heeft het ons voorgelezen.”

„O....”

„Hoezo...?”

„Ja, zie je.... ken je dat verhaal van die Chinese kleermaker?”

Een wantrouwige uitdrukking verscheen in Nels ogen. „Nee, wat was dat?”

„Het is een verhaal van een Chinees, die voor iemand een broek moest maken. En in de oude maatbroek zaten twee stukken, een op de knie en een van achteren. En toen maakte hij in die nieuwe broek ook twee stukken, één van achteren, en één op de knie.”

ZUSTERVETE

De dikke Trees, die juist op het buffet een kan warme melk had neergezet, barstte in lachen uit.

„Dat was een slimmerd...!”

Nel lachte niet. Ze vermoedde onraad, al zou ze niet hebben kunnen zeggen wat precies.

„Wat heeft dat verhaal hiermee te maken?”

„Wel,” begon Door, en ze had eigenlijk al spijt, maar ze kon nu niet meer terug.... Als ik dit gedicht zal overschrijven, en ik wil het met alle plezier voor je doen, hoor, maar dan dien ik toch eerst te weten o ik het voorbeeld van die Chinees moet volgen. Er staat hier namelijk het volgende.... „Rasschen” en „opgewasschen” met „sch”, en verder „gebaadde” en „verzaadde” als voltooid deelwoord met een dubbele a en een dubbele d. Mij hinderen die dingen niet zo erg, hoor, en als het moet, zal ik ze met plezier kopiëren, ik wou alleen maar weten hoe jij erover denkt....”

Nel was doodsbleek geworden, ze keek eerst Door en daarna haar grootouders sprakeloos aan. Maar plotseling barstte ze uit....

„Wat is dat in-gemeen van je. Enkel omdat je jaloers bent, omdat je jaloers bent. Hillegonda heeft gelijk.... je bent niets.... je bent een prul....”

„Nel.... Nel dan toch...!” kwam de grootmoeder smekend tussenbeide. Door zat als versteend, ze zei geen woord, keek Nel onafgebroken aan.

„Kijk voor je!” gilde Nel. „Ik kan je gezicht niet zien....” En in blinde razernij greep ze achter zich van het buffet de kan hete melk, slingerde die Door naar het hoofd en rende zonder omzien de kamer uit en de trappen op naar boven, naar haar kamer, waar ze de deur dichtsloeg met een smak en daarna in het slot draaide.

De oude dame was dodelijk verschrikt op Door toegelopen.

„Heb je je bezeerd? Heb je je gebrand?”

„Springlevend, mens!” trachtte Door haar gerust te stellen. Maar ze beefde van de schrik. Rakelings langs haar

oor was de kan gevlogen en vlak achter haar op de grond kapot gesmakt. In een grote, dampende melkplas lagen daar de brokken, maar een deel van het hete vocht was toch in haar gezicht en haar haar terecht gekomen en het deed haar danig pijn, al begreep ze wel dat er zelfs geen blaren zouden trekken. Trees liet de melk na het koken altijd eerst een kwartiertje koelen, eer zij ze overschonk in de kan.

Met bevende hand had de oude mevrouw een der schone servetten van de tafel genomen en begon er Doors gezicht en hals en haren mee droog te wrijven.

„Je bent helemaal rood, helemaal verbrand” kermde ze. Radeloos, niet wetend wat te doen, ijsbeerde grootvader de kamer op en neer, begon eindelijk de stukken van de kan uit de melkplas op te vissen.

„Och, laat dat maar, man. Dat zal Trees wel doen. Och, die Door, die beste Door.... wat vind ik het vreselijk, dat Nel zo geworden is. Waar moet het heen, waar moet het in vredesnaam heen!”

„Kom, mevrouw.... het gaat wel weer voorbij.... ze wordt wel weer anders. Ze heeft tenslotte toch veel te veel gezond verstand. Maar zal ik nu niet liever naar huis gaan?” Daar vertelde ze wat van een ongelukje bij het stoeien en liep gauw naar haar kamertje. Ze bekeek haar gezicht in de spiegel; het voelde gloeierig en strak, maar er kwamen geen blaren; moeder had haar wat lijnolie-en-kalkwater gegeven, dat verkoelde heerlijk; vóór de nacht zou het wel over zijn.

En voor de nacht zou Nel ook wel gekomen zijn en dan zou ze toch eens rustig en flink met haar praten. Was dat de oude, hartelijke, gemoedelijke Nel, die daar als een furie met melkkannen gooide? In 't diepst van haar hart voelde Door het wel, aan allerlei kleine uitingen had ze ook wel al eerder bemerkt —: Nel gaf niet zo héél veel om die Hillegonda, Nel was veel te eenvoudig voor zo'n aanstelster, maar ze wilde het zichzelf niet bekennen; dat was het. En over haar hadden ze

ZUSTERVETE

blijkbaar ook gesproken. Een prul.... een niets.... wat was ze ook weer, volgens juffrouw Baarslag? Nel had het er uitgeflapt en voelde nu natuurlijk allang spijt. Door's even opgevlamde woede was volkomen gezakt en in haar hart had ze ook wel berouw dat ze Nel had geprikkeld met dat verhaal van die Chinees en met het opsommen van de taalfouten.... Dat had ze eigenlijk liever moeten laten.... maar een duiveltje.... een duiveltje van haat tegen die ellendige Hillegonda had het haar ingeblazen. Blijkbaar kwam de liefde van twee kanten!

De avond vorderde, maar Nel verscheen niet. Het viel Door tegen, het stelde haar echt teleur. Nel gaf niet meer om haar, dat was duidelijk. Ze had ongelijk, er viel niet aan te twifelen, en ze had altijd vroeger ongelijk bekend, wanneer ze ongelijk had —, er restte dus maar één mogelijkheid: Nel was blij, dat ze nu van haar af was, Nel gaf niet meer om haar. De in woede uitgeflapte woorden bleken dus toch in ernst gemeend —, Nel vond haar een prul, een niets. Dan zou ze zich ook niet opdringen, dan moest het maar gaan, zoals het wou. En de volgende dag op het schoolplein groette Nel haar niet en zij groette Nel niet....

Dat was nu al meer dan een week geleden en elke dag leek de kloof breder, de kans op verzoening geringer te worden. De hele school praatte erover, de meesten vonden het voornamelijk interessant en spannend, waren benieuwd waar het op uitlopen zou, maar Lien Doezer ging er onder gebukt. De vriendschap tussen Nel en Door behoorde tot de dingen van haar leven waar ze recht op had, die haar lief geworden waren, de school leek niet denkbaar zonder die eensgezinde twee, en nu was dat oude, hechte, dat voor het leven scheen, plotseling gebroken. Lien was heel sterk vervuld van het uit de verte naderend einde. Bij alles wat op school gebeurde, dacht ze: „Van 't jaar voor 't laatst....”

De Pinkstervacantie, het „Luilak"-vieren — Zaterdag vóór Pinksteren, in de vroege morgen — de jaarlijkse

bibliotheek-dag.... alles wat achtereenvolgens kwam en ging.... alles was voor het laatst.... Het schoolleven spoedde ten einde. En nu dit!

„Vind jij het ook zo belabberd?” vroeg ze Marie Mol, die warme zomermiddag, terwijl ze samen op en neer liepen, in afwachting van de schoolbel. Het was heel heet, de lucht strak blauw boven de goudgele vlammen van het mosterdzaad, het zware gloeien van het rijpend koren; onder de lome voeten brandde het dagen achtereen geblakerde grint; het lichte zomergoed drukte zwaar als een harnas om schouders en heupen heen.

„Vind jij het ook niet ellendig van Door en Nel? Net of er iets gebroken is, iets van ons allemaal.”

„Ze worden misschien wel weer goed,” zei Marie een beetje mat. Ze wiste zich het hete, bleke gezicht voor de zoveelste maal. Haar zakdoek was al doornat, ze transpireerde vreselijk, ze was niet sterk. Wel groot en dik was ze geworden, maar de kracht bleef ontbreken, en het leren viel haar zwaar. Na de zomervacantie zou ze privaates krijgen. Ze wilde en moest er komen....

De beide meisjes waren de bruine beuk in de hoek van het plein genaderd en bleven nu even in de schaduw staan. Lien keek op in de bladermassa, donker waar schaduw viel, dof robijnrood doorgloeid waar de zon zich door het loofdak boorde.

„Herinner je je wat mijnheer Adelink laatst vertelde over de wortels van bomen? Hoe ze precies het spiegelbeeld vormen van de kroon? Zodat de uiterste haartjes het vocht kunnen zuigen, dat rondom van de verste bladpuntjes druipt.... Ik hoop dat hij vandaag ook weer afdwaalt op zo iets aardigs....”

Door de zomerhitte klonk nu traag, als onwillig, het kleppen van de bel en iedereen haastte zich uit het wel vrije, maar zo hete buiten naar het koele binnen.

Mijnheer Adelink was er nog niet en de meisjes van de vierde groepten bijeen in de hoek, waar 's winters de kachel stond, of begonnen vast op haar plaatsen de les te

ZUSTERVETE

leren voor het volgend uur. Daar ging plotseling de deur open en de directeur kwam binnen.

„De plantkundeles gaat niet door. Mijnheer Adelink is ziek.”

Mijnheer Adelink ziek! Dat was in al die jaren dat ze hem kenden niet gebeurd; dat leek onmogelijk.

„Wat moeten we nu doen, mijnheer?” vroeg Anke.

De directeur keek even rond.

„Hier blijven.... of wat rondwandelen. Wie dichtbij wonen kunnen naar huis gaan. Jullie moet het zelf weten, jullie bent oud genoeg.”

Verslagen bleven ze nog even bij elkaar.

„Wist jij er iets van?” vroeg Let aan Lea.

„Nee! Het kan nog niet lang zijn. Eergister heb ik hem met vader bij het pakhuis gezien.”

Dat antwoord gaf opluchting. Wat zo plotseling opkwam, zou wel even gauw voorbij zijn!

Maar de volgende dag bracht andere tijding. Mijnheer Adelink was wel ernstig ziek, heel ernstig zelfs, levensgevaarlijk. Er was iets in zijn ingewanden niet goed. Een operatie alleen kon nog redding brengen, een zware operatie voor een man van bijna zeventig jaar.

Ja, mijnheer Adelink was bijna zeventig jaar, een stok-oud man. Maar wie dacht ooit aan zijn jaren, aan zijn ouderdom, die hem altijd zo vrolijk zag, vol belangstelling, onvermoeid? Nooit was hij ernstig ziek geweest, altijd op het appèl, klaar om anderen te vervangen, bereid voor afwezig in te vallen. Met elke nieuwe klas behandelde hij de oude leerstof, als deed hij het voor het eerst, als was alles voor hem even nieuw en verrassend als voor de pasbeginnende leerlingen. In elks eigenaardigheden trachtte hij te komen, elks fouten te vergoelijken, zodat zelfs de onwilligen, de onverschilligen, de lager-geaarden zwichten moesten en zijn toegeeflijkheid beloonden met redelijke ijver en behoorlijk gedrag.

Er heerste verslagenheid op school die Dinsdagmorgen, verslagenheid en onzekerheid. Het leek zo'n geheimzin-

nige ziekte; niemand had er ooit van gehoord. Maar 's middags vertelde Lea Schaap dat de operatie de andere morgen reeds plaats zou hebben en dat ze dan 's middags tegen vijven mochten komen horen hoe het was afgelopen. Haar vader was het van de Hoofd-diacones te weten gekomen. Maar ze moesten het verzwijgen voor de lagere klassen, want er mocht natuurlijk geen oploop zijn voor het ziekenhuis. Ze zouden zich op een afstand verdekt opstellen, achter de kerk of zo, de hele klas, en dan moesten er twee, Anke en Anna bijvoorbeeld, die zich het best beheersen konden, als het vijf uur sloeg gaan vragen, hoe de operatie afgelopen was.

En natuurlijk zou het goed afgelopen zijn. Vader zei het ook: operaties slaagden altijd, en mijnheer Adelink was zo sterk, al was hij bijna zeventig jaar. Ja, ja, het zou allemaal wel terecht komen, dat leek ze zo zeker nu ineens, in de stralende zon, en met overal rondom bloemen en groen en buiten de velden met het vlammend mosterdzaad, het gloeiend koren....

Het ziekenhuis lag in een stil straatje achter de oude Roomse Kerk; het was ook zelf heel oud, in vroeger eeuwen een klooster geweest, nu een Diaconessen-huis. Aan de straatzijde vertoonde het een lange, lage, witgekalkte gevel, met een brede, bruine deur en een hele rij ramen, waarvoor strakke, witte gordijnen hingen. Jeanne kende een der diaconessen en wist dat daar de rusterszitkamer was. Er waren ook koele, lange, blauw-geplaveide gangen, alles heel oud, heel plechtig, heel kloosterachtig —, maar aan de achterkant lagen de nieuwe gedeelten, ziekenkamers en zalen en operatiekamers. En dan was er een binnenplaats, en een oude, oude tuin.... En daar ergens lag nu mijnheer Adelink, hun mijnheer Adelink. En de operatie was allang afgelopen en daarbinnen wisten ze nu al alles, alles, wat hun kloppende harten zo angstig verbeidden; maar zij moesten wachten, want „vijf uur precies” had de Hoofd-diacones gezegd en het was nog maar kwart en de rood-goud fonkelende

ZUSTERVETE

minutenwijzer op de kerktoeren maakte nog zelfs geen aanstalten, zich uit zijn luie liggen over de IX op te heffen. Hoe kwam het nu, vroeg Lien zich af, zo'n kwartier, dat je anders niet merkte en dat nu als een klomp lag op je borst, als een schroef zat om je keel. Soms huppelde de tijd.... en nu....

Het straatje was zonnig en leeg, maar op het kerkpleintje gaf een groepje uitgebloeide seringenstruiken wat schaduw. Het hek stond open, de gele klinkertjes fonkelden in de zon en daar stonden ze nu bij elkaar, alle twaalf, en hielden onafgebroken het oog gevestigd op de bruine deur in de verte, als mocht ze anders iets ontsnappen. Lien alleen keek van tijd tot tijd naar Nel en Door —, die stonden zo ver mogelijk van elkaar af, allebei doodsblijk, en nog geen woord hadden ze ook deze hele dag gewisseld.

En toch waren ze nu van hetzelfde vervuld! Gelukkig, dacht Lien dan weer, dat Anna's vader niet zo vreselijk ziek meer was —, de dokter gaf weer hoop, daardoor had Anna nu ook de moed gehad, met de anderen mee hierheen te komen en zou ze zelfs, met Anke, daar dadelijk.... Tien minuten voor vijf.... Wat je in vijf minuten al niet denken kon. Eens nagaan.... wat was er ook weer geweest, toen de wijzer op kwart stond? O ja... ze had gedacht: wat ligt hij daar lui over die IX. En daar vandaan waren haar gedachten uitgevlogen naar hier.... naar daar.... naar overal.... je schreef nog in geen vijf uren op, wat je in vijf minuten kon denken....

„Zouden we moeten wachten tot de klok geslagen heeft?” fluisterde Marie Mol tot Leida Verkruijsen, die naast haar stond.

Leida antwoordde niet, ze keerde zich om en barstte in tranen uit. Dat stak ook Marie en Gientje aan, maar Anke troostte ze. „Kom, misschien is het allemaal uitstekend afgelopen.”

Die bruine deur, die bruine deur, waar de zon in blonk als in teer zo diep.... en al die strakke ramen.... gelukkig

dat het ten minste maar de zusters-zitkamer was. Een heel gewone kamer, had Jeanne gezegd.

Twee minuten.

„We gaan nu maar,” zei Anke zacht. „Ga je mee, An?” De anderen keken ze na. Nu ging het gebeuren, nu zouden ze het dadelijk weten. Lea had ijskoude handen en ijskoude voeten, maar haar hoofd gloeide, als stond ze voor een hete oven.

„Wie zal het vragen...?” zei Anke tot Anna, terwijl ze door de zon de straat overstaken.

„Jij maar....”

Anke zuchtte diep als om haar adem te bevrijden, dat ze haar stem zou kunnen beheersen....

Even later gloeide de koperen schelknop in haar klamme hand, het galmde binnen, lang en diep, het was ineens alsof ze tot over de knieën in golven heet water stond.... daar kwam een stap, daar week de deur, een koele luchtstroom woei naar buiten, een ziekenhuisgeur en wat bloemenreuk.

Ze keken sprakeloos naar het bleke gezicht in de witte kap, naar de vragende, donkere ogen, die al schenen te begrijpen, eer ze een mond hadden opengedaan, en begripend nog somberder werden. Heel zacht klonk de stem:

„Wat wenst u...?”

„We komen vragen.... de operatie van mijnheer Adelinck...?”

De diacones knikte en zweeg; aldoor stroomden koelte, ziekenhuislucht en een zwakke bloemenreuk om haar heen de open deur uit en de hitte buiten in.

„Bent u familie...?”

„Neen, we zijn leerlingen.”

„O....” ze wachtte even, liet er dan op volgen, langzaam, rustig: „Mijnheer Adelinck is tijdens de operatie overleden....”

De meisjes verroerden zich niet, ze gaven geen geluid, ze keken, keken, naar het bleke gezicht, ze staarden langs

ZUSTERVETE

haar heen de diepe, brede gang in, waar blauw-en-witte gestalten bewogen, tot bij de glazen deur aan het eind, die wijd-open stond op een groene tuin. Daar kwam dus de bloemenreuk vandaan.

Maar eensklaps was dat hele binnenzicht verdwenen, en ze stonden voor de gesloten, bruine deur, die hitte afsloeg tegen hun gezicht. En ze zeiden niets, ze durfden niet. Als schuldig, met hangende hoofden, staken ze de straat weer over, elk voor zich zoekend naar woorden. Maar woorden bleken overbodig, ze droegen de droeve boodschap aan op hun verslagen gezichten, met hun lome lopen....

Dood! Mijnheer Adelink dood. De gele klinkertjes flonkerden in de zon, schel floot een vogel in een vlierstruik, repte zich weg in ritselen van bewogen loof, en verder was er geen geluid. Dan barstte de een na de ander in snikken uit, luid of bedwongen, elk naar haar aard.

Ze gingen het ziekenhuis langs naar huis, daar lag nu hun goede oude meester, dood! Ergens in een bed....

„In een bed toch zeker.... Niet... op de operatietafel?”

„Nee, natuurlijk op een bed.... Met een schut er om heen....”

„Waarom met schut...?”

„Altijd zo in de ziekenhuizen....”

Ze voelden zich als versuft.

In het stadspark wachtten Anna en Lien tezamen tot het tijd zou zijn voor hun trein, op een bank, onder een grote ronde kastanjeboom. En Lien dacht aan de beuk op het schoolplein, waar ze eergister onder had gestaan met Marie Mol, en hoe ze toen had gedacht aan de wortels, die met hun onderaardse vertakkingen het spiegelbeeld vormen van de kroon, zodat de uiterste haartjes het water konden zuigen, dat neerdroop van de uiterste spitsjes. Je dacht nooit aan de wortels van een boom, je liep er maar gedachteloos over heen, die hele ondergrondse wortelwereld. Zó had hij het verteld, zó met ze gesproken, verleden week nog. En nu.... dood!

„Hij heeft tenminste niet geleden,” kwam Anna, naast

haar op de bank.... „In de operatie gestorven. Onder narcose natuurlijk. En bijna zeventig jaar.”

Ze dacht aan haar vader, Liens oom Adriaan, al twee jaren maaglijder en nog geen vijftig. Ze had gelijk, het was wel een troost.

„Nooit ziek geweest.... en iedereen hield van hem.” Ze zweeg, haar lippen krampten; ze dacht aan de school, zonder hem. Geen mijnheer Adelink nu meer.... met losse jas en witte haren en wijd, grijs flodderpak.... niet te denken... toch onverbiddelijk waar.... nooit meer.... nooit meer....

„Laten we gaan,” zei Anna. „Lopen is beter voor je, misschien.”

Zaterdags daarna werd hij begraven. In alle eenvoud —, als een man zonder gezin, zonder naaste familie. Niemand had tot het vormen van een stoet initiatief genomen, vrienden en leerlingen hadden zich ieder op eigen gelegenheid naar het kerkhof begeven.

Lien Doezer kwam er het eerst, zonder Anna, die dadelijk na schooltijd naar huis was gegaan, omdat haar vader de afgelopen nacht plotseling weer erger was geworden. Ze zag in de verte de gravers nog bezig bij de verse, open kuil, ze zag de uitgeworpen geel-bruine aarde scherp afgetekend tegen het groen, als blinkend in de zon, maar ze bleef er zo ver mogelijk vandaan.

Het was een mooi, oud, parkachtig kerkhof, met zwaar lommerrijk geboomte, hoog boven de begane grond. Terzijde van het hek liep een smal, altijd vochtig pad de laagte in naar groentetuinen en kleine weiden, de wandelaars reikten met hun hoofd juist onder tegen het kerkhofhek. Dat stond bevestigd in een brede, aarden wal, waar nooit de zon kwam, waar in de vochtige schaduw der overhangende bomen de dovenetel en het hondsdrif, met kruisemunt en ereprijs overvloedig groeiden; die gaven alle zamen een zware zwavelgeur. Het hek liep door tot een donker stenen huisje met één klein venstertje, het knekelhuis. Lien bleef er een heel eind vandaan, maar ze moest

ZUSTERVETE

er toch schichtig even naar kijken en het zich afvragen: liggen daar nu de beenderen van vreemd en van eigen, van vijand en van vriend, in donker tussen die vier grauwe stenen muurtjes op een hoop door elkaar...? En ze huiverde.

Voorbij het huisje was geen hek meer, maar een heg, van meidoorn en liguster dooreengevlochten. De meidoornbloei was allang voorbij, maar de liguster zat vol van honingzoet geurende, teer-crème-kleurige rechtopstaande bloemtrosjes. Vacantie.... dacht Lien ineens. Als de liguster bloeit, komt de vakantie. En wat ze, zonder het zelf te weten, uit alle macht van zich afhield, drong weer vlijmend op haar in. Eer ze het wist, had ze gefluisterd: „Ik wist niet, dat ik zóveel van hem hield.”

Ze keek naar het graf. Er stonden al mensen omheen, er liepen al overal volwassenen en jongelui en kinderen over de paden, tussen de graven. Ze droegen onder donkere mantels hun lichte zomerkleren verborgen.

Lien keerde zich om en wandelde weer terug naar het verste, oudste gedeelte, waar de grafstenen waren bekorst met geel-groen mos, verweerd als pokdalige gezichten, zwart en grijs. Op sommigen lagen frisse bloemen. En overal rook het zwavelig zwaar naar dovenetel en hondsdrif tussen het hoge welige gras. En ineens dacht Lien.... alles wat hier groeit, groeit uit de mensen, die hier liggen.... bloemen en bomen en gras.... en alles is zo welig, zo welig.... en ze vond dat eigenlijk heel mooi. Ze voelde dat haar ogen overstroonden, ze liep als bedwelmd, ze hoefde aan niets te denken. Ze las de namen op de stenen, de jaargetallen van geboorte en dood, rekende de ouderdom uit. En plotseling dacht ze: waarom wordt een mens eigenlijk plechtig na zijn dood? Al deze doodgewone mensen, die zelf bij hun leven nergens aan dachten, aten, dronken, sliepen, geld schraapten, ruzie maakten.... Waarom is het hier plechtig, waarom is een tuin of een park vol van diezelfde mensen, levend, helemaal niet plechtig?

„Ben je alleen, Lien? Is Anna niet meegekomen?”

Het was Lea, met een roodbehuild gezicht.

Lien vertelde dat Anna's vader weer erger was.

„Zeg, Lee, heb jij hier altijd in de stad gewoond?” vroeg ze dan.

„Ja, hoezo?”

„Heb jij ze nu allemaal gekend, die hier liggen?”

Lea keek links en rechts naar de graven, las namen, peinsde na.... en ze spraken over de mensen, die eens waren geweest....

Maar daar kwam, door het wijd-open, zware dubbele hek, over het knerpend grint, de kleine stoet het kerkhof binnenrijden. Aan de open lijkwagen trilden de witte bloemen, de brede, blanke linten. En Lien had plotseling het gevoel of ze nu pas begreep, hoe onherroepelijk het was. Willoos liet ze zich, blind van tranen, door Lea meenemen naar het open graf.

„Waar zijn ze allemaal?” fluisterde ze dan.

Ze stonden, klein en groot, tussen de volwassenen verloren. Alle gezichten strak en wit, alle ogen neerblikkend in de kuil. In de stilte schokkende snikken, schor geschrei, met moeite ingehouden.

Nu was het ogenblik daar, nu ging het gebeuren, nu ging hij weg. De kist was al uit de wagen getild en naar het graf gedragen en zonk nu langzaam, langzaam neer. Snel zetten de dragers dwars over de open kuil de zwart-gedekte baar en legden er de bloemen en kransen overheen, zó vele, zó weelderig, dat van het zwarte doek geen puntje zichtbaar bleef. Toen bleef het even doodstil.... dan kwam een bleke man in het zwart naar voren, hoge hoed in de hand; hij naderde het graf en begon te spreken.

Lien kon niet luisteren.... haar verdriet scheen verstild.... alles was zo vreedzaam.... het bleek veel minder akelig dan ze had gedacht.... In de stilte praatte de directeur, haalde de hele levensgeschiedenis op van de gestorvene; er werd gesnikt en geschreid. Daar stond mijnheer Blom.... en was dat Lea's vader niet?

ZUSTERVETE

„Staat daar je vader, Lea?”

„Ja.”

„Waar zijn Nel en Door?”

Lea knikte, naar twee verschillende richtingen. Ze stonden weer zo ver mogelijk van elkaar af! Ineens zag ze Nel naar zich kijken en droevig uit de verte groeten.

„Ze groet ons, Lien.”

Nel voelde zich suf en moe, haar ogen brandden. Ze probeerde vergeefs haar gedachten te houden bij wat daar nu gebeurde om haar heen; mijnheer Adelink werd begraven, ze stonden bij zijn graf. Ze kon het niet als werkelijkheid voelen, het scheen geen betekenis te hebben, lege woorden.... Ze kon ook niet luisteren naar die saaie stem, die droge opsomming van jaartallen en feiten, het leek wel een geschiedenisles. Mijnheer Adelink had niet van de directeur gehouden —, moest die nu het eerste spreken aan zijn graf? Er was bijna geen familie.... Ze hadden nog onenigheid gehad op school, over de kwestie wie namens de leerlingen zou spreken. Het had natuurlijk een van hen, een uit de vierde moeten zijn, maar de directeur had niet gewild dat een meisje zou spreken op een graf! Dat mochten mannen alleen. En nu zou die suffice, linkse Marius Mast het doen. Kijk, daar stond hij, en dacht blijkbaar aan niets anders dan dat hij haar dadelijk naar voren zou moeten komen en zijn mond open doen.

Och, het deed er niet toe, het ging toch allemaal langs haar heen. Sinds dat ogenblik, Woensdagmiddag, toen ze Anna en Anke had zien komen door de zon, met die spookgezichten, had ze niets meer gevoeld....

Wat een mensen, wat een kinderen waren er gekomen. De leeraren natuurlijk allemaal, ook veel kennissen, en alle leerlingen, de hele school, op enkelen na. Anna Doezer niet. Haar vader weer erger....

Tegenover haar, aan de andere kant van het graf, stond Door, half verscholen achter Lea's vader, maar duidelijk zichtbaar toch. Zij zelf stond vrij. Door moest haar hebben gezien en had toch nog geen enkele keer naar

haar gekeken. Hoe verdrietig zag ze er uit.... Niet aan denken.... niet aan denken... Wie mocht toch wel dat oude dametje zijn in het zwart, en leunend op een stok? Kende ze haar, woonde ze in het stadje? Ze had haar al een paar maal zien kijken En ineens wist ze het.... het oude dametje was juffrouw Bloemhof, hun vroegere handwerklerares! Hoe veranderd, hoe verouderd.... En ineens vlogen haar gedachten naar jaren terug, naar die idiote geschiedenis in de eerste klas, de anonieme brief, de vergadering in de wachtkamer, waar Door toen zo enig.... zo goedig.... Ze knikte juffrouw Bloemhof toe. Wat aardig van het oude en blijkbaar zwakke mensje, dat ze hiervoor was overgekomen. Had iemand haar ooit die gekke historie verteld? Door zou het haar altijd eens hebben geschreven, maar ze wist eigenlijk niet meer of daar ooit iets van was gekomen.

Nu kwam mijnheer Blom naar het graf. Wat leek hij toch sprekend op haar grootvader. Alleen zag grootvader er heel wat slechter uit.... Een duizel sloeg door haar hoofd... grootvader was ook al over de zeventig; grootmoeder maar een paar jaar jonger.... Maar neen, neen, slecht uitzien deed er niet toe. Mijnheer Adelinck had er altijd uitstekend uitgezien.... En nu toch....

Wat was het nu plotseling nog véél stiller dan zoeven geworden, toen de baas zijn rede hield.... wat zei mijnheer Blom toch allemaal, dat er veel meer werd gesnikt en geschreid? Kijk, hij streek zelf ook met zijn grote, blinkend-witte zakdoek langs zijn ogen.... raar gezicht, zo'n huilende oude man. Door was helemaal tegen Lea's vader aangekropen, haar gezicht hield ze verborgen, maar haar lichaam zag je schokken.

Mijnheer Schaap hield de arm om haar heen. Ze kenden elkaar toch maar ternauwernood.... maar vandaag kwamen zulke dingen er niet op aan. Huilde ze nu enkel om dit.... omdat mijnheer Adelinck werd begraven.... of.... of.... kwam nu meteen het verdriet om het andere los...? „Een banaal schepseltje.... prullig... kinderachtig.... veel

te jong ook voor jou.... jij bent je leeftijd jaren vooruit...." dat had Hillegonda gezegd en o, het had zo vleierend geklonken. Ze hoorde de stem, nu ze in zich de woorden herhaalde: „Jij bent je leeftijd jaren vooruit...." Maar de stem was schrill en geaffecteerd, dat kon ze nooit vergeten, ofschoon ze zich razend zou hebben gemaakt als een ander het had durven zeggen.... en Door's stem, die ze nu al bijna veertien dagen niet had gehoord.... was zacht en vol en diep.

En ineens liet ze zich gaan.... als muren wankelden ze in haar en vielen om, haar trots.... haar hoge, harde voor-nemens, haar vaste afspraak met Hillegonda, dat ze nooit nooit tegenover „dat kind" de minste zou zijn.... en alles wat ze zichzelf omtrent Hillegonda had wijs gemaakt, en wat ze diep in haar hart eigenlijk nooit had kunnen geloven.... Ze begreep het nu wel: juist omdat ze zelf maar half in Hillegonda geloofde, omdat ze zich altijd moest opschroeven tot een onverdeelde bewondering, die ze niet voelde, tot de vleierij die Hillegonda eiste, in ruil voor haar vererende vriendschap, juist daarom had de minste critiek van anderen haar zo razend gemaakt. En ineens wist ze voor zichzelf zeker, dat Hillegonda geen tiende-part van haar zou hebben verdragen van wat Door had verdragen.... En zij, die Door bijna een ongeluk had bezorgd met die melkkan omdat ze zich een grapje had veroorloofd over Hillegonda's fouten —, ze had weken lang gezwegen, wanneer Hillegonda over Door sprak als „dat kind" en zelfs „dat wurm".

Ze kon weer ademen, een last viel van haar af. Hoe klein en ijdel leek haar nu dit alles, hoe klein en ijdel had ze zichzelf gedragen. Ze had nog geen traan gelaten, nu stroomden plotseling haar ogen vol. Als door een mist zag ze mijnheer Blom, in zijn lange, vierkante, zwarte jas, ze verweet zich ineens, dat ze geen woord van al het gesprokene tot zich had laten doordringen.

„Ik wil eindigen...." hoorde ze hem nu zeggen. „Ik wil eindigen met deze woorden: al wat laag en klein was, is

hem vreemd gebleven, zijn hele leven...." Zijn stem versmoorde.

Hij trad terug van het graf en Nel keek naar de schat van witte bloemen, die de opening dekte, die het zwarte kleed verborgen hield.... het was als zag zij ze nu voor het eerst, het leek als was de hele wereld herleefd. Vreemd, dat ze nu geen verdriet kon voelen.... enkel bevrijding.... en een wonderlijke dankbaarheid.... Ze had

zichzelf teruggevonden.... ze wilde niet langer in zelfmisleiding en opgeschroefdheid leven....

Nu sprak mijnheer Lichtenberg, als oudleerling; een stijve, saaie man met een neusstem, die haast niet uit zijn woorden kon komen.... maar hij maakte het gelukkig kort.... en na hem trad dan eindelijk Marius Mast naar voren, om namens de leerlingen te spreken.... maar het lukte niet.... hij zwaaide met het papiertje in zijn hand, opende zijn mond als een vis die naar adem snakt.... er

ZUSTERVETE

kwam geen enkel geluid en ineens keerde hij zich om en verborg zich tussen de mensen.

Nel wilde niet meer zien. Ze wist wat er nu komen ging. De kist zou nu met zware scheppen zand langzaam worden bedolven, de kuil tot de rand gevuld. De dragers bukten zich al naar de met bloemen bedekte baar.

Waar was Door? Toch nog niet weg? Neen, daar liep ze, zich verwijderend van het graf, een laantje van treurwilgen en sparretjes in, alleen, gelukkig alleen. Nel's hart bonsde, nu ze haar achterop liep.

„Door....”

Door keek om en Nel zag haar gezicht verwrongen van het huilen. Maar een glimlach verscheen om haar mond, nu ze Nel voor zich zag staan. Even bleven ze zo, zonder een enkel woord, zonder een gebaar, dan namen ze elkaars arm en wandelden tussen de graven weg.

Langzaam verwijderden zich mensen en kinderen, verspreidden zich naar alle zijden.

„Kijk, daar staat juffrouw Bloemhof.”

„Had jij haar ook al gezien?”

„Ja, ze stond tegenover mij”

„Zullen we haar even gaan aanspreken?”

Het tengere mensje stond alleen bij een heel oud graf. Haar zwarte schoudermanteltje bewoog even in de warme zomerwind.

„Dag, juffrouw Bloemhof....”

„Zo Nel.... en Door.... Hoe gaat het...? Och, wat ben jullie allemaal groot geworden. Volwassen dames. Mijn laatste klas, jullie, weet je wel.... En nog altijd even dikke vriendinnen...?”

Ze spraken nog even over mijnheer Adelinck.

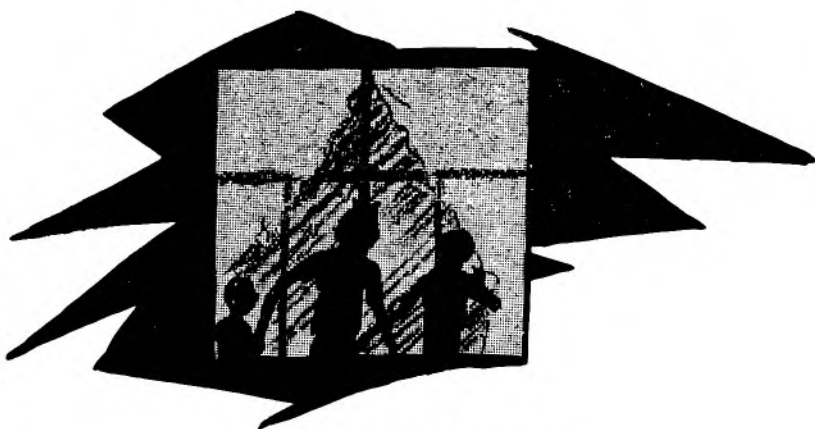
„Ik had nooit gedacht, dat ik die goede man zou overleven. Maar je kunt het nooit weten.”

Neen, je kon het nooit weten. En Nel dacht ineens aan de „aandoenlijke ouden”. Wat zouden die blij zijn! Door moest dadelijk mee naar huis.

Lien Doezer zag ze samen het hek uit en de laan afgaan,

DE KLAS VAN TWAALF

en een grote warmte drong heen door de kilte van het leed om het onherroepelijk verlies. Door en Nel waren weer goed.... het gebrokene had zich dan toch nog geheeld. En ineens dacht ze: hij heeft het gedaan, hij heeft ze weer tot elkaar gebracht! En ze wierp uit de verte een blik vol dankbaarheid naar het verlaten graf, waar boven op het gele zand de witte bloemen straalden in de zon, sidderden in de lichte wind.

HOOFDSTUK XI

DE STORM

AN het rammelende venster stonden de drie kleine kinderen Kroon — tienjarige Peter, achtjarige Ans en vierjarige Keesje — in het donker naar buiten te kijken. Hoe vreselijk ging die storm te keer. Vanmiddag leek hij wat te willen bedaren, maar nu tegen de avond stak hij met herleefde woede weer op. De derde stormnacht ging in —, twee etmalen bijna achtereen voeren grauwe wolken, aldoor maar nieuwe, als uit een onuitputtelijke voorraad, uit de horizon omhoog en joegen de hemel langs en doken in de andere horizon weer weg; twee etmalen achtereen was het luchtruim al vervuld van gillen en joelen, van gebulder en gebas, zwaaiden de bomen hun takken als in wanhopig verweer, dat alles aan ze kraakte en kreunde en de natte grond rondom hun voet bezaaid lag met gebroken twijgen en afgerukt loof. Want het was pas November, en vandaag was het de elfde, de dag van Sint-Maarten, en daarom stonden de drie Kroontjes zo nieuwsgierig aan het rammelende raam. Ze wilden weten of er zich misschien toch nog kinderen hadden buiten gewaagd met lichtende lampionnen en dof-rommelende rommelpotten. Maar er blonk geen enkele rode, oranje, groene bol in het

DE KLAS VAN TWAALF

duister van de pasgevallen avond en de enige, die de rommelpot roerde, was de storm zelf.

„Je denkt toch telkens dat er een echte aankomt in de verte,” meende Peter. „En dan is het aldoor weer de wind.”

Stilde een vlaag voor het ogenblik, dan werd weer duidelijk de regen hoorbaar, en het schijnsel van de lantaarn buiten voor het huis toverde de platgeslagen regendrop-pels op de ruiten tot trillende gouden en zilveren lovers om.

„Tine kan onmogelijk met dit weer uitgaan,” vond Ans. Juist kwam Tine de kamer in.

„Staan jullie daar met je allen in pikkedonker?”

„We kijken of er geen Sint-Maarten-kinderen komen. Verleden jaar waren er zo veel.”

„Toen was het ook zulk mooi, zacht weer....”

„Met sneeuw....”

„Neen, dat is twee jaar geleden, dat het ineens op Sint-Maarten sneeuwen ging.”

„Toen was je hier nog niet.”

„Neen, want ik ben hier nu juist zowat een jaar.”

Plotseling een heftige windstoot, die kleine Keesje deed terugdeinzen van het raam.

„Het is een orkaan,” fluisterde Ans, die dol was op grote, mooie woorden.

„Wel ja, waarom geen cycloon?” lachte Peter haar uit.

„Je kunt er onmogelijk door, Tine.”

„O, jawel. Buiten is het altijd minder erg, dan het binnen lijkt.”

„Vader zal je wel brengen!” bemoedigde Keesje. ...

„Dan moet vader alleen terug!”

„O, maar vader is een grote sterke man. Hij komt je ook weer halen, vast.”

„Is het een heuse partij, Tine? Met taartjes?”

„Ik wou dat ik er bij mocht zijn, ik vind Door Siegenbeek zo aardig,” zuchtte Peter.

„Door Siegenbeek,” bestrafte Ans. „Jij mag wel juf-

DE STORM

frouw Siegenbeek zeggen. Ze is al achttien jaar! Ze is bijna onderwijzeres."

„Tine ook," weerlegde Peter. „En we zeggen toch niet „juffrouw Maas" tegen haar."

De gedachte alleen deed Keesje schateren. Hij pakte Tine's arm en bewoog hem als een pompzwengel heen en weer.

„Juffrouw Maas.... juffrouw Maas.... juffrouw Maas...."

Ans haalde de schouders op.

„Alsof dat hetzelfde is. Tine hoort bij ons, die is net als wij...."

Maar ze wilde toch ook van de partij nog wel wat weten.

„Zouden er heus taartjes zijn? En chocola?"

„Ik hoop het maar!" lachte Tine. En ze voegde er achter:

„Ik denk het haast wel."

Het zou in elk geval vanavond, in de „ambtswoning" geen „pret op een droogje" zijn, zoals Door het vroeger altijd had genoemd. Mijnheer Siegenbeek was Hoofd-van-School geworden, als opvolger van de oude heer Noteboom, die eindelijk pensioen had genomen. Het had lang geduurd, eer de benoeming afkwam, en er was heel veel om te doen geweest. Sommige mensen achtten mijnheer Siegenbeek geknipt voor schoolhoofd, maar anderen vonden hem lang niet deftig genoeg, en vooral niet streng genoeg. Een man, die toestond, dat zijn eigen kinderen hem bij de voornaam noemden! Het was een hele kwestie geweest in het stadje, en Leida Verkruijsen, door haar pa ingewijd in alle stadhuisgeheimen — dat beweerde ze tenminste! — had weken achter elkaar rondgelopen met een heel eigenzinnig gezicht, waarop duidelijk te lezen stond: als ik maar wou, zou ik heel veel kunnen openbaren. Nel noemde haar: Sfinx zonder geheim! Dat had ze eens ergens gelezen en Door vond het een prachtige uitdrukking.

Maar eindelijk was, en ten slotte toch nog met een flinke meerderheid, mijnheer Siegenbeek benoemd tot hoofd van school E., in de wandeling de Polderschool geheten.

Want de school stond aan de rand van de stad, naar de polderkant toe en alle kinderen uit de polder gingen er school en het was een oud gebouw en nogal tamelijk afgelegen, maar er hoorde een „ambtswoning” bij en achter die „ambtswoning” lag een verrukkelijke moestuin met overvloed van aardbeien en bessen en leibomen, die massa's pruimen en perziken droegen 's zomers en frambozen en zelfs hazelnoten. En de „ambtswoning” zelf was bijna zo ruim als de school! Elk zou er zijn eigen kamer krijgen. Piet, de oudste, die nu al lang van school was en op kantoor, en Door en de tweelingzusjes, elk zijn kamer, en een grote speelkamer voor samen, en een zolder waar je wel een bal geven kon. Je vroeg je af, wat voor huishouden dat eerste schoolhoofd moest hebben gehad, voor wie de ambtswoning was gebouwd.

Door leefde in de zevende hemel. Ze had niet veel begrip van geld en het inderdaad aanmerkelijk hogere inkomen van haar vader leek haar iets onuitputtelijks, een soort jaarlijks terugkerende zilvervloot. Ze had allerlei plannen, ze zouden altijd logees hebben en zo dikwijls mogelijk partijen geven. In het oude huis hadden ze geen logeerkamer gehad, hier natuurlijk wel, en het leek Door zo iets heerlijks om eindelijk eens echt logees te hebben, dat ze de hele klas al had gevraagd! Dat ze bijna allemaal in dezelfde stad woonden, vond ze helemaal geen beletsel. Voor de polderkinderen, die zo ver woonden, dat ze op school moesten overblijven, zou in de winter alle dagen een ketel hete melk worden gekookt; die stumpers hadden tot dusver ook maar op een droogje gezeten. Maar met „droogjes” was het nu uit, en de pret begon pas goed!

Door praatte niet meer over „thuis”, of „naar huis”, of „ons huis” —, maar enkel over „de ambtswoning”. Ze zei: „Bij ons in de ambtswoning”, of: „Ik zal het vragen in de ambtswoning”. Eens toen ze een schrift had vergeten, zei ze zonder erg tegen de baas: „O meneer, het zal in de ambtswoning liggen —” zó had ze het zich aangewend, en natuurlijk vermeldde de invitaties, dat de

DE STORM

„amtbswoning” plechtig zou worden ingewijd. De „feest-lokalen” zouden worden versierd en er was zelfs een illuminatie beloofd....

„Ik vrees het ergste voor de illuminatie,” zei Tine lachend, als slot van haar overdenkingen.

Heftig rammelden de vensters; wind en regen betwistten elkaar de voorrang.

„Natuurlijk, de vetpotjes worden kletsnat. Wat jammer.”

„Kijk, een lichtje, een lichtje!” jubelde plotseling Keesje, naar buiten wijzend.

Het was de postbode en hij kwam door het duister naar hun huis, in zijn lange, blauwe manteljas, waaronder hij veilig de brieven verborgen hield. Zijn platte leren pet glom van het nat.

„Het is Hoorn,” zei Ans.

Keesje tikte tegen de ruiten. „Dag Hoorn, dag Hoorn!”

De oude lachte de drie kinderen vriendelijk toe. Zijn gezicht was nat en rood van het lopen in regen en wind.

Even later klepte de brievenbus en Peter wilde naar de deur gaan, maar op de trap klonken stappen.

„Daar komt vader al van boven, nu gaat vader zelf wel kijken wat Hoorn heeft gebracht.”

„Een brief voor jou, Tine.”

„Dank je. O, van thuis.”

Haastig scheurde Tine de envelop open, nam er het dunne dubbele velletje met het welbekende handschrift van haar vader uit. Onder de schommelende lamp stond ze en las haastig vaders brief.

Kroon was naar het raam gegaan en keek over de hoofdes van zijn drie kinderen naar buiten.

„Vader, je brengt Tine toch wel naar de partij van Door Siegenbeek?” vroeg Ans bezorgd.

„Ja, want ze is toch óók je kindje!” vleide Keesje.

Tine keek even op van de brief naar het groepje aan het raam....

Ze zouden haar wel missen toch in het begin, een poos misschien, Ans het langst. Maar als ze eenmaal alles wis-

ten, en als het dan later ook eenmaal gebeurd was.... Wat schreef vader terneergeslagen. Nu had moeder het ruim, nu noemde iedereen haar „mevrouw” —, maar het had niet veel geholpen. Driftvlagen en huilbuien, schreef vader, waren aan de orde van de dag. En tante Bertha was wel flink en goed, maar zo hard. En de dokter had gezegd.... wat was dat nu.... moeder een poos naar een sanatorium...? Ze liet de brief op tafel vallen en tuurde in de lamp. Een sanatorium.... een zenuwinrichting natuurlijk.... voorlopig een paar maanden.... och, lieve hemel.... lieve hemel! En nóg vroeg vader haar niet om weer terug te komen, hoewel ze tussen de regels duidelijk zijn verlangens las....

Ze schrok op, de muren beefden, het huis scheen op zijn grondvesten te schudden. Als donder gromde de wind. Ans had gelijk, het leek warempel haast een orkaan.

„Wat zal ik doen?” weifelde ze.

„Gaan natuurlijk! Met een regenjas aan en je leren hoed.”

Even later waren ze op weg, onder de hoge, donkere, kreunende bomen, in de heftige wind, die telkens even stilde, dan weer opkwam, aanzwol, enige ogenblikken achtereen bleef razen en gillen en weer wegstierf met een haast metalig dreunen als van een sombere, geheimzinnige muziek. Uit snijdingen en stegen floot het fel en langgerekt; tuinpoortjes klaptten; en er was een aanhoudend gekraak van takken. Hoog boven alles uit de jagende wolken.

„Laten we in het midden van de straat blijven lopen, er kon eens een dakpan afwaaien. Kijk, daar ligt er al een. En.... wil je me een arm geven?”

Hij vroeg het een beetje verlegen en keek haar niet aan. Ze stak, na even aarzelen, haar arm door de zijne en samen liepen ze zo verder.

„Als we nu Nora maar niet tegenkomen!” plaagde ze zachtjes.

„En waarom niet...? Hoorde je niet wat Keesje zei, zo-even?”

Ze keek vragend naar hem op.

„Dat je ook mijn kind bent, een beetje....”

Ze dacht ineens aan de brief, ze vertelde hem, wat haar vader haar had geschreven, en voegde erbij:

„Het komt dus allemaal prachtig uit. Ik ga dan na mijn examen weer naar vader terug. Zo'n verblijf in een.... inrichting.... duurt toch altijd veel langer dan je vooraf kan denken....”

„Ga je dan niet solliciteren?”

„O ja, natuurlijk, evengoed. Maar ik zal proberen bij vader in de buurt te blijven.”

Ze zwegen, allebei een beetje verlegen. De oude vertrouwelijkheid hadden ze nog niet terug, nu de mogelijkheid van een nieuwe in de kiem was gesmoord. Ze hadden er nooit over gesproken, maar natuurlijk allebei geweten wat de mensen vertelden, wat ze op school vertelden, toen Tine verleden jaar bij hen in huis was gekomen, juist een week na haar zeventiende verjaardag.... dat ze na haar examen, als ze achttien was, met hem trouwen zou. Zij had van hem niet, en hij van haar niet kunnen doorgronden, wat ze voor die mogelijkheid, wat ze precies voor elkander voelden, maar de drie kinderen hadden eigenlijk, in hun onschuld en in hun onwetendheid, de beslissing helpen nemen. Ze beschouwden Tine zó klaarblijkelijk als bij hen behorend, als „ook een beetje vaders kind”, dat Tine de gedachte, hun stiefmoeder te zullen worden, hoe langer hoe ongerijmder ging vinden. In het eerst had ze zich daarvan geen rekenschap gegeven; ze wilde alles overlaten aan de tijd en aan hem; het leeftijdsverschil scheen haar geen beletsel. Hij vijf-en-dertig, zij achttien.... het scheelde veel, maar het was méér gebeurd. Ze was volkomen bereid, hij behoefde maar te tonen dat hij haar nodig had. Hij was zo goed en zo zacht, zo knap en zo flink, hij was anders dan alle anderen. Maar inmiddels trokken haar de kinderen van hem af en naar zich toe. Straks nog, dat gesprekje over Door....

Toen had hij Nora Hoogendijk leren kennen in de apo-

theek van haar oom, met wie hij eens in de week ging schaken. Ze was apothekers-assistente en in hun stadje gekomen om een paar jaar of langer haar oom te helpen. Ze was groot en blond en fris, vriendelijk en flink, negenen-twintig jaar oud.

Een paar weken later had hij het Tine gezegd.... haar aarzelend gevraagd hoe ze het vinden zou als hij trouwde met Nora, tegen de volgende zomer.... dan was hij juist vier jaar weduwnaar geweest. Ze had eerst niet geweten.... toch wel een grote leegte gevoeld.... een pijn van teleurstelling.... en tegelijk een verluchting óók.... het zou wel een hele taak zijn geweest. Dit was beter.... en nu had vader haar toch ook weer nodig. Tante Bertha was wel flink, schreef vader, maar zo koud, ze kon de broertjes niet aan.... ze klaagde soms....

Ze hadden een hele poos gezwegen, deels omdat de wind ze het spreken belette, deels omdat elk met eigen gedachten was vervuld. Maar die gedachten hadden wel in beiden dezelfde loop genomen, want ineens zei hij:

„Je vader zal blij zijn, als je terugkomt, na je examen. Ik weet het best, wat je waard bent als huismoedertje....” En hij drukte even haar arm.

Ze wilde iets zeggen, maar kon niet: een nieuwe vlaag benam haar de adem. Ze waren de hoek om gegaan en hadden de wind nu pal tegen. Voor hen uit lag de lange, smalle loopbrug van het kanaal; uit het achterraampje van het tolgaardershuisje, midden-op de brug, viel een zwak roodgouden schijnsel over het water uit en verlichtte flauwtjes de donkere woelende golven met de witte schuimkopjes, die de zware stenen pijler bestormden, als wilden ze hem vernielen.

Arm in arm, de bovenlichamen gebogen, zwoegden ze in tegen de wind, Tine's benen telkens gevangen en getekend in haar flapperende rokken, zodat ze bij oogenblikken geen voet verzetten kon. Ze keken over het water en zagen tot heel ver weg de witte schuimkopjes in woeste woeling, maar geen enkel schip.

DE STORM

„Gelukkig maar...” zuchtte Tine.

Hij lachte.

„Hier op het kanaal is geen gevaar, maar ginds.... in zee.” En hij knikte die richting uit.

„Vreselijk!” Ze huiverde en keerde er gauw haar gedachten van weg.

Hij betaalde de man in het huisje de twee centen tol en ze liepen nu weldra aan de overkant tussen de huizen. Daar voor ze uit schemerde al de witte gevel van de oude „polderschool”; vrolijk straalden de verlichte benedenramen van de „ambtswoning”.

„Ik zal even wachten om te horen hoe laat je gehaald moet worden.”

De goedge, lange Piet deed open.

„Ha, ben je daar! Dag, meneer Kroon. Hoe laat of de fuif afloopt? Tegen half twaalf, geloof ik.”

De deur woei hem haast uit de hand, het kaarsje in de donkerrode lampion, die tot ganglamp diende, flikkerde dreigend.

„Goed, dan zie je me tegen die tijd komen.”

„Geef gauw je mantel en je hoed. Ze zijn er al bijna allemaal. En het is zo gezellig, enig!”

Hij deed de deur voor haar open en Tine kwam een ruime kamer binnen, die uitsluitend door fleurige lampions was verlicht en waar een grote kachel rood-gloeiend snorde. „Sint-Maarten binnenshuis!” zei ze verrast.

Het was allergezelligst, en gevaar om over de meubelen te vallen bestond er allerminst. Want er was niet veel anders te bekennen dan in een hoek bij de kachel een grote ronde tafel met een veelkleurig geblokt kleed en daaromheen een allegaartje van alle mogelijke stoelen, stoven en taboeretjes. Op het bonte kleed een heel regiment blauwe en gebloemde boerenkommen. De suite-deuren stonden open en in de andere kamer was een poppekast-achtig toneel opgeslagen. Daar zou Door zo dadelijk haar talenten kunnen botvieren, want Nel had ter ere van de inwijding der „ambtswoning” een gelegen-

heidsstuk geschreven, dat ontzaglijk geestig moest zijn. Nel was, voor het oog althans, weer helemaal de oude. Wel lokten en bestormden haar de grote, nieuwe dingen van het leven machtiger dan ooit, maar ze was bezig het evenwicht te vinden tussen dat nieuwe en het gewone leven. De „aandoenlijke ouden” waren weer tevreden en gerust. Ze hadden van alles uit hun vele jaren bijeengebracht inboedel voor de inrichting van de „ambtswoning” afgestaan. Toch was het er nog kaaltjes, het vorig huis zoveel kleiner, en daarbij bleek menig stuk de moeite van het overbrengen niet meer waard. Door stond dat juist allemaal lachend aan Gien Aben te vertellen.

„’t Is zo’n gek gezicht,” zei ze. „Al die grote lege kamers. Maar toch dol-leuk ook! ’t Doet me soms even aan het Huis in de Wildernis denken!”

„Waar jullie die keer opgesloten hebt gezeten, jij en Nel? Hoe lang is dat eigenlijk al geleden?”

„Twee en een half jaar. Want het was zomer en we zaten in de tweede klas.”

„Bespottelijk, dat te koop lopen met je armoë,” zei Leida Verkruijsen half luid tegen Jeanne Sixma. „Een beschaafd mens zou zo iets juist verbergen. Maar Door flapt het er maar uit. En dan precies tegen Gien.”

Ze waren op taboeretjes bij de ronde tafel gaan zitten; de kommen werden bijgezet. Nel en Door „bestierden” elk een reusachtige theepot —, de lange Piet goochelde achtereenvolgens een half dozijn borden en schaaltes met lekkers uit een hoekkastje bij het raam vandaan en zette ze met brede zwaaien op tafel neer.

„Dat is allemaal nog niets, nog niets!” fluisterde Door verrukt tegen Lien en Tine. „Straks.... o, jullie zult opkijken.... Een souper!”

Dat laatste woord klonk precies als werd het haar met geweld uit de mond getrokken. Inderdaad, ze had duizenden eden gezworen, dat het tot het laatste ogenblik een verrassing blijven zou, maar ze kon het niet verzwijgen. Een souper, een echt souper, o, ze zouden eens zien!

„Nu is alleen Let er nog niet,” constateerde Nel, toen ze weer allemaal zaten.

„Ze zal niet hebben gedurfd om het weer....” opperde Marie. Het was even stil geworden, toen Nel over Let begon. Sommigen hadden haar niet eens gemist, alsof ze er niet helemaal meer bij hoorde. Het was ook zo vreemd allemaal met Let gelopen, het leek wel de historie van het „lelijke jonge eendje”. Lelijk was Let weliswaar nooit geweest, maar ze was toch nooit op de voorgrond gekomen —, ze hoorde niet, als Anke, Jeanne en Gien, tot de „upper ten”, ze legde ook al niet, als Nel, bijzondere talenten aan de dag, ze was noch vrolijk als Door, noch buitengewoon knap als Anna. Evenmin, als Lien, als Leida, opvallend door haar bijzondere karaktertrekken, of door haar houding tegenover de leraren.

De schaamte om haar vaders slecht gedrag had haar schichtig gemaakt; stilletjes was ze al die jaren haar eigen weg gegaan, weinig belangstelling tonend, weinig belangstelling vragend. En nu ineens, nu praatte de hele school over haar, leerlingen en leraren, en ook buiten de school praatten de mensen over haar.

Ze was de heldin van een interessante liefdeshistorie, de aanleiding tot onenigheid in een der deftigste families van de streek. Want iedereen wist het, dat mevrouw Wendelaar, die „van adel” was, zich uit alle macht verzette tegen de omgang van Let en Wim, en iedereen wist ook dat Wims vader hem steunde, maar niemand kon voorstellen, hoe de afloop zou zijn. Want mevrouw Wendelaar had ongewone middelen tot haar beschikking.... En Let gedroeg zich onder dat alles, zoals ze zich altijd had gedragen; maar haar schichtigheid was weg, en er lag iets in haar houding, in haar ogen, waaraan ze geen van allen een naam konden geven, maar dat haar apart zette van de rest. Anke en Nel waren ook, elk op haar manier, „interessant”, maar Let alleen wekte die heimelijke bewondering, verwondering, nijd en benijding op. Alleen haar verhouding met Lea scheen dezelfde geble-

ven, en Lea zou dus ook wel weten, waarom ze nu nog niet was gekomen.

„Is er iets met Let, Lea?”

„Neen. Ze komt stellig. Maar misschien wat later. Ze is.... ze zijn.... ze zou vanmiddag naar de stad gaan.... naar het museum geloof ik.... of naar een concert.... Ze zou daarna rechtstreeks hierheen komen.”

„Maar moet ze dan niet eten?” vroeg Lien onschuldig.

„Ze zou in de stad blijven eten....”

Lea gaf haar inlichtingen een beetje aarzelend; Let hield er niet van, als alles van haar zo werd besproken en uitgeplozen.

„Wat enig, zeg, wat leuk!” riep Lien. „In je eentje in de stad te eten.”

„In je eentje!” schamperde Leida. Ze dacht er natuurlijk weer „het hare van”. Ze had er thuis met ma al herhaaldelijk over gesproken en ma en zij waren het volkomen eens. Die jonge Wendelaar was natuurlijk zo iemand waarvan je leest in boeken, in boeken die je eigenlijk niet lezen mag — zo iemand als Buckingham in „Mary Hollis”, of als die dokter in „Lidewijde”, maar Let was zo onnoozel, die begreep dat niet, die dacht dat zo’n jongen, zoon van een geboren freule en een rijk fabrikant, maar zo met haar zou trouwen, met iemand uit een dergelijk milieu. Juist omdat ze uit zo’n milieu kwam, en natuurlijk absoluut geen beschaafde opvoeding had gehad —, juist daarom haalde ze zich die onzin in het hoofd. Door en Nel waren klaar met schenken en presenteren en zaten nu weer gezellig tussen de anderen in de hoek bij de kachel en de ronde tafel.

„Om nooit weer op te willen staan,” zuchtte Tine, „zó lekker zit je hier.”

„Hé, wat lijkt me dat toch enig,” zei Door halffluid tot Jeanne. „Om zo naar een museum, of naar een concert te gaan en in een hotel te eten.... of hoe noem je ’t.... een restauratie.... aan een apart tafeltje.... met je verloofde.... zoals Let....”

DE STORM

Jeanne, die juist haar kopje naar haar lippen had gebracht, zette het weer neer, zo driftig, als had ze zich gebrand. Ze werd vuurrood, ze hakkelde:

„Noem jij dat maar enig. Ik zou je danken, hoor. Achter mijn moeders rug om met hem uitstapjes te gaan maken.”

„Maar waarom wil zijn moeder het dan ook niet hebben?”

„Stel je voor, zeg, een geboren freule!”

„O....” zei Door. Ze hoorde de laatste tijd veel spreken over „geboren freules”, maar ze wist eigenlijk niet precies, wat dat wel voor superieure wezens waren. Ze zou er nu toch Nel eens tekst en uitleg van vragen.

„En dan zij.... uit zo’n boeltje....”

„Dat kan zij niet helpen.”

„En bovendien heeft zijn moeder een hartkwaal en kan ze helemaal niet tegen opwinding. En ze windt zich natuurlijk vreselijk op over dit hele geval, ze ergert zich dood.”

„Een hartkwaal!” herhaalde Door geschrokken. „Erg?” Jeanne kreeg een kleur.

„Och, dat weet ik natuurlijk zo precies niet. Een hartkwaal is altijd nogal erg, geloof ik.”

Ze keek terzijde naar Door, die peinzend over haar kopje in de ruimte staarde. Ze vond, wat ze had gezegd, niet helemaal in de haak. Want ze wist heel goed, dat de familie en de intieme vrienden allemaal een beetje lachten om die „hartkwaal” van mevrouw Wendelaar, waarmee ze haar gezin tyranniseerde, waarmee ze door dik en dun haar zin wist door te zetten. Ze had vroeger eens een poosje last van lichte hartkloppingen gehad, maar de dokter had haar en haar man toen al dadelijk gerustgesteld, gezegd dat het volstrekt niets te betekenen had. Wat haar niet belette om sindsdien, zodra iemand iets deed dat haar niet beviel, met een martelaarsgezicht de hand tegen haar hart te drukken. Wim had dat al aan Koos verteld, nog voor er sprake was van Let. Geen wonder dat de laatste tijd de hartkwaal in den huize Wendelaar opgeld deed! Maar Wim had nu dezer dagen

zelf nog eens voor alle zekerheid met zijn vader en met hun dokter van toen gesproken —, en beiden hadden hem opnieuw gerustgesteld. Hij moest zijn moeder natuurlijk niet nodeloos prikkelen, maar van een hartkwaal was geen sprake.

Jeanne keek nog eens naar Door, die nu zwijgend haar thee dronk. En ze dacht: ik moet het haar toch eigenlijk vertellen, dat van die hartkwaal niets waar is, ik mag Let niet op die manier zwart maken bij haar. Maar ze was zó woedend op Wim Wendelaar, en, zonder het te weten, zó jaloers op Let, dat ze het niet over haar hart kon krijgen, eerlijk de waarheid te zeggen.

Door wilde nog iets vragen, maar daar stond plotseling Let zelf in de deur.

„Ik heb wel drie keer gebeld!” riep ze lachend. „Maar niemand hoorde me. Eindelijk heeft je vader mij open-gedaan, Door!”

Met haar violet-blauwe ogen, kopergoud haar en fijne, blanke huidkleur, gekleed in een eenvoudige pauw-blauwe jurk van eigen ontwerp en eigen maaksel, zag ze er zo bijzonder uit, dat de anderen een ogenblik sprakeloos naar haar keken. Je kon duidelijk zien dat de jurk geen tien gulden had gekost, misschien niet meer dan vijf, en toch had Gien er in haar mooiste kleren nooit zó gekleed, zo elegant uitgezien. Zelfs Leida moest het zichzelf bekennen: als Let inderdaad, zoals ma soms vreesde, „een beetje aan de rare kant” was, dan kon je het toch in elk geval niet aan haar zien.

Nel schonk haar gauw een kopje thee in, maar Let wilde niet dadelijk gaan zitten. Ze moest eerst alles op haar gemak bekijken.

„Ben je niet weggewaaid?” vroeg Anke. „Even voor je kwam was er net zo’n vreselijke rukwind.”

Let scheen een beetje verlegen met die vraag, ze aarzelde even, voordat ze antwoordde:

„Ik ben met een rijtuig gebra.... gekomen....”

„O....” En even viel er stilte.

DE STORM

„Zullen we nu eens beginnen?” vroeg Piet, die als regisseur dienst zou doen, en daarbij ook nog het „schminken kapwerk” voor zijn rekening had genomen. „De kinderen beginnen ongeduldig te worden.”

„Ja.... ja.... we gaan beginnen....”

Elk ging nu alvast zo zitten, dat hij straks een goed uitzicht zou hebben op het toneel, en Piet schoof achter zich de suite-deuren dicht.

„Nog tien minuutjes geduld.”

In de warme kamer, onder het veelkleurige lampionenschijnsel zaten ze nu in zwijgende verwachting. In de andere kamer werd druk heen en weer gelopen, dingen verschoven, gedempt gefluisterd. Verschrikkelijk ging buiten de wind te keer, het hele huis leek bijwijlen te dreunen.

„Straks, toen we hierheen kwamen, lag er bij Ebmeyer op de stationsweg een omgewaaide boom dwars over de stoep,” vertelde Lien, onwillekeurig fluisterend, als om de voorbereidselen in de andere kamer niet te storen. „Hij was rakelings langs de etalage gegaan.”

„En het kanaal leek wel een zee, zulke hoge golven,” vertelde Tine in dezelfde gedempte toon.

„Hoe kwam je bij het kanaal?”

„Ik kan toch niet anders hier komen dan over de lange brug?”

„O ja, dat is waar.”

En weer zwegen ze; de vrolijkheid leek plotseling heen. De ramen rammelden onder de stoten van rukwind en slagregen.

„Daar gaat een dakpan!” schrok Door.

„Je voelt de tocht door de naden.”

„En de kachel staat gloeiend rood.”

Plotseling schrokken ze allemaal op. Er werd gebeld. Als door iemand die haast had, die op de hielen werd gezeten, zó werd er aan de bel gerukt, dat het huis ervan leek te dreunen.

„Wie kan dat zijn...?” fluisterde Door.

DE KLAS VAN TWAALF

„Als je gaat kijken, weet je 't het gauwst,” trachtte Leida te schertsen.

„Vader doet al open.... Misschien is het niets....”

Er kwam iemand in huis, maar niet verder dan de mat. Ze hoorden de buitendeur sluiten en even later kwam mijnheer Siegenbeek de kamer binnen. Hij zag doodsbleek. Zijn ogen zochten.... zochten.... en bleven eindelijk rusten op Let. Hij sprak geen woord, hij wenkte enkel even met het hoofd. En Let was al bij hem.

„Er is iemand voor je....”

DE STORM

„Wie.... o god.... wie...?”

„Je broertje.... Bart....”

Het deed bijna pijn in haar hoofd, zoals de heftige stroom van haar gedachten nu gewelddadig in de andere richting werden gedragen. Ze had het eerste moment aan Wim gedacht.... iets met Wim.... maar nu begreep ze.... er was iets anders, iets met vader. En even klemde om haar hart een zelfverwijt....

Bart stond op de mat, donker en druipend van vocht. Hij leek volwassen in moeders lange regenmantel, een doornat hoedje in de hand; hij zag doodsbleek, zijn ogen lagen als zwarte kolken in zijn als versmald gezicht.

„Ga gauw mee....” zei hij hees.... „Gauw mee naar huis. Er is bericht gekomen van het havenkantoor....” Hij wachtte even, en stootte het er dan ineens uit, ruw van bedwongen aandoening: „Vader is verdronken.”

Let had het al geweten, voor hij het zei. Er voer een huivering door haar lijf, in een duizeling leek haar hoofd leeg te lopen. Vaag drong praten achter de gesloten deur tot haar door. Mijnheer Siegenbeek kwam met haar mantel en muts. Hij had niet hoeven zoeken, hij had ze zoeven zelf aangenomen en apart gehouden; zwijgend hielp hij haar, drukte haar hand en die van Bart. Even later waren ze op weg naar huis.

Het regende nu niet meer, het leek helderder en kouder dan in de vooravond. Maar met onverminderde kracht bulderde de storm.

„De wind loopt om,” zei Bart dof.

Ze repten zich. De straten waren verlaten, het flakkerend lantaarnlicht vulde de plassen met onrustige schijnselen, uit winkels en woonhuizen viel rood en geel schijnsel over de natte keien uit en bekleedde ze als met vliezen van licht en donker goud.

„Hoe is moeder?” kon Let eindelijk vragen, maar Bart scheen het niet gehoord te hebben en Let herhaalde:

„Hoe is moeder?”

Nog geen antwoord, enkel een klein, piepend geluid, dat

DE KLAS VAN TWAALF

Let ineens deed opzien. Bart huilde. Als versteend bleef Let plotseling staan. Haar mond voelde droog tot in haar keel.

„Wat.... is.... er...?”

„Moeder geeft bloed op....”

In een snik kwam het er uit. Sprakeloos zetten ze het tegelijk, als bij afspraak, op een draven, maar konden al gauw niet meer en gaven het hijgend op.

„Wie.... is.... bij.... moeder?” hakkelde Let; haar keel schrijnde en schroeide.

„O, de dokter, en tante Jet en oom Daaf.... ze zorgen voor alles.... Daaf was er toevallig.... en die is dadelijk de dokter en zijn vader en moeder gaan halen.”

„Hoe laat is het bericht gekomen.... van vader?”

„Een paar uur geleden. Vader is vannacht verdronken, met nog drie anderen....”

Ze zwegen even.

„Waar was vader.... wisten ze dat ook?”

„Midden in de branding.... in een reddingsboot....”

Weer zwegen ze, ademloos in de wind.

„Let,” begon dan Bart opnieuw, in de luwte na de vlaag.

„Vind-jij het eigenlijk niet heerlijk voor vader.... dat hij nu toch.... zo mooi.... gestorven is...? In een reddingsboot....?” Hij kon niet verder, tranen kropten in zijn keel. Let sloeg de arm om hem heen, maar hij maakte zich gauw weer los.

„Laten we doorlopen, zeg, het is al zo laat.”

Zwijgend repten ze zich nu naar huis. Lea's moeder maakte open.

„Zo kinderen....”

„Hoe is moeder...?”

„Veel rustiger, veel beter. De dokter heeft een poedertje gegeven. Ga maar gauw even naar haar toe, dat ze daarna dadelijk slapen kan. Slaap is nu het beste.... voor alles.... zegt de dokter....”

Boven lag moeder te bed, heel bleek, maar met een rustige uitdrukking op haar gezicht. Ze strekte de hand uit

DE STORM

en trok de kinderen naar zich toe. Ze keek Let even in de ogen en Let las duidelijk in de hare: „Zó is alles het beste.”

En ze dacht aan Barts woorden van zoeven. Hoe had hij het ook gezegd? „Dat vader mooi gestorven is...” In een branding, in de strijd voor de levens van andere mensen. En nu.... voor alles beveiligd en van alles bevrijd. Geen voortdurende angst nu langer voor schandelijk ontslag, geen vernederende schorsingen en degradaties meer.... Weg de sombere toekomstvrees.... de nijpende voor gevoelens, hoe het met hem en de zijnen aflopen zou.... de bedreiging van armoë, schande, ondergang.... Zo voelde, zo begreep ze het, toen ze stil in het stille huis op de tenen naar beneden liep. Lea's moeder had de kachel aange maakt en koffie gezet.

„Hier, een sterk kopje. Dat zal jullie goeddoen.”

„Waar is Corrie?”

„Die is bij ons. Daaf heeft haar meteen meegenomen.”

„Wie praten daar, in de andere kamer?”

„Mijn man.... en de dokter....”

„Over.... moeder...?”

„Ja. Er zal raad moeten worden geschaft. Zó kan het niet blijven.”

Er sneed een vlijm van pijn door haar heen. Maar ineens schrok ze op. Zacht werd er op het raam geklopt.

„Wie kan daar zijn?” fluisterde „tante Jet”, dodelijk ontsteld.

Maar Let had het ineens begrepen....

Haar hele gezicht werd warm.

„Ik weet het wel....” zei ze haastig en liep naar de deur. Hij was het werkelijk, Wim. Hij sloeg in de donkere gang de armen om haar heen en een onzegbaar gevoel van geluk en troost doorstroomde haar. Even later zat hij naast haar aan tafel, haar hand in de zijne.

„Maar hoe wist je...?”

„Er hing een bulletin.... en toen ben ik gaan informeren op het havenkantoor.... Hoe is je moeder eronder?”

Let vertelde wat ze wist en „tante Jet” vulde het overige aan. Dan zwegen ze. Buiten bulderde de wind, en Let, de ogen ver, zag daar in de verte de zee, de woeste, donkere, oneindige zee, de branding, spattend en kokend, spookachtig wit in de zwarte nacht, onder de huilende gierende storm. Daar was hij nu gebleven.... en nooit weer zou hij komen, nooit meer zouden ze met angstige kloppende harten, het naderen van zijn stap beluisteren.

De buitendeur sloeg dicht, de dokter ging weg. Oom Daaf kwam binnen, zijn gezicht stond strak en bleek. Hij liep naar Let en kuste haar eenigszins plechtig op het voorhoofd, zette zich naast zijn vrouw en dronk zwijgend de kop koffie, dat ze al voor hem had ingeschonken, zoodra ze de voordeur hoorde.

„Waar is Bart?” vroeg hij Let.

„Op zijn kamertje. Laat hem maar.”

„Ik moet nu weer eens naar huis,” zei oom Daaf een poos later. „Ik heb alles zo maar laten staan en liggen.”

„Vind-u goed, dat ik zover met u meega?” vroeg Wim. Blijkbaar wilde hij met de oudere man overleggen. Let wierp hem een warme blik toe.

„En u, tante Jet?”

„Ik was van plan vannacht hier bij jullie te blijven.”

„O, dat vind ik heerlijk, dat is lief van u.”

„Maar het spreekt toch vanzelf.”

Die nacht in bed, telkens wakker schrikkend uit lichte, onrustige sluimering, viel het Let plotseling te binnen dat nu, met vader, ook „de schande” uit hun leven verdwenen was. Zij zelf had zich wel-is-waar, sinds ze Wim had leren kennen, bitter weinig meer over het harde oordeel van anderen, van vreemden, bekommerd, maar Bart had toch heel erg onder de druk geleefd en Corrie was juist de laatste tijd een paar keer huilend thuisgekomen, omdat schooljongens haar „je dronken vaâr” hadden nageschreeuwd. En laatst nog had Bart gevochten met een jongen, die op een schutting een waggelende, brakende

DE STORM

man had getekend, die vader voorstellen moest, met vaders naam, hun naam, er voluit onder.... Dat was nu óók voorbij.... dat was nu goddank voorbij.... en toch verheugde het Let, dat ze daar niet het eerst aan had gedacht....

De volgende morgen scheen de zon, maar de storm was nog lang niet bedaard. Moeder voelde zich na de lange slaap alweer wat beter. Ze mochten toch maar heel even bij haar binnenkomen. Bart was gewoon naar school gegaan, en tante Jet toog naar haar eigen huis. Let zat alleen en wachtte op Wim. Hij had beloofd tegen elf uur te komen. Ze voelde zich moe en slap, ook wel heel bezorgd over moeder. Dat beter voelen in bed, op een slaapproeder, beduidde immers zo weinig. Tante Jet had gelijk —, er moest raad geschaft.... Dan dacht ze aan Wim en hoe hij gisteravond met oom Daaf was weggegaan, als twee vrienden, verenigd in hun zorgen voor haar, voor moeder en Bart en Cor.

Een uur later konden de burens, loerend over hun horretjes en aan hun spionnen, vol nieuwsgierigheid naar wat er voorvallen mocht in het huis met de bruine deur en de koperen plaat, waar de naam van de dode man in stond gegrift, konden ze zich de ogen uitkijken naar het prachtige rijtuig, dat de straat in kwam rollen en stilhield voor de bruine deur. Ze keken, keken.... maar toen ze er een deftige dame uitstappen zagen, toen konden de meesten het niet voor zich houden, en de hoofden keerden zich om of trokken zich een ogenblik terug om huisgenoten deelgenoot te maken van het opzienbarende feit. Mevrouw Wendelaar kwam, met haar zoon, de weduwe Brons bezoeken! Geen twijfel nu meer: de verloving ging door, het ongehoorde zou waar worden. En onmiddellijk steeg het verachte gezin in de achting der burens.

Mevrouw Wendelaar was inderdaad en, tot Wim's grote verwondering en nog grotere vreugde, geheel uit eigen beweging met hem meegegaan. Ze was gedeeltelijk uit medelijden en belangstelling tot dat besluit gekomen, maar

ook gedeeltelijk uit overleg. Ze kende haar zoon te goed om te geloven dat hij nu nog Let in de steek laten zou, en ze was verstandig genoeg, zich gewonnen te geven, wanneer duidelijk bleek dat verzet niet meer hielp. Zo hield ze dan „de mooie rol” nog aan zich.

Maar ook haar medelijden en haar belangstelling waren oprecht. Ze was wel, van jongs-af verwend en ontzien, een tyrannieke en heerszuchtige, maar volstrekt geen hardvochtige vrouw. En tegenover het tafreel van werkelijk leed en werkelijke zorg, van ziekte en angst en dood, dat Wim's relaas haar voor ogen had gebracht, had haar het cocquetteren met een gewaande hartkwaal ineens zo kinderachtig, zo onwaardig geschenen. Ze had behoefte gevoeld om die andere vrouw, die zoveel in stilte had gedragen, al die jaren, te leren kennen. Ze wilde ook het meisje leren kennen, dat haar jongen zo'n groot gevoel had ingeboezemd. En viel ze niet al te zeer tegen, dan zou ze haar een poos bij zich in huis nemen. de gelegenheid deed zich nu voor; dan kon ze meteen leren wennen aan de beschaving en de manieren van hun milieu, aan alles dat in het hare wel ontbroken zou hebben. Van al die gevoelens en gedachten en plannen vervuld, liet ze zich nu, onder de gretige ogen der loerende burens, door haar zoon uit het rijtuig helpen. De koetsier had al aangebeld. Let verscheen zelf in de deur en onmiddellijk voelde mevrouw Wendelaar dat ze haar beschavingsplannen wel kon laten varen; dat Let in geen enkel milieu een andere dan haar eigen beschaving hoefde te gaan halen. Het meisje ontving haar met de meeste voorkomendheid en de warmste waardering voor haar komst, maar ze toonde zich volstrekt niet overmatig geveleid, noch van haar stuk gebracht. Mevrouw Wendelaar werd er een beetje stil van.

Wim zag het haar aan, terwijl ze samen wachtten in de kale, doodse voorkamer, achter de neergelaten gordijnen, en in zijn hart genoot hij ervan. Maar daar was Let weer terug. Moeder zou mevrouw Wendelaar graag een ogen-

DE STORM

blik ontvangen. Ze leidde haar naar boven, naar haar moeders kamer, liet ze samen alleen en ging weer naar Wim terug.

„Zou je zin hebben bij ons in huis te komen een poos...?“
Een gloed rees naar haar slapen, maar het kon immers niet!

„En moeder dan...? En Corrie en Bart...?“

Hij aarzelde even, kwam dan dichterbij haar zitten en nam haar hand.

„Kindje.... je moeder mag hier niet blijven, in geen geval nu, met de winter voor de deur. De dokter wankelt nog tussen Davos of een sanatorium hier in het land....“

Haar lippen beefden.

„Moet moeder weg...?“

„Ze had al weg moeten zijn, al voor jaren, in haar eigen belang, in jullie aller belang. Maar het kon niet eerder. Nu kan het. Nu is het nog tijd. Nu geeft de dokter nog goede hoop!“

De tranen stroomden haar ogen uit.

„De twee anderen gaan natuurlijk naar Lea's familie.“

Ze wiste haar ogen af.

„Dat begrijp ik.... Maar Lea had altijd gedacht, als het ooit nodig zou zijn.... wij alle drie.“

En ze glimlachte even.

„Nee.... jij bij ons!“ Hij trok haar naar zich toe. „Moeder zal het je zo dadelijk vragen.“

„Heeft ze dan nu niets meer tegen me?“

„Ze had nooit iets tegen jou. Ze kende je immers niet....“

Let zweeg, het hoofd tegen zijn schouder. „Alles kan, nu vader weg is,“ dacht ze. „Alles wordt goed, moeder zal genezen.“ Een blijdschap vervulde haar, met het bitterst medelijden gemengd. De arme, wiens dood nauwelijks leegte, alleen verlossing bracht!

„Zucht je zo, omdat je bij ons moet komen?“

„Nee, Wim, ik zucht om vader....“

Hij drukte even haar schouder, en zo zaten ze, stil.

Boven werd zachtjes gelopen; stappen daalden de trap

af; daar was mevrouw Wendelaar weer, blijkbaar zeer onder de indruk. Wim keek zijn moeder aan, als zag hij haar voor het eerst. Ze leek een ander mens. Er lag gloed in haar ogen, een energieke trek om haar mond.

„Moeder gaat voorlopig naar het ziekenhuis hier. We zullen een mooie, zonnige kamer voor haar zien te krijgen. En mag ik dan het genoeg hebben....” Daar was de mondaine, afgemeten toon ineens weer terug, maar ze voelde dadelijk zelf hoe dat hier misklonk; ze viel zichzelf in de rede en zei eenvoudig:

„En jij gaat met ons mee.... Wim heeft het je misschien al verteld....”

Ineens dacht Let aan de school.

„Hoe zou dat daarmee moeten?”

„Heel eenvoudig. Je bent maar tien minuten van de halte Oudveen af. Daar stapt mijn man ook in, als hij naar de stad moet.”

„Ik zou in elk geval op tijd examen willen doen.”

„Natuurlijk! Jullie bent toch eigenlijk allebei nog maar kinderen.”

Het klonk een beetje scherp, althans afwijzend.

„Hoe bedoelt u?” vroeg Let argeloos. Maar ineens werd ze vuurrood. Alsof ze daaraan had gedacht!

„Ik bedoelde alleen, mevrouw, dat ik geen jaar verliezen wil. Dat ik mijn acte haal, staat in elk geval vast.”

Die nacht sliepen ze allemaal voor het laatst in het huis, waar ze zoveel leed en angst hadden geleden, maar waar ze toch altijd samen waren geweest. Nu zouden ze uiteengaan, om aller bestwil, zeker, maar ze gingen toch uiteen. Voor moeder was een mooie, ruime kamer in het ziekenhuis besproken.... en Let moest ineens denken aan mijnheer Adelink, die was nu juist een half jaar dood.... en daarna ging moeder naar Zwitserland, dat was nu bepaald, dat oordeelde de dokter ten slotte toch het beste. Wel ver.... ver zou moeder weg zijn.... maar veilig en goed verzorgd, in zon en zuivere lucht. Bart en Corrie bij Lea, dat was toch al zo lang voor allemaal een tweede

DE STORM

thuis. En zij.... alle dagen bij Wim.... wat een leven, wat een heerlijkheid.... haast niet te geloven.

Hoe stil was het nu in huis, hoe stil was het buiten, de natuur wonderbaarlijk kalm, eindelijk, eindelijk uitgeput na de vreselijke storm, die bijna drie etmalen had geduurd. Iets onheilspellend had die diepe stilte, als lagen al weer nieuwe gevaren op de loer —, zó waren de oren reeds aan het geraas gewend geraakt. Maar wie liep daar op blote voeten, midden in de nacht, over de gang? Het kwam naar haar deur en ze richtte zich op in bed. De deur ging open en een smalle, witte gedaante trad binnen. Corrie....

„Wat is er?” fluisterde Let, heel zacht, om moeder niet te wekken. Haar kamertje grensde aan moeders kamer en de deur stond open. Maar moeder sliep rustig op haar poedertje door.

„Ik kan niet slapen....” Het stemmetje was maar nauwelijks hoorbaar, verstikt van tranen.

„Kom dan maar gauw hier.” Ze maakte zich zo smal als ze kon in haar nauwe ledikantje. Het kind klom bij haar en drukte zich tegen haar aan.

„Wat is er.... waarom huil je zo?”

„Ik kan het niet zeggen.”

„Jawel, je kunt het wel zeggen.”

Ineens snikte Corrie het uit. Let voelde het hele lichaampje tegen zich schokken.

„Ik vind het zo naar voor vader.... ik geloof dat we allemaal blij zijn.... dat vader weg is.... en dat vind ik zo naar voor vader.... maar ik ben toch evengoed blij.... ik kan het niet helpen....”

Let zei maar niets; het kind verwachtte trouwens geen antwoord, had geen andere behoefte gehad dan dit zware, dat haar op het hart lag, tegen iemand te zeggen en daarna uit te huilen. Let liet haar rustig huilen.... tot ze eindelijk in slaap viel....

Een paar dagen later viel er voor de burens niets meer te zien aan het huis met de bruine deur. Onder hun nieuws-

gierig door horren en voor spionnen loerende ogen was het schamele boeltje weggedragen, voorlopig geborgen in het pakhuis van mijnheer Schaap. Alleen de bloementafel en de voetenbankjes, die Bart voor zijn moeder had gemaakt, moesten op het slaapkamertje staan dat hij voortaan met Daaf zou delen. Cor was al met Roosje, een jaar jonger dan zij, maar een bijdehandje, een strijd om het baasschap begonnen. Kleine Wiet zou nu voortaan, zuchtte oom Daaf, door vier inplaats van twee worden verwend.

Moeder was tevreden in het ziekenhuis. Nu ze eindelijk tot rust kwam, nu bleek pas recht, hoe ze al die jaren boven haar krachten had gewerkt. De reactie bleef niet uit, ze deed de eerste dagen bijna niets dan slapen. Elke dag na vieren kwam Let haar opzoeken en zat dan meestal maar stil met moeders hand in de hare en praatte een enkel woordje, over het aanstaand vertrek naar Zwitserland, over haar naderend examen.

Op school, in de klas vooral, hadden sommigen in het begin wel voortdurend naar haar gekeken, als zochten ze bijzondere dingen aan haar te ontdekken, de kentecken van alles wat er in zo korte tijd met haar was gebeurd; maar daar zij nergens over sprak, hadden ze ook nergens naar durven vragen. Het kon haar natuurlijk niet ontgaan dat ze met een zeker ontzag werd behandeld; Leida Verkruysen begon al openlijk om haar heen te draaien! Met Lea en met Wim moest ze daar wel eens om lachen. Maar meestal dacht ze er niet eens aan.

Tegen het einde van de maand begon moeder wat sterker te worden; ze sliep minder, de apathie verdween, en ze legde weer veel meer belangstelling voor haar kinderen aan de dag. Ze had zelfs naar Lea gevraagd, en zo was Lea dan ook die Woensdagmiddag met Let meegekomen. Het was luw, bijna zoel; er scheen een bleek zonnetje achter misten; het leek wel October, inplaats van tien dagen voor Sinterklaas.

„Zullen we nog even door jullie straat langs jullie oude

DE STORM

huis lopen?" vroeg Lea, toen ze het ziekenhuis verlieten. Let keek een beetje verbaasd.

„Waarom wil je dat?" glimlachte ze.

„Ik weet het zelf niet. Laten we het maar doen...."

Lea's hart trok vaak naar de zachte smart van de weemoed, maar zelf wist ze dat niet.

Tussen de bewoonde huurhuizen stond het huis met de bruine deur verlaten en naakt met zijn flikkerende kale ramen. Een doffe plek op het glanzend paneel toonde de plek, waar tot voor kort de koperen naamplaat had gezeten. Ze kwamen dichterbij en bukten hun hoofden naar het raam en keken de verlaten kamers in. In de achterkamer bewoog iets, over een tafel stond een man gebogen. Lea schrok er even van.

„Wie zou dat zijn?"

„Een behanger! Kijk maar.... zijn stijfselpot staat naast hem. En daar liggen de rollen."

„Zouden er al weer nieuwe mensen komen?"

„Ja, dat denk ik wel...”

Ze bleven nog even kijken naar de bezige man, totdat die verwonderd opkeek en aanstalten maakte om naar het raam te komen, en liepen dan weer verder. Let dacht aan Wim, die beloofd had vanmiddag vroeg thuis te komen. In Lea was het zwaar van allerlei gevoelens, die ze zelf geen naam zou hebben kunnen geven. Aan de straathoek keek Lea nog een laatste maal om naar het lege huis met de naakte ramen.

HOOFDSTUK XII

HET EINDE

DE trein stond stil, de nichtjes stapten uit. Lien voelde een bons door haar borst: voor het laatst.... Zó sterk viel het op haar, dat ze roerloos bleef staan in de fijne motregen van de windstille, zoel-grijze voorjaarsdag. En ineens was het haar, als zag ze heel ver weg een klein meisje in de zon, onder een blauwe hemel, temidden van hyacintenreuk. En dat was allemaal vier jaar geleden en dat kind was zichzelf. En ze voelde zichzelf denken, haar eigen gedachten van vier jaar terug.... ze voelde zichzelf staren die verre toekomst in.... en nu was ze hier, aan het eind.... nu was die lange weg al afgelegd, nu was die verre toekomst „heden” geworden, en dit was weer een voorjaarsdag, een stille, grijze.... de allerlaatste dag. Ver weg in de nevels van motregen lagen de sloten, de weiden, niet zó stralend vol bloemen nog als toen, want de winter had lang geduurd dit jaar, en ginds, in de bocht, die blauwgrijze klomp, die leek in de nevel te zweven, de spoorbrug over het kanaal.

Alles hetzelfde en alles toch veranderd ook....

„Heb jij misschien mijn kaartje, Lien?”

„Nee, kijk, alleen mijn eigen.”

Ze zag Anna in haar tasje frommelen, in haar beursje zoeken, en ze dacht.... ja, er is wel heel veel veranderd! Ze steunde niet langer op Anna —, vaak steunde Anna op haar, ze leek soms zo moe van het voorbijje verdriet. Werk had haar nooit kunnen vermoeien, maar angst en zorg hadden haar geschokt. Haar vader was genezen —, toch nooit weer de oude geworden. En aan haar vader had Anna haar kracht ontleend, aan haar bewondering voor hem, haar volgen van zijn voorbeeld. En toen hij, ziek en mismoedig, haar dat voorbeeld van volharding en ernst niet meer geven kon, toen was ook Anna haar steun een ogenblik kwijt geweest, toen was gebleken hoe ze eigenlijk nog helemaal niet was geweest, wat ze altijd had willen zijn: zichzelf. En ze had leren inzien, hoe weinig het beduidde, knap te zijn, een „bol” te heten, ze had leren begrijpen, dat eigenlijk Lien, in haar vallen en opstaan, veel meer dan zij „zichzelf” was geweest!

Achter de mensendrom schuifelden ze voetje voor voetje over de natte steentjes naar de contrôle toe. Het was heel druk, de jaarlijkse Paasmarkt van paarden en koeien werd juist die dag gehouden, uit de hele omtrek stroomden de boeren naar het stadje en de veedrijvers met hun knoeststokken in wijde, blauwe stijfgestreken kielen. Welgedane boerinnen in groen en bruin en paars, bloedkoralen om de stijve opstaande japonkragen gewonden, waren met haar mannen meegekomen. Haar gouden oorijzers blonken en straalden onder het fijne kantwerk der Zondagse mutsen en ze snoepten nu al uit zakjes, zo vroeg als het was; haar rokken schommelden in het langzame voortbewegen.

Anna en Lien lieten ze rustig voortgaan en passeerden eindelijk als laatste de contrôle.

„Alsjeblieft, Sattelmeyer,” zei Lien, haar kaartje overreikend.

De vriendelijke controleur met de blauwe jongensogen

HET EINDE

keek verwonderd op, nu hij zich bij de naam hoorde noemen en nam aarzelend de kaartjes aan.

„Abonnement vergeten, dames? Had toch niet behoefde....”

„Neen, Sattlemeyer, we hebben sinds Zaterdag geen abonnement meer. Vandaag komen we voor het laatst. Morgen doen we examen. Schriftelijk tenminste.”

„Dus.... dan nemen we vandaag afscheid...? Want morgen vroeg heb ik geen contrôle-dienst.”

„Ja.... zowat.... van elkaar geregeld zien tenminste....”

Sattelmeyer bekeek de beide meisjes van top tot teen, schudde het hoofd, zuchtte:

„Alweer groot!” zei hij. „Alweer het leven in.”

„Wat een ernst, wat een plechtigheid!” proestte Lien. „Je lijkt wel een dominee, Sattelmeyer!”

„Examen....” zette Sattelmeyer zijn mijmering voort....

„De ene examen en de ander....” Hij lachte even, een blos deed zijn gezicht nog jonger schijnen „De andere maand ga ik trouwen!”

„Ga jij.... trouwen.... Sattelmeyer? Hoe oud ben je dan?”

„Vier-en-twintig, dames, op de kop af, hoor! Ja, u gelooft het niet. Mijn meisje wil het ook niet geloven, niet voordat ze mijn geboorte-acte heeft gezien, zegt ze.”

„We hebben toch heel wat samen beleefd.”

„Zegt u dat wel. Daar.” Hij knikte lachend achterom naar de wachtkamer.

„Kijk, daar staat juffrouw Waagmeester. We moeten van haar toch ook even afscheid nemen, Anna.”

De dikke juffrouw achter het buffet knikte ze al tegemoet. „'k Weet er al alles van. Morgen onder het mes, is het niet?”

„Ja, juffrouw Waagmeester.”

En even bleven ze tegen de hoge bruine toonbank geleund met de dikke juffrouw staan praten. De stolpen met belegde broodjes, kaas en ham, het vitrinetje vol chocola en hopjes, de schotel mokkapunten, de glimmende reclameprenten van advocaat en likeur.... de eigenaardige reuk van „koffie van eergisteren en bier van verleden week”, zoals Nel het noemde.... vier jaar lang had het alle dagen allemaal zo gestaan, gelegen, gehangen, alleen zij-zelf waren boven de toonbank en zelfs boven juffrouw Waagmeester in de vier jaren uitgegroeid.

Zij waren nu „vijfde rad aan de wagen”. Ze hoorden niet meer op school. Toelatingsexamen, overgangsexamens,

HET EINDE

het was allemaal afgelopen, de nieuwe leerlingenlijsten hingen in de vestibule. Morgen kwamen de kinderen van de nieuwe eerste. Die van de oude derde waren verhoogd, keken ze bijkans weg van de school. Die hunkerden nu immers naar hun plaatsen in de vierde! Dat hoorde erbij, daarvoor was je „vijfde rad aan de wagen”, nog op school en toch niet meer, nog leerling en al volwassen. Verleden jaar hadden ze er zelf aan meegedaan, aan dat wegstijgen van het „vijfde rad”, aan het zingen van „ga je of ik sla je”. hadden ze zelf gehunkerd naar hun plaatsen in de vierde. En deze laatste dag... och, het heette dat je die dag met je laatste moeilijkheden bij de leraar kwam, maar wie had nu nog moeilijkheden? De laatste drie maanden was er niets gedaan dan repeteren. En gisteren had Marie Mol nog weer gevraagd, hoe dat toch allemaal precies zat met het begin van de tachtigjarige oorlog en het ministerie Thorbecke. En Gien droomde nog van perspompen —, Gien begreep van de hele physica niemendal. Moest je die malle Verloop, de opvolger van mijnheer Adelink geloven, dan kreeg zeker de hele klas onvoldoende voor plant- en dierkunde. Volgens hem had mijnheer Adelink ze niets nuttigs geleerd. Maar toen Nel van Zanten hem op de man af had gevraagd hoe het dan mogelijk was dat alle vorige klassen goede cijfers hadden behaald, had hij maar zowat binnensmonds gebromd.

„Theorie der Muziek”, daar had Breebaart wel erg mee geslabakt, de laatste jaren. Hij liet de lui maar enkel zingen. En op het examen sloeg je dan een figuur als modder. De nieuwe Inspecteur was op de kennis van die „Theorie der Muziek” erg gesteld, „de baas” had verleden jaar een wenk van hogerhand gehad, dat er beter aan gewerkt moest worden —, de hele kluit was met een onvoldoende thuisgekomen.

En sinds deed Breebaart niets dan zagen over toonaarden en intervallen.

Hoe was het ook weer? Je onthield het met een rijmpje.

God Doet Alles En Bestuurt Fiks. G.D.A.E.B.Fis. Dat waren dan zeker de voornaamste „toonaarden”. Wie piano leerde, had het altijd veel gemakkelijker met die dingen.

Stil voortlopend naast Anna, die natuurlijk weer voor zichzelf plaatsnamen of jaartallen repeteerde — dat zag Lien duidelijk aan haar starende blik — proestte ze stilletjes om dat malle rijmpje. Door had het opgezegd bij mijnheer Blom op de Nederlandse Taalles. En mijnheer Blom had geschaterd en gezegd: O, dan weet ik ook een mooie ezelsbrug voor jullie! Een heel verhaal was het, waar alle klassen van sterke werkwoorden in voorkwamen.

„Hoeveel zijn er ook weer, Anna?”

„Wat?”

„Klassen van sterke werkwoorden?”

„Twee-en-twintig,” zei Anna prompt.

En Lien begon in zichzelf het ezelsbrug-verhaal. „Twee dieren dronken (drinken, dronk, gedronken) een fles jenever en stalen (stelen, stal, gestolen) toen een ham. In de krant las men (lezen, las, gelezen), dat ze een ruit hadden uitgesneden (snijden, sneed, gesneden). Een van hen had op zijn vervolgers geschoten, die ze bij zijn verwonding hadden achtergelaten....”

Gerechte Hemel, hoe kwam je ooit aan twee-en-twintig? Er was een heel gat in het verhaal, een heel gat in Liens geheugen. Ze wist nog maar enkel het slot: ze scheidden en riepen (roepen, riep, geroepen) elkaar een laatst vaarwel toe. Hoe ter wereld kwam je ooit aan twee-en-twintig?

Kijk, nu waren toch nog de hyacinthen bij Kraus in bloei gegaan, de paarse althans barstten hun bladbekers uit, de witte bleven even achter. Ha.... ze had ze geroken.... ineens.... de heerlijke geur.... de allerheerlijkste geur van het bloemenjaar. De tulpen talmden nog.... die roken zoet.... een beetje stijfselachtig.... flauwtjes.... toch lekker. En Liens hart leek in haar borst te zwellen, als had ze

HET EINDE

onwetens op iets gewacht, dat nu was gekomen. De reuk van de hyacinthen! En plotseling vond ze alles heerlijk. „Zeg Anna.... vind jij het niet enig, vanavond niet naar huis... slapen bij Door in de ambtswoning? Ze zegt dat je uit de kamer uitkijkt tot op de duinen, ze zegt dat het er altijd naar appels ruikt.... Jammer alleen dat morgenochtend niemand van thuis ons naar de trein kan brengen.” „We zullen geen tekort aan uitgeleide hebben,” glimlachte Anna.

„Hoe laat precies gaat de trein?”

„Acht uur veertien.”

Vreemd was dat, voor de laatste maal als leerling over het plein te drementen. De laatste maal, de laatste maal! En Lien zocht er zich van te doordringen, zocht het zich bewust te worden, zocht het te proeven. Eenmaal.... dacht ze.... eenmaal zal ik mezelf zó zien lopen.... mezelf van nu.... eenmaal zal dit ook weer „verleden” heten, zal dit „lang geleden” zijn.... en ik zal mezelf zien, zoals ik straks mezelf zag van toen ik toelatingsexamen deed. De zon scheen.... ik droeg een groene jurk.... en mijnheer Adelink.... o, mijnheer Adelink.... Ze veegde gauw haar ogen af, want daar kwam Door naar ze toe.

„Ik ben nu jullie gastvrouw,” zei ze trots. „Heb jullie al tuinkers gegeten van 't jaar?”

„Neen,” lachte Lien.

„Gelukkig. Ik was zo bang van wel. Jullie krijgt ze om twaalf uur op je brood. Met suiker en citroen. Smaakt precies als aardbeien. Piet heeft ze gezaaid.... in letters. Ja, in letters!” herhaalde ze en lachte geheimzinnig. Lien kreeg een kleur.

„In een L. en een D.!” vervolgde Door.

„Fout!” riep Lien. „Want ik heet P., Paulien!”

„Wie zegt er dan dat jij het bent?” vroeg Door onnozel.

„Flauw....” vond Lien, heftig blozend. Die malle Piet met zijn hofmakerijen de laatste tijd. Sinds die uitvoering van de turnvereniging. Toch wel een leuke jongen. Helemaal wel leuk, die logeerpartij. Wat zouden ze doen van-

DE KLAS VAN TWAALF

avond? Wandelen, praten, het huis bekijken.... niet de hele avond blokken, dat gaf nu toch niets meer. Ze kwamen er wel. Ze hadden dit jaar voor het eerst „tentamen” gehad, net als op de grote Rijkskweekscholen, heel deftig. De hele klas had een redelijk figuur geslagen, ook Marie Mol, dank zij haar noeste ijver en al haar bijlessen. Er bestond gegronde hoop dat de klas-van-twaalf de school zou verlaten, zoals ze was gekomen: het hele stel compleet. Leuk zou dat zijn. Maar dan was het ook uit. En die gedachte verontrustte haar ineens....

„Morgen zijn we de klas van twaalf niet meer!”

Anna praatte met Anke, Lien stond met Nel en Door.

Dan gingen ze naar binnen.

De regen drupte; heel, heel ver weg klonk kopermuziek. De „Beierse Kapel”. Dat hoorde bij de hyacinthen. Nu was het lente. Met de trekvogels kwamen ook de Duitse muzikanten weer terug. Er waren zulke aardige bij. Ze droegen witte broeken, blauwe jasjes met gouden knopen.... Een beetje soezerig keek Lien door de hoogste ruiten naar de zacht-zwaaiende takken der iepen, waarvan de knopjes al op barsten stonden, terwijl mijnheer De Bie, de saaie, maar eindeloos-geduldige geschiedenisleraar, nog eens aan Marie Mol uitlegde, hoe toch precies de Tachtigjarige oorlog was ontstaan.

Het gonsde langs Liens oren.... Verbond der Edelen.... Margaretha van Parma.... en daartussen zong het: voor het laatst.... voor het laatst.... alle twaalf bij elkaar. Morgen vliegen we uit.... elk naar een kant.... ik houd niet van alle twaalf, maar ik ben zo gehecht aan die twaalf bij elkaar.... wat zal het leeg zijn.... leeg zijn.... Er moeten dan andere dingen komen.... om die leegte te vullen. Maar wat.... wat...? Piet Siegenbeek..? Aardige jongen, beste jongen.... ook leuke snoet.... maar neen.... maar neen hij alleen zal nooit al die leegte kunnen vullen, die nu komen gaat...

Nel ging om twaalf uur ook mee naar Door om de eerste tuinkers te proeven. Het was een vrolijk koffiemaaltje in

HET EINDE

de kale grote kamer. Een bleek twaalfuurszonnetje en de vochtige geuren uit de tuin, natte aarde en bottend kruid door open deuren binnen dringend, vergoedden het tekort aan meubels ruimschoots.

Lien werd heftig met Piet geplaagd, vooral door de twee lingen, bengels van twaalf jaar. Mijnheer Siegenbeek plaagde dapper mee —, hij beweerde dat Piet nu zeker op kantoor met zijn boterham zijn nagels zat te verslinden van nijd dat hij in het middaguur niet thuishoof kon.

„Zie je....” zei Door vertrouwelijk, toen ze weer naar school liepen. „Nu hebben we toch zóveel geld en we kunnen maar geen nieuwe meubels kopen. We maken alles op. Vader net zo goed als wij. Maar we hebben dan ook een enig leven!”

„Eeuwig gasten en logé's,” lachte Nel.

„Ja, dat was altijd ons ideaal,” bekende Door. „Dat hebben we tenminste bereikt. Voor meubels wacht vader nu maar op zijn zilveren ambtsjubileum....”

„Zachte wenk!” lachte Anna.

„Moet je net Door hebben,” protesteerde Lien.

„Och, ze meent het immers niet....”

„'t Laatste uur zangles.”

„Ja.... als hij nu maar niet weer begint over God Doet Alles En Bestuurt Fiks.”

„Marie Mol heeft zeker zó'n ceel vragen.”

„Nee, want in muziek-theorie is ze juist heel knap.”

„Wat zouden we dan doen?”

„Afwachten.”

Dat allerlaatste schooluur werd een verrassing. Ze stonden voor het raam en zagen over het plein mijnheer Breebaart komen en tikten op de ruiten en wuifden hem toe —, ze waren nu toch geen leerlingen meer. Hij lachte en groette overdreven diep met zijn hoed, ze hoorden hem binnenkomen, ze hoorden hem neuriën van: „Zeg, ik hoor u altijd dromen, van die goede oude tijd.” Toen zweeg hij ineens, want de baas sprak hem aan.

„Dat hebben we in de eerste klas gezongen!” riep Door.

DE KLAS VAN TWAALF

„In het begin van de zomer. We aten zulke heerlijke groentesoep thuis die dag. Ik proef ze nu ineens die groentesoep.”

„Ja, het was in de eerste klas....” zei Anke peinzend, voor zich uitstarend.

„We moesten eigenlijk alles wat we die vier jaar gezongen hebben, vandaag voor het laatst nog eens kunnen zingen. Als je iets zingt, dan is het net of alles weer terugkomt, of je alles weer beleeft van toen,” zei Nel.

„Hoezo.... beleven?” vroeg Jeanne weifelend.

„Ja,” viel Leida Verkruijsen dadelijk bij, met een spotlachje. „Ik begrijp ook helemaal niet, wat Nel nu weer bedoelt.”

„Ik wel....” kwam Lea.

„De een heeft het misschien wel, de ander niet,” opperde Tine.

„De meesten dan toch niet,” meende Jeanne.

„De meesten wèl!” bestreed Lien.

„Niet met alles....” dacht Marie Mol. „Soms wel, en soms niet.”

„Is de geheime vergadering uit?” mengde zich nu de leraar in het gesprek. „Waar ging het over?”

Lien legde het hem uit.

„Wat denkt u er eigenlijk van, meneer? Hebt u het zelf ook niet, dat u alles wat voorbij is weer beleeft als je de liedjes zingt, die je leerde of zong in die tijd? We hoorden u zoeven neuriën van „Zeg, ik hoor u altijd dromen,” en toen raakten we daarover aan het praten. We dachten: het zou zo aardig zijn, alles van al die jaren nog eens te zingen, nu de laatste les.”

„Alles in één uur?”

„We zouden kunnen kiezen.”

„En dan eerst....”

„Zeg, ik hoor u altijd dromen”, natuurlijk!”

Ze zongen het lied dat Door aan die heerlijke groentesoep had doen denken. Sommigen zongen het met gezichten van „Wat heb je daar nu aan?”, maar de meesten

HET EINDE

voelden er toch wel het verleden in, het licht en zorgeloos begin van wat nu was voorbij gegaan en zichzelf als klein-meisje. En toen het uit was, leek een scherm gedaald, een gordijn gesloten over dat voorbije. Maar Lien dacht ineens: „Dat zal ik nu altijd, altijd kunnen doen! En al word ik vijftig, al word ik zestig, zo vaak ik dit alles terug wil hebben, sluit ik mij in een kamertje op en dan zing ik van „Zeg ik hoor u altijd dromen....” en dan ben ik weer veertien, en het is zomer, en blauw liggen de sloten onder de blauwe hemel. Alles kan ik nu voor altijd houden, niets hoeft ik ooit kwijt!”

„Wat hebben we eigenlijk nog meer in de eerste klas gezongen?”

Ze dachten even na.

„Gij bergen vaartwel!”

„Hojo, hojo, de wind steekt op!”

„Nee, toen zaten we al in de tweede. Dat weet ik zeker. Dat ruikt naar die lichte seringen bij Bergman boven de schutting.”

„Op der Alpen fiere kruinen....”

„Ja, laten we dat zingen...!”

Dat is de kersenpartij.... mijmerde Lea.... de kersenpartij bij Anke. En ze keek de gezichten langs, en ze vroeg zich af, wat nu de anderen voelden, dachten, zich herinnerden. Of zagen ze nu allemaal, als een scherp, duidelijk prentje, Anke's tuin en de lange tafel met de kamperfoelieranken? Al dat zo lang voorbije....

„Mogen we nu zingen:

„Gij bergen vaartwel?”

„Jullie gaat je gang maar. Vecht het maar uit onder elkaar,” lachte de leraar.

Het was een liedje over „ruisende wouden” en „murmelende bronnen” —, over alles wat ze nooit gezien hadden en wat de meesten wel nooit zouden zien.... maar terwijl ze het zongen, leefde het toch voor hun ogen, in schemerige voorstellingen, vermengd met vluchtige beelden uit de tijd dat ze het voor het eerst gezongen hadden. Lien

DE KLAS VAN TWAALF

zag er kramen en spullen doorheen.... het was toen juist kermis geweest. Hoe gek....

„Ras stijgt, om weer opnieuw te schijnen” is óók uit de tweede klas,” zei Lea.

„Het laatste.”

„We worden nu in snel tempo ouder,” lachte mijnheer Breebaart.

„Wat hebben we ook het eerst in de derde gezongen?”

Lien wist het wel. Het was: „Broeders laat ons samen leven”. En de meesten hadden het een laf liedje gevonden, akelig-godsdienstig, echt iets voor de catechisatie. Lien hield zelf ook niet van „catechisatie-liedjes”; ze vonden het bij haar thuis zelfs verkeerd, dat ze er zo weinig om gaf, zo zelden naar de kerk ging. Maar die dag, toen ze allemaal samen tweestemmig zongen van:

„Waarheid zoeken, liefdrijk handlen.

„God beminnen, deugdzaam wandlen

„Heel ons aardse levenstijd.....”

op die langzame, plechtige wijs, toen had ze zo'n vreemde rilling over haar achterhoofd en langs haar rug voelen gaan, en ze had dat allemaal, zó te zijn, zó te leven, toch wel prachtig gevonden. Ze was benieuwd of datzelfde nu weer zou komen, maar ze durfde niet vragen, het lied te mogen zingen —, mijnheer Breebaart zelf stelde het voor. „Het had zo'n moeilijke „tweede stem” —, weet jullie nog wel?”

Ze zongen het lied en Anke wist dat haar gezicht rustig stond, terwijl ze zong, maar ze dacht.... wat is dat vreemd.... wat vreemd.... nu ben ik met de anderen... en toch heel alleen.... wat geen van de anderen weet, waar ik nu aan denk.... wat nu in mij leeft.... en zó'n pijn doet... dat ik het bijna niet uithouden kan.... Herbert.... Herbert.... in die tijd is het begonnen.... zijn onverschilligheid.... en kort daarna is hij weggegaan.... heb ik alles verloren.... En ze was blij dat het lied uit was.... en iets van haar weer inslapen mocht, om slapend vergeten te leren.

HET EINDE

Maar ineens zat iedereen verbaasd: Marie Mol had haar vinger opgestoken! Daar moest je nu wel weer Marie Mol voor zijn, om het laatste uur op school je vinger op te steken, als je iets te vragen had. Een wonder intussen, dat ze iets te vragen had. Of zou ze nu toch nog over, „God Doet Alles....” beginnen?”

„Wat is er Marie?”

„Ik zou zo graag willen zingen van „Hoort ge dat lied.... Het klinkt in het bosje van abelen.”

„Dat was in de derde, in het najaar. Toen we bij Lea in de Loofhut zijn geweest!” riep Nel.

Marie Mol knikte. Haar gezicht was vuurrood, haar stem had gehakkeld toen ze het verzoek deed. Ze schreven het toe aan verlegenheid, ze wisten ook niet.... Marie Mol sloeg de ogen neer, alsof ze bang was haar geheime gevoelens te verraden.... ze mochten het niet weten.... ze schaamde zich zelfs een beetje.... Het was zo'n mooi, ernstig lied.... het ging over „het bosje van abelen” en „de zang der filomelen”,... maar voor haar was het.... die avond in het park.... die éne, enige avond.... Ze was naar de muziek wezen luisteren, met een heel troepje ouderen, ook meisjes en jongens, allemaal uit Oudveen.... haar getrouwde broer en schoonzuster hadden haar mee gevraagd.... en toen.... had die jongen... Karel Oostmeyer had die jongen.... was die jongen met haar, met haar alleen, stilletjes het achterhek uitgegaan.... en langs het smalle paadje, tussen de doornhagen, achter de zagerij.... En alles was geweest, die ene avond, die enige avond.... als nooit daar voor.... als nooit daar na... zó zoet, zo zalig-zoet. Zacht ruisten de bomen.... hoog en ver scheen de maan.... en de vochtige weiden geurden.... Ze hadden het die morgen op school voor het eerst gezongen: „Hoort ge dat lied, Het klinkt in het bosje van abelen”.... het murmelde die avond vaag in haar na, achter in haar hoofd.... En ineens had hij.... zijn arm om haar middel.... en hij had gevraagd.... of ze dat kende.... dat liedje dat iedereen nu zong, van.... „Als in het park de bladeren vallen, en men

vrijt bij maneschijn...." En ze was gloeiend rood geworden, want het was een heel onfatsoenlijk liedje en ze had zich losgerukt en zich omgekeerd en was weer gauw door het parkhek naar haar broer en schoonzuster teruggegaan.

Ze had die Karel Oostmeyer daarna in geen maanden, pas veel later teruggezien, en hij had haar niet eens herkend! Maar toen ze een dag of wat later op school weer zongen van „Hoort ge dat lied...." toen was al het heerlijke van die ene, enige avond weer teruggekomen.... als een zoet geluk door haar borst, als een krop in haar keel... en tegelijk was het haar geweest, als hoorde ze dat andere, dat slechte, onfatsoenlijke liedje: „Als in het park de bladeren vallen, en men vrijt bij maneschijn".

En nu ze vandaag dan allemaal die liedjes van voorbije jaren zongen..... nu had ze ineens aan het verlangen geen weerstand kunnen bieden.... en ze had het gevraagd.... en nu schaamde ze zich eigenlijk.... omdat niemand vermoedde.... ze schaamde zich en ze genoot, en ze zong met neergeslagen ogen en voelde haar wangen gloeien....

Ze zongen ook nog: „Wat is het in onze streek toch goed, hoera, hoera!" op verlangen van Gien.... Het was een herinnering uit de derde klas aan een geïmproviseerde danspartij in de gymnastiek.... de leraar verhinderd.... de directeur uit de stad.... stilletjes gebleven.... Door uitgestuurd om toeters en taai-taai.... zelf de kachel aange maakt, de lampen aangestoken.... Maar terwijl ze het lachend, opgeruimd zongen, met overdreven nadruk op de hoera's van het refrein, zag Nel ineens een pagina voor zich van „Waarheid en Dromen", en deze regels: „Wie Vader en Moeder liefheeft boven Mij, is Mijns niet waardig...." en schemeringen van sneeuw, die dag gevallen.... Toen had ze voor het eerst gevoeld het onderscheid tussen verzet om een overtuiging en verzet uit baldadigheid.... O, wonderlijk, wonderlijk, dat terugkomen der dingen, verbonden aan klank en zang....

Plotseling.... de bel, en een grote stilte, van allemaal tege-

HET EINDE

lijk, als bij afspraak.... Mijnheer Breebaart legde zijn stokje neer.... het was voorbij. Voor altijd voorbij. En in Lien een gevoel van spijt: zo vaak had ze zich voorgenomen, van dat allerlaatste uur de minuten te tellen, ze als kralen door haar vingers te laten glijden.... één weg.... twee weg... En nu heette reeds dat hele ongetelde snoer: *verleden!*

Ze brachten in de „ambtswoning” een vrolijke laatste avond door. Anna wilde nog blokken, maar Piet wist haar na een geweldige worsteling boeken en schriften afhandig te maken en mijnheer Siegenbeek borg ze achter slot en grendel. Er waren natuurlijk volop koekjes — ofschoon juist die dag de canapé het had afgelegd — en zelfs een laat broodje, oftewel supper. Bij wijze van tafeldecoratie lag dwars over het laken een brede strook papier, waarop Piet met zijn mooiste schoonschriftletters en vier kleuren inkt had geschreven: „Arm zijn we toch”, onder protest van Door, die dat helemaal niet vond, maar die de rode, groene, gele, blauwe krullen en bloemetjes wel erg bewonderde.

In de kamer, waar het inderdaad geheimzinnig naar appelen rook en waaruit je bij mooi weer tot de duinen kon kijken, praatten ze voor het open raam nog een tijdlang gedrieën over de voorbije jaren, tot het eindelijk stil in de „ambtswoning” werd. De volgende morgen scheen bleekjes de zon over de groene landen en lei frisse glansjes over de klare, brede, kronkelende sloten, waar overal het goud van de dotters plekte.

„Zie jullie nu wel.... de duinen.... daar... daarginds!”

Ze stonden met de neuzen tegen het raam en tuurden, tuurden de verten door.... en ja.... die tere golvingen aan een bleke horizon... dat waren de duinen wel....

„Ons huis is het enige uit de hele stad, waaruit je op de duinen ziet,” zei Door vol trots.

Piet, die om half negen op zijn kantoor moest zijn, maar de meisjes met alle geweld wegbrengen wilde, joeg ze, geholpen door de tweelingen, zó verschrikkelijk op, dat

DE KLAS VAN TWAALF

hun troepje het eerst op het perron verscheen, maar dan een kwartier voor de tijd.

„Nu we allemaal bij je zijn.... vindt je het misschien niet zo erg.... dat er geen mens is van jullie thuis...?” fluisterde Door Lien in het oor. Ze hing zelf zo aan „thuis”. Ze bleven niet lang alleen.

Daar kwam Lea al aan, met haar vader en haar broertje Daaf en met Corrie en Bart Brons. Die moesten natuurlijk ook hun zuster uitgeleide doen. Maar Let was er nog niet.

Even later stonden Door's zusjes met Daaf en Bart en Corrie in bewondering gebogen over een prentbriefkaart uit Zwitserland —, smaragdgroen, turkoois-blauw van woud en meer, met fel robijnrood van daakjes. Uit Zwitserland, van Moeder. En Let had stellig een brief!... Prentkaarten waren iets nieuws en nog iets zeldzaams in die dagen, de mensen legden er in albums collecties van aan....

„Hallo, Door en Lien en An!”

Lang en mager, een heel eind uit boven de „aandoenlijken”, wie ze ieder een arm gaf, kwam Nel het perron op gewandeld. De oude heer zag er als altijd genoeglijk-deftig uit, maar het oude mevrouwtje was een beetje aangedaan en keek telkens met een vochtig oog naar haar kleindochter op, en veegde zich dan weer met haar zakdoek over het fijne, rimpelgezichtje. Haar man moest haar een wenk geven, eer ze Nel's arm even loslaten wou. Nel liep nu meteen naar Door en haar troepje, en Door ging dadelijk eventjes met haar naar het grootouders terug.

Inmiddels waren ook andere reizigers gekomen, die met dezelfde trein mee wilden naar stad; ze keken verbaasd naar al die kinderen en jonge meisjes en volwassen mensen, zo vroeg op de dag.

„Nog elf minuten,” zei Bart tegen Daaf. „Als Let nu maar wat vroeg komt. Ik weet zeker, dat ze een brief heeft.”

„Daar is ze. Met Wim! Ze heeft de brief in haar hand.”

HET EINDE

In een ogenblik hadden Lea en haar broertje met Corrie en Bart de pasgekomenen omringd.

„Wat schrijft moeder.... wat schrijft moeder...?”

„Goed nieuws! Moeder wordt sterker bij de dag. Het zal niet lang meer duren, of moeder komt thuis.”

„Hoera! Hoera!”

„Hier, neem de brief maar mee.”

„Wat ziet Let er weer beeldig uit,” fluisterde Door tot Lien.

„Net een prinses.”

Anna, die het hoorde, moest lachen om de toon van kinderlijke bewondering. Maar ze vond het ook. Let was wel een echte dame. Het meeste dame van hen allemaal.... de enige eigenlijk.... Want Gien en Jeanne....

„Kijk, daar had je ze juist, met de beide moeders, samen in het rijtuig van de Abens gekomen.

„Wie is dat?” vroeg Nel's grootmoeder, naar Jeanne knikkend.

„Dat is Jeanne Sixma, die kent u toch wel?”

„Wat is ze veranderd.”

Ja, nu zag Nel het ook. Jeanne was.... een oude vrijster, ineens, één dag van school af, en meteen een oude jonge-juffrouw! Met haar bril en haar scherpe neus.

Gien leek vreselijk zenuwachtig, zag bleek, vloog van het ene groepje naar het andere, en begon telkens zo raar te lachen om niemendal.

Daar kwam ook Marie Mol, met haar ouders. De dikke glunderende molenaar had een nieuwe zijden pet op, die wel een hoed leek, zo hoog, het magere moedertje heel deftig in het zwart. Zo klein als ze was, leek ze een kloek, die haar hulpeloos jong zo lang mogelijk onder haar beschermende vleugels houdt.

Anke arriveerde even later, met haar broer Frits. Die voegden zich dadelijk bij Let en haar troep, want Wim Wendelaar en Frits waren vrienden.

De drie kleine Kroontjes kwamen Tine uitgeleide doen. Voor het stationsgebouw hadden hun vader en hun aan-

staande „nieuwe moes” al van Tine afscheid genomen. Maar zij hadden permissie om te blijven tot de trein wegreed.

„Nu zijn we er, geloof ik, allemaal....” zei Door tegen Lien. En ze merkte ineens dat ze klappertandde. Er hing voor haar ook wel veel van het examen af. Slaagde ze, dan kwam er misschien dadelijk een plaats voor haar open, dan ging ze al heel gauw geld verdienen.... voor een nieuwe canapé.... voor allerlei nodigs en nuttigs, ook leuks en gezelligs.... Maar o, als ze nu eens zakke....

„Zeg Lien.... als ik toch zak....” Ze greep onverwacht Lien bij de arm.

„Je bent idioot!” zei Lien. „Jij zakken.... Klappertand je nu echt, of doe je het maar voor de mop?”

„Echt.....” verzekerde Door, en haar tanden klapperden nog harder.

Maar een seconde later was ze examen en alles vergeten, want daar kwam Leida Verkruijsen door de contrôle, in een nieuwe, helgeruite jurk, een damesachtig hoedje op het hoofd. En o.... en o.... ze was niet alleen!

„Kijk, Lien.... Lien.... dat onwijze kereltje van het stadshuis is met haar meegekomen, ze heeft hem op sleeptouw genomen, hoor!”

Ja, Leida Verkruijsen had een verovering gemaakt.... een bleek, dood-verlegen, rossig volontairtje, met een héél klein kopje, dat zich nu niet te bergen wist en zenuwachtig met de ogen knipperde onder de blikken uit zoveel meisjesogen.... nieuwsgierige, verholen of onverholen spottende blikken.

Maar Leida liep trots en fier naast hem in haar geruite jurk, met haar damesachtig veren hoedje, en ze groette erg uit de verte en erg uit de hoogte, als hoorde ze er nauwelijks meer bij, en ze voerde het verlegen mannetje naar de stille kant van het perron en begon daar een heel gewichtige, en een ernstig-intieme conversatie, en ze liep met damesachtige kleine stapjes en legde nu en dan een lichtgrijs gehandschoende hand op zijn donkergrijze

HET EINDE

mouw, met bestudeerd-volwassen gebaar, dat duidelijk te kennen gaf: Hij hoort van mij, ik ben verloofd!

„O Lien, het lijkt wel een komedie-vertoning”, lachte Door.

„Ja”, gaf Lien toe. „Je zoudt wel zeggen dat ze een voorstelling loopt te geven.”

„De Verbijsterde Vrijer” of „Eindelijk Beet”, proestte Door.

Maar Anna vond dat ze te hatelijk waren.

Ineens verstomden de gesprekken, alle gezichten keerden zich naar de verte, vol spanning, alle ogen tuurden langs de zilverig glanzende rails. Het rommelde dof.... nog een heel eind ver verwijderd.... een siddering vervulde de lucht, lichtjes trilde de bodem.

„De trein.... de trein.... ik heb hem gezien!” gilde Marietje Siegenbeek ineens.

„Achteruit! Achteruit!” Met een gebiedende armzwaai duwde de beambte iedereen van de lage perronrand terug. Nader kwam het rommelen, zwol tot massief gedonder aan, dat zich dan weer in ratelen en rammelen en knarsen en piepen en nog velerlei ander geluid verdeelde. Tot een hoog zwart gevaarte zette de donkere massa zich uit, dat dreigend nabij-ijlde....

„Hij rijdt voorbij.... hij rijdt voorbij.... de machinist vergeet te stoppen!” gilde Daaf Schaap angstig, en Corrie Brons huilde half:

„Ho dan toch machinist.... ho dan toch conducteur...!”

Hij stond al, hijgend, rammelend, als buiten adem.

„Instappen.... vlug wat instappen asjeblieft....”

Verwonderd keken de uitstappenden om de ongewone drukte. Er werd gezoend, vermaand, nog gauw even moed ingesproken.... handen gedrukt.... en dan stapten ze haastig in.

„Hier Nel.... je kunt hier nog bij.”

„Waar is Door? Waar is Let?”

„Dag Marie.... dag kind.... Kalmpjes maar aan, hoor! Niet zenuwachtig maken.”

„Met hoevelen zit jullie?”

„Met vijf....”

„Neen, met zes....”

Hard klapten de portieren, een voor een, de wagens langs. De oude mevrouw van Zanten huilde in haar zakdoek. Haar man troostte haar, goedig lachend, zelf toch ook wel een beetje aangedaan. Nel zag het uit haar coupé. Ze strekte haar armen uit, lachte en huilde....

„Dag oudjes.... dag „aandoenlijke ouden”....”

De Siegenbeekjes vormden met de kinderen Schaap en Brons en de drie Kroontjes, een hele horde jeugdige wilden, onder aanvoering van Piet.

„Brullen, zeg, zo hard jullie kunnen, als de trein dadelijk weg rijdt!”

Een bel.... een fluit.... een vervaarlijk gerammel en geknars.... uit drie, vier coupé's de lachende meisjeshoofden, de handen, met de zakdoeken al klaar. Maar er gebeurde niemendal.

„Hij doet het niet....” gilde Door.

„Hij vertikt het....”

„Hij staakt....”

Een nieuwe poging.... een nog geweldiger rammelen en schudden en knarsen. 't Was gelukt.... langzaam wentelden de wielen.... al sneller.... nog sneller...

De Indianen-horde brulde, zwaaide, sprong als mallen op en neer.... de volwassenen wuifden lachend als weergroet op de groet der wapperende zakdoeken.... arm in arm stonden de „aandoenlijke ouden”.... en alleen, op een afstand, stond Leida's volontairtje en zwaaide met zijn hoedje, om de vijf seconden een deftige, zwierige zwaai, als een stokstijf automaatje in een keurig grijs pakje, tot de trein om de hoek was verdwenen....

